

ქრეფილდის ბიბლიოთეკა
კაყა ვიქტორ ძალაძე

-22573-

ავტორი: რეზა ძაბაშვილი

ფინანსური აღრიცხვა და ანგარიშგება

მცირე საწარმოებში

თბილისი
2006

16.2(0458)+ 659(0458)
 7-342

რედაქტორისაგან

ბუღალტრული აღრიცხვისა და ანგარიშგების რეგულირების შესახებ საქართველოს კანონის შესაბამისად, საქართველოს პარლამენტთან არსებული ბუღალტრული აღრიცხვის სტანდარტების კომისიამ 2005 წლის 5 აპრილის №9 დადგენილებით დაამტკიცა „შვირე საწარმოთა ბუღალტრული აღრიცხვის გაძარტივებული სტანდარტი (მსს)“.

მსს რეგისტრირებულია საქართველოს იუსტიციის სამინისტროში სერვისტრაციო კოდით 350.010.010.13.006.007.230. შესაბამისად, იგი წარმოადგენს ნორმატიულ აქტს და მისი გამოყენება სავალდებულოა საქართველოს საწარმოებში, რომლებიც ბუღალტრული აღრიცხვისა და ანგარიშგების რეგულირების შესახებ საქართველოს კანონის შესაბამისად, არ იყენებენ ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტებს (ფასს).

მსს ძალაში შედის 2006 წლის 1 იანვრიდან ბაფ-ი დარწმუნებულია, რომ ბუღალტრები, რომლებიც პრაქტიკაში ხელმძღვანელობენ ფასს-ით, ადვილად შეძლებენ მსს-ის გამოყენებას. თუმცა, პროფესიის ბევრ წარმომადგენელს, განსაკუთრებით ახალბედებს პროფესიაში სჭირდებათ გარკვეული დახმარება, სტანდარტით განსაზღვრული ნორმების პრაქტიკაში გამოყენების თვალსაზრისით.

აღნიშნული მოსაზრება დაედო საფუძვლად ბაფ-ის გადაწყვეტილებას, გამოეცა წინამდებარე პრაქტიკული სახელმძღვანელო. იგი მოიცავს მსს-ის თითქმის ყველა ნორმას, რომელიც განხილულია პრაქტიკული მაგალითების ფონზე. სახელმძღვანელოში განხილული თემა „ბუღალტრული აღრიცხვისა და ფინანსური ანგარიშგების თავისებურებები სოფლის მეურნეობაში“ სასარგებლო იქნება აგრეთვე სოფლის მეურნეობის იმ საწარმოებისათვის, რომლებსაც ევალებათ ფასს-ის გამოყენება. სახელმძღვანელო ასევე არინაკლებ საინტერესო იქნება სტუდენტების, მაგისტრანტებისა და ფინანსური ანგარიშგების ინფორმაციის მომხმარებელთა ფართო წრისათვის.

ლავრენტო ჯუბაბიძე საქართველოს პარლამენტთან არსებული ბუღალტრული აღრიცხვის სტანდარტების კომისიის თავმჯდომარე

© რ. შაბაშია

ს ა რ ზ ე ვ ი

თავი 1. ფინანსური აღრიცხვისა და ანგარიშგების საფუძვლები	9
1.1. საწარმოს საბუღალტრო პოლიტიკა	9
1.2. ფინანსური ანგარიშგება, მისი ინფორმაციის მომხმარებლები	16
1.3. ბუღალტრული აღრიცხვის პრინციპები	20
თავი 2. მოთხოვნების (დებიტორული დავალიანების) აღრიცხვა	24
2.1. მოთხოვნების უკონომიკური ხასიათი	24
2.2. მოკლევადიანი მოთხოვნების აღრიცხვა	25
2.2.1. მოთხოვნები მიწოდებიდან და მომსახურებიდან	25
2.2.2. უიმედო და საექსტო მოთხოვნები	28
2.2.3. საწარმოს პარტნიორობა და დაქირავებულ მომუშავეთა მიმართ წარმოშობილი მოთხოვნების აღრიცხვა	37
2.2.4. გრძელვადიანი მოთხოვნების მიმდინარე ნაწილის აღრიცხვა	37
2.2.5. დარიცხული მოთხოვნების აღრიცხვა	37
2.3. გრძელვადიანი მოთხოვნების აღრიცხვა	38
თავი 3. სასაქონლო-მაგერიალური ფასეულობის აღრიცხვა	39
3.1. სასაქონლო-მაგერიალური ფასეულობის შეფასება	39
3.2. სასაქონლო-მაგერიალური ფასეულობის თვითღირებულების განსაზღვრის მეთოდები	44
3.3. სასაქონლო-მაგერიალური ფასეულობის გადამფასება	49
3.4. სასაქონლო-მაგერიალური ფასეულობის უწყვეტი და პერიოდული აღრიცხვა	51
3.4.1. სასაქონლო-მაგერიალური ფასეულობის უწყვეტი აღრიცხვა	51
3.4.2. სასაქონლო-მაგერიალური ფასეულობის პერიოდული აღრიცხვა	55
3.4.3. სასაქონლო-მაგერიალური ფასეულობის ანალიზური აღრიცხვა	56

სააღრიცხვო პოლიტიკის საფუძველად მსს-ის ძირითადი და შევებითი — დარიცხვის შეთადი და ფუნქციონირებადი საწარმო.

დარიცხვის შეთადის თანახმად, სამეურნეო ოპერაციების შედეგებისა და სხვა მოვლენების აღიარება ხდება მათი მოხდენისთანავე. ამასთან, ისინი ერთდროულად აისახება ბუღალტრულ რეგისტრებსა და ამავე პერიოდის ფინანსურ ანგარიშგებაში, დარიცხვის შეთადით მომზადებული ფინანსური ანგარიშგება ინფორმაციის მომხმარებელს აცნობს არა მხოლოდ ამ სამეურნეო ოპერაციებს, რომლებიც მოიცავს ფულადი საშუალებების გადახდასა და მალეობას, არამედ მომავალში გასაჩივრებულ ვალდებულებებსა და მოსაღებ მოთხოვნებს. ამგვარად, დარიცხვის შეთადის გამოყენებით სამეურნეო ოპერაციებისა და მოვლენების აღიარება ხდება მათი განხორციელებისთანავე და ისინი აისახება ამ პერიოდის ბუღალტრულ რეგისტრებსა და ფინანსურ ანგარიშგებაში, რომელსაც თარიღით შეიკუთვნება.

ფუნქციონირებადი საწარმოს დამკვეთი გულისხმობს, რომ საწარმო ფუნქციონირებს და საქმიანობას გააგრძელებს უახლოეს სამართავსო მომავალში. აუთრიდება, რომ საწარმო არ აპირებს და არ მოუწევს თავისი საქმიანობის შეწყვეტა ან მასი მასშტაბების საგრძნობლად შემცირება. აქედან გამომდინარე, ფინანსური ანგარიშგების შედეგის პროექტში ხელმძღვანელობამ უნდა განიხილოს, აქვს თუ არა საწარმოს საქმიანობის გაგრძელებას უნარა. ფუნქციონირებას უნარას შეუძლებისას, საწარმოს ხელმძღვანელობა იყენებს ნებისმიერ ხელმისაწვდომ ინფორმაციას საწარმოს მომავალი საქმიანობის შესახებ, რომელიც გულისხმობს ბალანსის შედეგის თარიღიდან სულ მცირე ერთ წელიწადს, აღნიშნული ფაქტების განხილვას სერიოზულობა დამოუკიდებელი კონკრეტულ სიგუაციაზე. თუ საწარმო წარსულში მომგებიანი იყო და საკმარის ფინანსურ რესურსებს ფლობდა, დასკვნა ფუნქციონირებადობის შესახებ შესაძლოა გაკეთდეს დეტალური ანალიზის გარეშე. სხვა შემთხვევაში საწარმოს ფუნქციონირებადობის საფუძველი რეალურად რომ ჩაითვალოს, საწარმოს ხელმძღვანელობას შეიძლება დასჯილიყოს შრავალი ფაქტორის განხილვა, რომელიც დაკავშირებული იქნება საწარმოს მიმდინარე და მოსალოდნელ მომგებიანობასთან, ვალდების დაფარვის გრავიტეტთან და დაფინანსების შესაძლო წყაროებთან.

თუ კონკრეტულ სააღრიცხვო ობიექტთან დაკავშირებით აღრიცხვა-ანგარიშგების წესი სტანდარტით არ არის განსაზღვრული, მაშინ ასეთი სააღრიცხვო ობიექტისათვის საწარმოს ხელმძღვანელობა თვითონ შეიმუშავებს სააღრიცხვო პოლიტიკას.

სააღრიცხვო პოლიტიკის დამოუკიდებლად შემუშავების დროს, ძირითად დამკვეთთან ერთად, აუცილებელია ფინანსური ანგარიშგების ხარისხობრივი მიხასიათებლების — **აღქმადობა, შესაბამისობა, საიმედოობა და შესადარისობა** — უპირობო დაცვა. აღქმადობა და შესადარისობა ინფორმაციის წარდგენასთან დაკავშირებული მასსიათებელია, ხოლო შესაბამისობა და საიმედოობა — ფინანსური ანგარიშგებას შინაარსის შახასიათებელი.

აღქმადობა გულისხმობს ინფორმაციის ასეთი ფორმით მაწოდებას, რომელიც ადვილად გასაგები და გამოსაყენებელი იქნება მომხმარებლისათვის. ამასთან, აულისხმება, რომ მომხმარებელს გასაგებია ცოდნა გააჩნია ბუღალტრული აღრიცხვის სფეროში და წინასწარი ინფორმაციის აღქმის უნარი. აღქმადობა არ გულისხმობს ძველად აღსაქმელი ფინანსური ინფორმაციის ანგარიშგებაში ასახვისაგან თავის შეკავებას.

შესაბამისობა გულისხმობს ინფორმაციის სარგებლიანობას, ინფორმაცია სასარგებლო და გააჩნია შესაბამისობის თვისება, თუ იგი გაელენას ახდენს ინფორმაციის მომხმარებლის ეკონომიკურ გადაწყვეტილებებზე იმით, რომ მას ეხმარება შეაფასოს საწარმოს წარსული, მიმდინარე და მომავალი საქმიანობა, ან დაადსგუროს ამ შესწორის აღრიცხვით შეფასებები. ინფორმაციის შესაბამისობაზე გაელენას ახდენს მისი არსებითობა, ინფორმაცია ითვლება არსებითად, თუ მისი გამოგოლება ან დამახინჯება გაელენას მოახლენს იმ მომხმარებელთა გადაწყვეტილებებზე, რომლებიც აურობობიან ფინანსურ ანგარიშგების, არაბარსებითი ინფორმაციის ფინანსურ ანგარიშგებაში ასახვა ართულებს აღრიცხვის პროექსს და არაფერს მაგებს ფინანსური ინფორმაციის სარგებლიანობას, ასე არსებითობა გულისხმობს იმ მდვარს, რომლის გადაღახვის შედეგად ინფორმაცია უსარგებლო ხდება.

საიმედოობა გულისხმობს ფინანსური ინფორმაციის: სამართლიანად წარდგენას (სამართლიანად უნდა ასახავდეს ყველა სამეურნეო ოპერაციისა და მოვლენას), შინაარსის ფორმად აღმარებულებას (ინფორმაცია სამეურნეო ოპერაციის შესახებ აუცილებელია აისახოს შინაარსისა და ეკონომიკური რეალობის და არა სამართლებრივი ფორმის შესაბამისად), ნეიტრალურობას (არ უნდა ასახავდეს ისეთ ინფორმაციას, რომელიც წინასწარგანზრახულ შედეგს განაპირობებს), წინდახედულობას (უნდა იყოს პროფესიულად კეთილგონივრული იმ განუსაზღვრელი გარემოებების მიმართ, რომლებიც გარდაუვლად თან ახლავს ფინანსურ ანგარიშგებას) და სისრულეს (არ უნდა იყოს გამოგოებული არსებითი ინფორმაცია).

შესადარისობა გულისხმობს ფინანსური ინფორმაციის მომხმარებლისათვის საწარმოს სხვადასხვა წლის საქმიანობის შედეგებისა და შეფასების შესაძლებლობის უზრუნველყოფას, საწარმოს შედეგების გენდენციების განსაზღვრის მიზნით.

შესადარისობის უზრუნველსაყოფად აუცილებელია საწარმო უცვლელად, წლების განმავლობაში, იყენებდეს არჩეულ სააღრიცხვო პოლიტიკას, მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ სააღრიცხვო პოლიტიკა მუდმივად უცვლელი დარჩეს. სააღრიცხვო პოლიტიკის შეცვლა შესაძლებელია, თუ ამას შიითხილვის საქართველოს კანონმდებლობა ან ბუღალტრული აღრიცხვის სტანდარტების შემუშავებული ორგანო, ან იმ შემთხვევაში, თუ სააღრიცხვო პოლიტიკის შეცვლის შედეგად საწარმოს ფინანსურ ანგარიშგებაში მოვლენები და სამეურნეო ოპერაციები უფრო მისაღები ფორმით იქნება წარდგენილი.

საწარმოს მიერ შერჩეული და მიღებული სააღრიცხვო პოლიტიკა უნდა იყოს ვაცხადებული. ე.ი. ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ინფორმაციის მომხმარებლისათვის, რათა იგი გაეცნოს ფინანსური ანგარიშგების მომზადებისათვის გამოყენებულ სააღრიცხვო პოლიტიკას, მათში შეგანილ ცვლილებებს და ამ ცვლილებებით გამოწვეულ შედეგებს. ფინანსური ანგარიშგების მომხმარებელს შესაძლებლობა უნდა ჰქონდეს, შეაფასოს განსხვავებები სხვადასხვა სააღრიცხვო პოლიტიკას შორის, რომლებსაც ერთი და იგივე საწარმო იყენებს საანგარიშგებო პერიოდების განმავლობაში, ან სხვადასხვა საწარმოები იყენებენ ერთი და იმავე საანგარიშგებო პერიოდში. მის ფინანსური ანგარიშგების სრული პაკეტის კომპონენტად განიხილავს სააღრიცხვო პოლიტიკას განმარტებით შენიშვნებთან ერთად. ფინანსურ ანგარიშგებასთან ერთად გამჟღავნებული სააღრიცხვო პოლიტიკა უნდა შეიცავდეს:

ა) ფინანსური ანგარიშგების მომზადების პროცესში გამოყენებული შეფასების სისტემას; და

ბ) თითოეულ სპეციფიკურ სააღრიცხვო პოლიტიკას, რომელიც აუცილებელია ფინანსური ანგარიშგების სწორად გაგებისათვის.

ასევე მნიშვნელოვანია ამ სააღრიცხვო პოლიტიკის ახსნა, რომელიც განხილული არ არის მსს-ში, მაგრამ დამოუკიდებლად აქნა შერჩეული და საწარმო იყენებს ფინანსური ანგარიშგების შესაძგენად.

ქვემოთ მოგანილია საწარმოს სააღრიცხვო პოლიტიკის ნიმუში.

ნიმუში

შპს „XXXXX-ის“ სააღრიცხვო პოლიტიკა

ვამტკიცებ
შპს „XXXXX-ის“
დირექტორი

„... 20X5

1. ზოგადი დებულებები

1.1. შპს „XXXXX“ რეგისტრირებულია ქ. თბილისის ეკის რაიონის სასამართლოს მიერ „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად 20X4 წლის 20 დეკემბერს. სარეგისტრაციო სიძვერე —. მისამართი — ქ. თბილისი, ვოგებაშვილის ქ. № —. საგადასახადო საიდენტიფიკაციო კოდი —.

1.2. საბოგადოების ძირითად საქმიანობას წარმოადგენს: (საქმიანობის ჩამონათვალი)

1.3. საბოგადოების სააღრიცხვო პოლიტიკა შემუშავებულია შემდეგ კანონებსა და კანონქვედებარე აქტებზე დაყრდნობით:

- საქართველოს კანონი „მეწარმეთა შესახებ“;
- საქართველოს კანონი „ბუღალტრული აღრიცხვისა და ანგარიშგების რეგულირების შესახებ“;
- საქართველოს პარლამენტთან არსებული ბუღალტრული აღრიცხვის სტანდარტების კოშისიის მიერ დამტკიცებული მცირე საწარმოთა ბუღალტრული აღრიცხვის გამარტივებული სტანდარტი (მსს).

1.4. მოცემული სააღრიცხვო პოლიტიკა მოქმედებაში შედის 20X5 წლის 1 იანვრიდან და შედგება მოქმედებს საწარმოს ფუნქციონირების მთელ პერიოდში.

1.5. მოცემული სააღრიცხვო პოლიტიკა შესაძლებელია შეიცვალოს მსს-ით გათვალისწინებული პირობების დაყოთ.

1.6. ბუღალტრულ აღრიცხვასა და ფინანსური ანგარიშგების მომზადებაზე პასუხისმგებელია საბოგადოების ხელმძღვანელი. იგი ქმნის ბუღალტრული აღრიცხვის სწორად წარმოებისა და ანგარიშგების დროულად წარდგენის პირობებს; უზრუნველყოფს აღრიცხვა — ანგარიშგებასთან დაკავშირებული ყველა ქვედანაყოფის მიერ მთავარი ბუღალტრის მოთხოვნების დროულ შესრულებას.

2. ბუღალტრული აღრიცხვის შერჩეული წესები და მეთოდები

2.1. ძირითადი საშუალებები

- ნაყიდი ძირითადი საშუალებები შემოსავალში ადიდება მისი თვითღირებულებით, რომელიც შეიცავს: ნაყიდი ფასს, საიმპორტო ბაჟს, დაუბრუნებელ ვადასახადებს, საწარმოო გრანს-პორტირების, აღვალმდებარეობის მომხმარებელს, მონტაჟისა და სამუშაო მღვამარეობაში მოსაყვანად სიჭირა სხვა პირდაპირ ხარჯებს;
- საკუთარი ძალით, სამუშაო წესით, შექმნილი ძირითადი საშუალებები შემოსავალში გარდება მისი შექმნის ფაქტობრივი თვითღირებულებით;
- ფინანსური იჯარით მიღებული ძირითადი საშუალებები შემოსავალში გარდება საიჯარო ქონების რეალური ღირებულებით, ან თუ უფრო ნაკლებია, იჯარის დასაწყისისათვის გაბნავარი-შეღული ძირითადი საიჯარო ვადასახადების დისკონტირებული ღირებულებით;
- ძირითადი საშუალებები ფინანსურ ანგარიშგებაში აისახება აკუმულირებული ცვეთის თანხით შემცირებული თავდაპირველი ღირებულებით;
- ძირითადი საშუალებების ცვეთის თანხა იანგარიშება წრფივი მეთოდის გამოყენებით;
- ძირითადი საშუალებების ცვეთადი ღირებულება განისაზღვრება მისი თავდაპირველი ღირებულებიდან სალიკვიდაციო ღირებულების გამოკლებით;
- ძირითადი საშუალებების სალიკვიდაციო ღირებულებასა და ცვეთის ნორმას ადგენს საწარმოს ხელმძღვანელის მიერ დანიშნული კომისია.

2.2 სასაქონლო-მაგერიალური ფასეულობა

- შეძენილი საქონელი შემოსავალში გარდება შეძენის ფაქტობრივი თვითღირებულებით;
- საწარმოში წარმოებული პროდუქცია შემოსავალში გარდება წარმოების თვითღირებულებით;
- სასაქონლო-მაგერიალური ფასეულობა აღირიცხება პერიოდული აღრიცხვის მეთოდით;
- სასაქონლო-მაგერიალური ფასეულობის თვითღირებულება განისაზღვრება მეთოდით „ფიფო“;

- სასაქონლო-მაგერიალური ფასეულობა ფინანსურ ანგარიშგებაში აისახება თვითღირებულებასა და ნეგო სარეალიზაციო ღირებულებას შორის უმცირესი ღირებულებით.

2.3. მოთხოვნები

- გრძელვადიანი და მოკლევადიანი მოთხოვნები აღირიცხება ნომინალური ღირებულებით;
- მოთხოვნები ფინანსურ ანგარიშგებაში აისახება ნეგო (მოსაღოსელი ანაზღაურების) თანხით, რისთვისაც მოთხოვნების კორექტირება ხდება საუკუო მოთხოვნების თანხაზე;
- საკუთარი მოთხოვნების სიდიდე განისაზღვრება წმინდა რეალიზაციიდან წარსულის გამოცდილების გათვალისწინებით.

2.4. საკუთარი კაპიტალი

- საკუთარი კაპიტალი შედგება საწესდებო კაპიტალის, საემისიო კაპიტალის, მიმდინარე და წინა წლის გაუნაწილებელი მოგებისაგან;
- საწესდებო კაპიტალის ოდენობა დადგენილია წესდებით და შეადგენს 3.000 ლარს.

2.5. ვალდებულებები

- მოკლევადიანი და გრძელვადიანი ვალდებულებები აღირიცხება იმ თანხით, რომლის გადახდაც საზოგადოებას მოუწევს;
- სესხის სარგებლობასთან დაკავშირებული დანახარჯები მაკუთვნება იმ პერიოდს, როცა იყო გაწეული.

2.6. შემოსავლები და ხარჯები

- შემოსავლების აღიარება ხდება დარიცხვის მეთოდით. შემოსულობები განიხილება იმ პერიოდის შემოსავლად, რომელ პერიოდშიც იქნა გამოშვებული, მიუხედავად მისი სანაყილო ფაქტობრივად მიღების მომენტისა. შემოსავლები აღირიცხება და ანგარიშგებაში აისახება ნეგო ღირებულებით, მესამე პირის ხარჯებით ამოღებული თანხების (დღე, აქციები) გარეშე;
- ხარჯების აღიარება ხდება დარიცხვის მეთოდით. დანახარჯები განიხილება იმ პერიოდის ხარჯად, როდესაც იგი წარმოიშვა და უბრუნელო ეკონომიკური სარგებლის მიღება, მიუხედავად ხარჯების ფაქტობრივად დაფარვის მომენტისა;
- შემოსავლები აღირიცხება და ფინანსურ ანგარიშგებაში აისახება მისი წყაროების მიხედვით;

- ხარჯები აღირიცხება და ფინანსურ ანგარიშგებაში აისახება ფუნქციონალური დანიშნულების მიხედვით;
- წმინდა მოგება ნაწილდება და გამოიყენება:
 - ღირებულებების გასაყვამდე;
 - სხვა მიზნით დამუშავებულთა გადაწყვეტილებით.

2.7. მოგების გადასახადი

- მოგების გადასახადი იანგარიშება სააღრიცხვო მოგებიდან და აისახება საგადასახადო ხარჯის სახით;
- სააღრიცხვო მოგებიდან გაანგარიშებულ საგადასახადო ხარჯსა და საგადასახადო (დასაბეჭდი) მოგებიდან გათვალისწინებულ ბიუჯეტის კუთვნილ მოგების გადასახადს შორის სხეობა აღირიცხება გადაუდებელი საგადასახადო აქციის ან გადაუდებელი მოგების გადასახადის სახით.

1.2. ფინანსური ანგარიშგება. მისი ინფორმაციის მომხმარებელი

ფინანსური ანგარიშგება არის საწარმოს მიერ განხორციელებული სამეურნეო ოპერაციებისა და მისი ფინანსური მდგომარეობის სტრუქტურულად ჩამოყალიბებული სურათი. იგი წარმოადგენს ინფორმაციის განსაკუთრებულ წყაროს, რომელიც გამოიყენება გადაწყვეტილებების მისაღებად, როგორც საწარმოს შიგნით, ისე მის გარეთ. ფინანსური ანგარიშგება უზრუნველყოფს ისეთი ფუნქციების განხორციელებას, როგორიცაა: დაგეგმვა, კონტროლი და შეფასება.

დაგეგმვა – მოქმედების წესის ფორმულირების პროცესია. იგი გულისხმობს მიზნის დასახებას, მისი მიღწევის გზების მოძიებას და საუკეთესო ალტერნატივის არჩევას, ამ ეტაპზე ბუღალტერმა უნდა წარმოადგინოს არსებული ფინანსური მდგომარეობის ნათელი სურათი, რადგან დაგეგმვისათვის აუცილებელია ინფორმაცია შესაძლო მოგებისა და ფულად საშუალებებზე მოთხოვნის შესახებ.

კონტროლი – გეგმის ფაქტობრივად შესრულებაზე მეთვალყურეობის პროცესია. ამ ეტაპზე ბუღალტერმა უნდა წარმოადგინოს ინფორმაცია, რომელიც მოიცავს გეგმასთან ფაქტობრივი ხარჯებისა და შემოსავლების შედარებას.

შეფასება – გადაწყვეტილების მიღების მთელი სისცემის შესწავლის პროცესია, მისი გაუმჯობესების მიზნით. ამ ეტაპზე აუდიტორულია დადგინდეს, მიღწეულია თუ არა დასახული მიზანი. კონტროლს, რამ შეუძალა ხელი დასახული მიზნის მიღწევას, რა იყო მიზეზი – დაგეგმვის ან კონტროლის ნაკლოვანება, თუ თვითონ მიზანი იყო არასწორად არჩეული.

სამმართველო-საინფორმაციო მიზნის გარდა, სააღრიცხვოსა და საანგარიშგებო ინფორმაციას სხვა დანიშნულებაც გააჩნია. კერძოდ, ფინანსური ანგარიშგების მიზანია საწარმოს საქმიანობის შეფასების, ფინანსური მდგომარეობისა და მასში მომხდარი ცვლილებების შესახებ ინფორმაცია მიწოდოს მომხმარებელთა ფართო კლასის, რათა მათ დაეხმაროს ეკონომიკური გადაწყვეტილების მიღებაში. მეორე საწარმოების ფინანსური ანგარიშგების ინფორმაციის მომხმარებელთა კატეგორია არ განსხვავდება მსხვილი საწარმოების ფინანსური ანგარიშგების მომხმარებლისაგან. ესენი არიან არსებული და პოტენციური ინვესტორები, დაქირავებული მუშაკები, კრედიტის გამცემები, მომწოდებლები და სხვა სავაჭრო კრედიტორები, დამკვეთები, მთაურობები და მათი უწყებები, სამსახურები. მათ ფინანსური ანგარიშგება სჭირდებათ სხვადასხვა საინფორმაციო მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად. ეს მოთხოვნები:

ა) **ინვესტორები**. სარისკო კაპიტალის ინვესტორები და მათი კონსულტანტები ბრუნავენ რისკზე, რომელიც თან ახლავს ინვესტიციებს და ინვესტიციებიდან მიღებულ ამონაგებს. მათ ინფორმაცია იმისათვის სჭირდებათ, რომ განსაზღვრონ. ვაყიდონ, დაიტოვონ თუ იყიდონ ფასიანი ქაღალდები. აქტივობები აგრეთვე დამატურესებულნი არიან შეაფასონ საწარმოს უნარი – გადაიხადოს ღირებულებები;

ბ) **დაქირავებული მუშაკები**. დაქირავებული მუშაკები და მათი ჯგუფის წარმომადგენლები დაინტერესებულნი არიან თავიანთი დამქირავებლის ფინანსური სტაბილურობითა და მომგებიანობით აგრეთვე საწარმოს ისეთი შესაძლებლობებით, როგორიცაა: დისკონტა და შრომის ანაზღაურება;

გ) **კრედიტის გამცემები**. საკრედიტო ორგანიზაციები დაინტერესებული არიან გაცემული სესხისა და შესაძლებელი სარგებლის დროული დაბრუნებით.

დ) მომწოდებლები და სხვა სავაჭრო კრედიტორები. მომწოდებლები და სხვა კრედიტორები დაინგერესებულნი არიან ინფორმაციით, რომელიც მათ საშუალებას მისცემს განსაზღვრონ, დროულად მიიღებენ თუ არა კუთვნილ თანხებს. სავაჭრო კრედიტორებს, როგორც წესი, საწარმოო ბინგერესებთ შეღებვებით ხანმოკლე პერიოდის განმავლობაში, ვიდრე კრედიტის გამცემებს, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ისინი დამოკიდებულნი არიან საწარმოზე, როგორც მთავარ მომხმარებელზე;

ე) მყიდველები. მყიდველები დაინგერესებულნი არიან საწარმოს ფუნქციონირების უწყვეტობით, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც მათ საწარმოსთან აქვთ ხანგრძლივი ურთიერთკავშირი ან დამოკიდებულნი არიან მასზე;

ვ) მთავრობები და მათი უწყებები. მთავრობები და მათი უწყებები დაინგერესებულნი არიან ტესურსების განაწილებით და, მაშასადამე, საწარმოს საქმიანობით. ისინი აგრეთვე მოითხოვენ ინფორმაციას, რათა დაბრუნდნენ საწარმოს საქმიანობა, განსაზღვრონ საგადასახადო პოლიტიკა და ეს ინფორმაცია გააძლიერონ ერთიანი შემოსავლის აღრიცხვისა და სხვა ამგვარი გიპის სტატისტიკის საწარმოებლად;

ზ) საზოგადოება. საწარმოებო, მრავალი ფორმით, გარკვეულ გავლენას ახდენს საზოგადოების ცალკეულ წევრებზე. მაგალითად, საწარმოებმა შეიძლება დიდი წვლილი შეიტანოს ადგილობრივი ეკონომიკაში სხვადასხვა გზით, მათ შორის მოსახლეობის დასაქმებითა და ადგილობრივი მომწოდებლებისაგან მუდმივი შესყიდვების გზით. ფინანსური ანგარიშგება შეიძლება საზოგადოებას დაუხმაროს — მაილის ინფორმაცია, საწარმოს განვითარების მიმართულებების, მიღწეული შედეგებისა და ეკონომიკური საქმიანობის მასშტაბების შესახებ;

მიუხედავად იმისა, რომ შეუძლებელია ფინანსური ანგარიშგების მეშვეობით ყველა მომხმარებლის საინფორმაციო მოთხოვნილების დაკმაყოფილება, არსებობს ისეთი გიპის მოთხოვნილებებიც, რომლებიც ყველა მომხმარებლისათვის საერთოა. ეინაიდან ინვესტორები საწარმოსათვის სარისკო კაბიგალის მომწოდებლები არიან, მათი მოთხოვნილებების შესაბამისად მომწოდებულნი ფინანსური ანგარიშგება დააკმაყოფილებს სხვა მომხმარებელთა ძირითად მოთხოვნილებებსაც;

ფინანსური ინფორმაციის მომხმარებლები პირობითად შეიძლება დაიყოს სამ დიდ ჯგუფად:

1. ადმინისტრაცია (მენეჯერები);

2. პირდაპირი ფინანსური ინტერესების მქონე მომხმარებლები;

3. არაპირდაპირი ფინანსური ინტერესების მქონე მომხმარებლები.

მენეჯერები ფინანსური ინფორმაციის ერთ-ერთი მთავარი მომხმარებლები არიან. მათ შეუძლიათ ბუღალტერებიდან მოითხოვონ შემდეგი ინფორმაცია:

- რამდენია საწარმოს საბანგარიშგებო პერიოდის წმინდა მოგები;
- არის თუ არა საწარმოს შესაკუთრება მოგების ნორმა მათი მოლოდინის ადეკვატური;
- აქვს თუ არა საწარმოს საკმარისი ფულადი სახსრები;
- როგორია საწარმოს უფრო მომგებიანი;
- როგორია წარმოებული ცალკეული პროდუქციის თვითღირებულება და სხვ.

პირდაპირი ფინანსური ინტერესების მქონე მომხმარებლები არიან საწარმოს არსებული და მომავალი ინვესტორები და კრედიტორები. ისინი აანალიზებენ რა ბუღალტრულ ანგარიშგებაში სტატისტიკურ ინფორმაციას, ცდილობენ გააკეთონ დასკვნა იმის შესახებ, თუ როგორია საწარმოს ფინანსური პერსპექტივა, ღირს თუ არა მისი საქმიანობაში სახსრების დაბანდება. კრედიტორებს კი ბინგერესებთ, შეძლებს თუ არა საწარმო ეალის დროულად გადახდას და აქვს თუ არა პროცენტის გადახდის საშუალება.

არაპირდაპირი (ირიბი) ფინანსური ინტერესების მქონე მომხმარებლები არიან პირები (როგორც ფიზიკური ისე იურიდიული), რომელსაც ბინგერესებთ გარკვეული ფინანსური ინფორმაცია. მათ როგორც მოკუთვნება: საგადასახადო სამსახური, რომელიც ბინგერესებულაბ მოგების, ქონების, დამაგებული ღირებულების, აქციის და სხვა გადასახადების სწორად გადახდაში; სტატისტიკური აღრიცხვის ორგანო; აღრიცხვის მარეგულირებელი ორგანო; მყიდველები და საზოგადოება მთლიანად, რომელთა დაინგერესება განპარობებულია იმით, რომ საწარმოთა მომგებიანობაზე ბევრადია დამოკიდებული ინფლაცია, გარემოს მღვომარეობა, სოციალური პრობლემები და ცხოვრების საერთო ღონე.

ფინანსური ანგარიშგების მომწოდება და მისი მომხმარებლისათვის წარდგენა ევალება საწარმოს ღირექტორებს.

1.3. ბუღალტრული აღრიცხვის პრინციპები

ბუღალტრული აღრიცხვა თვისებური ნაშან-თვისებებითა და პრინციპებით ხასიათდება. აღრიცხვის არსებითი თვისებებია მისი შეზღუდულობა, საიდანაც გამომდინარე ფინანსური ანგარიშგება სამეწარმეო საქმიანობის შეზღუდულ სურათს ასახავს. შეზღუდულობა იმითაა განპირობებული, რომ:

1. მოვიერთო უმნიშვნელო მოვლენა შეუძლებელია გამოისახოს ფულადი ფორმით;
2. საანგარიშგებო პერიოდი ფაქტობრივად არგებულში მოიცავს განუსაზღვრელობას გარიგებების დაუმთავრებლობის გამო;
3. ფინანსური ანგარიშგების მონაცემები დამოკიდებულია აღრიცხვის კონცეფციამზე;
4. ბუღალტრული აღრიცხვა არ არის სპეციალური მსჯელობა, მისი წესები წინასწარ განსაზღვრულია საღი ჯონებით.

განუსაზღვრელობა ბუღალტრული აღრიცხვის ისეთი შეზღუდულობაა, რომელიც ყოველი საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს ართულებს საწარმოს არსებითი ეკონომიკური მდგომარეობის გამოსახულებას. განუსაზღვრელობის განპირობებია:

1. გარიგების დაუსრულებლობა;
2. მარაგის ღირებულების საბაზრო კონიუნქტურა;
3. ძირითადი საშუალების მომსახურების მიახლოებითი ვადა ცვეთის დასადგენად;
4. რეალიზებული აქციების ღირებულების კონიუნქტურა;
5. გაუთვალისწინებელი ვალდებულებები.

აღრიცხვის კონცეფცია ბუღალტრული აღრიცხვის წარმოების პრინციპებია, რომელიც აყალიბებს პირველადი ბუღალტრული ჩანაწერების ფინანსურ ანგარიშგებად გარდაქმნის წესს. ეს წესი მეტწილად განსხვავებულია სხვადასხვა ქვეყნის სააღრიცხვო პრაქტიკაში, მაგრამ იგი ყველგან ემყარება აღრიცხვის ისეთ ზოგად პრინციპებს, როგორებიცაა: ორმხრივობის, ფულადი შეფასების, საწარმოს ავტონომიურობის, უწყვეტობის, თვითღირებულების, კონსერვაციურობის, არსებითობის, რეალიზაციისა და შესაბამისობის პრინციპები.

ორმხრივობის პრინციპის თანახმად, საწარმოს ქონება წარმოვიდგება შემდეგი გოლობის სახით:

$$\text{აქტივი} = \text{ვალდებულება} + \text{კაპიტალი}$$

ეს გოლობა ყოველთვის უნდა იყოს დაცული, თუ ბუღალტრული მსჯელობა არ არის დაშვებული. გოლობას, აქტივი = ვალდებულება + კაპიტალი, სხვაგვარად საბალანსო განგოლებასაც უწოდებენ და იგი სხვა უუნდამენგურ პრინციპების შორის ერთ-ერთი ძირითადია.

ფულადი შეფასების პრინციპი ითვალისწინებს ბუღალტრულ მონაცემებში იმ მონაცემების გამოყენებას, რომლებიც შეიძლება ფულადი შეფასდეს ფაქტად, რომელიც აისახება ფინანსურ ანგარიშგებაში. პრაქტიკულად ფულად საზომში უნდა იყოს გამოსახული და მხოლოდ, მათზე მხოლოდ ბრათმეტიკული ოპერაციების საშუალება არსებობს. ვინაიდან ბუღალტრული აღრიცხვა და ფინანსური ანგარიშგება ორიენტირებულია მხოლოდ იმ მონაცემებზე, რომლებსაც ფულადი ღირებულება გააჩნია და არ შეიცავს არაფინანსურ ინფორმაციას, იგი ვერ იძლევა ამომწურავ პასუხს საწარმოს მდგომარეობის შესახებ.

საწარმოს ავტონომიურობის პრინციპის თანახმად, საწარმოს ანგარიშგება გამოხრული უნდა იყოს მისი დამოუკიდებლობის ანგარიშისაგან. ე.ი. საწარმოს ფინანსურ ანგარიშგებაში აისახება ინფორმაცია მხოლოდ საწარმოს ფინანსური ოპერაციების შესახებ.

უწყვეტობის პრინციპი ემყარება მოსაზრებას, რომ საწარმო იქცევა სტაბილურად განუსაზღვრელი დროის განმავლობაში. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, საწარმო უწყვეტად იქცევა განმავლობაში, რომელშიც იმის გამო, რომ ბუღალტრული აღრიცხვა ემყარება უწყვეტობის პრინციპს, იგი არ შეიცავს ინფორმაციას, რა ფასში იქცევა გაყიდულიყო საწარმოს საშუალებები, თუ იგი შეწყვეტდა უწყვეტობის პრინციპს. უწყვეტობის პრინციპი, გარკვეულწილად, აქტივობაშია ფინანსური ანგარიშგების შედგენის ძირითადი დაშვებისთან ერთად უწყვეტობის პრინციპი.

თვითღირებულების პრინციპი გულისხმობს საშუალებების აღრიცხვას შემდგომი და დამზადების თვითღირებულებით და არა მისი საიანრო ღირებულებით. ამიტომ ბუღალტრული აღრიცხვა არ ეფუძნება ინფორმაციას, მოცემულ მომენტში საშუალებების რეალური ღირებულების შესახებ.

კონსერვაციურობის პრინციპის მიხედვით ბუღალტრული აღრიცხვა არ უნდა იძლეოდეს ფინანსური მდგომარეობის გაუმართლებელ თანგომისგურ შეფასებას. ეს პრინციპი მოიცავს ორ პირობას: 1. ქონების ბრდის აღიარება ხდება მხოლოდ მაშინ, როცა იგი წარსადგენს სრულიად განსაზღვრულ მოვლენას და 2. ქონების შემცირებას აღიარება ხდება მაშინ, როცა იგი წარმოადგენს სრულიად შეიძლებულ მოვლენას. უფრო მარტივად: მაგალითად, საწარმო

მყიდველს შეუთანხმდა იანვრის თვეში, რომ მიპყიდის ბეგომობილს, რომელიც მყიდველს გადაეცემა მარტის თვეში. ნაკლებად შესაძლებელია, რომ მყიდველმა უარი თქვას ბეგომობილის შეძენაზე. მაგრამ ეს მოვლენა ბუღალტრულად არ აღირიცხება მარტამდე, უკიდურეს შემთხვევაში, სანამ ქონება ახალ მფლობელს არ გადაეცემა. მაგრამ თუ საწარმოს ბეგომანქანა მოპარეს ღვეკმბერში და სრულიად შესაძლებელია იგი აპოლონ, ღვეკმბერით, მარტის თვემდე, მანქანის დაკარგვის ფაქტი ბუღალტრულად უნდა აღირიცხოს ღვეკმბერშივე, რათა ფინანსურ ანგარიშგებაში საწარმოს მფლობელობა ოპტიმისტურად არ იქნას წარმოდგენილი.

არსებითობის პრინციპის (ზოგჯერ მაგერიალურობის პრინციპად წოდებული) არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ბუღალტრულ აღრიცხვაში მხედველობაში არ მიიღება არაარსებითი ფაქტა. სხვათადაც რომ უთქვამთ, როდესაც ბუღალტერი საწარმოსათვის შექცნილ ფანქარს პირდაპირ აკუთვნებს ხარჯებს და მას არ აღრიცხავს ნივთის სახით, მაშინ იგი სარგებლობის მაგერიალურობის პრინციპით. ამ დროს არაარსებითად ის, რომ ფანქარი ერთბაშად არ ეცთება. არაარსებითი კი აღრიცხვაში იგნორირებულ უნდა იქნეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მრავალი არაარსებითი ფაქტის აღსარიცხებად ბუღალტრული ჩანიწერების შესრულება სამუშაო დროის არაეფექტური ხარჯვა იქნება.

არსებითად ითვლება ოპერაცია, რომლის შედეგად იცვლება საწარმოს ფინანსური მდგომარეობა. ოპერაციების არსებითად და არაარსებითად დაყოფა სუბიექტურია. ჟორმალური წესები ამ მიმართებით არ არსებობს. თუმცა, გასათვალისწინებელია ის ფაქტი, რომ ფინანსური ანგარიშგება უნდა ასახავდეს ყველა არსებით ფაქტს. არსებითობა ფინანსური ანგარიშგების ერთ-ერთი ხარისხობრივი მახასიათებელია.

რეალიზაციის პრინციპი განსაზღვრავს მოგების რეალიზაციის დროს და, ამასთანავე, პერიოდიზაციის გზით შერწყმულია შესაბამისობის პრინციპთან. რეალიზაციის პრინციპის შესაბამისად, საწარმოს მიერ შემოსავლები აღირიცხება ბეგის მყიდველზე გადაცემის ან მომხმარებლისათვის მომსახურების გაწევის დროს.

თუ საწარმომ საქონლის მიწოდებაზე მყიდველთან ხელშეკრულება გააფორმა იანვარში, საქონელი მყიდველს გადასცა თებერვალში და საქონლის საფასური მიიღო მარტში, მაშინ რეალიზაციის პრინციპის მიხედვით, შემოსავალი ბუღალტრულად უნდა აღიაროს თებერვალში. ამგვარად, შემოსავალი აღირიცხება მაშინ, როცა რეალიზაცია განხორციელდება ითვლება და იგი ემთხვევა საქონლის მყიდველისათვის გადაცემის მომენტს. ამიტომ გერმანი „რეალიზაცია“ უნდა გაეფორმოს როგორც მყიდველისათვის საქონლის

დამოხმად დაკავშირებული ყველა მნიშვნელოვანი რისკისა და სარგებლის გადაცემა და მიწოდების უფლება, შემოსავალი მიიღოს რეალიზაციიდან, რომელიც შეიძლება ემთხვეოდეს, უსწრებდეს ან მოსდევდეს საქონლის მიწოდების. ე.ი. რეალიზაციიდან შემოსავლის აღიარებისათვის არსებითი არ არის როდის იქნება მყიდველი რეალურად მიღებული – მყიდველისათვის საქონლის გადართმევამდე, გადაცემის დროს თუ მის შემდეგ.

შესაბამისობის პრინციპი არეგულირებს გასაყლების ხარჯეზად აღიარებას. მასი არსი იმაში მდგომარეობს, რომ მოცემულ საანგარიშგებო პერიოდში ის გასაყლება მიიჩნევა ხარჯებად, რომელიც მოწოდებულია ამ პერიოდის შემოსავლების მიღებაში. ამაგომ, უნდა და ამავე ოპერაციასთან დაკავშირებული ამონაგებისა და ხარჯების აღიარება ერთდროულად ხდება. ამ პროცესს უწოდებენ ამონაგებისა და ხარჯების შესაბამისობის პრინციპს. არ შეიძლება ამონაგების აღიარება შესაბამისი ხარჯების საიმედოდ განსაზღვრის გარეშე.

შემოსავლებისაგან ხარჯების შესაბამისობის მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ საანგარიშგებო პერიოდის მოგებისთან, მოგების გადასახადის ხარჯის შესაბამისობა. არის შემთხვევები, როდესაც შემოსავლებისა და ხარჯების ელემენტების აღიარება ფინანსურად და საგადასახადო მიზნებისათვის განსხვავებული მეთოდებით ხდება. მაგალითისათვის, თუ ღებუშებით, რომ საწარმოს საბაზარზე პერიოდში მიღებული აქვს მოგება 25.000 ლარი, ამასთან ერთად საშუალებებს ეცეთას არიგხავს წრფივი მეთოდით და საანგარიშგებო პერიოდში ეცეთა 2.000 ლარს შეადგენს, ხოლო საგადასახადო მიზნებისათვის კოდექსით დაშვებულია ეცეთას თანხის გამოკითხვა 2.500 ლარის თანხით, მაშინ საგადასახადო მოგება იქნება 24.500 (25.000 + 2.000 - 2.500) ლარი. შესაბამისად, საწარმოს მოგებას მოგების გადასახადის გადახდა 4.900 (24.500-ის 20%) ლარის თანხით. მიუხედავად იმისა, შესაბამისობის პრინციპიდან გამომდინარე, საწარმო მოგების გადასახადის ხარჯად აღიარებს 5.000 (25.000-ის 20%) ლარს. აქედან, ბიუჯეტის სასარგებლოდ დაბარიყხავს 4.900 ლარს, ხოლო 100 ლარს აღრიცხავს როგორც „გადაცემული მოგების გადასახადი“. ამდენად, მიღებულ მოგებას (25.000 ლარი) შეესაბამება მოგების გადასახადის ხარჯი 5.000 ლარი.

მოთხოვნების (დებიტორული დავალიანების) აღრიცხვა

2.1. მოთხოვნების აკონოშირების ხასიათი

საწარმოს მეორე და მესამე პირების მიმართ მოთხოვნები წარმოეშობა მრავალი გარემოების გამო. მათი კონკრეტული მაგალითებია: პროდუქციის მიწოდების, სამუშაოს შესრულების ან მომსახურების გაწევისთან დაკავშირებით წარმოშობილი მოთხოვნები; მომწოდებლებისათვის გადახდილი აქანსები; გატეხული სესხები; მომუშავეებზე კრედიტით გაყიდული საქონელი და სხვ. მოთხოვნები შესაძლებელია წარმოიშვას ასევე კანონის ძალით მეორე და მესამე პირების მიერ, თავიანთი ვალდებულებების შეუსრულებლობის გამო. მოთხოვნის წარმოშობის უძთაერესი საფუძველი საწარმოსა და სხვა პირებს შორის დადებული გარიგებაა, მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ მოთხოვნები წარმოიშობა მხოლოდ გარიგებაში მონაწილე მეორე მხარის მიერ. მოვალეობის შეუსრულებლობის გამო. გარიგება შეიძლება ითვალისწინებდეს ასეთ აუცილებელ შესასრულებელ პირობას, რომელსაც უთუოდ მოთხოვნის აღიარება მოჰყვება. მაგალითად, გარიგების პირობებიდან გამომდინარე, საწარმოს მიერ საქონლის მიწოდება მისი ღირებულების შემდგომი ანაზღაურებით, აუცილებლად ღებიტორულ დავალიანებად უნდა იქნეს აღიარებული. ხშირად წინასწარ ცნობილია მოთხოვნების გადახდის ვადები. ამიტომ იდვლია მათი კლასიფიკაცია გადახდის ვადების გათვალისწინებით.

ფინანსური ინფორმაციის მომხმარებლისათვის, ცხადია, საინტერესოა არა მარტო მოთხოვნის მთლიანი ოდენობა, არამედ მათი ვადებიც. მოთხოვნები, ეკონომიკური თეალისამრისით, გადახდის ვადებთან დამოკიდებულებით მოკლევადიან (მიმდინარე) და გრძელვადიან მოთხოვნებად იყოფა. თუმცა, გამოირიცხული არაა, ღებალური ინფორმაციის მიწოდების მიზნით, მათი დაჯგუფება განსაზღვრული ვადების მიხედვით. ვადის მიხედვით მოთხოვნების დაჯგუფება მნიშვნელოვანია ბუღალტრული აღრიცხვის მიზნებიდან გამომდინარე. მსს-ის მოთხოვნების შესაბამისად, საწარმომ ბალანსში

განსაკუთრებულად უნდა ასახოს გრძელვადიანი და მოკლევადიანი მოთხოვნები. ამიტომ მოთხოვნების აღსარიცხავად გამოყოფილი ბუღალტრული ანგარიშები მოკლევადიანი და გრძელვადიანი მოთხოვნების ჯგუფშია გაერთიანებული. მოკლევადიან მოთხოვნებად განიარაღება ბალანსის შედგენის თარიღიდან 12 თვის განმავლობაში მიღებას დაქვემდებარებული მოთხოვნები. სხვა მოთხოვნები მიეკუთვნება გრძელვადიან მოთხოვნებს.

2.2. მოკლევადიანი მოთხოვნების აღრიცხვა

2.2.1. მოთხოვნები მიწოდებდან და მომსახურებიდან

მიწოდებიდან და მომსახურებიდან მოთხოვნები წარმოიშობა საქონლის, სამუშაოებისა და მომსახურების (შემდგომში საქონელი) გაცემის შედეგად. ე. ი. მოთხოვნის აღიარება უკავშირდება საქონლის გაყიდვიდან შემოსავლების აღიარების მომენტს. მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ შემოსავალი ყველა გაყიდვიდან მოთხოვნების წარმოშობის საფუძველია. გაყიდვიდან შემოსავალი მოთხოვნებს წარმოშობის მხოლოდ მაშინ, როდესაც მიწოდება განხორციელებულია ღირებულების შემდგომი ანაზღაურებით ან, როგორც ხშირად ამოიწეს, კრედიტით რეალიზაციისას. კრედიტით რეალიზაცია ან საქონლის კრედიტში გაყიდვა შესაძლებელია განსხვავებულ პირობებს, მათ შორის ვადამდელი გადახდის წინაღობებისა, ითვალისწინებდეს. ამიტომ მოთხოვნების წარმოშობისა და ღებარების სამეურნეო ოპერაციები აღეკვადრ ბუღალტრულ გაგებებს მოითხოვს. პრაქტიკაში ხშირად იყენებენ მოთხოვნების მთლიანი და წმინდა თანხით აღრიცხვის მეთოდებს.

ოპერაციის აღრიცხვა მთლიანი თანხის მეთოდით

ქვემოთ მოგანილი ოპერაციები ეხება მეორე საწარმოს, რომელიც არ არის დამატებული ღირებულებისა და აქციის გადახდილი.

ა) საქონლის გაყიდვიდან საწარმოს ეკუთვნის საქონლის ღირებულება 1.000 ლარი. საქონელი მიწოდებულია ღირებულების

დაუხადა 50 ლარი. შეძენის მომენტისათვის წინა წლის შედეგების მიხედვით დივიდენდები გაცემულია, ხოლო მიმდინარე წლის დივიდენდის ილენგიფიცირება ეერ ხერხდება. ამდენად, შეძენის თვითღირებულება 2.050 ლარს შეადგენს. ოპერაცია აისახება

ღებუგი – მოკლევადიანი ინვესტიციები 2.050

კრედიტი – ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 2.050

3) საწარმო მიმდინარე ინვესტიციას ბალანსში ასახავს საბაზრო ღირებულებასა და ინვესტიციის თვითღირებულებას შორის უმცირესი თანხით. თუ საბაზრო ღირებულება ნაკლები აღმოჩნდება თვითღირებულებაზე, მაშინ სხვაობის თანხა გატარდება

ღებუგი – ზარალი ინვესტიციების ჩამოფასებიდან

კრედიტი – მოკლევადიანი ინვესტიციების ჩამოფასება

4) საწარმომ 20X5 წლის თებერვალში გაყიდა A საწარმოს 100 აქცია 2100 ლარად და K საწარმოს 50 აქცია – 2.400 ლარად. გაყიდული აქციების საბალანსო ღირებულება, შესაბამისად, შეადგენდა 2.050 და 2.500 ლარს. ცნობილია, რომ ინვესტიციების გაყიდვიდან შედეგის დასადგენად ამონაგებს აკლდება ინვესტიციის საბალანსო ღირებულება. ამდენად, საწარმომ A საწარმოს აქციების გაყიდვიდან მიიღო 50 ლარი მოგება, ხოლო K საწარმოს აქციების გაყიდვიდან იზარალა 100 ლარი.

A საწარმოს აქციების გაყიდვიდან მიღებული მოგება

ღებუგი – ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 2.100

კრედიტი – არასაოპერაციო მოგება 50

კრედიტი – მოკლევადიანი ინვესტიციები 2.050

K საწარმოს აქციების გაყიდვიდან მიღებული ზარალი

ღებუგი – ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 2.400

ღებუგი – არასაოპერაციო ზარალი 100

კრედიტი – მოკლევადიანი ინვესტიციები 2.500

5) 20X4 წლის ბოლოს საწარმომ გადაწყვიტა B საწარმოს 50 აქციის ხანგრძლივად შენარჩუნება. შესაბამისად, ახდენს მის რეკლასიფიკაციას გრძელვადიან ინვესტიციაში. ეს აქციები შეძენილია და აღიარებულია 2.000 ლარად. 20X0 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით მათი საბაზრო ღირებულება შეადგენს 1.900 ლარს. სტანდარტული მოთხოვნების გათვალისწინებით, რეკლასიფიცირებული

მოკლევადიანი ინვესტიცია გრძელვადიანი ინვესტიციის შემადგენლობაში აისახება თვითღირებულებასა და საბაზრო ღირებულებას შორის უმცირესი თანხით. შესაბამისად, რეკლასიფიკაციის ოპერაცია გატარდება

ღებუგი – გრძელვადიანი ინვესტიციები 1.900

ღებუგი – არასაოპერაციო ზარალი 100

კრედიტი – მოკლევადიანი ინვესტიციები 2.000

6) საწარმომ 20X4 წლის თებერვალში D საწარმოში შეიძინა 20%-იანი წილი 7.000 ლარად. გადაწყვეტილია საწარმოში წილობრივი მონაწილეობის შენარჩუნება ხანგრძლივად. წილის შეძენის გაფორმებასთან დაკავშირებული იურიდიული და სანოტარო მომსახურების ხარჯმა 300 ლარი შეადგინა.

ღებუგი – გრძელვადიანი ინვესტიციები 7.300

კრედიტი – ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ

ბანკში

7.300

ვალდებულებების აღრიცხვა

7.1. ვალდებულებების არსი და კლასიფიკაცია

ვალდებულება არის საწარმოს მიმდინარე მოვალეობა, რომელიც წარმოიქმნა წარსული მოვლენების შედეგად და მის დასაფარად მოსალოდნელია მომავალში ეკონომიკურ სარგებელში განიკუთმებული რესურსების გასვლა. ვალდებულება წარმოიშობა ყოველდღიური სამეურნეო საქმიანობის პირობებში (მაგალითად, ნორმალურად ითვლება საწარმოს ვალდებულების წარმოშობა საქონლის ან მომსახურების მოწოდებისათვის), აგრეთვე, თუ საწარმოს სურს კარგი საქმიანობის ურთიერთობები შეინარჩუნოს დამკვეთთან ან სხვა მომხმარებლებთან. მაგალითად, თუ საწარმო გააგრძელებს საგარანტიო მომსახურების ელას საგარანტიო პერიოდის გასვლის შემდგომ, ამ ქმედებით გამოიწვეული მოსალოდნელი დანახარჯები იქნება ვალდებულებები.

ვალდებულების დაფარვა გულისხმობს საწარმოს ეკონომიკური რესურსების გადინებას მექანიკური ინტერესების დასაკმაყოფილებლად. ვალდებულების დაფარვა ხდება სხვადასხვა გზით. მაგალითად:

- ა) ფულადი სახსრების გადახდით;
- ბ) სხვა აქტივების გადაცემით;
- გ) მომსახურების გაწევით;
- დ) ერთი ვალდებულების მეორეთი შეცვლით ან ვალდებულების საკუთარ კაპიტალად გადაქცევის გზით. ვალდებულების დაფარვა შესაძლებელია სხვა საშუალებებითაც. მაგალითად, კრედიტორის მიერ მისაღებ თანხაზე უარის თქმით; ან
- ე) კრედიტორობის უფლების კონფისკაციით.

ვალდებულება წარმოიშობა გასული პერიოდის სამეურნეო ოპერაციებისა და მოვლენების შედეგად. ასე, მაგალითად, საქონლის შეძენა ან მომსახურების მიღება წარმოშობს შესაბამის საავტორო ვალდებულებას, თუ გადახდა წინასწარ ან შეძენისთანავე

არ ხდება, ხოლო ბანკიდან სესხის მიღება წარმოშობს ვალდებულებას ამ სესხის დასაფარავად. ვალდებულება ბალანსში მხოლოდ იმ შემთხვევაში აისახება, თუ მისი დაფარვა მომავალში გამოიწვევს საწარმოო ეკონომიკურ სარგებელში განიკუთმებული რესურსების გასვლას და თუ შესაძლებელია მისი საიმედოდ შეფასება. ზოგიერთი ვალდებულების ბუნსი ოდენობის დადგენა შეუძლებელია, მაგრამ თუ სამომავლო მოვალეობა აკმაყოფილებს ვალდებულების ყველა დანარჩენ კრიტერიუმს, იგი ჩაითვლება ვალდებულებად მაშინაც კი, როცა მისი ოდენობა მხოლოდ მიახლოებით უნდა იქნას. ასეთი ვალდებულების მაგალითად გასანახლებელი გარანტიებისა და საბენსიტო უზრუნველყოფის ვალდებულებების დასაფარი თანხები.

მომხმარებლისათვის ჟინანსური ანგარიშების ანუორმატია სასარგებლო რომ იყოს ეკონომიკური გადაწყვეტილების მისაღებად, ვალდებულებები აქტივების მსგავსად დაჯგუფებული უნდა იყოს მათი დანიშნულებისა და ფუნქციების მიხედვით. ანუორმატიის დაჯგუფება კი უზრუნველყოფს უნდა იქნეს შესაბამისად ორგანიზებული აღრიცხვით.

საწარმოო განცალკევებული უნდა აისახოს ბალანსში გრძელვადიანი და მოკლევადიანი მუხლები. მათი წარდგენა ხდება ლიკვიდობის (მრდის ან შემცირების) მიხედვით.

მოკლევადიანია ვალდებულებები, რომლის დაფარვა მოსალოდნელია:

- ა) მიმდინარე საწარმოო ციკლის; ან
- ბ) ბალანსის შედგენის თარიღიდან 12 თვის განმავლობაში.

ყველა სხვა ვალდებულება ითვლება გრძელვადიან ვალდებულებად.

საწარმოო ციკლი მოიცავს დროის იმ მონაკვეთს, რომელიც იწყება წარმოებისათვის საჭირო ნედლეულისა და მასალების შეძენით და მთავრდება მზა პროდუქციის გაცვლით ნაღდ ფულზე, ან ისეთ ჟინანსურ ინსტრუმენტზე, რომელიც აღვილად გადაიქცევა ნაღდ ფულად.

ზოგიერთი მოკლევადიანი ვალდებულება, როგორცაა: საავტორო ვალდებულებები, დარიცხვები თანამშრომლებისათვის და სხვა საწარმოო ხარჯები, შეადგენენ სამუშაო კაპიტალის ნაწილს, რომელიც გამოიყენება საწარმოს საქმიანობის ჩვეულებრივ ციკლში. ასეთი მუხლები მოკლევადიან ვალდებულებად კლასიფიცირდება იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ისინი უნდა დაიფაროს ბალანსის შედგენის თარიღიდან 12 თვის შემდეგ.

თუ ვალდებულება არ წარმოადგენს მიმდინარე საწარმოო ციკლის ნაწილს, მაგრამ მათი გადახდა გათვალისწინებულია ბა-

ლანსის შეღგენის თარიღიდან 12 თვის განმავლობაში, იგი კლასიფიცირდება როგორც მოკლევადიანი ვალდებულება, მაგალითად, მოკლევადიანი ვალდებულებები: პროცენგიანი ვალდებულებების, საბანკო ოვერდრაფტების, გადასახდელი დივიდენდების, შემოსავლებიდან გადასახდებისა და სხვა არაკომერციული გადასახდებების მიმდინარე სამეურნეო წელს გადასახდელი ნაწილი. საბრუნავი კაპიტალის დასაფინანსებლად ხანგრძლივი დროის განმავლობაში გამოყენებული პროცენგიანი ვალდებულებები, რომელთა დაფარვა გათვალისწინებული არ არის 12 თვის განმავლობაში, განიხილება როგორც გრძელვადიანი ვალდებულებები.

საწარმოს ვალდებულება შეიძლება წარმოეშეას უცხოურ ვალუტაში, უცხოური ვალუტით წარმოებული ოპერაციებიდან გამომდინარე. ასეთი გიპის ოპერაციებიდან ვალდებულება წარმოიშობა მაშინ, როდესაც საწარმო:

- ა) ყიდულობს უცხოური ვალუტით შეფასებულ საქონელსა და მომსახურებას;
 - ბ) იღებს ფულად სახსრებს, რომლის გადასახდელი თანხები განსაზღვრულია უცხოურ საგალუგო ერთეულში;
 - გ) მონაწილეობს საგარეო გაცვლით ხელშეკრულებაში; ან
 - დ) იძენს უცხოური ვალუტით შეფასებულ აქციებს, იღებს ან ფარავს უცხოური ვალუტით შეფასებულ ვალდებულებებს.
- უცხოური ვალუტით წარმოებული ოპერაციები თავდაპირველად უნდა ბისახოს საბანგარიშგებო ვალუტით (ლარით), ოპერაციის შესრულების დღისათვის საბანგარიშგებო ვალუტასა და მოცემულ უცხოურ ვალუტას შორის დაფიქსირებული გასაცვლელი საგალუგო კურსის მიხედვით.

ოპერაციის შესრულების დღეს დაფიქსირებულ გასაცვლელ საგალუგო კურსს წარმოადგენს საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ დადგენილი კურსი.

ყოველი საბანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს უცხოური ვალუტით შეფასებული ვალდებულება წარდგენილ უნდა იქნეს საბოლოო საგალუგო კურსის გამოყენებით.

7.2. მოკლევადიანი ვალდებულებების აღრიცხვა

7.2.1. საწარმო ვალდებულებების აღრიცხვა

სამეწარმეო საქმიანობის განხორციელებისას, საწარმო გარეშე პარებისაგან შეიძენს საწარმოო მარაგს და მომსახურებას. შეძენა შეიძლება მოხდეს მომწოდებლისათვის ფულის წინასწარი, შეძენისთანავე ან შემდგომი გადახდით. შემდგომი გადახდით შეძენას კრედიტით შეძენას უწოდებენ და იგი ვულისხმობს გადახდის გადავადებას სახელშეკრულებო პირობებითა და ვადით მომწოდებელთან შეთანხმებულ ვადაში თანხის გადახდის ვალდებულება და სოფჯერ, ფულადი რესურსების დეფიციტის გამო, მომწოდებლის ვალის დროული გადახდულობა, წარმოშობს საწარმოს საეკატრო ვალდებულებას.

საეკატრო ვალდებულების აღიარება ხდება მაშინ, როდესაც შეძენილ ფასეულობაზე ყველა რისკი და სარგებელი მყიდველის ხელში გადადის. საეკატრო ვალდებულება მოიცავს ყველა იმ თანხას, რომელიც გადახდილ უნდა იქნეს მომწოდებლის სასარგებლოდ, მათ შორის იმ თანხებს, რომელიც არ შედის შეძენილი მარაგის თვითღირებულებაში. ასეთი თანხებია შეძენასთან დაკავშირებული ირიბი გადასახადები (დღგ, აქციზი).

ვალდებულებების აღრიცხვის საბილუსტრაციოდ განვიხილოთ შემდეგი ოპერაციები:

1. მომწოდებლისაგან მიღებულია ნედლეული და მასალები მიღებიდან 10 დღის ვადაში გადახდის პირობით. მარაგის ღირებულება 2.000 ლარია, აქციზი – 400 ლარი და დღგ – 432 ლარი. ნედლეულისაგან წარმოებული იქნება აქციზური საქონელი

დებეტი – ნედლეული და მასალები 2.000 (მუდმივი აღრიცხვისას) ან

დებეტი – ძირითადი მასალების დანახარჯები/ შეძენა (პერიოდული აღრიცხვისას) ან

დებეტი – დამხმარე მასალების დანახარჯები/ შეძენა (პერიოდული აღრიცხვისას)

დებეტი – გადახდილი დღგ 432

დებეტი – გადახდილი აქციზი 400

კრედიტი – მოწოდებიდან და მომსახურებიდან

წარმოქმნილი ვალდებულებები 2.832

2. გადახდილია მომწოდებლის ვალი 2,832 ლარი ეროვნული ვალუტის საბანკო ანგარიშიდან

ღებები – მოწოდებიდან და მომსახურებიდან

წარმოქმნილი ვალდებულებები 2,832

კრედიტი – ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში 2,832

შენიშვნა: გამარჯვების მიზნით მომწოდებელ ოპერაციებში იგნორირებულია დღე და აქციაში. ამასთან, განიხილება მარაგის მუდმივი აღრიცხვის მეთოდი.

3. იმპორტირებულია არარეზიდენტისაგან შეძენილი 20,000 აშშ დოლარის საქონელი შემდგომი გადახდის პირობით. შეძენის მომენტში ლარის კურსი დოლართან მიმართებაში შეადგენს 1: 1,90

ღებები – საქონელი 38,000

კრედიტი – მოწოდებიდან და მომსახურებიდან

წარმოქმნილი ვალდებულებები 38,000

4. გადახდილია მომწოდებლის ვალი 20,000 აშშ დოლარი რეზიდენტი ბანკიდან, გადახდის მომენტში ლარის კურსი დოლართან მიმართებაში შეადგენს 1: 1, 95. მოცემული ოპერაციის გატარებისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის გარემოება, რომ ვალუტის კურსი შეძენისა და ვალდებულების განადგობის მომენტში განსხვავებულია.

ღებები – მოწოდებიდან და მომსახურებიდან

წარმოქმნილი ვალდებულებები 38,000

ღებები – მარალი კურსთა შორის სხვაობიდან 1,000

კრედიტი – უცხოური ვალუტა რეზიდენტ ბანკში 39,000

7.2.2. მიღებული ავანსების აღრიცხვა

მყიდველსა და მომწოდებელს შორის საეაქრო ურთიერთობაში ხშირად გამოიყენება წინასწარი გადახდა. მყიდველის მიერ წინასწარ გადახდილი თანხები მიმწოდებელ საწარმოში აისახება მიღებული ავანსის სახით, რომელიც მოკლევადიან ვალდებულებას წარმოადგენს. იგი ვალდებულებაა იმიტომ, რომ საწარმოს ევალება მიღებული ავანსის დასაბრუნება, ე. ი. სანაცვლო აქციების მიწოდება ან მომსახურების გაწევა. ავანსი, როგორც წესი, ცალკე ანგარიშზე აისახება. ავანსის მიღება ბუღალტრულად გატარდება

ღებები – ფულადი საშუალებების ანგარიში

კრედიტი – მიღებული ავანსები

ნაკისრი ვალდებულების შესრულებისას მცირდება მიღებული ავანსები ბუღალტრული გატარებით:

ღებები – მიღებული ავანსები

კრედიტი – გადასახდელი დღე (მიწოდების დღე-ით დაბეგვრისას)

კრედიტი – გადასახდელი აქციები (მიწოდების აქციებით დაბეგვრისას)

კრედიტი – შემოსავალი რეალიზაციიდან

ავანსის დაბრუნების ნაშთის დაბრუნება ბუღალტრულად გატარდება

ღებები – მიღებული ავანსები

კრედიტი – ფულადი საშუალებების ანგარიში

7.2.3. მომუშავეთა მოკლევადიანი გასამრჯელოების აღრიცხვა

საწარმოში დასაქმებული მომუშავე, როგორც წესი, გასამრჯელოს იღებს როგორც მომსახურების გაწევის, ისე შრომითი საქმიანობის შემდგომ პერიოდში (მაგალითად: არასახელმწიფო სა-აქნისო დახმარება; შრომითი საქმიანობის შემდგომი საცოცხლის დაზღვევა; შრომითი საქმიანობის შემდგომი უფასო სამედიცინო მომსახურება და სხვ). გასამრჯელო, რომელსაც მუშაკი იღებს მომსახურების გაწევის (შრომითი საქმიანობის) პერიოდში, უმეტეს შემთხვევაში, განიხილება როგორც მოკლევადიანი გასამრჯელო.

მომუშავეს მოკლევადიან გასამრჯელოებს მიეკუთვნება:

- ხელფასები;
- მოკლევადიანი კომპენსირებადი გაცდენები (მაგალითად, ფასიანი წლიური შვებულება და ბიულეტენი) იმ პერიოდის დამთავრებიდან 12 თვის განმავლობაში, როდესაც მომუშავემ გასწია შესაბამისი მომსახურება;

- გ) მოგებისა და პრემიაში მონაწილეობა იმ პერიოდის დამთავრებიდან 12 თვის განმავლობაში, როდესაც მომუშავემ გასწია შესაბამისი მომსახურება; და
დ) არაფულადი დახმარებები (მაგალითად: სამედიცინო უმრუნველყოფა, ბინით უზრუნველყოფა, მანქანით მომსახურება, უფასო ან სუფსიდირებული საქონელი ან მომსახურება) თანამშრომელთათვის.

ზოგადად, მომუშავეს მოკლევადიანი გასამრჯელოს აღრიცხვა სწორხაზოვანია, რადგან ვალდებულების შესაფასებლად საჭირო არ არის აქტუარული დამკვეთი და არ არსებობს აქტუარული შემოსულობის ან ბარალის შესაძლებლობა. უფრო მეტიც, მომუშავეს მოკლევადიანი გასამრჯელოს ვალდებულებები უასდება დისკონტირების გათვალისწინებით. ეს პრინციპი გამოიყენება მაშინაც, როცა საწარმოს არსახარბიელო ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, გასამრჯელოები დაგვიანებით გაიცემა.

მიუხედავად ამისა, რომ მომუშავე ყოველ სამუშაო დღეს საწარმოს უწყვეს მომსახურებას, ხელფასის სახით გასაცემა გასამრჯელო საწარმოში ან საერთოდ ქვეყანაში ჩამოყალიბებული გრადიენტის მიხედვით, პერიოდულად გაიცემა. ხელფასის გაიცემის პერიოდებს შორის საწარმოს ყოველდღიურად წარმოეშობა ვალდებულება მომუშავეს წინაშე. მიუხედავად ასეთი ვალდებულების წარმოშობისა, იგი ბუღალტრულ აღრიცხვას ყოველდღიურად არ ექვემდებარება. პრაქტიკაში ისიც ხდება, რომ მომუშავე საწარმოში წინასწარ (ივინსად) იღებს გასამრჯელოს, ხოლო საწარმოს მომსახურებას უწყვეს მომდევნო სამუშაო დღეებში. ამიგომ საბარაიხეო პრაქტიკაში გასამრჯელოს უაქტობრივი ვაცემა პირდაპირ ბისახება ფულადი სახსრების გასაელისა და ხარჯის, ან აქტივებ გაწეული დანახარჯის სახით.

მიმდინარე ვალდებულება არსებობს მხოლოდ და მხოლოდ მაშინ, როდესაც საწარმოს არა აქვს სხვა რეალური აღგერნაგევა, გარდა იმისა, რომ გადბიხადოს ეს გასამრჯელოები.

საქართველოს შრომის კანონთა კოდექსის მიხედვით, ხელფასი გაიცემა ყოველი ნახევარი თვის შემდეგ მაინც, თუ შრომითი ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული. თუმცა, ქვეყანაში დამკვიდრებული გრადიენტიდან გამომდინარე, ხელფასის ვაცემა საბნგბარიშგებო თვის დამთავრების შემდეგ 3-5 დღეში ხდება. ზოგ საწარმოში ეს ვადა ხანდახან უფრო ხანგრძლივია, ამიგომ მომუშავეს მიერ ყოველთვიურად გამომუშავებული თანხა ვალდებულების სახით დარიცხვას ექვემდებარება. ხელფასებისა და სხვა მოკლევადიანი გასამრჯელოების აღრიცხვასთან დაკავშირებით,

საჭიროა აღინიშნოს, რომ საწარმო, საგადასახადო კოდექსის მიხედვით, ითვლება საგადასახადო აგენგად და შას ევალება მომუშავეთა გასამრჯელოებიდან საშემოსავლო გადასახადის დაკავება და ბიუჯეტში გადბრიცხვა.

მოკლევადიანი გასამრჯელოების ბუღალტრული აღრიცხვის საილუსტრაციოდ განვიხილოთ რამდენიმე ოპერაცია (პერიოდული აღრიცხვის სასგეშისათვის).

1. დავრიცხა ხელფასი: ძირითად მუშებს 2,500; დამხმარე მუშებს 500; მშენებლობის მუშებს 800; ადმინისტრაციულ პერსონალს 400 ლარი

ღებები - საწარმოო პერსონალის პირდაპირი ხელფასი	2,500
ღებები - საწარმოო პერსონალის არაპირდაპირი ხელფასი	500
ღებები - დაუმთავრებელი მშენებლობის მუშების ხელფასი	800
ღებები - ადმინისტრაციის შრომის ანაზღაურება	400
კრედიტი - გადასახდელი ხელფასები	4,200

2. დარიცხულია სოციალური უზრუნველყოფის გადასახადი 20 %

ღებები - სოციალური დანარიცხები საწარმოო პერსონალის პირდაპირ ხელფასზე	500
ღებები - სოციალური დანარიცხები საწარმოო პერსონალის არაპირდაპირ ხელფასზე	100
ღებები - სოციალური დანარიცხები დაუმთავრებელი მშენებლობის მუშების ხელფასზე	160
ღებები - სოციალური დანარიცხები ადმინისტრაციის შრომის ანაზღაურებაზე	80
კრედიტი - სოციალური უზრუნველყოფის გადასახადი	840

3. დაკავებულია მომუშავეთა საშემოსავლო გადასახადი 12%

ღებები - გადასახდელი ხელფასები	504
კრედიტი - გადასახდელი საშემოსავლო გადასახადი	504

4. გადახდილია მომუშავეთა ხელფასი სალაროდან 3.600 ლარი

დებეტი - გადასახდელი ხელფასები 3.600

კრედიტი - ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 3.600

5. დარიცხულია სამუშაოებზე ვალდებულება. შრომის კანონითა კოდექსის შესაბამისად, საწარმოს მომუშავეს უფლება აქვს ისარგებლოს ყოველწლიური შევებულებით. გამოუყენებელ შევებულზე ბაზე უფლება გრძელდება მომდევნო პერიოდში. რაღაც მომუშავეს შევებულება საანგარიშგებო პერიოდში ეკუთვნის და ეს უფლება გადადის მომდევნო პერიოდში შესაბამისობის პრინციპის დაცვით, აუცილებელია სამუშაოებზე ანაზღაურების თანხა მიეკუთვნოს საანგარიშგებო პერიოდის ხარჯებს (ან აქციების თვითღირებულებას). აქედან გამომდინარე, საწარმო ყოველი წლის ბოლოს ამუშავებს მომავალ პერიოდში გადასახდელი სამუშაოებზე ანაზღაურების თანხის ოდენობას და მას აღიარებს დარიცხული ვალდებულების სახით. მომდევნო წელს შევებულების ფაქტობრივად გამოყენების მომენტში ხდება დარიცხული სამუშაოებზე ვალდებულების კორექტირება. სამუშაოებზე ვალდებულების თანხის გამოთვლის დროს, ხარჯის სახით გათვალისწინებულ უნდა იქნეს ის გადასახადებიც, რომლის გადახდა ევალება საწარმოს. (მაგალითად, სოციალური გადასახადი). ღვევებით, დარიცხული სამუშაოებზე ვალდებულება ეხება აღმინისგრაიულ მუშაკს და იგი შეფასებულია 2.300 ლარის ოდენობით

დებეტი - სამუშაოებზე ხარჯი 2.300

კრედიტი - დარიცხული სამუშაოებზე
ვალდებულება 2.300

6. დარიცხულია შევებულების ანაზღაურება დარიცხული სამუშაოებზე ვალდებულების ხარჯზე 200 ლარი

დებეტი - დარიცხული სამუშაოებზე ვალდებულება 240

კრედიტი - გადასახდელი შევებულების
ანაზღაურება 200

კრედიტი - სოციალური უზრუნველყოფის
გადასახადი 40

7. დარიცხულია პრემია 700 ლარი

დებეტი - პრემიის ხარჯი 700

კრედიტი - გადასახდელი ხელფასები 700

7.2.4. დარიცხული ვალდებულებების აღრიცხვა

დარიცხული ვალდებულება წარმოადგენს საანგარიშგებო პერიოდზე მიკუთვნებულ ხარჯს, რომელიც ბალანსის შედგენის თარიღისათვის ანაზღაურებული არ არის. დარიცხული ვალდებულებები საწარმოს იმ მიმდინარე ვალდებულებების ნაწილია, რომლის გადახდა ბალანსის შედგენიდან 12 თვეში უნდა მოხდეს. ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოების, რომ დარიცხული ვალდებულება ყოველთვის დაკავშირებულია შესაბამისობის (პროპორციულობის) პრინციპთან და შესაბამისი თანხის ხარჯად აღიარებისთან საანგარიშგებო პერიოდში. დარიცხული ვალდებულება შეიძლება დაკავშირებული იყოს სამართლებრივ ვალდებულებასთან ან საწარმოს გრაფიკისთან. სამართლებრივი ვალდებულების მაგალითია სესხით სარგებლობისათვის პროცენტის გადახდის ვალდებულება (სახელმწიფოებრივი ვალდებულება); დივიდენდების გადახდის ვალდებულება; შრომის კანონითა კოდექსის შესაბამისად, შევებულების გადახდის ვალდებულება და სხვ. აღნიშნულთან ერთად, საწარმოს შეიძლება აქონდეს არასამართლებრივი ვალდებულება, რომლის შეუსრულებლობა საწარმოს მომავალ საქმიანობაზე უარყოფით გავლენას მოახდენს. ასეთი შეიძლება იყოს საწარმოს მიერ წლების განმავლობაში პრემიის გაიცემის დაპირებული არაქვაცა, რომლის მოძღვრ შეიძლება საწარმოს მომუშავეებთან ურთიერთობა გაართულოს. ამიტომ საწარმოს სხვა ალტერნატივა არა აქვს, გარდა ამისა, რომ მომუშავეებს გადაუხადოს პრემია. პრემია და საწარმოს მოვებაში მონაწილეობის სხვა ვასამრჯელოები საანგარიშგებო პერიოდის ხარჯი და, შესაბამისად, დარიცხული ვალდებულება.

მიუხედავად იმისა, რომ საწარმოს ღირებულოები პრემიისა და ზოგიერთი მოკლევადიანი ვასამრჯელოს გადახდაზე ვადაწყვეტილებას იღებენ ბალანსის შედგენის თარიღის შემდეგ, მაგრამ წინასწარი ანგარიშგების დახურვამდე, დარიცხული ვალდებულებების აღიარება ხდება საანგარიშგებო პერიოდის ანგარიშგებაში.

საგადასახადო კოდექსის მიხედვით საწარმო ვალდებულია დაბეგვრის ერთიან წყბროდან დააკავოს გადასახადები დივიდენდის, პროცენტისა და დარიცხული ვასამრჯელოებიდან. ამიტომ ვალდებულებების დარიცხვისას საწარმომ უნდა გათვალისწინოს სიზღადსახადო კოდექსის მოთხოვნებიც.

დარიცხულ ვალდებულებებში შესაძლებელია აღირიცხოს ის საოჯარო ვალდებულებები, რომელიც წარმოიშობა ჩვეულებრივი ოჯარიდან ბალანსის შედგენის თარიღისათვის. ასევე შეიძლება

დარიცხულ ვალდებულებად ვაღიაროთ ის მოკლევადიანი ანბარი-
ცხები, რომლებიც დაკავშირებულია მოკლევადიან საგარანგიო
მომსახურებასთან.

დარიცხული ვალდებულებების აღრიცხვის საილუსტრაციოდ,
შეიძლება გამოვიყენოთ შემდეგი ბუღალტრული გატარებები:

1. პროცენტის დარიცხვა (სესხზე, ობლიგაციაზე, თამასუქზე და
სხვ.)

დებეტი – საპროცენტო ხარჯი

კრედიტი – გადასახდელი პროცენტები

2. პროცენტიდან საშემოსავლო გადასახადის დაკავება

დებეტი – გადასახდელი პროცენტები

კრედიტი – სხვა საგადასახადო ვალდებულებები

3. პროცენტის გადახდა

დებეტი – გადასახდელი პროცენტები

კრედიტი – ფულადი სახსრების ანგარიშები

4. დივიდენდის გამოცხადება

დებეტი – გაუნაწილებელი მოგება

კრედიტი – გადასახდელი დივიდენდები

5. დივიდენდიდან საშემოსავლო გადასახადის დაკავება

დებეტი – გადასახდელი დივიდენდები

კრედიტი – სხვა საგადასახადო ვალდებულებები

6. დივიდენდის გადახდა ფულით

დებეტი – გადასახდელი დივიდენდები

კრედიტი – ფულადი სახსრების ანგარიშები

7. გამოუყენებელი შვებულების გაღატანა

დებეტი – ხარჯის ან შესაბამისი აქტივის ანგარიში

კრედიტი – დარიცხული საშვებულებო ვალდებულება

8. საშვებულებო გასამრჯელოს დარიცხვა გამოუყენებელი
შვებულების ხარჯზე

დებეტი – დარიცხული საშვებულებო ვალდებულება

კრედიტი – გადასახდელი შვებულების ანაზღაურება

9. ერთ წლამდე ვადით საგარანგიო მომსახურებით გაყიდული
საქონლისათვის საგარანგიო პერიოდში მოსალოდნელი გასაღწე-
ვის ხარჯად აღიარება საბანკარიშგებო პერიოდის ბოლოს

დებეტი – მიწოდების სხვა ხარჯები

კრედიტი – ვალდებულება საგარანგიო მომსახურებაზე

7.3. გრძელვადიანი ვალდებულებების აღრიცხვა

მოკლევადიანი ვალდებულებების განხილვისას აღნიშნული
იყო, რომ ვალდებულებები, რომელთა დაფარვა მოსალოდნელი არ
არის მიმდინარე საწარმოო ციკლში ან ბალანსის შედგენიდან 12
თვის განმავლობაში, განხილულ უნდა იქნეს გრძელვადიან ვალდ-
ებულებად.

გრძელვადიანი ვალდებულებები, უმთავრესად, გრძელვადიან
სასესხო ვალდებულებებს წარმოადგენს. იგი შეიძლება არსებობდეს
გასანაღდებელი ობლიგაციების, გასანაღდებელი თამასუქების, ფინ-
ანსური იჯარის ვალდებულების ან გრძელვადიანი სესხების სახით.
აღნიშნული ვალდებულების წარმოშობას საწარმო ასახავს აღიარ-
ების მომენტში გადასახდელი თანხის ოდენობით, შემდეგი ბუღალ-
ტრული გატარებით

**დებეტი – აქტივების ანგარიში, რომლის შემოსვლასთან
დაკავშირებით წარმოიშვა ვალდებულება**

**კრედიტი – გრძელვადიანი სასესხო ვალდებულება
(ვალდებულების შესაბამისი ანგარიში)**

გრძელვადიანი ვალდებულების უმეტესობა პროცენტის გადახ-
დასთანაა დაკავშირებული. პროცენტის გადახდა შეიძლება მოითხო-
ვებოდეს პერიოდულად ან სესხის დაფარვის დროს. თუ სესხის
პროცენტის დაფარვა საბანკარიშგებო პერიოდშია სავალდებულო,
საწარმო მას გადახდისთანავე ხარჯად აღიარებს ბუღალტრული
გატარებით

დებეტი – საპროცენტო ხარჯები

კრედიტი – ფულადი სახსრების ანგარიში

თუ საწარმოს პროცენტის გადახდის მომენგისათვის არ გააჩნია სათანადო სახსრები, საწარმო პროცენტის გადახდის ვალდებულებას აღიარებს ბუღალტრული გაგებებით

ღებუგი - საპროცენტო ხარჯები

კრედიტი - გადასახდელი პროცენტები

ანალოგიური ბუღალტრული გაგებებით მოხდება ყოველი საანგარიშგებო წლის ბოლოს გადასახდელი პროცენტის ვალდებულებად აღიარება იმ ვალდებულებებთან დაკავშირებით, რომელთა გადახდა უნდა მოხდეს სასესიო ვალდებულების ვადის ბოლოს. პროცენტის ხარჯად ყოველწლიური აღიარების აუცილებლობა განპირობებულია შესაბამისობის პრინციპიდან გამომდინარე.

გრძელვადიანი ვალდებულებების დაფარვა ბუღალტრულად აისახება გაგებებით

ღებუგი - გრძელვადიანი სესხების მიმდინარე ნაწილი

კრედიტი - ფულადი სახსრების ანგარიში

გრძელვადიანი ვალდებულებები შესაძლებელია დაიფაროს სხვა აქტივებითაც. ასეთ შემთხვევაში, დაკრედიგდება ის ანგარიშები, რომლებზეც შესაბამისი აქტივი აღირიცხება.

ფულის ღირებულება დროში

1.1. დროში ფულის ღირებულების არსი

ფულს განსხვავებული ღირებულება გააჩნია დროში, რაც განპირობებულია ფულის უნარიანობით, იყოს შემოსავლის მიღების წყარო. ერთი და იმავე ოდენობის ფულს დღეს უფრო მეტი ღირებულება გააჩნია, ვიდრე გარკვეული პერიოდის, დაეუქმვით ერთი წლის შემდეგ. ე.ი. 100 ლარიათი ბანკნოტი დღეს ღირს უფრო მეტი, ვიდრე ერთი წლის შემდეგ. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, აუ 100 ლარს დაეუქმვით, მაშინ ერთი წლის შემდეგ გვექნება 100 ლარს დამატებული ამ თანხის დაბანდებით მიღებული ერთი წლის შემოსავალი. ფულის ნომინალურ ღირებულებას დამატებული დროში გამოუმუშავებული შემოსავალი არის ფულის **მომავალი ღირებულება**. დროში ფულის მიერ გამოუმუშავებული შემოსავალი წარმოადგენს პროცენტს, რომელიც ანგარიშდება საპროცენტო განაკვეთის საფუძველზე.

ბუღალტრული აღრიცხვის ზოგიერთი საკითხის გადასაჭრელად ხშირად გამოიყენება ფულის ღირებულება დროში. მაგალითად, იგი აუცილებელია საიჯარო ურთიერთობის, ანარიცხების, ინვესტიციების და სხვათა აღრიცხვის დროს.

სააღრიცხვო მიზნებიდან გამომდინარე აუცილებელი ხდება როგორც ფულის მომავალი ღირებულების, ისე მომავალი ფულის მიმდინარე ღირებულების დადგენა. მომავალში მისაღები ფულის მიმდინარე ღირებულება წარმოადგენს სხვაობას მომავალ ფულსა და ამ პერიოდში გამოუმუშავებულ პროცენტს შორის. ამდენად, ფულის მიმდინარე ღირებულების გამოთვლა ფულის მომავალი ღირებულების გამოთვლის შემბრუნებული პროცენტია. ფულის მიმდინარე ღირებულების სინონიმებად სააღრიცხვო-ეკონომიკურ ლიგურატურაში შეიძლება შეგვხვდეს „ახლანდელი ღირებულება“ ან „მოყვანილი ღირებულება“. ფულის მიმდინარე ღირებულების გამოთვლის პროცესს (მომავალი ღირებულებიდან საპროცენტო შემოსავლის გამოკლება) დისკონგირებას უწოდებენ, ამიგომ მიმდინარე

ღირებულებას ხშირად ფულის დისკონტირებულ ღირებულებასაც უწოდებენ.

დროში ფულის ღირებულების ბუღალტრული აღრიცხვის თვალსაზრისით, აუცილებელია კარგად გვესმოღეს შემდეგი ტერმინები: საპროცენტო ხარჯი, საპროცენტო შემოსავალი, საპროცენტო განაკვეთი და ძირითადი თანხა, რომელსაც საპროცენტო განაკვეთის საფუძველზე პროცენტი ერიცხება ხარჯის ან შემოსავლის სახით.

8.2. პარტიზო და რთული პროცენტები

8.2.1. პარტიზო პროცენტი

ინვესტირებული ან ნასესხები ფული წარმოადგენს ანაბრის ან ვალის ძირითად თანხას.

ინვესტირებულ ფულს ერიცხება პროცენტი, რომელსაც ინვესტორი იღებს და პირიქით, ნასესხებ ფულზე მსესხებელი იხდის პროცენტებს.

მარტივი პროცენტის შემთხვევაში, პროცენტის თანხა არ იცვლება პერიოდიდან პერიოდამდე, რადგან უცვლელი რჩება ძირითადი თანხა, რომელსაც პროცენტი ერიცხება. მაგალითად, 100 ლარზე 15%-იანი განაკვეთით აღრიცხული მარტივი პროცენტის თანხები ნაშარდი ჯამით პირველ, მეორე და მესამე წელს, შესაბამისად, იქნება 15, 30 და 45 ლარი.

მარტივი პროცენტით დაგროვილი თანხა შემდეგნაირად გამოითვლება:

$$Si = P \times i \times n$$

სადაც: **P** – პრის ძირითადი თანხა

i – წლიური საპროცენტო განაკვეთი შეფარდებული 100-თან

n – პერიოდი (წლები)

Si – მარტივი პროცენტის სახით დაგროვილი თანხა

მაგალითი

ყოველი წლის პირველ იანვარს საწარმო ბანკის დეპოზიტზე განათავსებს 160 ლარს. 31 დეკემბერს მარტივი პროცენტის სახით სარგებელი ერიცხება წლიური 12%-იანი საპროცენტო განაკვეთით. პროცენტის სახით აღრიცხული თანხა გროვდება ცალკე ანგარიშზე. გამოვთვალოთ მოთიანე თანხა, რომელიც 31 დეკემბერს ინვესტორს უნდა დაუბრუნდეს, მეხუთე 160 ლარის შენაგანის შემდეგ.

წელიწადი (1 იანვარი)	ძირითადი თანხა	პროცენტი (31 დეკემბერი)
1	160	$12/100 \times 160 = 19,20$
2	$160 + 160 = 320$	$12/100 \times 320 = 38,40$
3	$160 + 320 = 480$	$12/100 \times 480 = 57,60$
4	$160 + 480 = 640$	$12/100 \times 640 = 76,80$
5	$160 + 640 = 800$	$12/100 \times 800 = 96,00$
სულ:		288,00

მეხუთე წლის ბოლოს მოთიანე თანხა (1.088 ლარი) იქნება ძირითადი თანხების ჯამს (800 ლარი) დამატებული ხუთ წელიწადში მარტივი პროცენტით გამოთქმებული საპროცენტო შემოსავალი (288 ლარი).

8.2.2. რთული პროცენტი

რთული პროცენტის აღრიცხვა ხდება მაშინ, როდესაც ერთი პერიოდის დამთავრების შემდეგ ძირითადი თანხა და საპროცენტო შემოსავალი ერთად ინვესტირდება და გამოიყენება შემდგომი პერიოდის პროცენტის აღრიცხვის ბაზად. ამასთან, ასეთი წესი გამოიყენება ყველა პერიოდის მიმართ ერთი პერიოდიდან მეორეზე გადასვლისას. ამდენად, რთული პროცენტის შემთხვევაში, პროცენტი ერიცხება ძირითადი თანხისა და წინა წელს აღრიცხული პროცენტის თანხის ჯამს.

მაგალითი

გამოვთვალოთ 1000 ლარზე ოთხი წლის განმავლობაში დაგროვილი თანხა, წლიური 10%-იანი რთული საპროცენტო განაკვეთით. გაანგარიშება შეიძლება მოხდეს შემდეგნაირად:

ცხრილი 8.2.

წელი	ძირითადი თანხა	პროცენტი	მთლიანი თანხა
1	1.000	$(10/100) \times 1.000 = 100$	$1.000 + 100 = 1.100$
2	1.100	$(10/100) \times 1.100 = 110$	$1.100 + 110 = 1.210$
3	1.210	$(10/100) \times 1.210 = 121$	$1.210 + 121 = 1.331$
4	1.331	$(10/100) \times 1.331 = 133,1$	$1.331 + 133,1 = 1.464,1$

ამოცანის ამოხსნა ალგებრატიულად ჩაიწერება შემდეგი სახით:
ცხრილი 8.3.

წელი	ძირითადი თანხა	მთლიანი თანხა	
1	1.000	$1.000(1+0,1)$	$= 1.100$
2	$1.000(1+0,1)$	$1.000(1+0,1)(1+0,1) = 1.000(1+0,1)^2$	$= 1.210$
3	$1.000(1+0,1)^2$	$1.000(1+0,1)^2(1+0,1) = 1.000(1+0,1)^3$	$= 1.331$
4	$1.000(1+0,1)^3$	$1.000(1+0,1)^3(1+0,1) = 1.000(1+0,1)^4$	$= 1.464,1$

ამრიგად, n -ური წლის ბოლოსათვის მისაღები თანხა C_i გამოითვლება ფორმულით:

$$C_i = P(1+i)^n$$

სადაც: i არის წლიური საპროცენტო განაკვეთი შეუპარდებული 100-თან.

მაგალითი

ა) გამოთვალეთ 10 წლის განმავლობაში პროცენტის სახით დაგროვილი თანხა, თუ წლიური რთული საპროცენტო განაკვეთი უდრის 4%-ს, ძირითადი თანხა – 624 ლარს.

ბ) განესაზღვროთ ის თანხა, რომლის ინვესტირებაც საჭიროა დღეს 5% წლიური რთული საპროცენტო განაკვეთით, 10 წლის მერე 10.000 ლარი რომ მივიღოთ.

ამოხსნა

ა) ამოცანის პირობიდან: $P = 624$; $r = 0,04$; $n = 10$

$$C_i = P(1+r)^n = 624(1+0,04)^{10} = 624(1,04)^{10} = 923,67$$

პროცენტის სახით დაგროვილი თანხა იქნება: $923,67 - 624 = 299,67$

ბ) ცნობილია: $C_i = 10.000$; $r = 0,05$; $n = 10$; $C_i = P(1+r)^n$

$$10.000 = P(1+0,05)^{10}$$

$$P = 10.000/(1,05)^{10} = 6.139,13$$

ამდენად, ინვესტირებისათვის საჭიროა 6.139,13 ლარი

8.3. მომავალი და მიმდინარე ღირებულება

8.3.1 მომავალი ღირებულება

მომავალ და მიმდინარე ღირებულებას საფუძვლად უდევს რთული პროცენტის ღარიცხვა.

დღევანდელი ლარის მომავალი ღირებულებისა და მომავალი პერიოდის ნებისმიერი მომენტის ლარის მიმდინარე ღირებულების გამოსათვლელად შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სხვადასხვა ხერხი. კერძოდ, იგი შეიძლება გამოითვალოს:

1. თანამიმდევრობით, ძირითადი თანხის, საპროცენტო განაკვეთისა და პერიოდების რაოდენობის საფუძველზე, როგორც ნაჩვენებია 8.2 ცხრილში;
2. არითმეტიკული ფორმულის გამოყენებით;
3. ერთი ლარის მიმდინარე და მომავალი ღირებულების მნიშვნელობის ცხრილების გამოყენებით; და
4. სპეციალური კალკულატორისა და კომპიუტერული პროგრამის გამოყენებით.

მომავალი და მიმდინარე ღირებულების დადგენის გამარტივების მიზნით, გაანგარიშება ხდება არა მთელ თანხაზე, არამედ ერთ ლარზე და შედეგი მრავლდება მოცემულ თანხაზე. ამ მიდგომით გამოთვლილ მომავალ ღირებულებას **ერთეულის მომავალი ღირებულება** ეწოდება და აღინიშნება ინგლისური სახელწოდების (*future value of 1*) აბრევიატურით **FV1**. ერთი ლარის მომავალი ღირებულება n პერიოდის შემდეგ i საპროცენტო განაკვეთის პირობებში იწერება შემდეგნაირად (**FV1, i, n**) და გამოითვლება ფორმულით:

$$FV1 = (1+i)^n$$

მაგალითი

გამოთვალეთ 10.000 ლარის მომავალი ღირებულება 5 პერიოდის შემდეგ 14%-იანი განაკვეთის პირობებში. ერთი ლარის მომავალი ღირებულება $(FV1, 14\%, 5)$ იქნება $(1+0,14)^5$ ანუ 1.92541. ამ კოეფიციენტზე ძირითადი თანხის გამრავლებით მივიღებთ 10.000 ლარის მომავალ ღირებულებას, რომელიც შეადგენს 19.254,1 ლარს.

ძირითად თანხას, საპროცენტო განაკვეთს, პერიოდების რაოდენობასა და მომავალ შემოსავალს შორის არსებული თანაფარდობის გამოყენებით ადვილად გამოითვლება საპროცენტო განაკვეთი და პერიოდების რაოდენობა, რომელიც საჭირო იქნება დაბანდობიდან სასურველი თანხის მისაღებად. ეს კი სწორი გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობას იძლევა.

საპროცენტო განაკვეთის სწორად გამოყენების მიზნით, ყურადღება უნდა გამახვილდეს გარიგების პირობაზე. როგორც წესი, საპროცენტო განაკვეთი დადგენილია ერთი წლისათვის – წლიური საპროცენტო განაკვეთი. მაგრამ გარიგებაში შეიძლება მითითებული იყოს საპროცენტო განაკვეთი დროის სხვა მონაკვეთისათვის, მაგალითად კვარტალური ან ნახევარწლიური განაკვეთი. ვინაიდან წესიდან მიღებული, რომ საპროცენტო განაკვეთი უფრო ხშირად ერთი წლისათვის არის დადგენილი, ხშირად წლიურ საპროცენტო განაკვეთზე შესაბამისი მინიშნება არ კეთდება. ამიტომ საპროცენტო განაკვეთი პერიოდის მიუთითებლად ყოველთვის გულისხმობს, რომ იგი წლიური განაკვეთია. სხვა შემთხვევაში, აუცილებლად უნდა იყოს შესაბამისი მინიშნება პერიოდზე.

პერიოდი, რომლის მიხედვითაც გამოითვლება მომავალი (მიმდინარე) ღირებულება, ყოველთვის არ გულისხმობს წელს. თუ გარიგების შესაბამისად პროცენტის დარიცხვა ხდება რ თვეში ერთხელ, მაშინ საქმე გვაქვს არა ერთ, არამედ ორ პერიოდთან.

მაგალითი

საწარმოში კრედიტით შეიძინა 20.000 ლარად ღირებული ნაღვარი და იუბილუბო მისი ღირებულების ერთიანად გადახდა 5 წლის შემდეგ 12%-იანი განაკვეთით. რა თანხის გადახდა მოუწევს საწარმოს, თუ პროცენტის დარიცხვა მოხდება:

1. წლიურად;
2. ნახევარწლიურად;
3. კვარტალურად.

პროცენტის წლიურად დარიცხვისას გადასახდელი თანხა იქნება $20.000 \times (FV1, 12\%, 5)$, ანუ $20.000 \times (1+0,12)^5$, ანუ $20.000 \times 1.76234 = 35.246,80$ ლარი.

პროცენტის ნახევარწლიურად დარიცხვისათვის უნდა განახვირდეს წლიური საპროცენტო განაკვეთი და გაორმაგდეს წლიური პერიოდი. შესაბამისად, გაბნევიანებას შემდეგი სახე ექნება:

$$FV1 = (1+i)^n = (1+0,06)^{10} = 1,06^{10} = 1,79085$$

$$20.000 \times (FV1, 6\%, 10) = 35.817$$

ე.ი. პროცენტის ნახევარწლიურად დარიცხვისას გადასახდელი თანხა იქნება 35.817 ლარი.

პროცენტის კვარტალურად დარიცხვის დროს წლიური საპროცენტო განაკვეთი იყოფა ოთხზე. ხოლო წლიური პერიოდი მრავლდება ოთხზე. შესაბამისად, ერთეულის მომავალი ღირებულება იქნება $(1+0,03)^{20} = 1,80611$, ხოლო გადასახდელი თანხა კი – $20.000 \times 1,80611 = 36.122,20$ ლარი.

8.3.2. მიმდინარე ღირებულება

ნებისმიერი სამომავლო თანხის მიმდინარე ღირებულების გამოთვლაზე, ამ თანხას აკლდება შესაბამისი პერიოდისათვის როგორც პროცენტით დარიცხული თანხა. მომავალი პერიოდის თანხის მიმდინარე ღირებულების მისაღებად, როგორც პროცენტით დარიცხული თანხის გამოთვლასა და გამოკლებას სხვაანაირად დისკონტირებას უწოდებენ. დისკონტირებით მიღებულ თანხას კი – დისკონტირებულ ღირებულებას. ეს განაპირობებს მიმდინარე ღირებულების სინონიმად ხშირად „დისკონტირებული ღირებულების“ ტერმინის გამოყენებას.

მიმდინარე ღირებულების გამოთვლა მომავალი ღირებულების გამოთვლის შებრუნებული პროცედურაა, ამიტომ დისკონტირება წარმოადგენს პროცენტის გამოთვლას, იმ განსხვავებით, რომ დისკონტირება წარმოადგენს პირუკუ პროცენტს.

მაგალითი

განვსაზღვროთ რა თანხა არის საჭირო დეპოზიტზე შესაგნაოდ 5%-იანი წლიური როგორც საპროცენტო განაკვეთით, 2.500 ლარი რომ მივიღოთ:

1. ერთი წლის შემდეგ;
2. ორი წლის შემდეგ.

დეპოზიტზე განსათავსებელი თანხა აღუნიშნოთ X -ით. თუ ვა-
მოციყვნებთ მომავალი ღირებულებების გამოთვლის მეთოდს, მაშინ
ერთწლიანი დეპოზიტისათვის გვექნება:

$$2.500 = X(1+0.05), \text{ საიდანაც}$$

$$X = 2.500/1.05 = 2.380,95$$

ანალოგიურად ორწლიანი დეპოზიტისათვის 2.500 ლარის მიმ-
დინარე ღირებულება იქნება:

$$2.500 = X(1+0.05)^2$$

$$2.500 = 1,1025X$$

$$X = 2.500/1,1025 = 2.267,57$$

როგორც გაანგარიშებიდან ჩანს, წლიურა 5%-იანი დეპოზი-
ტიდან 2.500 ლარის მისაღებად საჭიროა ერთწლიანი ვადით
დეპოზიტზე განსათავსდეს 2.380,95 ლარი, ხოლო ორწლიანი ვადით –
2.267,57 ლარი.

მომავალი ღირებულების გამოთვლის მსგავსად, პრაქტიკაში
გამოიყენება ერთეულის მიმდინარე ღირებულება. იგი აღინიშნება
შემდეგნაირად: $(PV1, i, n)$. $PV1$ არის ერთეულის მიმდინარე ღირებუ-
ლების ინგლისური სახელწოდების (present value of 1) აბრევიატურა.
ერთი ლარის მიმდინარე ღირებულება $(PV1)$ i საპროცენტო
განაკვეთით (მას დისკონტირების განაკვეთსაც უწოდებენ), n პერი-
ოდის შემდეგ გამოითვლება ფორმულით.

$$PV1 = \frac{1}{(1+i)^n}$$

მაგალითი

რა თანხის ინვესტირება არის საჭირო დღეს, რომ მივიღოთ:

1. 1.000 ლარი ერთი წლის შემდეგ, 10%-იანი დისკონტირების
განაკვეთისას;
2. 2.000 ლარი ორი წლის შემდეგ, 8%-იანი დისკონტირების
განაკვეთისას;
3. 10.000 ლარი ხუთი წლის შემდეგ, 8%-იანი დისკონტირების
განაკვეთისას.

ამოხსნა

$$1) 1.000PV1 = 1.000 \times 1/1,10 = 909,09$$

(დღევანდელი 909,09 ლარი გოლფასია ერთი წლის შემდეგ მისაღები
1.000 ლარის, ხოლო წლის განმავლობაში პროცენტის სახით
დარიცხული თანხა – 90,91 ლარის).

$$2) 2.000 PV1 = 2.000 \times 1/(1,08)^2 = 1.714,68$$

$$3) 10.000 PV1 = 10.000 \times 1/(1,06)^5 = 5.583,90$$

8.4. ანუიტეტი

მომავალი და მიმდინარე ღირებულების პრინციპი შესაძლებე-
ლია გამოყენებულ იქნეს როგორც ძირითადი თანხის ერთჯერადად
ინვესტირების დროს, ისე რამდენიმე ძირითადი თანხის მიმართ,
რომლებიც ინვესტირებული (ამოღებული) იქნება რამდენიმე პერი-
ოდში თანაბარი თანხებით და რომელთაც დაერიცხება რთული
პროცენტი. პერიოდის თანაბარ ინვესტირებაში ინვესტირებულ (მიღე-
ბულ) ერთნაირ თანხებს ანუიტეტი ეწოდება.

ანუიტეტი შეიძლება გადახდილი იყოს რიგითი პერიოდის
ბოლოს ან პერიოდის დასაწყისში. აქედან გამომდინარე, ანუი-
ტეტები იყოფა ორ ჯგუფად. თუ ანუიტეტის გადახდა ხდება რიგითი
პერიოდის ბოლოს, იგი განიხილება ჩვეულებრივ ანუიტეტად, ხოლო
თუ ანუიტეტის გადახდა ხდება რიგითი პერიოდის დასაწყისში, მას
წინასწარ ანუიტეტს უწოდებენ.

ჩვეულებრივი ანუიტეტის მომავალი ღირებულება წარმოად-
გენს თანაბარი ინვესტირების მქონე პერიოდში (n) თანაბარი ფულა-
დი თანხის რამდენიმე შემოსულის ან გადახდის მომავალ ღირებუ-
ლებას, რომელიც გამოანგარიშებულია რთული პროცენტის (i) და-
რიცხვით. იგი აღინიშნება შემდეგნაირად (FVA, i, n) .

ფულის ერთეულზე ჩვეულებრივი ანუიტეტის მომავალი ღირე-
ბულება იანგარიშება ფორმულით

$$FVA = \frac{(1+i)^n - 1}{i}$$

მაგალითი

საწარმოო კრედიტით შეიძინა სატრანსპორტო საშუალება და
ეკლავება ათი წლის განმავლობაში თანაბარი ღირებულებების 3 წლის განმავ-

ლობაში. გარიგების შესაბამისად, საწარმო ყოველწლიურად გადაიხდის 2.000 ლარს 10%-იანი განაკვეთით. საწარმოს მიერ 3 წლის განმავლობაში გადასახდელი თანხა ანუ 2.000 ლარის ანუიტეტის მომავალი ღირებულება იქნება 6.620 ლარი.

$$2.000 FVA = 2.000 \times (1,1^3 - 1) / 0.1 = 2.000 \times 3,31 = 6.620$$

ჩვეულებრივი ანუიტეტის მიმდინარე ღირებულება წარმოადგენს მომავალ, რამდენიმე პერიოდში ანუიტეტებით განსაზღვრულ, გადსახდელის ღირებულებას. ანუიტეტების გადსახდელს განსაზღვრავს თანხის ღირებულება (n) და თანხის ოდენობის თანხით უცვლელი რთული საპროცენტო (i) განაკვეთით. ანუიტეტის მიმდინარე ღირებულება აღინიშნება შემდეგნაირად (PVA, i, n). იგი გამოითვლება ფორმულით

$$PVA = \frac{1 - \frac{1}{(1+i)^n}}{i} \quad \text{ან} \quad \frac{1 - (1+i)^{-n}}{i}$$

მაგალითი

სამი წლის განმავლობაში ხდება ყოველწლიურად 500 ლარის გადახდა, დისკონტირების 10%-იანი განაკვეთით. ეიპოვოთ მთელი პერიოდის განმავლობაში დაგროვილი თანხის დისკონტირებული ღირებულება. PVA ფორმულის გამოყენებით ერთეულის დისკონტირების კოეფიციენტი იქნება 2,48685. შესაბამისად, ყოველწლიურად 500 ლარის გადახდით დაგროვილი თანხის მიმდინარე ღირებულება იქნება 1.243,43 (500X2,48685) ლარი.

წინასწარი ანუიტეტის პრინციპიდან გამომდინარე, მისი მიმდინარე და მომავალი ღირებულება განსხვავდება ჩვეულებრივი ანუიტეტის შესაბამისი ღირებულებებისაგან.

წინასწარი ანუიტეტის მომავალი და მიმდინარე ღირებულებები ფულის ერთეულზე გამოიანგარიშება ფორმულით:

ა) წინასწარი ანუიტეტის მომავალი ღირებულება (FVAD, i, n)

$$FVA = \frac{(1+i)^n - 1}{i} \times (1+i)$$

ბ) წინასწარი ანუიტეტის მიმდინარე ღირებულება (PVAD, i, n)

$$PVA = \frac{1 - \frac{1}{(1+i)^n}}{i} \times (1+i)$$

მომავალი და მიმდინარე ღირებულებების გამოთვლის გასაჩივრებლად, პრაქტიკაში მიმართავენ ერთეული ფულის ღირებულებების ცხრილებს, სადაც მოცემულია მიმდინარე და მომავალი ღირებულებების გამოსათვლელი კოეფიციენტები.

ერთი ლარის ერთეული გადასახდელის მიმდინარე ღირებულება PV1

წელი	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	0.9804	0.9756	0.9709	0.9615	0.9524	0.9434	0.9346	0.9259	0.9174	0.9091	0.9009	0.8929
2	0.9612	0.9518	0.9426	0.9246	0.9070	0.8900	0.8734	0.8573	0.8417	0.8264	0.8116	0.7972
3	0.9423	0.9286	0.9151	0.8980	0.8818	0.8663	0.8513	0.8368	0.8222	0.8077	0.7932	0.7792
4	0.9238	0.9060	0.8885	0.8548	0.8227	0.7921	0.7629	0.7350	0.7084	0.6830	0.6587	0.6355
5	0.9057	0.8839	0.8626	0.8219	0.7835	0.7473	0.7130	0.6806	0.6499	0.6209	0.5935	0.5674
6	0.8880	0.8623	0.8375	0.7903	0.7462	0.7050	0.6663	0.6302	0.5963	0.5645	0.5346	0.5066
7	0.8706	0.8413	0.8131	0.7599	0.7107	0.6651	0.6227	0.5835	0.5470	0.5132	0.4817	0.4523
8	0.8535	0.8207	0.7894	0.7307	0.6768	0.6274	0.5820	0.5403	0.5019	0.4665	0.4339	0.4039
9	0.8368	0.8007	0.7664	0.7026	0.6446	0.5919	0.5439	0.5002	0.4604	0.4241	0.3909	0.3606
10	0.8203	0.7812	0.7441	0.6756	0.6139	0.5584	0.5083	0.4632	0.4224	0.3855	0.3522	0.3220
11	0.8043	0.7621	0.7224	0.6496	0.5847	0.5268	0.4751	0.4289	0.3875	0.3505	0.3173	0.2875
12	0.7885	0.7436	0.7014	0.6246	0.5568	0.4970	0.4440	0.3971	0.3555	0.3186	0.2858	0.2567
13	0.7730	0.7254	0.6810	0.6006	0.5303	0.4688	0.4150	0.3677	0.3262	0.2897	0.2575	0.2292
14	0.7579	0.7077	0.6611	0.5775	0.5051	0.4423	0.3878	0.3405	0.2992	0.2633	0.2320	0.2046
15	0.7430	0.6905	0.6419	0.5553	0.4810	0.4173	0.3624	0.3152	0.2745	0.2394	0.2090	0.1827
16	0.7284	0.6736	0.6232	0.5339	0.4581	0.3936	0.3387	0.2919	0.2519	0.2176	0.1883	0.1631
17	0.7142	0.6572	0.6050	0.5134	0.4363	0.3714	0.3166	0.2703	0.2311	0.1978	0.1696	0.1456
18	0.7002	0.6412	0.5874	0.4936	0.4155	0.3503	0.2959	0.2502	0.2120	0.1799	0.1528	0.1300
19	0.6864	0.6255	0.5703	0.4746	0.3957	0.3305	0.2765	0.2317	0.1945	0.1635	0.1377	0.1161
20	0.6730	0.6103	0.5537	0.4564	0.3769	0.3118	0.2584	0.2145	0.1784	0.1486	0.1240	0.1037
21	0.6598	0.5954	0.5375	0.4388	0.3589	0.2942	0.2415	0.1987	0.1637	0.1351	0.1117	0.0926
22	0.6468	0.5809	0.5219	0.4220	0.3418	0.2775	0.2257	0.1839	0.1502	0.1228	0.1007	0.0826
23	0.6342	0.5667	0.5067	0.4057	0.3256	0.2618	0.2109	0.1703	0.1378	0.1117	0.0907	0.0758
24	0.6217	0.5529	0.4919	0.3901	0.3101	0.2470	0.1971	0.1577	0.1264	0.1015	0.0817	0.0659
25	0.6095	0.5394	0.4776	0.3751	0.2953	0.2330	0.1842	0.1460	0.1160	0.0923	0.0736	0.0588

გაგრძელება PV1

წელი	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1	0.8850	0.8772	0.8696	0.8621	0.8547	0.8475	0.8403	0.8333	0.8264	0.8197	0.8130	0.8065
2	0.7831	0.7695	0.7561	0.7432	0.7305	0.7182	0.7062	0.6944	0.6830	0.6719	0.6610	0.6504
3	0.6931	0.6750	0.6575	0.6407	0.6244	0.6086	0.5934	0.5787	0.5645	0.5507	0.5374	0.5243
4	0.6133	0.5921	0.5718	0.5523	0.5337	0.5158	0.4987	0.4823	0.4665	0.4514	0.4369	0.4230
5	0.5428	0.5194	0.4972	0.4761	0.4561	0.4371	0.4190	0.4019	0.3855	0.3700	0.3552	0.3411
6	0.4803	0.4556	0.4325	0.4104	0.3898	0.3704	0.3521	0.3349	0.3186	0.3033	0.2888	0.2751
7	0.4251	0.3996	0.3759	0.3538	0.3332	0.3139	0.2959	0.2791	0.2633	0.2486	0.2348	0.2218
8	0.3762	0.3506	0.3269	0.3050	0.2848	0.2660	0.2487	0.2326	0.2176	0.2038	0.1909	0.1789
9	0.3329	0.3075	0.2843	0.2630	0.2434	0.2255	0.2090	0.1938	0.1799	0.1670	0.1552	0.1443
10	0.2946	0.2697	0.2472	0.2267	0.2080	0.1911	0.1756	0.1615	0.1486	0.1369	0.1262	0.1164
11	0.2607	0.2366	0.2149	0.1954	0.1778	0.1619	0.1476	0.1346	0.1228	0.1122	0.1026	0.0938
12	0.2307	0.2076	0.1869	0.1685	0.1520	0.1372	0.1240	0.1122	0.1015	0.0920	0.0834	0.0757
13	0.2042	0.1821	0.1625	0.1452	0.1299	0.1163	0.1042	0.0935	0.0839	0.0754	0.0678	0.0610
14	0.1807	0.1597	0.1413	0.1252	0.1110	0.0985	0.0876	0.0779	0.0693	0.0618	0.0551	0.0492
15	0.1599	0.1401	0.1229	0.1079	0.0949	0.0835	0.0730	0.0649	0.0573	0.0507	0.0448	0.0397
16	0.1415	0.1229	0.1069	0.0930	0.0811	0.0708	0.0618	0.0541	0.0474	0.0415	0.0364	0.0320
17	0.1252	0.1078	0.0929	0.0802	0.0693	0.0600	0.0520	0.0451	0.0391	0.0340	0.0296	0.0258
18	0.1108	0.0946	0.0803	0.0691	0.0592	0.0508	0.0437	0.0376	0.0323	0.0279	0.0241	0.0208
19	0.0981	0.0829	0.0703	0.0596	0.0506	0.0431	0.0367	0.0313	0.0267	0.0229	0.0196	0.0168
20	0.0868	0.0728	0.0611	0.0514	0.0433	0.0365	0.0308	0.0261	0.0221	0.0187	0.0159	0.0135
21	0.0768	0.0638	0.0531	0.0443	0.0370	0.0309	0.0259	0.0218	0.0183	0.0154	0.0129	0.0109
22	0.0680	0.0560	0.0462	0.0382	0.0316	0.0262	0.0218	0.0181	0.0151	0.0126	0.0105	0.0088
23	0.0601	0.0491	0.0402	0.0329	0.0270	0.0222	0.0183	0.0151	0.0125	0.0103	0.0085	0.0071
24	0.0532	0.0431	0.0349	0.0284	0.0231	0.0188	0.0154	0.0126	0.0103	0.0085	0.0070	0.0057
25	0.0471	0.0378	0.0304	0.0245	0.0197	0.0160	0.0129	0.0105	0.0085	0.0069	0.0057	0.0046

ერთი ლარის ერთჯერადი გადასახდელის მომავალი ღირებულება FV1

წ- წი	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1.0200	1.0250	1.0300	1.0400	1.0500	1.0600	1.0700	1.0800	1.0900	1.1000	1.1200
2	1.0404	1.0506	1.0609	1.0816	1.1025	1.1236	1.1449	1.1664	1.1881	1.2321	1.2544
3	1.0612	1.0769	1.0927	1.1249	1.1576	1.1910	1.2250	1.2597	1.2950	1.3310	1.4049
4	1.0824	1.1038	1.1255	1.1699	1.2155	1.2625	1.3108	1.3605	1.4116	1.4641	1.5735
5	1.1041	1.1314	1.1593	1.2167	1.2763	1.3382	1.4026	1.4693	1.5386	1.6105	1.7623
6	1.1262	1.1597	1.1941	1.2653	1.3401	1.4185	1.5007	1.5869	1.6771	1.7716	1.9738
7	1.1487	1.1887	1.2299	1.3159	1.4071	1.5036	1.6058	1.7138	1.8280	1.9487	2.2107
8	1.1717	1.2184	1.2668	1.3686	1.4775	1.5938	1.7182	1.8509	1.9926	2.1436	2.4760
9	1.1951	1.2489	1.3048	1.4233	1.5513	1.6895	1.8385	1.9990	2.1719	2.3579	2.7731
10	1.2190	1.2801	1.3439	1.4802	1.6289	1.7908	1.9672	2.1589	2.3674	2.5937	3.1058
11	1.2434	1.3121	1.3842	1.5395	1.7103	1.8983	2.1049	2.3316	2.5804	2.8531	3.4785
12	1.2682	1.3449	1.4258	1.6010	1.7959	2.0122	2.2522	2.5182	2.8127	3.1384	3.8960
13	1.2936	1.3785	1.4685	1.6651	1.8856	2.1329	2.4098	2.7196	3.0658	3.4523	4.3635
14	1.3195	1.4130	1.5126	1.7317	1.9799	2.2609	2.5785	2.9372	3.3417	3.7975	4.8871
15	1.3459	1.4483	1.5580	1.8009	2.0789	2.3966	2.7590	3.1722	3.6425	4.1772	5.4736
16	1.3728	1.4845	1.6047	1.8730	2.1829	2.5404	2.9522	3.4239	3.9703	4.5950	6.1304
17	1.4002	1.5216	1.6528	1.9479	2.2920	2.6928	3.1588	3.7000	4.3276	5.0545	6.8660
18	1.4282	1.5597	1.7024	2.0258	2.4066	2.8543	3.3799	3.9960	4.7171	5.5599	7.6900
19	1.4568	1.5987	1.7535	2.1068	2.5270	3.0256	3.6165	4.3157	5.1417	6.1159	8.6128
20	1.4859	1.6386	1.8061	2.1911	2.6533	3.2071	3.8697	4.6610	5.6044	6.7275	9.0463
21	1.5157	1.6796	1.8603	2.2788	2.7860	3.3996	4.1406	5.0338	6.1088	7.4002	8.9492
22	1.5460	1.7216	1.9161	2.3699	2.9253	3.6035	4.4304	5.4365	6.6586	8.1403	9.9336
23	1.5769	1.7646	1.9716	2.4647	3.0715	3.8197	4.7405	5.8715	7.2579	8.9543	11.0263
24	1.6084	1.8087	2.0328	2.5633	3.2251	4.0489	5.0724	6.3412	7.9111	9.8497	12.3932
25	1.6406	1.8539	2.0938	2.6658	3.3864	4.2919	5.4274	6.8485	8.6231	10.8347	13.5855

გაგრძელება FV1

წ- წი	პროცენტის განაკეთი											
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1	1.1300	1.1400	1.1500	1.1600	1.1700	1.1800	1.1900	1.2000	1.2100	1.2200	1.2300	1.2400
2	1.2769	1.2996	1.3225	1.3456	1.3689	1.3924	1.4161	1.4400	1.4641	1.4884	1.5129	1.5376
3	1.4429	1.4815	1.5209	1.5609	1.6016	1.6430	1.6852	1.7280	1.7716	1.8158	1.8609	1.9066
4	1.6305	1.6890	1.7490	1.8106	1.8739	1.9388	2.0053	2.0736	2.1436	2.2153	2.2889	2.3642
5	1.8424	1.9254	2.0114	2.1003	2.1924	2.2878	2.3864	2.4883	2.5937	2.7027	2.8153	2.9316
6	2.0820	2.1950	2.3131	2.4364	2.5652	2.6996	2.8398	2.9860	3.1384	3.2973	3.4628	3.6352
7	2.3526	2.5023	2.6600	2.8262	3.0012	3.1855	3.3793	3.5832	3.7975	4.0227	4.2593	4.5077
8	2.6584	2.8526	3.0590	3.2784	3.5115	3.7589	4.0214	4.2998	4.5950	4.9077	5.2389	5.5895
9	3.0040	3.2519	3.5179	3.8030	4.1084	4.4355	4.7854	5.1598	5.5599	5.9874	6.4439	6.9310
10	3.3946	3.7072	4.0456	4.4114	4.8068	5.2338	5.6947	6.1917	6.7275	7.3046	7.9259	8.5944
11	3.8339	4.2262	4.6524	5.1173	5.6240	6.1759	6.7767	7.4201	8.1403	8.9117	9.7489	10.6571
12	4.3345	4.8179	5.3503	5.9360	6.5801	7.2876	8.0642	8.9161	9.8497	10.8722	11.9912	13.2148
13	4.8980	5.4924	6.1528	6.8858	7.6987	8.5994	9.5964	10.6993	11.9182	13.2641	14.7491	16.3863
14	5.5348	6.2613	7.0757	7.9875	9.0075	10.1472	11.4198	12.8392	14.4210	16.1822	18.1414	20.3191
15	6.2543	7.1379	8.1371	9.2655	10.5387	11.9717	13.5895	15.4070	17.4494	19.7423	22.3140	25.1956
16	7.0673	8.1372	9.3576	10.7480	12.3303	14.1290	16.1715	18.4884	21.1188	24.0856	27.4462	31.2426
17	7.9861	9.2765	10.7613	12.4677	14.4265	16.6722	19.2441	22.1861	25.5477	29.3844	33.7588	38.7408
18	9.0243	10.5752	12.3755	14.4625	16.8790	19.6733	22.9005	26.0233	30.9127	35.8490	41.5233	48.0386
19	10.1974	12.0557	14.2318	16.7765	19.7484	23.2144	27.3516	31.9480	37.4043	43.7358	51.0737	60.5679
20	11.5231	13.7435	16.3665	19.4608	23.1056	27.3930	32.4294	38.3376	45.2593	53.3576	62.8206	73.8641
21	13.0211	15.6676	18.8215	22.5745	27.0336	32.3238	38.5910	46.0051	54.7637	65.0963	77.2094	91.5915
22	14.7138	17.8610	21.6447	26.1864	31.6293	38.1421	45.9233	55.2061	66.2641	79.4175	95.0413	113.573
23	16.6266	20.3616	24.8915	30.3762	37.0062	45.0076	54.0487	66.2474	80.1795	96.8894	116.908	140.831
24	18.7881	23.2122	28.6252	35.2364	43.2973	53.1090	65.0312	79.4968	97.0172	118.205	143.780	176.630
25	21.2305	26.4619	32.9190	40.8742	50.6578	62.6686	77.3881	95.3962	117.390	144.210	176.853	216.542

ერთი ღარის ჩვეულებრივი ანტიგადის მიმდინარე ღარიტულება PVA

წი- ლი	პროცენტის განაკვეთი											
	2	2.5	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	0.98039	0.97561	0.97087	0.96154	0.95238	0.94340	0.93458	0.92593	0.91743	0.90909	0.90090	0.89286
2	1.94156	1.92742	1.91347	1.88609	1.85941	1.83339	1.80802	1.78326	1.75911	1.73554	1.71252	1.69005
3	2.85388	2.85602	2.82861	2.77509	2.72395	2.67301	2.62432	2.57710	2.53129	2.48685	2.44371	2.40183
4	3.80773	3.76197	3.71710	3.62990	3.54595	3.46511	3.38721	3.31213	3.23972	3.16987	3.10285	3.03735
5	4.71346	4.64583	4.57971	4.45182	4.32948	4.21236	4.10020	3.99271	3.88965	3.79079	3.69590	3.60478
6	5.60143	5.50813	5.41719	5.24214	5.07564	4.91732	4.76654	4.62288	4.48592	4.35526	4.23054	4.11141
7	6.4720	6.3494	6.2303	6.0021	5.7864	5.5824	5.3893	5.2064	5.0330	4.8684	4.7122	4.5638
8	7.3255	7.1701	7.0197	6.7527	6.4632	6.2098	5.9713	5.7466	5.5348	5.3349	5.1461	4.9676
9	8.1622	7.9709	7.7861	7.4353	7.1078	6.8017	6.5152	6.2469	5.9952	5.7590	5.5370	5.3282
10	8.9826	8.7521	8.5302	8.1109	7.7217	7.3601	7.0236	6.7101	6.4177	6.1446	5.8892	5.6502
11	9.7868	9.5142	9.2526	8.7605	8.3064	7.8809	7.4987	7.1390	6.8052	6.4951	6.2065	5.9377
12	10.5753	10.2578	9.9540	9.3851	8.8633	8.3818	7.9427	7.5361	7.1607	6.8157	6.4924	6.1944
13	11.3484	10.9832	10.6350	9.9856	9.3936	8.8527	8.3577	7.9038	7.4869	7.1034	6.7499	6.4235
14	12.1062	11.6909	11.2961	10.5631	9.8986	9.2950	8.7455	8.2442	7.7862	7.3667	6.9819	6.6282
15	12.8493	12.3814	11.9379	11.1184	10.3797	9.7122	9.1079	8.5595	8.0607	7.6061	7.1909	6.8109
16	13.5777	13.0550	12.5611	11.6523	10.8378	10.1059	9.4466	8.8514	8.3126	7.8237	7.3792	6.9740
17	14.2919	13.7122	13.1661	12.1657	11.2741	10.4731	9.7632	9.1216	8.5436	8.0216	7.5488	7.1196
18	14.9920	14.3534	13.7535	12.6593	11.6896	10.8276	10.0591	9.3719	8.7556	8.2014	7.7016	7.2497
19	15.6785	14.9789	14.3238	13.1339	12.0853	11.1581	10.3156	9.6036	8.9501	8.3649	7.8393	7.3658
20	16.3514	15.5892	14.8775	13.5903	12.4622	11.4699	10.5940	9.8181	9.1285	8.5136	7.9633	7.4604
21	17.0112	16.1845	15.4150	14.0292	12.8212	11.7641	10.8355	10.0168	9.2922	8.6487	8.0751	7.5020
22	17.6580	16.7654	15.9369	14.4511	13.1630	12.0416	11.0612	10.2007	9.4428	8.7715	8.1757	7.6446
23	18.2922	17.3521	16.4436	14.8568	13.4886	12.3034	11.2722	10.3711	9.5802	8.8832	8.2664	7.7184
24	18.9139	17.8850	16.9355	15.2470	13.7986	12.5504	11.4693	10.5288	9.7066	8.9847	8.3481	7.7843
25	19.5235	18.4244	17.4131	15.6221	14.0930	12.7834	11.6536	10.6748	9.8226	9.0770	8.4217	7.8431

გაგზავლება PVA

წი- ლი	პროცენტის განაკვეთი											
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1	0.88496	0.87719	0.86957	0.86207	0.85470	0.84746	0.84034	0.83333	0.82645	0.81967	0.81301	0.80645
2	1.66810	1.64666	1.62571	1.60523	1.58521	1.56564	1.54650	1.52778	1.50946	1.49153	1.47399	1.45682
3	2.61115	2.52163	2.43233	2.34589	2.26058	2.17427	2.13992	2.10648	2.07393	2.04224	2.01137	1.98130
4	2.97447	2.91371	2.85496	2.79818	2.74324	2.69006	2.63859	2.58873	2.54044	2.49364	2.44827	2.40428
5	3.51723	3.43308	3.35216	3.27429	3.19935	3.12717	3.05763	2.99061	2.92598	2.86364	2.80347	2.74538
6	3.99755	3.88867	3.78448	3.68474	3.58918	3.49760	3.40978	3.32551	3.24462	3.16692	3.09225	3.02047
7	4.4226	4.2883	4.1604	4.0386	3.9224	3.8115	3.7057	3.6046	3.5079	3.4155	3.3270	3.2423
8	4.7988	4.6389	4.4873	4.3436	4.2072	4.0776	3.9544	3.8372	3.7256	3.6193	3.5179	3.4212
9	5.1317	4.9464	4.7716	4.6065	4.4506	4.3040	4.1633	4.0310	3.9034	3.7803	3.6731	3.5655
10	5.4262	5.2161	5.0188	4.8332	4.6586	4.4941	4.3389	4.1925	4.0541	3.9232	3.7993	3.6819
11	5.6869	5.4527	5.2317	5.0286	4.8364	4.6560	4.4865	4.3271	4.1769	4.0354	3.9018	3.7747
12	5.9176	5.6603	5.4206	5.1971	4.9884	4.7932	4.6105	4.4392	4.2784	4.1274	3.9852	3.8514
13	6.1218	5.8424	5.5831	5.3423	5.1183	4.9095	4.7147	4.5327	4.3624	4.2028	4.0530	3.9124
14	6.3025	6.0021	5.7245	5.4675	5.2293	5.0081	4.8023	4.6106	4.4317	4.2646	4.1082	3.9616
15	6.4624	6.1422	5.8474	5.5755	5.3242	5.0916	4.8759	4.6755	4.4890	4.3152	4.1510	4.0013
16	6.6039	6.2651	5.9542	5.6685	5.4053	5.1624	4.9377	4.7296	4.5364	4.3567	4.1894	4.0391
17	6.7291	6.3729	6.0472	5.7487	5.4746	5.2233	4.9897	4.7746	4.5755	4.3908	4.2417	4.0999
18	6.8399	6.4674	6.1280	5.8178	5.5239	5.2532	5.0033	4.7742	4.5646	4.3741	4.2027	4.0667
19	6.9380	6.5504	6.1982	5.8775	5.5845	5.3162	5.0700	4.8435	4.6346	4.4403	4.2627	4.1103
20	7.0248	6.6251	6.2593	5.9288	5.6248	5.3437	5.0949	4.8696	4.6579	4.4603	4.2786	4.1212
21	7.1016	6.6870	6.3125	5.9731	5.6648	5.3817	5.1268	4.8913	4.6750	4.4756	4.2916	4.1300
22	7.1695	6.7429	6.3587	6.0113	5.6964	5.4099	5.1486	4.9094	4.6900	4.4882	4.3066	4.1371
23	7.2297	6.7921	6.3988	6.0442	5.7204	5.4321	5.1668	4.9245	4.7025	4.4985	4.3106	4.1428
24	7.2829	6.8351	6.4338	6.0726	5.7465	5.4509	5.1822	4.9371	4.7128	4.5070	4.3176	4.1474
25	7.3300	6.8729	6.4641	6.0971	5.7662	5.4669	5.1951	4.9476	4.7213	4.5139	4.3232	4.1474

ერთი ლარის წიგნულპირები ანუ პირების მომავალი ღირებულება FVA

პროცენტის განაკვეთი

წი ლი	2	2.5	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000
2	2.0200	2.0250	2.0300	2.0400	2.0500	2.0600	2.0700	2.0800	2.0900	2.1000	2.1100	2.1200
3	3.0600	3.0750	3.0900	3.1216	3.1525	3.1836	3.2149	3.2464	3.2781	3.3100	3.3421	3.3744
4	4.1216	4.1525	4.1836	4.2465	4.3101	4.3746	4.4399	4.5061	4.5731	4.6410	4.7097	4.7793
5	5.2040	5.2563	5.3091	5.4103	5.5256	5.6371	5.7507	5.8666	5.9847	6.1051	6.2278	6.3528
6	6.3081	6.3877	6.4684	6.6310	6.8019	6.9753	7.1533	7.3359	7.5233	7.7156	7.9129	8.1152
7	7.4343	7.5474	7.6625	7.8983	8.1420	8.3918	8.6540	8.9228	9.2004	9.4872	9.7833	10.0890
8	8.5830	8.7361	8.8923	9.2142	9.5491	9.8975	10.2598	10.6366	11.0285	11.4359	11.8594	12.2997
9	9.7546	9.9545	10.1591	10.5828	11.0266	11.4913	11.9780	12.4876	13.0210	13.5795	14.1640	14.7757
10	10.9497	11.2034	11.4639	12.0061	12.5779	13.1808	13.8164	14.4866	15.1929	15.9374	16.7220	17.5487
11	12.1687	12.4835	12.8078	13.4804	14.2068	14.9716	15.7836	16.6455	17.5601	18.5312	19.5614	20.6546
12	13.4121	13.7956	14.1920	15.0258	15.9171	16.8699	17.8885	18.9771	20.1407	21.3843	22.7132	24.1331
13	14.6803	15.1404	15.6178	16.6268	17.7130	18.8821	20.1406	21.4953	22.9534	24.5227	26.2116	28.0291
14	15.9739	16.5190	17.0863	18.2919	19.5986	21.0151	22.5505	24.2149	26.0192	27.9750	30.0949	32.3926
15	17.2934	17.9319	18.5980	20.0216	21.5786	23.2760	25.1290	27.1521	29.3609	31.7725	34.4054	37.2797
16	18.6393	19.3802	20.1569	21.8245	23.6575	25.6725	27.8881	30.3243	33.0034	35.9497	39.1899	42.7535
17	20.0121	20.8647	21.7616	23.6975	25.8404	28.2129	30.8402	33.7502	36.9737	40.5447	44.5008	48.8837
18	21.4123	22.3863	23.4144	25.6454	28.1324	30.9037	33.9990	37.4502	41.3013	45.5992	50.3959	55.7497
19	22.8406	23.9460	25.1169	27.6712	30.5390	33.7600	37.3790	41.4463	46.0185	51.1591	56.9395	63.4397
20	24.2974	25.5447	26.8704	29.7781	33.0660	36.7856	40.9955	45.7620	51.1601	57.2750	64.2028	72.0534
21	25.7833	27.1833	28.6765	31.9692	35.7193	39.9927	44.8652	50.4239	56.7645	64.0025	72.2651	81.6987
22	27.2990	28.8629	30.5368	34.2480	38.5052	43.3923	49.0057	55.4568	62.8733	71.4027	81.2143	92.5026
23	28.8450	30.5844	32.4529	36.6179	41.4305	46.9958	53.4361	60.8933	69.5319	79.5430	91.1479	104.602
24	30.4219	32.3490	34.4265	39.0826	44.5020	50.8156	58.1767	66.7648	76.7898	88.4973	102.174	118.155
25	32.0303	34.1578	36.4593	41.6459	47.7271	54.8645	63.2490	73.1059	84.7009	98.3471	114.413	133.333

გამომწევა FVA

პროცენტის განაკვეთი

წი ლი	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000
2	2.1300	2.1400	2.1500	2.1600	2.1700	2.1800	2.1900	2.2000	2.2100	2.2200	2.2300	2.2400
3	3.4069	3.4396	3.4725	3.5056	3.5389	3.5724	3.6061	3.6400	3.6741	3.7084	3.7429	3.7776
4	4.8498	4.9211	4.9934	5.0665	5.1405	5.2154	5.2913	5.3680	5.4457	5.5242	5.6038	5.6842
5	6.4803	6.6101	6.7424	6.8771	7.0144	7.1542	7.2966	7.4416	7.5892	7.7396	7.8926	8.0484
6	8.3227	8.5155	8.7537	8.9775	9.2088	9.4420	9.6830	9.9299	10.1830	10.4423	10.7079	10.9801
7	10.4047	10.7305	11.0668	11.4139	11.7720	12.1415	12.5227	12.9159	13.3214	13.7396	14.1708	14.6153
8	12.7573	13.2328	13.7268	14.2401	14.7733	15.3270	15.9020	16.4991	17.1189	17.7623	18.4300	19.1229
9	15.4157	16.0853	16.7858	17.5185	18.2847	19.0859	19.9234	20.7989	21.7139	22.6700	23.6693	24.7125
10	18.4197	19.3373	20.3037	21.3215	22.3931	23.5213	24.7089	25.9587	27.2738	28.6574	30.1128	31.6434
11	21.8143	23.0445	24.3493	25.7329	27.1999	28.7551	30.4035	32.1504	34.0013	35.9620	38.0388	40.2379
12	25.6502	27.2707	29.0017	30.8502	32.8239	34.9311	37.1802	39.5805	42.1416	44.8737	47.7877	50.8950
13	29.9847	32.0887	34.3519	36.7802	39.4040	42.2187	45.2445	48.4966	51.9913	55.7459	59.7788	64.1097
14	34.8827	37.5811	40.5047	43.6720	47.1027	50.8180	54.8409	59.1959	63.9095	69.0100	74.5280	80.4961
15	40.4175	43.8424	47.5804	51.6595	56.1101	60.9653	66.2607	72.0151	78.3305	85.1922	92.6694	100.815
16	46.6717	50.9804	55.7175	60.9250	66.6488	72.9390	79.8502	87.4421	95.7799	104.934	114.983	126.010
17	53.7391	59.1176	65.0751	71.6730	78.9792	87.0680	96.0218	105.930	116.893	129.020	142.429	157.253
18	61.7251	68.3941	75.8364	84.1407	93.4056	103.740	115.265	128.116	142.441	158.404	176.188	195.994
19	70.7494	78.9692	88.2118	98.6032	110.284	123.413	138.106	154.740	173.354	194.253	217.711	244.032
20	80.9468	91.0249	102.443	115.379	130.032	146.638	165.418	186.688	210.758	237.989	268.785	303.600
21	92.4699	104.768	118.810	134.840	153.138	174.021	197.847	225.025	256.017	291.346	331.605	377.464
22	105.491	120.436	137.631	157.415	180.172	206.544	236.438	271.030	310.781	356.443	408.875	469.056
23	120.204	138.297	159.276	183.601	211.801	244.486	282.361	326.216	377.045	435.860	503.916	582.629
24	136.811	158.658	184.167	213.977	248.807	289.494	337.010	392.484	454.224	532.750	620.817	723.461
25	155.616	181.870	212.793	249.214	292.104	342.003	402.042	471.981	554.242	650.953	764.605	898.091

ერთი ლარის წინასწარი ანგეზავების მიხედვით დირექტულები PVAD

წილი	2	2.5	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000
2	1.9804	1.9756	1.9709	1.9615	1.9524	1.9434	1.9346	1.9259	1.9174	1.9091	1.9009	1.8929
3	2.9416	2.9316	2.9215	2.8861	2.8594	2.8334	2.8080	2.7833	2.7591	2.7355	2.7125	2.6901
4	3.8839	3.8560	3.8286	3.7751	3.7232	3.6730	3.6243	3.5771	3.5313	3.4869	3.4437	3.4018
5	4.8077	4.7620	4.7171	4.6299	4.5460	4.4651	4.3872	4.3121	4.2397	4.1699	4.1024	4.0373
6	5.7135	5.6458	5.5797	5.4518	5.3295	5.2124	5.1002	4.9927	4.8897	4.7908	4.6959	4.6048
7	6.6014	6.5081	6.4172	6.2421	6.0757	5.9173	5.7665	5.6229	5.4859	5.3553	5.2305	5.1114
8	7.4720	7.3494	7.2303	7.0021	6.7864	6.5824	6.3893	6.2064	6.0330	5.8684	5.7122	5.5638
9	8.3255	8.1701	8.0197	7.7127	7.4632	7.2098	6.9713	6.7466	6.5348	6.3349	6.1461	5.9676
10	9.1622	8.9709	8.7861	8.4353	8.1078	7.8017	7.5152	7.2469	6.9952	6.7590	6.5370	6.3282
11	9.9826	9.7521	9.5302	9.1109	8.7217	8.3601	8.0236	7.7101	7.4177	7.1446	6.8892	6.6502
12	10.7868	10.5142	10.2526	9.7605	9.3064	8.8869	8.4987	8.1390	7.8052	7.4951	7.2065	6.9377
13	11.5753	11.2578	10.9540	10.3851	9.8633	9.3838	8.9427	8.5361	8.1607	7.8137	7.4924	7.1944
14	12.3484	11.9832	11.6350	10.9856	10.3936	9.8527	9.3577	8.9038	8.4869	8.1034	7.7499	7.4235
15	13.1062	12.6909	12.2961	11.5631	10.8986	10.2950	9.7455	9.2442	8.7862	8.3667	7.9819	7.6282
16	13.8493	13.3814	12.9379	12.1184	11.3797	10.7122	10.1079	9.5595	9.0607	8.6061	8.1909	7.8109
17	14.5777	14.0550	13.5611	12.6523	11.8378	11.1059	10.4466	9.8514	9.3126	8.8237	8.3792	7.9740
18	15.2919	14.7122	14.1661	13.1657	12.2741	11.4773	10.7632	10.1216	9.5406	9.0216	8.5488	8.1196
19	15.9920	15.3534	14.7535	13.6593	12.6896	11.8276	11.0591	10.3719	9.7550	9.2014	8.7016	8.2497
20	16.6785	15.9789	15.3238	14.1339	13.0853	12.1581	11.3356	10.6036	9.9501	9.3649	8.8393	8.3658
21	17.3514	16.5892	15.8775	14.5903	13.4622	12.4699	11.5940	10.8181	10.1285	9.5116	8.9633	8.4694
22	18.0112	17.1845	16.4150	15.0292	13.8212	12.7641	11.8355	11.0168	10.2922	9.6487	9.0751	8.5620
23	18.6580	17.7654	16.9369	15.4511	14.1630	13.0416	12.0612	11.2007	10.4434	9.7715	9.1757	8.6446
24	19.2922	18.3321	17.4436	15.8568	14.4886	13.3034	12.2722	11.3711	10.5802	9.8832	9.2664	8.7184
25	19.9139	18.8850	17.9355	16.2470	14.7986	13.5504	12.4693	11.5388	10.7066	9.9847	9.3481	8.7843

ანგეზავლება PVAD

წილი	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000
2	1.8850	1.8772	1.8696	1.8621	1.8547	1.8475	1.8403	1.8333	1.8264	1.8197	1.8130	1.8065
3	2.6681	2.6467	2.6257	2.6052	2.5852	2.5656	2.5465	2.5278	2.5095	2.4915	2.4740	2.4568
4	3.3612	3.3216	3.2832	3.2459	3.2096	3.1743	3.1399	3.1065	3.0739	3.0422	3.0114	2.9813
5	3.9745	3.9137	3.8550	3.7982	3.7432	3.6901	3.6386	3.5887	3.5404	3.4936	3.4481	3.4043
6	4.5172	4.4331	4.3522	4.2743	4.1993	4.1272	4.0576	3.9906	3.9260	3.8636	3.8035	3.7454
7	4.9975	4.8887	4.7845	4.6847	4.5892	4.4976	4.4098	4.3255	4.2446	4.1669	4.0923	4.0205
8	5.4226	5.2883	5.1604	5.0386	4.9224	4.8115	4.7057	4.6046	4.5079	4.4155	4.3270	4.2423
9	5.7988	5.6389	5.4873	5.3436	5.2072	5.0776	4.9544	4.8372	4.7256	4.6193	4.5179	4.4212
10	6.1317	5.9464	5.7716	5.6065	5.4506	5.3030	5.1633	5.0310	4.9054	4.7863	4.6731	4.5655
11	6.4262	6.2161	6.0188	5.8332	5.6586	5.4941	5.3389	5.1925	5.0541	4.9232	4.7993	4.6819
12	6.6869	6.4527	6.2337	6.0286	5.8364	5.6560	5.4865	5.3271	5.1769	5.0354	4.9018	4.7757
13	6.9176	6.6603	6.4206	6.1971	5.9884	5.7932	5.6105	5.4392	5.2784	5.1274	4.9852	4.8514
14	7.1218	6.8424	6.5831	6.3423	6.1183	5.9095	5.7147	5.5327	5.3624	5.2028	5.0530	4.9124
15	7.3025	7.0021	6.7245	6.4675	6.2293	6.0081	5.8023	5.6106	5.4317	5.2646	5.1082	4.9616
16	7.4624	7.1422	6.8474	6.5755	6.3242	6.0916	5.8759	5.6755	5.4890	5.3152	5.1530	5.0013
17	7.6039	7.2651	6.9542	6.6685	6.4053	6.1624	5.9377	5.7296	5.5364	5.3567	5.1894	5.0333
18	7.7291	7.3729	7.0472	6.7487	6.4746	6.2223	5.9897	5.7746	5.5755	5.3908	5.2190	5.0591
19	7.8399	7.4674	7.1280	6.8178	6.5339	6.2732	6.0337	5.8122	5.6079	5.4187	5.2431	5.0799
20	7.9380	7.5504	7.1982	6.8775	6.5845	6.3162	6.0700	5.8435	5.6346	5.4415	5.2627	5.0967
21	8.0248	7.6231	7.2593	6.9288	6.6248	6.3427	6.1009	5.8696	5.6567	5.4603	5.2786	5.1103
22	8.1016	7.6870	7.3125	6.9731	6.6648	6.3737	6.1268	5.8913	5.6750	5.4756	5.2916	5.1212
23	8.1695	7.7429	7.3587	7.0113	6.6964	6.4009	6.1486	5.9094	5.6900	5.4882	5.3001	5.1300
24	8.2297	7.7921	7.3988	7.0442	6.7234	6.4321	6.1668	5.9245	5.7025	5.4985	5.3106	5.1371
25	8.2829	7.8351	7.4338	7.0726	6.7465	6.4509	6.1822	5.9371	5.7128	5.5070	5.3176	5.1428

ერთი ლარის წინასწარი ანუიტიტის მონივრული დროებულება FVAD

წელი	2	3	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1.0200	1.0250	1.0300	1.0400	1.0500	1.0600	1.0700	1.0800	1.0900	1.1000	1.1100	1.1200
2	2.0604	2.0756	2.0909	2.1216	2.1523	2.1836	2.2149	2.2464	2.2781	2.3100	2.3421	2.3744
3	3.1216	3.1525	3.1836	3.2405	3.3011	3.3746	3.4399	3.5061	3.5731	3.6410	3.7097	3.7793
4	4.2040	4.2563	4.3091	4.4103	4.5236	4.6371	4.7507	4.8666	4.9847	5.1051	5.2278	5.3528
5	5.3081	5.3677	5.4684	5.6130	5.8019	5.9753	6.1533	6.3359	6.5233	6.7156	6.9129	7.1152
6	6.4343	6.5474	6.6625	6.8983	7.1420	7.3938	7.6540	7.9228	8.2004	8.4872	8.7833	9.0890
7	7.5930	7.7361	7.8923	8.2142	8.5491	8.8975	9.2598	9.6366	10.0285	10.4359	10.8594	11.2997
8	8.7546	8.9545	9.1591	9.5828	10.0266	10.4913	10.9780	11.4876	12.0210	12.5795	13.1640	13.7757
9	9.9497	10.2034	10.4639	11.0061	11.5779	12.1808	12.8104	13.4866	14.1929	14.9374	15.7220	16.5487
10	11.1687	11.4835	11.8078	12.4804	13.2068	13.9716	14.7816	15.6455	16.5603	17.5312	18.5614	19.6546
11	12.4121	12.7956	13.1920	14.0258	14.9171	15.8699	16.8885	17.9771	19.1407	20.3843	21.7132	23.1331
12	13.6803	14.1404	14.6178	15.6268	16.7130	17.8821	19.1406	20.4953	21.9534	23.5227	25.2116	27.0291
13	14.9739	15.5190	16.0863	17.2019	18.5986	20.0151	21.5503	23.2149	25.0192	26.9750	29.0949	31.3926
14	16.2934	16.9319	17.5989	19.0236	20.5786	22.2760	24.1290	26.1521	28.3609	30.7725	33.4054	36.2797
15	17.6393	18.3802	19.1569	20.8245	22.6575	24.6725	26.8881	29.3243	32.0014	34.9497	38.1899	41.7533
16	19.0121	19.8647	20.7616	22.6975	24.8004	27.1324	29.9057	32.9990	36.4302	40.3013	44.5992	49.3959
17	20.4123	21.3863	22.4144	24.6454	27.1324	29.9057	32.9990	36.4302	40.3013	44.5992	49.3959	54.7497
18	21.8406	22.9460	24.1169	26.6712	29.5390	32.7600	36.3790	40.4403	45.0185	50.1591	55.9393	62.4397
19	23.2974	24.5447	25.8704	28.7781	32.0660	35.7856	39.9945	44.7620	50.1601	56.2750	63.2028	71.0524
20	24.7833	26.1833	27.6765	30.9692	34.7193	38.9927	43.8652	49.4229	55.7645	63.0025	71.2651	80.6987
21	26.2990	27.8629	29.5168	33.2480	37.5052	42.3921	48.0057	54.4568	61.8731	70.4027	80.2143	91.5026
22	27.8450	29.5644	31.4529	35.6179	40.4305	45.9958	52.4561	59.8933	68.5319	78.5430	90.1479	103.6029
23	29.4219	31.3490	33.4265	38.0826	43.5020	49.8156	57.1767	65.7648	75.7898	87.4973	101.1742	117.1552
24	31.0303	33.1578	35.4593	40.6459	46.7271	53.8645	62.2490	72.1059	83.7009	97.3471	113.4133	132.3339
25	32.6709	35.0117	37.5530	43.3117	50.1135	58.1564	67.6765	78.9544	92.3240	108.1818	126.9988	149.3339

პროცენტების განაკვეთი FVAD

წელი	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1	1.1300	1.1400	1.1500	1.1600	1.1700	1.1800	1.1900	1.2000	1.2100	1.2200	1.2300	1.2400
2	2.4069	2.4396	2.4725	2.5056	2.5389	2.5724	2.6061	2.6400	2.6741	2.7084	2.7429	2.7776
3	3.8498	3.9211	3.9934	4.0665	4.1405	4.2154	4.2913	4.3680	4.4457	4.5242	4.6038	4.6842
4	5.4803	5.6101	5.7424	5.8771	6.0144	6.1542	6.2966	6.4416	6.5892	6.7396	6.8926	7.0484
5	7.3227	7.5355	7.7537	7.9775	8.2068	8.4420	8.6830	8.9299	9.1830	9.4423	9.7079	9.9801
6	9.4047	9.7305	10.0668	10.4139	10.7720	11.1415	11.5227	11.9159	12.3214	12.7396	13.1708	13.6153
7	11.7573	12.2328	12.7268	13.2401	13.7733	14.3270	14.9020	15.4991	16.1189	16.7623	17.4300	18.1229
8	14.4157	15.0853	15.7858	16.5185	17.2847	18.0859	18.9234	19.7989	20.7139	21.6700	22.6680	23.7125
9	17.4197	18.3373	19.3037	20.3215	21.3931	22.5213	23.7089	24.9587	26.2738	27.6574	29.1128	30.6434
10	20.8143	22.0445	23.3493	24.7329	26.1999	27.7551	29.4035	31.1504	33.0013	34.9620	37.0388	39.2379
11	24.6502	26.2707	28.0017	29.8502	31.8239	33.9311	36.1802	38.5805	41.1416	43.8717	46.7877	49.8950
12	28.9847	31.0887	33.3519	35.7802	38.4040	41.2187	44.2445	47.4966	50.9913	54.7459	58.7788	63.1097
13	33.8827	36.5811	39.5047	42.6720	46.1027	49.8180	53.8409	58.1959	62.9095	68.0100	73.5280	79.4961
14	39.4175	42.8424	46.5804	50.6595	55.1101	59.9953	65.2667	71.0351	77.3305	84.1922	91.6694	99.8151
15	45.6717	49.9804	54.7175	59.9250	65.6488	71.9390	78.8502	86.4421	94.7799	103.9345	113.9834	125.0108
16	52.7301	58.1176	64.0751	70.6730	77.9792	86.0680	95.0218	104.9306	115.8937	128.0201	141.4295	156.2534
17	60.7251	67.3941	74.8364	83.1407	92.4056	102.7403	114.2659	127.1167	141.4413	157.4045	175.1883	194.9942
18	69.7404	77.9692	87.2118	97.6032	109.2846	122.4135	137.1664	153.7400	172.3540	193.2535	216.7116	243.0328
19	79.9468	90.0249	101.4436	114.3797	129.0329	145.6380	164.4180	185.6880	209.7584	236.9893	267.7853	302.6006
20	91.4690	103.7684	117.8101	133.8405	152.1385	173.0210	196.8474	224.0256	255.0176	290.3469	330.0059	376.4648
21	104.4910	119.4360	136.6316	156.4150	179.1721	205.3448	235.4385	270.0307	309.7813	355.4412	407.8753	468.0563
22	119.2048	137.2970	158.2764	182.6014	210.8013	243.4868	281.3618	325.2369	376.0454	434.8607	502.9106	581.6298
23	135.8315	157.6586	183.1678	212.9776	247.8076	288.4945	336.0105	391.4842	450.2249	531.7501	619.8174	722.4610
24	154.6196	180.8708	211.7930	248.2140	291.1049	341.6035	401.0425	470.9811	553.2422	649.9551	763.0054	897.0916
25	175.8501	207.3327	244.7120	289.0883	341.7627	404.2721	478.4305	566.3773	670.6330	794.1653	940.6647	1113.6336

იჯარის აღრიცხვა

9.1. ზოგადი პირობილება

იჯარა არის მხარეთა ურთიერთშეთანხმება, რომლის თანახმად შეიჯარე (ქონების იჯარით გამყვანი) საიჯარო გადასახდელის ან გადასახდელის სერიის მიღების მიზნით, გადასცემს მოიჯარეს (ქონების იჯარით მიმღები) აქციის გამოყენების უფლებას, ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვადის განმავლობაში. მხარეები, როგორც წესი, შეთანხმებაში თავისუფლები არიან. ამიგომ საიჯარო შეთანხმებები მრავალნაირია. შესაძლებელია იგი ითვალისწინებდეს მოკლე ან ხანგრძლივ ვადას, საკუთრების უფლების გადაცემას, იჯარით აღებული ქონების მესამე პირისათვის იჯარით გადაცემის უფლებამოსილებას ან შეზღუდვას და სხვ. ბუღალტრული აღრიცხვისა და ფინანსური ანგარიშგების მიზნებიდან გამომდინარე, აუცილებელია იჯარის კლასიფიკაცია ა) ფინანსური და ბ) ჩვეულებრივი იჯარის სახით. სტანდარტით საიჯარო ურთიერთობების ასეთი კლასიფიკაცია ეყრდნობა იმას, თუ როგორ არის განაწილებული იჯარით გაცემულ აქციებთან დაკავშირებული რისკები და ეკონომიკური სარგებელი შეიჯარესა და მოიჯარეს შორის.

ფინანსური იჯარა არის მხარეთა ურთიერთშეთანხმება, რომლის თანახმად შეიჯარე, საიჯარო გადასახდელის ან გადასახდელის სერიის მიღების მიზნით, მოიჯარეს გადასცემს აქციითან დაკავშირებულ ყველა მნიშვნელოვან რისკსა და ეკონომიკურ სარგებელს. საკუთრების უფლება შეიძლება გადაეცეს ან არა.

რისკი გულისხმობს სიმძლავრეთა მოცდენას ან გეჰნიკურად მოძველების გამო ბარალის მიღების ალბათობას, ასევე ეკონომიკური პირობების გამო მოგების მერყეობას.

ყველა იჯარა, რომელიც არ შეიძლება ჩაითვალოს ფინანსურ იჯარად, წარმოადგენს ჩვეულებრივ იჯარას.

იჯარის ტიპის დადგენისათვის არსებითი მნიშვნელობა არ ენიჭება საიჯარო ხელშეკრულების იურიდიულ ფორმას. ფინანსური

იჯარა თუ ჩვეულებრივი, დგინდება საიჯარო ურთიერთობის ბუნებითა და ფინანსური არსით.

საიჯარო ურთიერთობა ითვლება ფინანსურ იჯარად, თუ სრულდება რომელიმე ქვემოთ მოგანილი პირობა:

- იჯარის ხელშეკრულების თანახმად, მოიჯარეს გადაეცემა აქციის საკუთრების უფლება იჯარის ვადის დასაწყისის შემდეგ;
- მოიჯარეს უფლება აქვს შეიძინოს ისეთი ფასითა, რომელიც მოსალოდნელია, რომ მნიშვნელოვნად დაბალი იქნება აქციის რეალურ ღირებულებებზე, რომელიც მას ექნება უფლების გამოყენების მომენტში, ხოლო იჯარის დასაწყისისათვის არსებობს გონივრული რწმენა, რომ უფლება გამოყენებული იქნება;
- იჯარის ვადა მოიცავს აქციის ეკონომიკური მომსახურების ვადის ძირითად ნაწილს, მაშინაც, თუ საკუთრების უფლების გადაცემა არ ხდება;
- იჯარის დასაწყისისათვის მინიმალური საიჯარო გადასახდელის დისკონგირებული ღირებულება შეადგენს მინიმუმ იჯარით გაცემული აქციის პრაქტიკულად მთლიან რეალურ ღირებულებას;
- იჯარით გაცემულ აქციებს საუციფიკური შინაარსი აქვს და მხოლოდ მოიჯარეს შეუძლია მათი გამოყენება, არსებითი მოდიფიკაციის გარეშე.

არსებობს დამატებითი გარემოებები, რომლებიც დამოუკიდებლად ან სხვა გარემოებებთან კომბინაციით განაპირობებს იჯარის კლასიფიკაციას ფინანსურ იჯარად. კერძოდ:

- თუ მოიჯარეს შეუძლია იჯარის შეწყვეტა, მას დაეკისრება ბარალი, რომელსაც შეიჯარე მიიღებს იჯარის გაუქმების შედეგად;
- ნარჩენი რეალური ღირებულების მერყეობის შედეგად მიღებულ შემოსულობაზე ან ბარალზე პასუხისმგებელია მოიჯარე (მაგალითად, საიჯარო ფასდათმობის სახით, რომელიც იჯარის ვადის ბოლოს რეალიზაციიდან მიღებული შემოსავლების უმეტესობის გოლია);
- მოიჯარეს შეუძლია იჯარა გააგრძელოს მეორე პერიოდით, საბაზრო საიჯარო გადასახდელზე მნიშვნელოვნად ნაკლები საიჯარო გადასახდელით.

9.2. ფინანსური იჯარის აღრიცხვა პრიზარსთან

აღრიცხვის ამოსავალი დებულებაა ის, რომ მოიჯარის ბალანსში ფინანსური იჯარა აქტივისა და შესაბამისი ვალდებულების სახით, იჯარის ვადის დასაწყისისათვის, უნდა აღიარდეს საიჯარო ქონების რეალური ღირებულების გოლი თანხით ან, თუ უფრო მცირეა, მინიმალური საიჯარო გადასახდელების მიმდინარე (დისკონტირებული) ღირებულებით.

1-ლი მაგალითი

საიჯარო ქონების რეალური ღირებულებაა 100.000 ლარი. სახელშეკრულებით პირობების გათვალისწინებით მინიმალური საიჯარო გადასახდელების დისკონტირებული ღირებულება შეადგენს: ვარიანტი I – 90.000 ლარს; ვარიანტი II – 107.000 ლარს.

აქტივისა და შესაბამისი ვალდებულების თავდაპირველი აღიარება მოხდება:

I ვარიანტის დროს – 90.000 ლარის ოდენობით (უმცირესი 100.000-სა და 90.000-ს შორის);

II ვარიანტის დროს – 100.000 ლარის ოდენობით (უმცირესი 100.000-სა და 107.000-ს შორის).

მინიმალური საიჯარო გადასახდელების მიმდინარე ღირებულების გამოთვლისათვის, დისკონტირების განაკვეთის გამოყენება ნიშნავს: საიჯარო ხელშეკრულებაში ნაგულისხმევი საპროცენტო განაკვეთის გამოყენებას, თუ მისი დადგენა პრაქტიკულად შესაძლებელია; ხოლო თუ ამის გაკეთება პრაქტიკულად შეუძლებელია – ზღერული სასესხო საპროცენტო განაკვეთის გამოყენებას.

სტანდარტის მოთხოვნაა, მოიჯარე იცოდეს საიჯარო აქტივის რეალური ღირებულება. მოიჯარისათვის ცნობილია ის საიჯარო გადასახდელები, რომელსაც მისგან მოითხოვს მეიჯარე. საიჯარო ხელშეკრულებაში ნაგულისხმევი საპროცენტო განაკვეთის დადგენა რთული არ არის იმ შემთხვევაში, როდესაც:

- ა) მოიჯარის მიერ გარანტირებულია აქტივის ნარჩენი ღირებულება;
- ბ) მოიჯარისათვის ცნობილია არაგარანტირებული ნარჩენი ღირებულება; ან

გ) იჯარის ვადის ამოწურვის შემდეგ მოიჯარე ხდება აქტივის მესაკუთრე, წინასწარ დადგენილი თანხის გადახდით;

მე-2 მაგალითი

მოიჯარე 5 წლით იღებს საიჯარო აქტივს, რომლის რეალური ღირებულებაა 98.560 ლარი. აქტივის ეკონომიკური მომსახურების ვადა ემთხვევა იჯარის ვადას და მისი ამოწურვის შემდეგ აქტივის ნარჩენი ღირებულება ხელის გოლი იქნება. ხელშეკრულებით გათვალისწინებული საიჯარო გადასახდელების ვადაზე ყოველი წლის ბოლოს, 26.000 ლარის ოდენობით. ცხადია, ამ შემთხვევაში დისკონტირების კოეფიციენტი 3.79077 (98.560/26.000). ანუ გვექმნება მიმდინარე ღირებულების ცხრილის გამოყენებით მე-5 პერიოდის გასწვრივ მომენტით ამ კოეფიციენტის შესაბამის საპროცენტო განაკვეთს (ან უფრო სიზუსტისათვის – ანუ გვექმნება მიმდინარე ღირებულების უორმულის გამოყენებით გავიანგარიშებით მას), რაც დაახლოებით 10 %-ს შეადგენს.

საკმარისი ინფორმაციის არარსებობის შემთხვევაში, მოიჯარე ვერ დაადგენს საიჯარო ხელშეკრულებაში ნაგულისხმევ საპროცენტო განაკვეთს, შესაბამისად, იგი ვალდებული იქნება გამოაყენოს ზღერული საპროცენტო განაკვეთი. ზღერული საპროცენტო განაკვეთი წარმოადგენს საპროცენტო განაკვეთს, რომლის გადახდაც მოიჯარეს მოუწევდა ანალოგიური იჯარისათვის ან, თუ ამის დადგენა შეუძლებელია, საპროცენტო განაკვეთი, რომელსაც იჯარის ხელშეკრულების ძალაში შესვლის თარიღისათვის მოიჯარე გადაიხდიდა აქტივის შესაძენად, იმავე პერიოდში, მსგავსი უზრუნველყოფით აღებული სესხით სარგებლობისათვის.

მე-3 მაგალითი.

ფინანსური იჯარით 5 წლით აღებული აქტივის რეალური ღირებულება 100.000 ლარს შეადგენს. მოიჯარე ვალდებულია იჯარისათვის ყოველი წლის ბოლოს გადაიხადოს 25.000 ლარი (მინიმალურა საიჯარო გადასახდელი). უცნობია ხელშეკრულებაში ნაგულისხმევი საპროცენტო განაკვეთი. საიჯარო აქტივისა და შესაბამისი ვალდებულების თავდაპირველი აღიარებისათვის საჭიროა სათანადო თანხის დადგენა.

მოიჯარე უნდა დაადგინოს მინიმალური საიჯარო გადასახდელების დისკონტირება, ზღერული საპროცენტო განაკვეთის გამოყენებით.

მოიჯარე უნდა დაადგინოს საპროცენტო განაკვეთი ანალოგიური იჯარისათვის, მაგრამ თუ ამის შესაძლებლობა არ არსებობს, მაშინ უნდა მიმართოს ბანკს და გაიგოს როგორი საპროცენტო განაკვეთით იქნება შესაძლებელი ბანკიდან 100.000 ლარის გარანტირებული (უზრუნველყოფილი) სესხის აღება 5 წლის ვადით. დაეუშ

ერთი იგი შეადგენს 9%-ს მაშინ მინიმალური საიჯარო გადასახდელების დისკონტირებული ღირებულება იქნება 97.241 ლარი (25.000X3.88965).

ვინაიდან მინიმალური საიჯარო გადასახდელების დისკონტირებული ღირებულება (97.241) ნაკლებია საიჯარო აქტივის რეალურ ღირებულებას, მოიჯარე აქტივსა და შესაბამის საიჯარო ვალდებულებას შეაფასებს და აღიარებს 97.241 ლარის ოდენობით.

აღიარებისათვის აუცილებელი ღირებულების დადგენის შემდეგ, საიჯარო აქტივი და ვალდებულება იჯარის ხელშეკრულების თარიღით მოიჯარის ბუღალტრულ ანგარიშებში ბისახება ბუღალტრული გაგარებით:

ღებები - ძირითადი საშუალებები (ფინანსური იჯარით მიღებული)

კრედიტი - ვალდებულებები ფინანსურ იჯარაზე.

გასათვალისწინებელია ის ვარაუძება, რომ თუ ბალანსში ვალდებულებები ბისახება მოკლევადიან და გრძელვადიან ვალდებულებებად, ანალოგიურად უნდა გაიმიჯნოს საიჯარო ვალდებულებები. ფინანსურ ანგარიშგებაში ვალდებულებების გამიჯნულად ბსახების უზრუნველსაყოფად, მაბანშეწონილია ვალდებულებების გამოიჯნულად აღრიცხვა ბუღალტრულ ანგარიშებში. ამიგომ, გემოთ მოგანილი ბუღალტრული გაგარება შემდეგ სახეს მიიღებს:

ღებები - ძირითადი საშუალებები (ფინანსური იჯარით მიღებული)

კრედიტი - მიმდინარე ვალდებულებები ფინანსურ იჯარაზე (საანგარიშგებო წელს გადასახდელი თანხა)

კრედიტი - ვალდებულებები ფინანსურ იჯარაზე (საანგარიშგებო წლის მომდევნო პერიოდებში გადასახდელი თანხა).

სპეციფიკურ საიჯარო საქმიანობასთან დაკავშირებით, ხშირად გაიწევა თავდაბირველი პირდაპირი ხარჯები, მაგალითად, საიჯარო ხელშეკრულებას შესახებ მოლაპარაკებების წარმოებისას და მისი ხელმოწერისას ხარჯები, რომელიც უშუალოდ მიეკუთვნება მოიჯარის მიერ განხორციელებულ საქმიანობას, ჩაითვება იმ თანხაში, რომელიც საიჯარო ხელშეკრულების მიხედვით აქტივად არის აღიარებული.

საიჯარო ხელშეკრულების გასაფორმებლად, მოიჯარე იურიდიულ ფირმას 1000 ლარს უხდის. ეს ხარჯი პირდაპირაა დაკავშირებული საიჯარო საქმიანობასთან. იგი უნდა გადანიწილდეს იჯარის პერიოდში და ამიგომ შოთხსოვება მასი შეგანი საიჯარო აქტივის ღირებულებაში.

რის პერიოდში და ამიგომ შოთხსოვება მასი შეგანი საიჯარო აქტივის ღირებულებაში.

თავდაბირველი პირდაპირი ხარჯები აქტივის ღირებულებას დაემატება ბუღალტრული გაგარებით:

ღებები - ძირითადი საშუალებები (ფინანსური იჯარით მიღებული)

კრედიტი - ფულადი სახსრები.

საიჯარო გადასახდელი, რომელიც მოიჯარე ახდის იჯარის პერიოდში, შედგება ფინანსური ხარჯისა და საიჯარო ვალდებულების ბისახგან. მთლიანი ფინანსური ხარჯი, იჯარის ვალდებულების ვანშალობაში, არის სხვაობა მთლიან მინიმალურ საიჯარო გადასახდელებსა და იჯარის დასაწყისში საიჯარო ვალდებულებად აღიარებულ თანხას შორის. საიჯარო გადასახდელის ყოველი ვალდებულების თანდათანობით მყირდება ფინანსურ ხარჯის წილი და იბრდება ვალდებულების წილი.

საიჯარო გადასახდელების აღრიცხვისათვის მოიჯარე იჯარის დაწყებისას ადგენს საიჯარო ვალდებულების განაწილებას (ამორტიზაციის) გრაფიკს. გრაფიკში საიჯარო ვალდებულება ისე უნდა განაწილდეს, რომ ყოველი პერიოდისათვის ვალდებულების ნაშთის მაშარი ფინანსური ხარჯის პროცენტული განაკვეთი შედამე იყოს, ეს უნდა არსებობდეს ვალდებულების დარჩენილ ნაშთზე შედამე პერიოდული პროცენტა.

მე-4 მაგალითი

საქარმომ 2000 წლის 1 იანვარს 5 წლის ვადით იჯარით ბილი დინდუარა. იგი კლასიფიცირებულია ფინანსურ იჯარად. იჯარის ვალდის ამოწერვის შემდეგ აქტივი, რომლის ნარჩენი ღირებულება მის გოლაა, მოიჯარეს დაუბრუნდება. საიჯარო ხელშეკრულება ითვალისწინებს ყოველი წლის ბოლოს 26.000 ლარის გადახდას. საპროცენტო განაკვეთი წლიურად 10 პროცენტია. აქტივის რეალური ღირებულება 100.000 ლარია. მინიმალური საიჯარო გადასახდელებას დისკონტირებული ღირებულება 98.560 (26.000X3.79079) ლარს შეადგენს.

მთლიანი მინიმალური საიჯარო გადასახდელება 130.000 (26.000X5) ლარია. 2000 წლის 1 იანვარს აღიარებული საიჯარო ვალდებულება 98.560 ლარს უდრის. ხუთი წლის განმავლობაში გადასახდელი ფინანსური ხარჯი იქნება 31.440 (130.000 - 98.560) ლარა. მოიჯარის წინაშე დგას ამოცანა: ფინანსური ხარჯი 5 წელზე ირთინადრად გაანაწილოს, რომ ყოველწლიური ფინანსური ხარჯის პროცენტული შეფარდება გადაუხდელ საიჯარო ვალდებულებასთან 10%-ს შეადგენდეს.

იჯარის აღრიცხვა

შემოთ მოგვანილი მაგალითისათვის საიჯარო გადასახდელის განაწილების გრაფიკი შემდეგი სახისაა:

ცხრილი 9.1

წელი	საიჯარო გადასახდელი	ფინანსური ხარჯი (10%)	საიჯარო ვალდებულების შემცირება	საიჯარო ვალდებულების ნაშთი
იჯარის დასაწყისი				98.560
I	26.000	9.856	16.144	82.416
II	26.000	8.242	17.758	64.658
III	26.000	6.466	19.534	45.124
IV	26.000	4.512	21.488	23.636
V	26.000	2.364	23.636	-
ჯამი	130.000	31.440	98.560	-

ფინანსური ხარჯის გამოთვლელად, საიჯარო ვალდებულების ნაშთის მიმართ პერიოდულ საპროცენტო განაკვეთად ჰელმეზად გამოყენებულია 10 %. გამოთვლის გაბეჭდილების მიზნით, პრაქტიკაში მოგვეყენება ფინანსური ხარჯების მიახლოებითი განაწილება. მიახლოებითი განაწილების ამას თუ იმ შემთხვევაში გამოყენება სტანდარტით ნებადართულია.

ფინანსური ხარჯების მიახლოებითი განაწილებისათვის შესაფერისად მიიჩნევა „რიცხვითა ჯამის“ სახელწოდებით ცნობილი მეთოდი. გეგმით განხილული მაგალითისათვის რიცხვითა ჯამი 15-ს (1+2+3+4+5) შეადგენს. ამიტომ, საიჯარო გადასახდელის განაწილების გრაფიკი შემდეგია:

იჯარის აღრიცხვა

ცხრილი 9.2

წელი	საიჯარო გადასახდელი	ფინანსური ხარჯი	საიჯარო ვალდებულების შემცირება	საიჯარო ვალდებულების ნაშთი
იჯარის დასაწყისი				98.560
I	26.000	$31.440 \times 5/15 = 10.480$	15.520	83.040
II	26.000	$31.440 \times 4/15 = 8.384$	17.616	65.424
III	26.000	$31.440 \times 3/15 = 6.288$	19.712	45.712
IV	26.000	$31.440 \times 2/15 = 4.192$	21.808	23.904
V	26.000	$31.440 \times 1/15 = 2.096$	23.904	-
ჯამი	130.000	31.440	98.560	

მოვიხილოთ ფინანსურ იჯარასთან დაკავშირებული ოპერაციების ბუღალტრული აღრიცხვა. რაღაც ფინანსური იჯარის ობიექტი განიხილება როგორც მოიჯარის მფლობელობაში არსებული ბექევი, იგი მიეკუთვნება მოიჯარის ძირითადი საშუალებების შესაბამის ფაქტს. სასურველია მათი ცალკე ქეჯგუფად გამოყოფა, ფინანსურ ანგარიშგებაში ინფორმაციის გახსნის მიზნებისათვის. ფინანსურ იჯარასთან დაკავშირებული ვალდებულების აღრიცხვა უნდა მოხდეს მიმდინარე და გრძელვადიან ვალდებულებად. ფინანსური იჯარის ვალდებულების ცვლილება 5 წლის განმავლობაში მოხდება შემდეგი ბუღალტრული გატარებით (იხელმძღვანელოთ 1-ლი ცხრილით):

1-ლი წელი

2000 წლის 1 იანვარი

დებეტი - მანქანა-დანადგარები 98.560

კრედიტი - ვალდებულებები ფინანსურ იჯარაზე 82.416

კრედიტი - ფინანსური იჯარის ვალდებულების მიმდინარე ნაწილი 16.144

2000 წლის 31 დეკემბერი

მოიჯარემ დაფარა პირველი წლის ვალდებულება

დებეტი - ფინანსური იჯარის ვალდებულების მიმდინარე ნაწილი 16.144

დებეტი - საპროცენტო ხარჯები 9.856

კრედიტი - ფულადი სახსრები 26.000

შენიშვნა: თუ მოიჯარე დროულად ვერ ფარავს საიჯარო გადასახდელს, მაშინ შესაბამისობის პრინციპის გათვალისწინებით, უნდა მოხდეს ფინანსური ხარჯის დარიცხვა ბუღალტრული ვაჭარებით.

მე-1 წელი	
2000 წლის 31 დეკემბერი	
მოიჯარე დაფარა მეორე წლის ვალდებულება	
მეორე წლის საიჯარო ვალდებულება გადატანილია მოკლევადიან ვალდებულებათა ჯგუფში	
ვალდებულებები ფინანსურ იჯარაზე	17.758
კრედიტი - ფინანსური იჯარის ვალდებულების მიმდინარე ნაწილი	17.758
მე-2 წელი	
2001 წლის 31 დეკემბერი	
მოიჯარე დაფარა მეორე წლის ვალდებულება	
ვალდებულებები ფინანსური იჯარის ვალდებულების მიმდინარე ნაწილი	17.758
ვალდებულებები ფინანსური იჯარაზე	8.242
კრედიტი - ფულადი სახსრები	26.000
2001 წლის 31 დეკემბერი	
მესამე წლის საიჯარო ვალდებულება გადატანილია მოკლევადიან ვალდებულებათა ჯგუფში	
ვალდებულებები ფინანსურ იჯარაზე	19.534
კრედიტი - ფინანსური იჯარის ვალდებულების მიმდინარე ნაწილი	19.534
მე-3 წელი	
2002 წლის 31 დეკემბერი	
მოიჯარე დაფარა მესამე წლის ვალდებულება	
ვალდებულებები ფინანსური იჯარის ვალდებულების მიმდინარე ნაწილი	19.534
ვალდებულებები ფინანსური იჯარაზე	6.466
კრედიტი - ფულადი სახსრები	26.000
2002 წლის 31 დეკემბერი	
მეოთხე წლის საიჯარო ვალდებულება გადატანილია მოკლევადიან ვალდებულებათა ჯგუფში	
ვალდებულებები ფინანსურ იჯარაზე	21.488
კრედიტი - ფინანსური იჯარის ვალდებულების მიმდინარე ნაწილი	21.488

მე-4 წელი	
2003 წლის 31 დეკემბერი	
მოიჯარე დაფარა მეოთხე წლის ვალდებულება	
ვალდებულებები ფინანსური იჯარის ვალდებულების მიმდინარე ნაწილი	21.488
ვალდებულებები ფინანსური იჯარაზე	4.512
კრედიტი - ფულადი სახსრები	26.000
2003 წლის 31 დეკემბერი	
მეხუთე წლის საიჯარო ვალდებულება გადატანილია მოკლევადიან ვალდებულებათა ჯგუფში	
ვალდებულებები ფინანსურ იჯარაზე	23.636
კრედიტი - ფინანსური იჯარის ვალდებულების მიმდინარე ნაწილი	23.636
მე-5 წელი	
2004 წლის 31 დეკემბერი	
მოიჯარე დაფარა მეხუთე წლის ვალდებულება	
ვალდებულებები ფინანსური იჯარის ვალდებულების მიმდინარე ნაწილი	23.636
ვალდებულებები ფინანსური იჯარაზე	2.364
კრედიტი - ფულადი სახსრები	26.000
საიჯარო ვადის დამთავრებისას მოიჯარე იქცევა დაუბრუნა მოიჯარეს	
ვალდებულებები ფინანსური იჯარის ვალდებულების მიმდინარე ნაწილი	98.560
ვალდებულებები ფინანსური იჯარაზე	98.560
პრაქტიკაში იჯარის დასაწყისი იშვიათად ემთხვევა წლის დასაწყისს. ამიტომ საიჯარო ვალდებულების გრაფიკიდან გამომდინარე, საინგარიშგებო წელს წლიურ ფინანსური ხარჯი შეიკუთვნება პერიოდების მიხედვით.	
თუ მეშვიშე განხილულ მაგალითში დავეშვებით, რომ იჯარის ხელშეკრულება გაფორმდა 1999 წლის 1 სექტემბერს, მაშინ, ცხადია, პირველი გადახდა მოხდება 2000 წლის სექტემბერში. 1999 წლის შედეგებს უნდა შეეკუთვნოს იჯარის პირველი წლის ფინანსური ხარჯის 1/3, რაც 3.285,33 ლარს შეადგენს. იგი ბუღალტრულად შემდეგნაირად გაგარდება:	
ვალდებულებები ფინანსური იჯარის ვალდებულების მიმდინარე ნაწილი	3.285,33
ვალდებულებები ფინანსური იჯარაზე	3.285,33
2000 წელს კი, როცა მოიჯარე გადაიხდის პირველი წლის საიჯარო გადასახდელს 26.000 ლარს, იგი ბუღალტრულად აისახება:	

დებეტი – საპროცენტო ხარჯები	6.570,67
დებეტი – გადასახდელი პროცენტები	3.285,33
დებეტი – ფინანსური იჯარის ვალდებულების მიმდინარე ნაწილი	16.144
კრედიტი – ფულადი სახსრები	26.000

ფინანსური იჯარით მიღებული აქციების მიმართ მოიჯარე იყენებს იმ საბალრიცხო პოლიტიკას, რომელიც გამოყენებული აქვს საკუთარი ძირითადი საშუალებებისათვის. ამდენად, ფინანსური იჯარა, ფინანსურ ხარჯებთან ერთად, წარმოშობს ცვეთის ხარჯებს, ცვეთის პოლიტიკა შესაბამისობაში უნდა იყოს მოიჯარის საკუთრებაში არსებული ცვეთადი აქციების ცვეთის პოლიტიკასთან. თუ დასაბუთებულია, რომ იჯარის ვადის დასრულებისას მოიჯარე საკუთრებაში მიიღებს აქციებს, მაშინ ცვეთა უნდა დაერიცხოს ამ პერიოდის განმავლობაში, რაშიც მოიჯარე ეარაუდოს აქციის ფლობას და გამოყენებას. სხვა შემთხვევებში, საიჯარო აქციის ცვეთა ერიცხება საიჯარო ვადას და სასარგებლო მომსახურების ვადას შორის უფრო მცირე ვადაში.

საიჯარო აქციის ცვეთის თანხის დასადგენად, აუცილებელია მოიჯარისათვის აქციის სასარგებლო მომსახურების ვადის დადგენა. სასარგებლო მომსახურების ვადა არ შეიძლება შემოფარგლული იყოს იჯარის ვადით. სხვადასხვა გარემოებაში საიჯარო აქციის სასარგებლო მომსახურების ვადა განსხვავებულად დგინდება.

საიჯარო აქციის ღირებულებას ცვეთა ერიცხება იჯარის ვადაში მაშინ, როდესაც:

- აქციის ეკონომიკური მომსახურების ვადა იჯარის ვადას აღემატება და იჯარის დასრულების შემდეგ აქციის შეიჯარეს უბრუნდება;
- აქციის სასარგებლო მომსახურებისა და იჯარის ვადა გოლია, ცვეთის ღირებულება მოხდება სასარგებლო მომსახურების ვადაში, თუ:
- აქციის სასარგებლო მომსახურების ვადა უფრო ნაკლებია, ვიდრე იჯარის ვადა;
- იჯარის ვადის დასრულების შემდეგ აქციის საკუთრების უფლება გადაეცემა მოიჯარეს და აქციის სასარგებლო მომსახურების ვადა უფრო მეტია იჯარის ვადაზე.

მე-5 მაგალითი.

საიჯარო აქციის სასარგებლო მომსახურების ვადა 7 წელია.

- ა) საიჯარო ვადა 5 წელია. ამ ვადის გასვლის შემდეგ აქციის უბრუნდება მოიჯარეს. მოიჯარე აქციის ცვეთას დაარიცხავს 5 წლის განმავლობაში;
- ბ) საიჯარო ვადა 5 წელია. ამ ვადის გასვლის შემდეგ აქციის გადაეცემა მოიჯარეს. მოიჯარე აქციის ცვეთას დაარიცხავს 7 წლის განმავლობაში;
- გ) საიჯარო ვადა 7 წელია. ამ ვადის გასვლის შემდეგ აქციის უბრუნდება მოიჯარეს. მოიჯარე აქციის ცვეთას დაარიცხავს 7 წლის განმავლობაში;
- დ) საიჯარო ვადა 8 წელია. მოიჯარე აქციის ცვეთას დაარიცხავს 7 წლის განმავლობაში.

9.3. ფინანსური იჯარის აღრიცხვა მიიჯარისათვის

ფინანსური იჯარისათვის განკუთვნილი აქციის შეიჯარეებმა ბალანსში უნდა აღიარონ ღებეგორული ღებალიანების სახით, წმინდა საიჯარო ინვესტიციების გოლფის თანხით.

წმინდა საიჯარო ინვესტიცია არის ხელშეკრულებაში ნაგულისხმევი საპროცენტო განაკვეთით დისკონტირებული მთლიანი საიჯარო ინვესტიცია. იგი, ამავე დროს, წარმოადგენს სხვაობას მთლიან საიჯარო ინვესტიციასა და გამოუმუშავებელ ფინანსურ შემოსავალს შორის. ე.ი. წმინდა საიჯარო ინვესტიციის დასადგენად, საჭიროა ორი მაჩვენებელი. პირველი, მთლიანი საიჯარო ინვესტიცია, რომელიც არის მინიმალური საიჯარო გადასახდელის საერთო თანხისა და შეიჯარის საკუთრებაში ღარჩენილი არაგარანტირებული ნარჩენი ღირებულების გოლი; და მეორე, გამოუმუშავებელი ფინანსური შემოსავალი, რომელიც არის სხვაობა მთლიან საიჯარო ინვესტიციასა და მის დისკონტირებულ ღირებულებას (რომელიც გამოიანგარიშება ხელშეკრულებაში ნაგულისხმები საპროცენტო განაკვეთით) შორის. დისკონტირებისათვის შეიჯარე იყენებს ფაქტობრივ საპროცენტო განაკვეთს, რომელიც უბრუნეულყოფს მინიმალური საიჯარო გადასახდელისა და არაგარანტირებული ნარ-

ჩენი ღირებულების დისკონგიტებულ ღირებულებათა ჯამის გოლო-
ბას I) საიჯარო აქციის რეალური ღირებულებისა და II) შეიჯარის
ნებისმიერი თაუდაპირველი პირდაპირი დანახარჯების (გარდა
შეიჯარე მწარმოებლისა და დილერისა, რომელთა თაუდაპირველი
პირდაპირი დანახარჯები მოგების აღიარებისთანავე ხარჯის სახით
აღიარდება) ჯამთან. ე.ი. თაუდაპირველი პირდაპირი დანახარჯები
მონაწილეთს მინიმალური საიჯარო გადსახდელების გაანგარიშე-
ბაში.

მერ მაგალითი.

შეიჯარე 295.000 ლარად შეიძინა აქცია, რომელსაც მოიჯა-
რეს გადასცემს 5 წლის ვადით. საიჯარო ხელშეკრულების ვაუთრმე-
ბასთან დაკავშირებული პირდაპირი დანახარჯი შეადგენს 5.000
ლარს. საიჯარო ვადის დასაწყისი 2000 წლის 1 იანვარია. საიჯარო
გადსახდელები ვადახდება ყოველი წლის ბოლოს, თანაბარი
ოდენობით (ანუიგეცია). შეიჯარე იყენებს ინვესტიციაზე 10%-იანი
უკუგების განაკვეთს. იჯარის ვადის ამოწურვის შემდეგ აქცია
უბრუნდება შეიჯარეს და ამ დროისათვის იგარბალება, რომ აქციის
ნარჩენი ღირებულება იქნება 20.000 ლარი. დავუშვათ ორი პირობა:

I. საიჯარო აქციის ნარჩენი ღირებულება გარანტირებულია
მოიჯარის მიერ;

II. საიჯარო აქციის ნარჩენი ღირებულება გარანტირებული
არ არის.

მთლიანი საიჯარო ინვესტიციის დასაღვენად, განესაზღვროთ
ანუიგეცის ოდენობა.

ცხრილი 93

საიჯარო გადსახდელების გაანგარიშება ინვესტიციაზე 10%-იანი შემოსავლის პირობებში (ლარი) (გარანტირებული და არაგარანტირებული ნარჩენი ღირებულებებისათვის)	
საიჯარო აქციის რეალური საბაზრო ღირებულება შეიჯარისათვის	295.000
პლუს: თაუდაპირველი პირდაპირი დანახარჯები	5.000
მინუს: დისკონგიტებული ნარჩენი ღირებულება (20.000X0,6209*)	12.418
საიჯარო გადსახდელებით რეალიზებადი თანხა	287.582
ხუთი საიჯარო პერიოდის ყოველწლიური გადსახდელი თანხა (287.582 : 3,79079**)	75.863

* 0,6209 – 1 ლარის მიმდინარე ღირებულების (PV)
დისკონგიტების კოეფიციენტი 10%-იანი განაკვეთის
დროს;

** 3,79079 – ანუიგეცის მიმდინარე ღირებულების (PVA) დისკონ-
გიტების კოეფიციენტი 10%-იანი განაკვეთის დროს.

ანუიგეცისა და ნარჩენი ღირებულების გამოყენებით დავად-
გინოთ მთლიანი საიჯარო ინვესტიცია.

ცხრილი 94

		I	II
		პირობა	პირობა
მინიმალური საიჯარო გადსახდელი	საიჯარო გადსახდელი (75.863X5)	379.315	379.315
	გარანტირებული ნარჩენი ღირებულება	20.000	0
	სულ მინიმალური საიჯარო გადსახდელი	399.315	379.315
არაგარანტირებული ნარჩენი ღირებულება		0	20.000
მთლიანი საიჯარო ინვესტიცია		399.315	399.315

როგორც ჩანს, მთლიანი საიჯარო ინვესტიცია, როგორც
გარანტირებული ისე არაგარანტირებული ნარჩენი ღირებულები-
სათვის, ერთი და იგივეა.

გამოუმუშავებული ფინანსური შემოსავლის განსაზღვრის მიზ-
ნით, დავადგინოთ მინიმალური საიჯარო გადსახდელის საერთო
თანხისა და შეიჯარის საკუთრებაში დარჩენილი არაგარანტირებუ-
ლი ნარჩენი ღირებულების დისკონგიტებული ღირებულებები.

ცხრილი 25

		I	II
		პირობა	პირობა
მინიმალური საიჯარო გადასახდელების დისკონტირებული ღირებულება	წლიური საიჯარო გადასახდელები	75.863	75.863
	დისკონტირების კოეფიციენტი შემოსახდელების 10%-იანი განაკვეთით (PVA)	3.79079	3.79079
	საიჯარო გადასახდელების დისკონტირებული ღირებულება	287.582	287.582
	გარანტირებული ნარჩენი ღირებულება	20.000	0
	დისკონტირების კოეფიციენტი	0.6209	
	დისკონტირებული გარანტირებული ნარჩენი ღირებულება	12.418	
	სულ	300.000	287.582
არაგარანტირებული ნარჩენი ღირებულება		0	20.000
დისკონტირებული არაგარანტირებული ნარჩენი ღირებულება			12.418
დისკონტირებული ღირებულებების ჯამი		300.000	300.000

გამოთქმებული ფინანსური შემოსავალი შეადგენს 99.315 (399.315 - 300.000) ლარს, ხოლო წმინდა საიჯარო ინვესტიცია - 300.000 (399.315 - 99.315) ლარს. დაკეირებული თვალი ადვილად მიხვდება, რომ წმინდა საიჯარო ინვესტიცია მინიმალური საიჯარო გადასახდელებისა და არაგარანტირებული ნარჩენი ღირებულების დისკონტირებულ ღირებულებათა ჯამის ტოლია. იგი, ამავე დროს, საიჯარო აქტივის რეალური ღირებულებისა და თავდაპირველი პირდაპირი დანახარჯების ჯამია.

საიჯარო აქტივის იჯარით გადაცემა, იჯარის ძალაში შესვლის თარიღით, ბუღალტრულად გატარდება:

დებეტი - გრძელვადიანი მოთხოვნები ფინანსური
იჯარიდან 300.000
კრედიტი - საიჯარო აქტივი (მარაგი ან ძირითადი
საშუალებები) 300.000

თუ მეიჯარე თავის აღრიცხვა-ანგარიშგებებში დებიტორულ დავალბანებებს მიჯნავს მოკლე და გრძელვადიან მოთხოვნებად, მისი დები საიჯარო გადასახდელებზე შესაბამისად უნდა იქნეს კლასი-

სიფიციურული. აქედან გამომდინარე, ბუღალტრულ გატარებას ასეთი სახე ექნება:

დებეტი - გრძელვადიანი მოთხოვნები ფინანსური
იჯარიდან 254.137
დებეტი - მოკლევადიანი მოთხოვნები ფინანსური
იჯარიდან 45.863
კრედიტი - საიჯარო აქტივი (მარაგი ან ძირითადი
საშუალებები) 300.000

ფინანსურ იჯარასთან დაკავშირებით, ფინანსური შემოსავლის აღიარება უნდა მოხდეს მეიჯარის ამოუღებელი წმინდა ინვესტიციების უკუგების მუდმივი პერიოდული განაკვეთის საფუძველზე. მეიჯარის მიზანია ფინანსური შემოსავლის განაწილება სისტემატურ და რაციონალურ საფუძველზე, იჯარის მთელი ვადის განმავლობაში. როგორც წესი, აღნიშნული შემოსავლის განაწილება, იჯარის მთლიან ვადაზე, ხდება მეიჯარის წმინდა ინვესტიციების წამთის მიმართ უკუგების მუდმივი პერიოდული განაკვეთის გამოყენებით. საანგარიშგებო პერიოდის საიჯარო გადასახდელი, მომსახურების დანახარჯების გარდა, ამჟამინდის მთლიანი საიჯარო ინვესტიციის ძირითად თანხას და გამოუმუშავებელ ფინანსურ შემოსავალს. ამ თანხების განსაზღვრის მიზნით, მეიჯარე ადგენს ამორტიზაციის გრაფიკს. გრაფიკი ერთნაირია გარანტირებული და არაგარანტირებული ნარჩენი ღირებულების მქონე საიჯარო გარიგებისათვის.

საიჯარო გადასახდელების ამორტიზაციის გრაფიკი მე-ნ მამგალითის პირობის გამოყენებით შემდეგი სახისაა.

ცხრილი 26

თარიღი	საიჯარო გადასახდელი	ფინანსური შემოსავალი (10%)	რეალიზებული წმინდა საიჯარო ინვესტიცია	წმინდა საიჯარო ინვესტიციის ნაშთი
01.01.2000				300.000
31.12.2000	75.863	30.000	45.863	254.137
31.12.2001	75.863	25.413	50.450	203.687
31.12.2002	75.863	20.368	55.495	148.192
31.12.2003	75.863	14.819	61.044	87.148
31.12.2004	75.863	8.715	67.148	20.000
	379.315	99.315	280.000	

მოცემული გრაფიკის საფუძველზე, აღიარების შემდგომ პერიოდში, აღვლით ექსნება შემდეგ ბუღალტრულ გაგარებებს (დევუშვათ, შეიჯარე საიჯარო გაღასახდელეს იღებს ყოველი წლის 31 დეკემბერს):

31.12.2000

დებეტი - ფულადი სახსრები	75.863
კრედიტი - მოკლევადიანი მოთხოვნები	
ფინანსური იჯარიდან	45.863
კრედიტი - შემოსავალი ფინანსური იჯარიდან	30.000
(ფულადი სახსრების მიღება მოიჯარისაგან)	
დებეტი - მოკლევადიანი მოთხოვნები	
ფინანსური იჯარიდან	50.450
კრედიტი - გრძელვადიანი მოთხოვნები	
ფინანსური იჯარიდან	50.450

(წმინდა საიჯარო ინვესტიციის გაღატანა მოკლევადიან მოთხოვნებში)

31.12.2001

დებეტი - ფულადი სახსრები	75.863
კრედიტი - მოკლევადიანი მოთხოვნები	
ფინანსური იჯარიდან	50.450
კრედიტი - შემოსავალი ფინანსური იჯარიდან	25.413
(ფულადი სახსრების მიღება მოიჯარისაგან)	
დებეტი - მოკლევადიანი მოთხოვნები ფინანსური	
იჯარიდან	55.495
კრედიტი - გრძელვადიანი მოთხოვნები	
ფინანსური იჯარიდან	55.495

(წმინდა საიჯარო ინვესტიციის გაღატანა მოკლევადიან მოთხოვნებში)

31.12.2002

დებეტი - ფულადი სახსრები	75.863
კრედიტი - მოკლევადიანი მოთხოვნები	
ფინანსური იჯარიდან	55.495
კრედიტი - შემოსავალი ფინანსური იჯარიდან	20.368
(ფულადი სახსრების მიღება მოიჯარისაგან)	
დებეტი - მოკლევადიანი მოთხოვნები ფინანსური	
იჯარიდან	61.044
კრედიტი - გრძელვადიანი მოთხოვნები	
ფინანსური იჯარიდან	61.044

(წმინდა საიჯარო ინვესტიციის გაღატანა მოკლევადიან მოთხოვნებში)

31.12.2003

დებეტი - ფულადი სახსრები	75.863
კრედიტი - მოკლევადიანი მოთხოვნები	
ფინანსური იჯარიდან	61.044
კრედიტი - შემოსავალი ფინანსური იჯარიდან	14.819
(ფულადი სახსრების მიღება მოიჯარისაგან)	
დებეტი - მოკლევადიანი მოთხოვნები ფინანსური	
იჯარიდან	87.148
კრედიტი - გრძელვადიანი მოთხოვნები	
ფინანსური იჯარიდან	87.148

(წმინდა საიჯარო ინვესტიციის გაღატანა მოკლევადიან მოთხოვნებში)

31.12.2004

დებეტი - ფულადი სახსრები	75.863
კრედიტი - მოკლევადიანი მოთხოვნები	
ფინანსური იჯარიდან	67.148
კრედიტი - შემოსავალი ფინანსური იჯარიდან	8.715
(ფულადი სახსრების მიღება მოიჯარისაგან)	
დებეტი - საიჯარო აქციები	20.000
კრედიტი - მოკლევადიანი მოთხოვნები	
ფინანსური იჯარიდან	20.000

(საიჯარო აქციების დაბრუნება მოიჯარისაგან)

თუ მოიჯარე დროულად არ გადაიხდის საიჯარო გაღასახდელს, მაშინ გაღასახდის ვადის ამოწურვისთანავე შეიჯარე ფინანსურ შემოსავალს დაბრუნებას ბუღალტრული გაგარებით:

დებეტი - მოკლევადიანი მოთხოვნები ფინანსური იჯარიდან

კრედიტი - შემოსავალი ფინანსური იჯარიდან

შემოთ მოგანილი ბუღალტრული გაგარებები გამოყენებადი ჩაფორტ გაგარანტირებული, ისე არაგარანტირებული ნარჩენი ღირებულების შემთხვევაში. მაგარამ გაგარანტირებული, რომ ნარჩენი ღირებულება გაგარანტირებულით მარჩენებელია. იგი იჯარის ხელშეკრულების გაგარანტირების დროს ფასდება და მოსალოდნელია, რომ შეფასებითი ღირებულება განსხვავებული იქნება იჯარის ვადის ბოლოს, საიჯარო აქციების რეალური ნარჩენი ღირებულებისაგან. სწორედ ისიგომ ისწრაფვის შეიჯარე, რომ აქციების ნარჩენი ღირებულება გაგარანტირებული იყოს. გაგარანტირებული ნარჩენი ღირებულების ძირობებში, შეიჯარე არ შარბლობს, აქციების ნარჩენი ღირებუ-

ლების შემცირების გამო, მე-5 მაგალითში დაუშვავთ, რომ აქციის ნარჩენი ღირებულება იჯარის ებდის ბოლოსათვის რეალურად შეადგენს 15.000 ლარს. ეს ნიშნავს, რომ ამ აქციის შემდგომი გამოყენების ან გაყიდვის შემთხვევაში მეფარე იმართლებს 5.000 ლარს. მაგრამ თუ ნარჩენი ღირებულება გარანტირებულია, მარბლის კომპენსაცია მოხდება გარანტიის მიმცემი პირისაგან მიღებული შემოსავლით, მოცემულ შემთხვევაში, მოფარის მხრიდან. თუ მოფარე სხვაობის თანხას ანაზღაურებს ბოლო საიჯარო გადამსახდელთან ერთად, მაშინ საიჯარო ებდის ბოლოს ადგილი ექნება ბუღალტრულ გატარებებს:

31.12.2004

ღებუგი - ფულადი სახსრები	80.863
კრედიტი - მოკლევადიანი მოთხოვნები	
ფინანსური იჯარიდან	72.148
კრედიტი - შემოსავალი ფინანსური იჯარიდან	8.715
(ფულადი სახსრების მიღება მოფარისაგან)	
ღებუგი - საიჯარო აქციები	15.000
კრედიტი - მოკლევადიანი მოთხოვნები	
ფინანსური იჯარიდან	15.000
(საიჯარო აქციების დაბრუნება მოფარისაგან)	

საგარანტიო სხვაობის გადახდულობის შემთხვევაში, მოფარე დებიტორად რჩება, შემდეგი ბუღალტრული გატარებით:

31.12.2004

ღებუგი - ფულადი სახსრები	75.863
კრედიტი - მოკლევადიანი მოთხოვნები	
ფინანსური იჯარიდან	67.148
კრედიტი - შემოსავალი ფინანსური იჯარიდან	8.715
(ფულადი სახსრების მიღება მოფარისაგან)	
ღებუგი - საიჯარო აქციები	15.000
კრედიტი - მოკლევადიანი მოთხოვნები	
ფინანსური იჯარიდან	15.000
(საიჯარო აქციების დაბრუნება მოფარისაგან)	

არაგარანტირებული ნარჩენი ღირებულების დროს, მეფარე კომპენსაციას ვერ იღებს, ნარჩენი ღირებულების შემცირების გამო, ამიგომ ნარჩენი ღირებულების შემცირების შედეგი აისახება მეფარის ფინანსურ შედეგებში. მე-5 მაგალითის პირობების გათვალისწინებით, იგი გატარდება:

31.12.2004

ღებუგი - ფულადი სახსრები	75.863
კრედიტი - მოკლევადიანი მოთხოვნები	
ფინანსური იჯარიდან	67.148
კრედიტი - შემოსავალი ფინანსური იჯარიდან	8.715
ღებუგი - საიჯარო აქციები	15.000
ღებუგი - მარბალი ფინანსური იჯარიდან	5.000
კრედიტი - მოკლევადიანი მოთხოვნები	
ფინანსური იჯარიდან	20.000

საიჯარო აქციის ნარჩენი ღირებულების ცვლილება შეიძლება მოხდეს იჯარის განმავლობაში, ნებისმიერ დროს. ამიგომ, მეფარის მთლიანი ინვესტიციის თანხის განსაზღვრისათვის გამოყენებული არაგარანტირებული სალიკვიდაციო ღირებულებების თანხები პერიოდულად უნდა გადაისინჯოს, თუ შუასაბინაო არაგარანტირებული სალიკვიდაციო ღირებულება მნიშვნელოვნად შემცირებულია, გადასინჯება იჯარის ებდაში შემოსავლის განაწილება და უკვე ღირებული შემოსავლის შემცირება დაუყოვნებლივ აისახება. ამ მიზნით, ბუღალტრული იქნება ფინანსური იჯარის შემოსავლის გრაფიკის ხალახლი შედგენა და უკვე ღირებული შემოსავლების მაკორექტირებელი თანხის დადგენა.

მე-5 მაგალითისათვის დაუშვავთ, რომ მეფარე ყოველწლიურად საიჯარო აქციის არაგარანტირებული ნარჩენი ღირებულების გესტირებას ახდენდა. იჯარის დაწყებიდან მეოთხე წელს აღმოჩნდა, რომ საიჯარო აქციის გაანგარიშებითი ნარჩენი ღირებულება 15.000 ლარს შეადგენს. ე.ი. თავდაპირველი გაანგარიშებითი ნარჩენი ღირებულება 5.000 ლარით შემცირდა. შემცირება არსებითია და მეფარემ უნდა იმოქმედოს სტანდარტის მოთხოვნის შესაბამისად. არაგარანტირებული ნარჩენი ღირებულების შემცირების ფაქტი მიაჩნდება, რომ შემცირებულია მეფარის წმინდა საიჯარო ინვესტიცია. ცხადია, ხელშეკრულების პირობა ვერ შეიცვლება და მოფარე არ დათანხმდება საიჯარო გადასახდელების გაზრდას. ნარჩენი ღირებულების შემცირებით გამოწვეული მარბალი ხარჯის სახით უნდა აღიარდეს, რაც, ფაქტობრივად, ფინანსური შემოსავლის შემცირების გოლფასიბა მეფარისათვის.

გაანგარიშება შეიძლება მოხდეს შემდეგნაირად:

ცხრილი 9.7

თარიღი	საიჯარო გადასახდელები	ფინანსური შემოსავალი	რეალური ზედიზედ წმინდა საიჯარო ინვესტიცია	წმინდა საიჯარო ინვესტიციის ნაშთი	რეალური ზედიზედ წმინდა საიჯარო ინვესტიცია პირვანდელი გრძელვადიანი	სხვაობის თანხა
	379.315	97.421	281.894		280.000	-1.894
01.01.2000				296.896		
31.12.2000	75.863	29.690	46.173	250.723	45.863	-310
31.12.2001	75.863	25.072	50.791	199.932	50.450	-341
31.12.2002	75.863	19.993	55.870	144.062	55.495	-376
31.12.2003	75.863	14.406	61.457	82.605	61.044	-413
31.12.2004	75.863	8.260	67.603	15.000	67.149	-454

შენიშვნა: საწყისი ვრთუვის შედგენისას, ცხადია, გათვალისწინებული ვერ იქნებოდა ნარჩენი ღირებულების შესაძლო შემცირება. უაქცობრივი შედეგი გვიჩვენებს, რომ ნარჩენი ღირებულების შემცირებამ 5.000 ლარით, გამოიწვია წმინდა საიჯარო ინვესტიციის 3.104 ლარით დამახინჯება. ამან განაპირობა შესაბამისი შემოსავლების კარგვა 1.894 ლარის ოდენობით. ორივეს ჯამი კი შეადგენს 5.000 ლარს (თუ მხედველობაში არ მივიღებთ დამრგვალებით გამოწვეულ ცდომილებას).

უკვე აღიბრებული შემოსავლების დაუყოვნებლივ შესწორებისათვის მეოთხე წლის ბოლოს საჭირო იქნება შემდეგი ბუღალტრული გაგარება:

დებეტი – ბარალი ფინანსური იჯარიდან 1440
კრედიტი – მოკლევადიანი მოთხოვნები ფინანსური იჯარიდან 1440*

* 1440 = 310+341+376+413

9.4. ჩვეულებრივი (საოპერაციო) იჯარა

ჩვეულებრივი იჯარის შემთხვევაში, მეიჯარედან მოიჯარეს არ გადაეცემა აქტივთან დაკავშირებული ყველა მნიშვნელოვანი რისკი. აქედან გამომდინარე, აქტივი აღირიცხება მეიჯარესთან და არა მოიჯარესთან. მოიჯარესთან საიჯარო გადასახდელები მოგებისა და გარალის ანგარიშგებაში აისახება ხარჯის სახით, რომელიც თანაბრად ნაწილდება იჯარის პერიოდში, თუ სხვა სისტემაგური საფუძველი უფრო კარგად არ ასახავს მოიჯარის მიერ სარგებლის მიღების გრაფიკს.

ვინაიდან საიჯარო გადასახდელების გადახდა იშვიათად ემთხვევა საანგარიშგებო წლის ბოლო დღეს, მოიჯარე ხარჯის აღიარებისათვის იყენებს ღარიცხვის მეთოდს.

დავუშვათ, მოიჯარემ 1 ივლისს გააფორმა ხელშეკრულება საოფისე შენობის იჯარაზე. იგი ვალდებულია მეიჯარეს გადაუხადოს იჯარის დაწყებიდან ყოველი 12 თვის ვასკლისთანავე 3.000 ლარი. მოიჯარე თელის, რომ იჯარით აღებული შენობა თანაბარი ღატეირთვით იქნება გამოყენებული მთელი საიჯარო პერიოდის, 10 წლის განმავლობაში. ე.ი. მთლიანი საიჯარო გადასახდელი თანაბრად იქნება 10 წელზე განაწილებული. აღნიშნულ შემთხვევაში, ხელშეკრულების გაფორმების წელს მოიჯარე ხარჯად აღიარებს 6 თვის საიჯარო გადასახდელს 1.500 ლარის ოდენობით. აღიარება მოხდება ბუღალტრული გაგარებით

დებეტი – საიჯარო ქირა 1500
კრედიტი – სხვა ღარიცხული ვალდებულებები 1500

მომდევნო წელს გადახდილია საიჯარო გადასახდელი 3.000 ლარი

დებეტი – საიჯარო ქირა 1500
დებეტი – სხვა ღარიცხული ვალდებულებები 1500
კრედიტი – ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში 3.000

მეორე წლის ბოლოს იჯარის გადასახდელზე ბუღალტრული გაგარება იგივე იქნება, რაც პირველ წელს.

ჩვეულებრივი იჯარით გაცემული აქტივი მეიჯარის მიერ ბალანსში აისახება აქტივების ბუნების შესაბამისად.

დანახარჯები, მათ შორის ცვეთა, მიეკუთვნება იჯარის პერიოდის ხარჯებს. იჯარით გაცემული აქტივისათვის ცვეთა იანგარიშება იმ სააღრიცხვო პოლიტიკის შესაბამისად, რომელსაც მეიჯარე

იყენებს ანალოგიური აქტივისათვის. საიჯარო შემოსავლები, მომსახურებისა და დაბეგვისათვის მიღებული ანაზღაურების გარდა, თანაბრად ნაწილდება საიჯარო პერიოდზე.

ჩვეულებრივი იჯარის პირობების განხილვისა და ხელშეკრულების მომზადების პროცესში შეიჯარის მიერ გაწეული დანახარჯები უნდა დაემატოს საიჯარო აქტივის საბალანსო ღირებულებას და ხარჯად აღიარდეს იჯარის მთელი ვადის განმავლობაში იმავე მეთოდით, როგორც იჯარიდან შემოსავალი.

ოპერაციების ბუღალტრული გაგარებების საილუსტრაციოდ დაეშვათ, რომ იჯარით ვაიქმულია შენობა 2000 წლის 1 მაისს. წლიური საიჯარო გადასახდელი 2.400 ლარია. 1/2 წლის ვადას და უნდა მოხდეს ყოველი 6 თვის დამთავრებისთანავე. ქონების იჯარით ვაიქმასთან დაკავშირებით იურიდიული ჟირმისათვის ვადასილია 100 ლარი.

დანახარჯები ემატება აქტივის ღირებულებას

ღებები – შენობები 100

კრედიტი – ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 100

31 დეკემბერს მიღებული საიჯარო შემოსავლის აღიარება

ღებები – ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში 1200

კრედიტი – სხვა საოპერაციო შემოსავლები 1200

ნოემბერ-დეკემბერში გამოშვებული საიჯარო შემოსავლის აღიარება 2000 წლის 31 დეკემბერს

ღებები – სხვა დარიცხული მოთხოვნები 400

კრედიტი – სხვა საოპერაციო შემოსავლები 400

2001 წლის 31 აპრილს მიღებული საიჯარო შემოსავლის აღიარება

ღებები – ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში 1200

კრედიტი – სხვა არასაოპერაციო შემოსავალი 800

კრედიტი – სხვა დარიცხული მოთხოვნები 400

იჯარით ვაიქმული აქტივისათვის დარიცხული ცვეთის ხარჯად აღიარება

ღებები – სხვა არასაოპერაციო ხარჯები

კრედიტი – შენობების ცვეთა

9.5. აქტივის უკუიჯარის პირობით გაყიდვა

აქტივის უკუიჯარის პირობით გაყიდვის ოპერაცია არის შეთანხმება, რომლითაც აქტივის შესაკუთრე ყიდის აქტივს და დაუყოვნებლივ იჯარით უკან იღებს მყიდველისაგან. აქტივის უკუიჯარის პირობით გაყიდვის ოპერაციის საილუსტრაციო მეთოდი დაბო-კიდებულია იჯარის გიამზე. იჯარის გიამის დასაღვენად გამოიყენება იჯარის კლასიფიკაციის კრიტერიუმები. თუ აქტივის უკუიჯარის პირობით გაყიდვა არის ფინანსური იჯარა, მაშინ აქტივის შესაკუ-თრობასთან დაკავშირებული ყველა რისკი და სარგებელი არსები-თად რჩება გამყიდველთან და პირიქით, თუ აქტივის უკუიჯარის პირობით გაყიდვა არის ჩვეულებრივი იჯარა, მაშინ რისკები და სარგებელი გადაიქცეულია შემყიდვისათვის.

თუ აქტივის უკუიჯარის პირობით გაყიდვა არის ფინანსური იჯარა, მაშინ გარიგება არის შეიჯარის მიერ მოიჯარე გამყიდვე-ლისათვის ფინანსური სახსრების გადაცემის ხერხი, სადაც საიჯარო ქონება გამოდის გარანტიის როლში. ამიტომ აქტივის სარეალიზა-ციო ღირებულების ნამუკი თანხა მის საბალანსო ღირებულებაზე არ შეიძლება გაყიდვისთანავე შემოსავლის სახით აღიარდეს გამყიდ-ველ-მოიჯარის ფინანსურ ანგარიშგებაში. აღნიშნული სხვაობა უნდა აღიარდეს მომავალი პერიოდის შემოსავლების სახით და თანდათანობით ჩამოიწეროს იჯარის მთელი ვადის განმავლობაში.

პრაქტიკაში გამოიყენება აქტივის საბალანსო ღირებულების წინანდელი საბალანსო ღირებულებით დაგოვება და აღრიცხვის გაგრძელება ისე, თითქოს აქტივის უკუიჯარის პირობით გაყიდვის ოპერაცია არ მომხდარა. ეს გულისხმობს, რომ აქტივის უკუიჯარის პირობით გაყიდვის ოპერაციის შედეგად არ მომხდარა რაიმე ცვლი-ლება გამყიდველის ინტერესებში, აქტივის შესაკუთრობასთან დაკავშირებულ რისკებსა და სარგებელთან მიმართებაში. მაშა-სადაც, ნაკლებად მოსალოდნელია რაიმე ცვლილება აქტივის სასარგებლო მომსახურების ვადაში. რეალიზაციიდან ამოიგები ბისახება ვალდებულების ანგარიშის კრედიტში, რომელიც წარმოა-ღენს თავდაპირველ წმინდა ვალდებულებას, ფინანსური იჯარის შესაბამისად. საიჯარო ვალდებულების შემდგომი აღრიცხვა ხდება ჩემით აღწერილის შესაბამისად.

თუ აქტივის უკუიჯარის პირობით გაყიდვა ჩვეულებრივი იჯა-რაა, მაშინ აქტივი ითვლება რეალიზებულად. რეალიზაციის შედეგის განსაზღვრის მიზნით, აუცილებელია დადგინდეს, სარეალიზაციო უახი და საიჯარო გადასახდელი განსაზღვრულია რეალური ღირე-ბულებით, თუ რეალურ ღირებულებაზე მეტი ან ნაკლებია.

- თუ საიჯარო გადასახდელი და სარეალიზაციო ფასი განსაზღვრულია რეალური ღირებულებით, იგი ჩვეულებრივი რეალიზაციის ოპერაციაა და ნებისმიერი მოგება და ზარალი დაუყოვნებლივ აღიარებას ექვემდებარება.
 - თუ გასაყიდი ფასი რეალურ ღირებულებებზე დაბალია, მაშინ დაუყოვნებლივ უნდა აღიარდეს ნებისმიერი მოგება ან ზარალი იმ შემთხვევის გარდა, როდესაც ზარალი კომპენსირებული იქნება მომავალი საიჯარო გადასახდელებით საბაზროზე დაბალი ფასებით; ასეთ შემთხვევაში ხდება ზარალის გადაგანა და ჩამოწერა საიჯარო გადასახდელების პროპორციულად იჯარის მთელი ვადის მანძილზე.
 - თუ გასაყიდი ფასი რეალურ ღირებულებებზე მაღალია, მეგობა გადაგანილ უნდა იქნეს და ჩამოიწეროს აქტივის გამოყენების პერიოდში.
 - თუ გაყიდვის ოპერაციის დროს აქტივის რეალური ღირებულება ნაკლებია საბალანსო ღირებულებებზე, ზარალი რეალურ ღირებულებასა და საბალანსო ღირებულების შორის სხვაობის გოლი თანხით დაუყოვნებლივ უნდა იქნეს აღიარებული.
- საილუსტრაციოდ მოვიყვანოთ ჩვეულებრივი იჯარის პირობებში აქტივის უკუიჯარით გაყიდვის რამდენიმე ვერსია.

მიწის ნაკვეთის უკუიჯარით გაყიდვა ნაღდი ანგარიშსწორებით

(კატეგორია: ჩვეულებრივი იჯარა)

ცხრილი 9.8

სიგუცია	აქტივის საბალანსო ღირებულება			აქტივის რეალური ღირებულება	აქტივის გასაყიდი ფასი	შედეგი		
	I ვარიანტი	II ვარიანტი	III ვარიანტი			I ვარიანტი	II ვარიანტი	III ვარიანტი
I	10.000	9.500	10.800	10.000	10.000	X	მოგება 500	ზარალი 600
II	10.000	9.500	10.600	10.000	9.800	ზარალი 200	მოგება 300	ზარალი 800
	10.000	9.900	10.600	10.000	9.800	ზარალი 200	ზარალი 100	ზარალი 800
III	10.000	9.500	10.300	10.000	10.500	მოგება 500	მოგება 1000	მოგება 200
	10.000	9.500	10.600	10.000	10.500	მოგება 500	მოგება 1 000	ზარალი 100
IV	X	X	10.600	10.000	X	X	X	ზარალი 600

სიტუაცია I. მიწის ნაკვეთის სარეალიზაციო ფასს განსაზღვრავს რეალური ღირებულება. განიხილება 3 შემთხვევა:

ა) გასაყიდი ფასი უდრის საბალანსო ღირებულებას. ფინანსური შედეგი ნულის ტოლია.

დებეტი - ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 10.000

კრედიტი - მიწის ნაკვეთები 10.000

ბ) გასაყიდი ფასი მეტია საბალანსო ღირებულებაზე. მოგება დაუყოვნებლივ უნდა აღიარდეს.

დებეტი - ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 10.000

კრედიტი - მიწის ნაკვეთები 9.500

კრედიტი - არასათუერაციო მოგება 500

გ) გასაყიდი ფასი ნაკლებია საბალანსო ღირებულებაზე. ზარალი დაუყოვნებლივ უნდა აღიარდეს

დებეტი - ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 10.000

დებეტი - სხვა არასათუერაციო ხარჯები 600

კრედიტი - მიწის ნაკვეთები 10.600

სიტუაცია II. მიწის გასაყიდი ფასი ნაკლებია რეალურ ღირებულებაზე. განიხილება შემდეგი შემთხვევები:

ა) საბალანსო ღირებულება ნაკლებია გასაყიდ ფასზე. მოგება აღიარდება დაუყოვნებლივ

დებეტი - ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 9.800

კრედიტი - მიწის ნაკვეთები 9.500

კრედიტი - არასათუერაციო მოგება 300

ბ) საბალანსო ღირებულება მეტია გასაყიდ ფასზე. შეიძლება აღდგომა პქონდეს შემთხვევას, როდესაც საბალანსო ღირებულება ერთდროულად მეტია რეალურ ღირებულებაზე, როგორც ეს III ვარიანტშია. ასეთ შემთხვევაში, უკუიჯარით გასაყიდი აქტივი ჩამოფასდება რეალურ ღირებულებამდე

დებეტი - სხვა არასათუერაციო ხარჯები 600

(10.600 - 10.000)

კრედიტი - 2110 მიწის ნაკვეთები 600

საბალანსო ღირებულების რეალურ ღირებულებამდე დაყვანის შემდეგ მეორე სიგუაიის I და III ვარიანტი გოლფსოფანია, რადგან ერთი და იგივე მარალი მსჯელობის საგნად რჩება (800 - 600 = 200). არის შემთხვევა, როდესაც საბალანსო ღირებულება გოლი ან ნაკლებია რეალურ ღირებულებამდე. წარმოშობილი მარალი საიჯარო გადასახდელებთან მიმართებით განიხილება როგორც კომპენსირებული და არაკომპენსირებული მარალი. ცხრილში მოგვანილია მეორე ვარიანტის ორი შემთხვევა. პირველი განაპირობებს მოგების (300), მეორე კი მარალის (100) მიღებას. როგორც აღვნიშნეთ, მოგები დაუყოვნებლივ აღიარება ექვემდებარება. მარალის აღიარება კი დამოკიდებულია იმაზე, საბაზროზე დამალი საიჯარო გადასახდელებით, იგი კომპენსირებული იქნება თუ არა. დაუშვით, უკუიჯარის ხელშეკრულება ფორმდება 1 იანვარს 5 წლით. წლიურა საიჯარო გადასახდელის საბაზრო ღირებულება 1.000 ლარია, ხელშეკრულება ითვალისწინებს წლიურად 970 ლარი საიჯარო გადასახდელის გადახდას. საბაზროზე დამალი ფასის გამოყენებით ვამყიდველი-მოიჯარე მიიღებს 150 (5X30) ლარის კომპენსაციას. ასეთ ვითარებაში II ვარიანტის შემთხვევაში 100 ლარი მთლიანად კომპენსირდება და მარალის აღიარება დაუყოვნებლივ არ მოხდება. იგი გადაეადლება და თანაბრად აღიარდება 5 წლის (იჯარის ვადის) განმავლობაში.

დებეტი - ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 9.800

დებეტი - გადაგანილი მარალი 100

კრედიტი - მიწის ნაკვეთები 9.900

გადაგანილი მარალი აღიარდება საიჯარო გადასახდელების პროპორციულად

დებეტი - სხვა არასაოპერაციო ხარჯები 20

კრედიტი - გადაგანილი მარალი 20

I ვარიანტის შემთხვევაში 200 ლარი მარალიდან კომპენსირებული იქნება მხოლოდ 150 ლარი, ამიტომ 50 ლარი დაუყოვნებლივ აღიარდება მარალის სახით, ხოლო 150 ლარი გადაიგანება იჯარის ვადით.

დებეტი - ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 9.800

დებეტი - გადაგანილი მარალი 150

დებეტი - სხვა არასაოპერაციო ხარჯები 50

კრედიტი - მიწის ნაკვეთები 10.000

გადაგანილი მარალი მომდევნო წლებში აისახება წინამორბედი გატარების ბნელგაურად.

სიგუაია III. მიწის გასაყიდი ფასი შეგია რეალურ ღირებულებებზე. განიხილება შემდეგი შემთხვევები:

ა) საბალანსო ღირებულება რეალური ღირებულების გოლია (I ვარიანტი). მოგება გადაიგანება იჯარის პერიოდზე გასანაწილებლად

დებეტი - ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 10.500

კრედიტი - მიწის ნაკვეთები 10.000

კრედიტი - გადაგანილი მოგება 500

ბ) საბალანსო ღირებულება რეალურ ღირებულებებზე ნაკლებია. მოგები გადაიგანება იჯარის პერიოდზე გასანაწილებლად

დებეტი - ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 10.500

კრედიტი - მიწის ნაკვეთები 9.500

კრედიტი - გადაგანილი მოგება 1.000

გ) საბალანსო ღირებულება რეალურ ღირებულებებზე შეგია (III ვარიანტი). შეგობა ჩამოიწერება დაუყოვნებლივ, მოგება კი გადაიგანება იჯარის პერიოდზე გასანაწილებლად. განიხილება ორი ვერსია. პირველი, როდესაც რეალურ ღირებულებებზე შეგია საბალანსო ღირებულება გასაყიდ ფასზე ნაკლებია და მეორე, როდესაც საბალანსო ღირებულება გასაყიდ ფასზე შეგია. პირველი ვერსიის დროს საბალანსო ღირებულების ჩამოწერა და მოგების გადაგანა გატარდება

დებეტი - ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 10.500

დებეტი - სხვა არასაოპერაციო ხარჯები 300

კრედიტი - მიწის ნაკვეთები 10.300

კრედიტი - გადაგანილი მოგება 500

მეორე ვერსიის დროს საბალანსო ღირებულების ჩამოწერა და მოგების გადაგანა გატარდება

დებეტი - ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 10.500

დებეტი - სხვა არასაოპერაციო ხარჯები 600

კრედიტი - მიწის ნაკვეთები 10.600

კრედიტი - გადაგანილი მოგება 500

საკუთარი კაპიტალის აღრიცხვა

10.1. საკუთარი კაპიტალის არსი და სტრუქტურა

საკუთარი კაპიტალი საწარმოს აქტივების ნაწილია, რომელიც რჩება ყველამ უაღრესესად დაფარვის შემდეგ, მისი შემადგენლობა დაბოკებულია საწარმოს ორგანიზაციულ-სამართლებრივ ფორმასა და საქმიანობის სფეროზე. მოგადად, საკუთარი კაპიტალის ყველაზე სრული სტრუქტურა ახასიათებს საბაქციო საზოგადოებებს. მათი საკუთარი კაპიტალი ბალანსში შეიძლება დაიფოს შემდეგ საკლასიფიკაციო ჯგუფებად: აქციონერთა შენატანები, გაუნაწილებელი მოგებიდან შექმნილი რებრუები და რებრუები, რომლებიც უბრუნელებოებს კაპიტალის შენატანებს. ასეთი კლასიფიკაცია სასარგებლოა ფინანსური ინფორმაციის მომხმარებლისათვის ეკონომიკური გადაწყვეტილების მისაღებად, რადგან კლასიფიკაცია ასახავს საწარმოს მიერ საკუთარი კაპიტალის განაწილების ან სხვაგვარი გამოყენების სამართლებრივ ან სხვა სახის შეზღუდვებს. იგი ასევე ასახავს შესაკუთრება განსხვავებულ უფლებებს, დივიდენდების მიღებისა და კაპიტალის ამოღებასთან მიმართებაში.

საკუთარი კაპიტალის იგივე სტრუქტურა შესაძლებელია პქონდეს შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებებს, დანარჩენი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის საწარმოებში იმეათად შეიძლება შეგვეხედეს საკუთარი კაპიტალი რებრუის, გაუნაწილებელი მოგებისა და საწესდებო კაპიტალის სახით.

საქართველოს კანონმდებლობით საბაქციო საზოგადოებები ანგარიშვალდებულები არიან საქართველოს ფასიანი ქაღალდების ეროვნული კომისიის წინაშე და მათი ფინანსური ანგარიშვების წარდგენა ხდება ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების ბაზაზე. ამდენად, მათ მიმართ არ გამოიყენება მცირე საწარმოთა ბუღალტრული აღრიცხვის გამარტივებული სტანდარ-

ტები. შესაბამისად, ქვემოთ განხილული იქნება მხოლოდ შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების (შპს) საკუთარი კაპიტალის აღრიცხვის თავისებურებები.

10.2. საწესდებო კაპიტალის აღრიცხვა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებაში

საწესდებო კაპიტალი წარმოადგენს შპს-ის რეგისტრაციის მომენტისათვის პარტნიორი დამფუძნებლების მიერ განსაზღვრული თანხის ოდენობას, რომელიც არ შეიძლება „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონით დადგენილ მინიმალურ ოდენობაზე ნაკლები იყოს. იგი არსებობს პარტნიორის წილის სახით.

შპს-ში საწესდებო კაპიტალში შესატანის ნახევარი შეტანილ უნდა იქნეს წესდების ხელის მოწერისთანავე, თუ წესდება უფრო მეტის შეტანას არ ითვალისწინებს.

დაეუშვათ, A, B და C პარტნიორებმა დააფუძნეს შპს „ABC“, რომლის საწესდებო კაპიტალი 10.000 ლარს შეადგენს. აქედან, A და B პარტნიორის წილი თანაბარია და თითოეულისათვის 40%-ს შეადგენს. C პარტნიორის წილი კი 20 პროცენტია. თითოეულმა პარტნიორმა შესატანის ნახევარი შეიტანა საწარმოს დაფუძნებისას. დარჩენილი ნაწილი შეტანილ უნდა იქნეს მომდევნო ექვსი თვის უაღრესად, ამასთან, A პარტნიორის ვალდებულება, დარჩენილი ნაწილი შეატანოს საწარმოსათვის სახარაგო დამგის გადაცემით. საწარმოს რეგისტრაციისას საწესდებო კაპიტალის შევსებასთან დაკავშირებული ოპერაციები ბუღალტრულად გატარდება

დებეტი - ფულადი სახსრების ანგარიში	5.000
დებეტი - კაპიტალის შევსებაზე პარტნიორების გრძელვადიანი მოთხოვნების მიმდინარე ნაწილი	5.000
კრედიტი - საწესდებო კაპიტალი	10.000

პარტნიორმა ვალდებულების დარჩენილი ნაწილი შეავსო საწარმოსათვის სახარაგო დაზღვის ვალდებულებით. დაზღვის ღირებულებაა გადამცემის მომენტი 2.200 ლარი შეადგინა. იგი 200 ლარით აღემატება იმ თანხას, რომლითაც დაზღვა შეუასრულებელი იყო რევის სტრაციის მომენტში. მაგრამ „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის მიხედვით, თუ არაფულობა შენაგანის ღირებულება აღემატება დათქმულ თანხას, ზედმეტი თანხის უკან დაბრუნების მოთხოვნა დაუშვებელია. აქედან გამომდინარე, იგი რეზერვად უნდა აღიარდეს და ბუღალტრულად გაგარდება

ღებები - მანქანა-დანადგარები 2.200

კრედიტი - არაფულობა შესაგანის ნაშეტი 200

კრედიტი - კაპიტალის შევსებაზე პარტნიორების გრძელვადიანი მოთხოვნების მიმდინარე ნაწილი 2.000

თუ არაფულობა აქტივის ღირებულება ნაკლები იქნებოდა დათქმულ თანხაზე, მაშინ პარტნიორს მოუწევდა მისი შევსება ფულით.

B პარტნიორმა ვალდებულების დარჩენილი ნაწილი შეავსო დათქმულ ვადაში 2.000 ლარის შეტანით

ღებები - ფულადი სახსრების ანგარიში 2.000

კრედიტი - კაპიტალის შევსებაზე პარტნიორების გრძელვადიანი მოთხოვნების მიმდინარე ნაწილი 2.000

C პარტნიორმა ვერ შეძლო ვალდებულების დარჩენილი ნაწილის შეტანა დათქმულ ვადაში. კანონით განსაზღვრული ნორმების დაცვით, პარტნიორთა გადაწყვეტილებით, **C** პარტნიორი გაირიცხა და საწესდებო კაპიტალის ოდენობა განისაზღვრა შესრულებული შენაგანების (9.000) ოდენობით. აღნიშნული გადაწყვეტილება ბუღალტრულად გაგარდება

ღებები - საწესდებო კაპიტალი 1.000

კრედიტი - კაპიტალის შევსებაზე პარტნიორების გრძელვადიანი მოთხოვნების მიმდინარე ნაწილი 1.000

თუ რომელიმე პარტნიორი განიმარტავს საწესდებო კაპიტალში საკუთარი წილის შემცირებას, საჭიროა დანარჩენი პარტნიორების თანხმობა, რადგან შესაგანის უკან დაბრუნება დაიშვება მხოლოდ საწესდებო კაპიტალის შემცირების გზით ამისათვის საჭიროა ცვლილების შეტანა საბოგადოების წესდებაში. საწესდებო

კაპიტალის შემცირება რეგისტრირებულ უნდა იქნეს სამეწარმეო რეესტრში. დავეუბნოთ, **B** პარტნიორმა გადაწყვიტა საკუთარი შენაგანიდან დაიბრუნოს 3.000 ლარი, წესდებაში სათანადო ცვლილების შეტანის შემდეგ პარტნიორების წილი საწესდებო კაპიტალში, შესაბამისად, დარჩება **A** პარტნიორის 80% (4.000 ლარი), **B** პარტნიორის 20% (1.000 ლარი). ოპერაცია ბუღალტრულად გაგარდება

ღებები - საწესდებო კაპიტალი 3.000

კრედიტი - ფულადი სახსრების ანგარიში 3.000

საწესდებო კაპიტალში შენაგანის უკან დაბრუნება საგადასახადო ვალდებულებას არ წარმოშობს.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, შპს-ში დასაშვებია საწესდებო კაპიტალის შესაგანის გარდა, დამატებითი შესაგანის გადახდა პარტნიორის წილის პროპორციულად. დამატებითი შესაგანის შეტანა განსაზღვრული უნდა იყოს საწარმოს წესდებით. პარტნიორის მიერ დამატებით შეტანილი აქტივი საკუთარ კაპიტალში ცალკე უნდა აღიარდეს. დავეუბნოთ, შპს „ABC“-ს წესდებით განსაზღვრულია პარტნიორების მიერ წილის პროპორციულად დამატებითი შენაგანის 10.000 ლარის შეტანა. **A** და **B** პარტნიორები აყენებენ ამ უფლებას და შეაქვთ 10.000 ლარი. იგი ბუღალტრულად გაგარდება

ღებები - ფულადი სახსრების ანგარიში 10.000

კრედიტი - პარტნიორთა დამატებითი შენაგანი 10.000

10.3. რეზერვების აღრიცხვა

რეზერვი, როგორც საკუთარი კაპიტალის ნაწილი, იქმნება და ცალკე აღიარდება, მიზნობრივი დანიშნულებიდან გამომდინარე. რეზერვის შექმნის აუცილებლობა შეიძლება გამომდინარეობდეს კანონიდან ან წესდებიდან.

რეზერვს მიზნობრივი დანიშნულება აქვს და, შესაბამისად, მასი ხარჯები დანიშნულებისამებრ ხდება. თუმცა, გამოირიცხული არ არის მიზნის შეცვლა. მაგალითად, გაუნაწილებელი მოგებიდან შექმ-

ნილი რეზერვი საწარმოში შეიძლება გამოიყენოს, დაეუშებათ, დივიდენდის გასაცემად ან სხვა მიზნით.

საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის გარდამავალ პერიოდში, მთავრობის გადაწყვეტილებით, რამდენიმეჯერ მოხდა საწარმოთა ძირითადი საშუალებების გადაფასება. გადაფასების შედეგად ძირითად საშუალებათა ღირებულების ზრდა რეზერვად იქნა აღიარებული. ეს რეზერვი საწარმოს შეუძლია გამოიყენოს საკუთარი კაპიტალის გასაზრდელად. ამდენად, მათი ცალკე აღრიცხვა აუცილებელია მთხოვნა. მთავრობას თავის დროზე არ დაუდგენია რაიმე აკრძალვა ამ რეზერვის სხვა მიზნით გამოყენებასთან დაკავშირებით, მაგრამ მისი განაწილება შესაკუთრეთა შორის დივიდენდის სახით მიუღებელია, რადგან იგი საწარმოს ქონებრივ ზარალს მიადგენს.

წმინდა მოგებიდან რეზერვის შექმნით საწარმო აქტივებს გაზრდის უწყობს ხელს. მაგალითად, მას-ის პარგნიორთა საერთო კრებამ მიიღო გადაწყვეტილება, გექნიკური გაღაიარალების მიზნით, მოგებიდან შექმნას 30.000 ლარის რეზერვი. ეს ნიშნავს, რომ დივიდენდის სახით არ განაწილება 30.000 ლარი, იგი ცალკე იქნება აღრიცხული რეზერვის ანგარიშზე. შესაბამისად, იმავე თანხით შეზღუდულია გაუნაწილებელი მოგება და მომავალ წელშიც არ დაეკუმდეება რეზერვად დივიდენდის სახით გაცემას, თუმცა, ეს არ გულისხმობს საწარმოს მიერ რეზერვად გამოყოფილი მოგების შესაბამისი თანხის ცალკე ანგარიშზე შენახვას, მოცემული ოპერაცია ბუღალტრულად გაგარდება.

დებეტი - გაუნაწილებელი მოგება 30.000

კრედიტი - გექნიკური გაღაიარალების რეზერვი

30.000

10.4. გაუნაწილებელი მოგების აღრიცხვა

ზოგადი თვალსაზრისით, გაუნაწილებელი მოგება საწარმოს რეზერვს წარმოადგენს, მაგრამ მათი ცალკე აღრიცხვა აუცილებელია საწარმოს როგორც ფინანსური ისე სამმართველო მიზნებიდან გამომდინარე. საწარმოში ანგარიშგებაში ან განმარტებით შენიშვნებში უნდა წარადგინოს საანგარიშგებო პერიოდის დასაწყისისა და ბალანსის შედგენის თარიღისათვის აკუმულირებული მოგება-ზარალი.

დის ნაშთი და მისი ცვლილება საანგარიშგებო პერიოდის განმავლობაში.

მოგება, რომლის განაწილებასაც საერთო კრებას გადაწყვეტილება ჯერ არ მიუღია, ბალანსში აისახება როგორც გაუნაწილებელი მოგება. საერთო კრების გადაწყვეტილებით შეიძლება მთელი წმინდა მოგება დატყეს საწარმოში და გათვალისწინებულ იქნეს მომდევნო წლის ანგარიშგების დროს. ასეთ შემთხვევაში საერთო კრებამ შეიძლება მომდევნო წელს იმჯელოს მიმდინარე და წინა წლის წმინდა მოგების განაწილების საკითხზე. თუ საერთო კრება მიიღებს გადაწყვეტილებას, რომ წმინდა მოგება მთლიანად განაწილდეს, ეს ნიშნავს, რომ გაუნაწილებელი მოგება სრულად იქნეს გამოყენებული. მოგება პარგნიორებს შორის დივიდენდის სახით განაწილება. დივიდენდის სახით წმინდა მოგების განაწილების შესახებ საერთო კრების გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ ხდება დივიდენდის გამოცხადება, რაც ბუღალტრული აღრიცხვის თვალსაზრისით, პარგნიორების წინაშე ვალდებულების წარმოშობას გულისხმობს. წარმოშობილი ვალდებულება გამოცხადებული დივიდენდის ოდენობით ბუღალტრულად გაგარდება.

დებეტი - გაუნაწილებელი მოგება

კრედიტი - გადასახდელი დივიდენდები

გაუნაწილებელი მოგება შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სხვა რეზერვების შესაქმნელად, თუ ასეთი რამ დადგენილია საწარმოს წესდებით. გაუნაწილებელი მოგებას მოძრაობის ბუღალტრული აღრიცხვის საილუსტრაციოდ განვიხილოთ შემდეგი ოპერაციები:

პირველი საანგარიშგებო წლის ბოლოს საწარმოს წმინდა მოგება 4.000 ლარი გადაგანილია გაუნაწილებელი მოგების ანგარიშზე.

დებეტი - საანგარიშგებო პერიოდის

მოგება/ზარალი

4.000

კრედიტი - გაუნაწილებელი მოგება

4.000

პარგნიორთა საერთო კრების გადაწყვეტილებით, მეორე წლის 25 მარტს გამოცხადდა დივიდენდი 2.000 ლარი, 1.000 ლარი გადაგანილია რეზერვების ანგარიშზე.

დებეტი - გაუნაწილებელი მოგება 3.000

კრედიტი - გადასახდელი დივიდენდები

2.000

კრედიტი - სხვა რეზერვები და დაფინანსება 1.000

მეორე საანგარიშგებო წელი საწარმოში ზარალით დაასრულა. ზარალის თანხამ შეადგინა 15.000 ლარი. საწარმოს უფლება აქვს

ზარბალთან დაკავშირებით ბლიბროს გადავადებული საგადასახადო აქციები, როცა მომავალ პერიოდში მოსალოდნელია ისეთი საგადასახადო მოგების მიღება, რომელიც საკმარისი იქნება გამოუყენებელი საგადასახადო ზარბალის გამოყენებისათვის. ღვეუშეთ, საწარმომ შეაფასა თავისი შესაძლებლობები მომავალი საგადასახადო მოგების მიღებასთან დაკავშირებით და გადაწყვიტა გადავადებული საგადასახადო აქციების შექმნა, რომელიც 20 % მოგების გადასახადის განაკვეთის პირობებში 3.000 (15.000 X 20%) ლარს შეადგენს. გადავადებული საგადასახადო აქციები ბუღალტრულად გაგარდება

ღვეუშე - გადავადებული საგადასახადო აქციები 3.000
კრედიტი - მოგების გადასახადის შემოსავალი 3.000

მოცემული 3.000 ლარით შემცირდება საანგარიშგებო პერიოდის ზარბალი და დაუფარავი ზარბალის ანგარიშზე გადაგანილი იქნება

ღვეუშე - დაუფარავი ზარბალი 12.000
კრედიტი - საანგარიშგებო პერიოდის მოგება/ზარბალი 12.000

დაუფარავი ზარბალის ანგარიშზე გადაგანილი ზარბალის თანხა სასურველია არ გადაიფაროს წინა წლების აკუმულირებული მოგებით, თუ იგი არსებობს წლიური ანგარიშგების შედგენის მომენტში. მისი ცალკე აღრიცხვის აუცილებლობა გამოწვეულია იმ მოსაზრებით, რომ ჯერ ერთი, სტანდარტებით ნებადართული არ არის აქციების გადაფარვა ვალდებულებებით; მეორე, გადავადებული საგადასახადო აქციების აღიარების უმთავრესი პირობაა - მომავალში საკმარისი დასაბეგრი მოგების არსებობა, რაც უნდა გაკონტროლდეს დაუფარავი ზარბალის ნაშთთან დაპირისპირებით; დასასრულს, საქართველოს საგადასახადო კოდექსი ზარბალის გადაფარვის საშუალებას იძლევა მხოლოდ მომდენო 5 წლის განმავლობაში და, ცხადია, ესეც დაუფარავი ზარბალის ანგარიშზე დარჩენილი თანხების ცალკე აღრიცხვას განაპირობებს.

უთქვამთ, საწარმომ მესამე წელი მოგებით დაამთავრა. ღვეუშეთ, ფინანსური და საგადასახადო მოგება გოლი აღმოჩნდა და 10.000 ლარი შეადგინა. ვინაიდან საწარმოს გაიჩნია გამოუყენებელი საგადასახადო ზარბალი და 3.000 ლარის გადავადებული საგადასახადო აქციები, მესამე წელს მიღებული მოგებით აკუმულირებული ზარბალის დაფარვამდე, აუცილებელია შესაბამისი გადავადებული საგადასახადო აქციების კორექტირება. საკორექტირებელი თანხა 2.000 (10.000 X 20%) ლარს შეადგენს. იგი ბუღალტრულად გაგარდება

ღვეუშე - მოგების გადასახადის შემოსავალი 2.000

კრედიტი - გადავადებული საგადასახადო აქციები 2.000
 დარჩენილი წმინდა მოგება მიმართული იქნება წინა წლის ზარბალის დასაფარავად ბუღალტრული გაგარებით

ღვეუშე - საანგარიშგებო პერიოდის მოგება/ზარბალი 8.000

კრედიტი - დაუფარავი ზარბალი 8.000

ამ ოპერაციის გაგარების შემდეგ დაუფარავი ზარბალის ნაშთი დარჩება 4.000 ლარი.

შემოსავლებისა და ხარჯების აღრიცხვა

11.1. შემოსავლებისა და ხარჯების არსი და კლასიფიკაცია

შემოსავალი არის საწარმოს მიერ ეკონომიკური სარგებლის ზრდა საბანგარიშგებო პერიოდში, აქტივების ზრდის ან ვალდებულებების შემცირების გზით, რაც გამოიხატება საწარმოს საკუთარი კაპიტალის გადიდებით, რომელიც დაკავშირებული არ არის საკუთარი კაპიტალის შესაკუთრებო დამატებით შენაგებნებთან.

ხარჯები არის საწარმოს მიერ ეკონომიკური სარგებლის შემცირება საბანგარიშგებო პერიოდში, აქტივების საწარმოო ვალდებულებების ზრდის საფუძველზე, რაც გამოიხატება საწარმოს საკუთარი კაპიტალის შემცირებით, რომელიც დაკავშირებული არ არის შესაკუთრებათვის კაპიტალის განაწილებასთან.

შემოსავლების ცნება მოიცავს ამონაგებსა და შემოსულობას (სხვა შემოსავლებს). ამონაგები წარმოიშობა საწარმოს ჩვეულებრივი საქმიანობის პროცესში და ცნობილია სხვადასხვა სახელწოდებით: მაგალითად, ამონაგები საქონლის რეალიზაციიდან, ამონაგები მომსახურების გაწევიდან, პროცენგი, დივიდენდი, როიალტი და სხვადასხვა.

შემოსულობა მოიცავს დანარჩენ შემოსავლებს, რომლებიც შეიძლება წარმოიშვას როგორც ჩვეულებრივი, ისე არაორდინალური საქმიანობის პროცესში. ამონაგების მსგავსად, შემოსულობა გულისხმობს საწარმოს ეკონომიკური სარგებლის გადიდებას. ამ მოსაზრებით, შემოსულობა არ განსხვავდება ამონაგებისაგან, ამიტომ მას სტანდარტები ცალკე არ განიხილავს. შემოსულობის მაგალითია ძირითადი საშუალებების გაყიდვიდან მიღებული დადებითი შედეგი.

შემოსავლების ცნება გულისხმობს არარეალიზებულ შემოსულობებსაც, რომელიც შესაძლოა წარმოიშვას ლიკვიდური ფასიანი

ქაღალდების ვაუჩერებით, თუ საბანგარიშგებო პერიოდში აღვლით პენდამ შემოსულობების აღიარებას მოვებისა და მარალის ანგარიშგებაში, საწარმო ვალდებულია ისინი ასახოს ცალკე მუხლიდ. მოვებისა და მარალის ანგარიშგებაში შემოსულობებს უფრო ხშირად ასახავენ, მათ მიღებასთან დაკავშირებული ხარჯების გამოკლებით.

ხარჯების ცნება მოიცავს მარალს, ასევე ხარჯებს, რომელიც დაკავშირებულია საწარმოს ჩვეულებრივ საქმიანობასთან. ამ უკანასკნელს მიეკუთვნება რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება, ხელფასი და ცეფთა, როგორც წესი, საწარმოს ჩვეულებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებული ხარჯები პრაქტიკაში სხვადასხვა აქტივების (მათ შორის ფულადი სახსრებისა და მათი ეკვივალენტების, სასაქონლო-მაგერიილური ფასეულობის, ძირითადი საშუალებების) შემცირების ან საწარმოო ვალდებულების ფორმის იღებს.

საწარმოს მარალი მოიცავს სხვა ელემენტებსაც, რომლებიც ისევე თავსებადია ხარჯების ცნებასთან და შეიძლება წარმოიშვას საწარმოს საქმიანობის როგორც ჩვეულებრივ, ასევე არაორდინალურ პირობებში. მარალი ასახავს საწარმოო ეკონომიკური სარგებლის ვასვლას და, ამდენად, თავისი ბუნებით არ განსხვავდება სხვა ხარჯებისაგან.

მარალი შეიძლება წარმოიშვას საწარმოს არაორდინალური საქმიანობის პროცესშიც, რაიმე სტაქური უბედურების ან კატასტროფის გამო (წყალდიდობა, ხანძარი და სხვ.). ხარჯების ცნება ასევე მოიცავს განუზოციელებელ მარალს. მაგალითად, იგი შეიძლება წარმოიშვას უცხოური ვალუტის კურსის ეროვნულთან შედარებით ზრდის გამო, თუ საწარმოს პქონდა საცალო კრედიტორული დავალიანება. მოვებისა და მარალის ანგარიშგებაში, მარალის აღიარების შემთხვევაში, იგი ცალკეული მუხლის სახით უნდა აისახოს. მოვებისა და მარალის ანგარიშგებაში მარალი ხშირად აისახება მისთან დაკავშირებული შემოსავლების გარეშე.

აღრიცხვისა და ანგარიშგების მიზნებისათვის ჩვეულებრივი საქმიანობის ხარჯები და შემოსავლები პირობითად შეიძლება დაიყოს საოპერაციო და არასაოპერაციო ხარჯებად და შემოსავლებად.

საოპერაციო ხარჯებისა და შემოსავლების სააღრიცხვო მიზნით დაჯგუფებას საფუძველად უდევს მოვებისა და მარალის ანგარიშგების წარდგენის მეთოდი. ხარჯები უნდა დაიყოს ქვეჯგუფებად, რათა წინა პლანზე წამოიწიოს საქმიანობის ფინანსური შედეგების ისეთმა კომპონენტებმა, რომლებიც შესაძლოა ეროვნულისაგან განსხვავებულიდეს სტაბილურობის, ამონაგებისა და მარალის პროფიტირების შესაძლებლობების თვალსაზრისით. ასეთი დაყოფის ორი უნა არსებობს. პირველი მოიხსენიება როგორც ხარჯების ეკო-

ნომიკურა შინაბარსის მიხედვით დაჯგუფების მეთოდით. ამ მეთოდის გამოყენებისას, ხარჯები მოცულობისა და ხარისხის ანგარიშგებაში აისახება მათი ეკონომიკური შინაბარსის მიხედვით. შესაბამისად, აუცილებელია აღრიცხვა სათანადო ჯგუფების მიხედვით ხდებოდეს. ამიტომ საწარმო ხარჯების აღსარიცხებად იყენებს ისეთ ანგარიშებს, როგორიცაა: ცვეთა, მასალების შეძენა, გრანსპორტირების დანახარჯები, ხელფასები და გასამრჯელოები, რეკლამის ხარჯები და სხვ. მეორე მეთოდით ხდება ხარჯების დაჯგუფება ფუნქციების მიხედვით, სწორედ ამიტომ იგი მოიხსენიება როგორც ხარჯების ფუნქციონალური დანიშნულებით დაჯგუფების მეთოდი. ამ შემთხვევაში, ხარჯები აღირიცხება და ანგარიშგების მაშინთა ჯგუფდება რეალიზებული პროდუქციის თვითღირებულების, აღმინისგრაციული და კომერციული ხარჯების სახით.

11.2. შემოსავლებისა და ხარჯების შეფასება და აღიარება

შემოსავლების აღიარება. შემოსავლების აღიარება უნდა მოხდეს იმ შემთხვევაში, თუ საწარმოს ეკონომიკური სარგებელი გაიზარდა აქტივების ზრდით ან ვალდებულებების შემცირებით და შესაძლებელი იქნება მისი საიმედოდ შეფასება. ე. ი. შემოსავლის აღიარება უნდა მოხდეს მაშინვე, როდესაც აღიარებული იქნება აქტივების ზრდა ან ვალდებულებების შემცირება. შეზღუდული ისეთი შემოსავლების აღიარება, რომლის საიმედოდ შეფასება შეუძლებელია. შემოსავლების მნიშვნელოვან ნაწილს ამონაგები წარმოადგენს. ამიტომ სასურველია შევხებით ამონაგების აღიარების კრიტერიუმებს.

ამონაგები არის საწარმოში შემოსული ეკონომიკური სარგებლის საერთო თანხა, რომელიც მიიღება საწარმოს ჩვეულებრივი სამუშაო საქმიანობიდან და გამოიხატება საკუთარი კაპიტალის ზრდით, შესაკუთრებთა მხრიდან ღამაგებითი ინვესტიციების გარეშე. ამონაგები მიიღება საქონლის გაყიდვიდან, მომსახურების გაწევიდან ან სხვა ჩვეულებრივი საქმიანობიდან.

საქონლის გაყიდვის შედეგად მიღებული ამონაგების აღიარება ხდება მაშინ, როდესაც დაკმაყოფილებული იქნება ყველა ქვემოთ ჩამოთვლილი პირობა:

- ა) საწარმო მიიღვეს გადასცემს საქონლს ფლობისთან დაკავშირებულ ყველა მნიშვნელოვან რისკს და სარგებელს;
- ბ) შესაძლებელია ამონაგების თანხის საიმედოდ განსაზღვრა;
- გ) მოცემული ოპერაციიდან მოსალოდნელია საწარმოში ეკონომიკური სარგებლის მიღება; და
- დ) შესაძლებელია მოცემული ოპერაციისთან დაკავშირებული უკვე გაღებული ან მომავალ პერიოდში გასაწევი ხარჯების საიმედოდ განსაზღვრა.

ოპერაცია გაყიდვად არ ითვლება და შემოსავლის აღიარება არ ხდება, თუ საწარმო ინარჩუნებს მფლობელობის მნიშვნელოვან რისკებს. მაგალითად, შემოსავლის აღიარება არ ხდება, როდესაც:

- ა) საწარმო იგოყებს არაღამაკმაყოფილებელ მიწოდებასთან დაკავშირებულ ვალდებულებას, რომელიც უზრუნველყოფილი არ არის სათანადო გარანტიით;
- ბ) საწარმოში რომელიმე საქონლის (მომსახურების) რეალიზაციიდან ამონაგების მიღება დამოკიდებულია ყიდველის ამონაგების წყაროზე, რომელიც მან უნდა მიიღოს თავისი საქონლის ან მომსახურების რეალიზაციის შედეგად;
- გ) ხელშეკრულებით გათვალისწინებულია გაგზავნილი საქონლის დამონგაყება და ეს პირობა მნიშვნელოვანი სახელშეკრულებით ვალდებულებაა, რომელიც ჯერ არ შეუსრულებია საწარმოს;
- დ) მიიღვეს უფლება აქვს, ხელშეკრულებით გათვალისწინებული რომელიმე პირობის თანახმად, უარი თქვას საქონლის ან მომსახურების შეძენაზე და, ამდენად, საწარმოსათვის გაურკვეველია უკუგების მაღების შესაძლებლობა.

თუ შესაძლებელია მომსახურების გაწევის შედეგების საიმედოდ განსაზღვრა, მასთან დაკავშირებული შემოსავლის აღიარება ხდება ბალანსის შედგენის თარიღისათვის მომსახურების ხელშეკრულების შესრულების სგადიის მითითებით. მომსახურების მიწოდების შედეგების შეფასება საიმედოდ მაშინ არის შესაძლებელი, თუ დაკმაყოფილებულია შემდეგი პირობები:

- ა) შესაძლებელია ამონაგების თანხის საიმედოდ განსაზღვრა;
- ბ) საწარმოში მოსალოდნელია მომსახურების ოპერაციიდან ეკონომიკური სარგებლის შემოსვლა;
- გ) ბალანსის შედგენის თარიღისათვის შესაძლებელია:

1) მომსახურების მაწოდების ხელშეკრულების შესრულების სტადიის საიმედოდ განსაზღვრა;

II) მომსახურებაზე უკვე გაწეული და ხელშეკრულების მთლიანად შესრულებისათვის საჭირო დანახარჯების საიმედოდ განსაზღვრა;

მომსახურების გაწევის სტადიის გათვალისწინებით, ამონაგუბის აღიარება ენობილი პროცენტული შესრულების მეთოდის სახელწოდებით. ამ მეთოდის თანახმად, ამონაგუბის ასახვა ხდება მომსახურების გაწევის შესაბამის საანგარიშგებო პერიოდში.

ამონაგუბის საიმედოდ განსაზღვრა შესაძლებელია, თუ მომსახურების მაწოდების ხელშეკრულებაში გათვალისწინებული იქნება:

- თითოეული მხარის მიერ მომსახურებასთან დაკავშირებული უფლებების უზრუნველყოფისა და დაკმაყოფილების პირობები;
- ანაზღაურების პირობები;
- ანგარიშსწორების წესი.

როდესაც მომსახურების გაწევა ხდება მრავალჯერადა აქცის შედეგად, გარკვეული პერიოდის განმავლობაში, შემოსავლის აღიარება ხდება თანაბარსომიერად, მომსახურების გაწევის მთელი პერიოდის განმავლობაში, თუ არ არსებობს იმის საფუძველი, რომ რომელიმე სხვა მეთოდის გამოყენებით უფრო ზუსტად შეიძლება მომსახურების შესრულების სტადიის ასახვა.

თუ შეუძლებელია მომსახურების გაწევისთან დაკავშირებული შემოსავლების საიმედოდ განსაზღვრა, მაშინ შემოსავლების ასახვა ხდება მხოლოდ დასაფარავი ხარჯების უკვე აღიარებული თანხის ფარგლებში.

თუ მოსალოდნელია, რომ საწარმო მომავალში პროცენტების, როაილტებისა და ლიციდენტების სახით მიიღებს ეკონომიკურ სარგებელს და შესაძლებელია ამონაგუბის საიმედოდ შეფასება, მაშინ მათი აღიარება უნდა მოხდეს შემდეგნაირად:

- პროცენტების აღიარება უნდა მოხდეს იმ დროის პროპორციულად, რომელშიც გათვალისწინებულია შესაბამისი აქციიდან ფაქტობრივი საბოლოო შედეგის მიღება;
- როაილტების აღიარება ხდება დარიცხვის მეთოდით, შესაბამისი შეთანხმების შინაარსის მიხედვით და
- ლიციდენტების აღიარება ხდება მაშინ, როგორც ეს ძალაში შევა აქციონერის უფლება ლიციდენტებს მიღების შესახებ.

ამონაგუბის შეფასება. ამონაგუბის შეფასება უნდა მოხდეს მიღებული ან მისაღები ანაზღაურების რეალური ღირებულების მიხედვით.

რეალური (სამართლიანი) ღირებულება არის ის თანხა, რომლითაც აქციები შეიძლება გაიყვალოს ან ვალდებულება დაიფაროს დაინგერესებულ და საქმას მცოდნე მხარეებს შორის, რომელთა შორის თითქმის არ არსებობს რაიმე ურთიერთკავშირი, ინგერესთა კონფლიქტის თავიდან ასაცილებლად.

სამეურნეო ოპერაციიდან გამომდინარე, ამონაგუბი განისაზღვრება საწარმოსა და აქციის მყიდველს ან მომხმარებელს შორის სათანადო გარიგების საფუძველზე. მისი შეფასება ხდება საწარმოს მიერ მიღებული ან მისაღები ანაზღაურების რეალური ღირებულებით, მასში ნებისმიერი სავაჭრო ღირებულების თანხისა და ფასდათმობის გათვალისწინებით, რადგან ანაზღაურება უფრო ხშირად ფულის ან ფულადი სახსრების ეკვივალენტის სახით ხდება, ამონაგუბის ოდენობაც მისაღები ან მიღებული თანხის ან მისი ეკვივალენტის გოლია.

მაგალითი

საწარმომ მიიღეულთან, რომელთანაც არანაირი ურთიერთკავშირი არა აქვს, დიდი გარიგება სხვა გარემოებების გათვალისწინებლად, საწარმო ერთეულ საქონელს ყიდიდა 10 ლარად, მაგრამ მიიღეულის მიერ დიდი პარტიის შესყიდვის გამო აკეთეს 2%-იან ფასდათმობის ხელშეკრულების შესაბამისად, ვაჭიდულია 2.000 ერთეული საქონელი. ფასდათმობის გათვალისწინებით ამონაგუბი შეაღვეს 19.600 (20.000 - 400) ლარს.

გარდა იმისა, რომ გაყიდული საქონელი ან გაწეული მომსახურება ნაზღაურდება ფულით ან ფულადი სახსრების ეკვივალენტით, საქონელი და მომსახურება შეიძლება გაიყვალოს საქონელსა და მომსახურებაზე, გაცვლითი ოპერაციების დროს შესაძლებელია ადგილი ჰქონდეს ამონაგუბის წარმოშობის მოვლენას, ამონაგუბის წარმოშობის სამეურნეო მოვლენად არ ითვლება საქონლისა და მომსახურების გაცვლა ანალოგიური ბუნებისა და სიდიდის საქონელსა და მომსახურებაზე. თუ საქონელი და მომსახურება იცვლება განსხვავებული სახის საქონელსა და მომსახურებაზე, ასეთი გაცვლა ითვლება ამონაგუბის წარმოქმნელ ოპერაციად, ამონაგუბის თანხა განისაზღვრება მიღებული საქონლისა და მომსახურების რეალური ღირებულების მიხედვით, რომელიც კორექტირდება მიღებული ან უაღრესადი ფულის ან მისი ეკვივალენტის ოდენობით. თუ ძნელია მიღებული საქონლის ან მომსახურების რეალური ღირებულების საიმედოდ დადგენა, ამონაგუბის შეფასება ხდება გაცემული საქონლისა და მომსახურების რეალური ღირებულებით, რომელიც კორექტირდება მიღებული ან გაცემული ფულისა და ფულადი სახსრების ეკვივალენტის ოდენობით.

ხარჯების აღიარება და შეფასება. ხარჯების აღიარება ხდება მაშინ, თუ საწარმოდან მომავალი ეკონომიკური სარგებლის ვაჟება დაკავშირებული იქნება აქტივების შემცირებასთან ან ვალდებულებების ზრდასთან და თუ შესაძლებელია მისი საიმედოდ შეფასება. ხარჯების აღიარებისათვის აუცილებელია არსებობდეს დანახარჯების გაწევისა და შემოსავლების მიღებას შორის პირდაპირი კავშირი. ეს არის ამონაგებისა და ხარჯების შესაბამისობის პრინციპი. იგი გულისხმობს ერთი და იმავე სამეურნეო ოპერაციით, ან მოვლენით გამოწვეული ხარჯებისა და ამონაგების ურთოდროულად აღიარებას. მაგალითად, პროდუქციის რეალიზაციამდე გაწეული სხვადასხვა სახის ხარჯი აღიარებული იქნება მაშინვე, როგორც კი საწარმო მოცემული პროდუქციის რეალიზაციიდან მიიღებს შემოსავალს.

გაყიდული სასაქონლო-მაგერიალური ფასეულობის ღირებულების ხარჯებად აღიარების პროცესს შესაბამისობაში მოჰყავს გაწეული დანახარჯები და ამონაგები. შემოსავლებისა და ხარჯების შესაბამისობის პრინციპი ზოგჯერ არარეალიზებული ხარჯების აღიარებასაც განაპირობებს. მაგალითად, სასაქონლო-მაგერიალური ფასეულობის გაყიდვისას მათი პირვანდელი ღირებულება უნდა აღიარდეს იმ პერიოდის ხარჯებად, როდესაც მიღებულ იქნა შესაბამისი შემოსავლები. ნებისმიერი სასაქონლო-მაგერიალური ფასეულობის ნეგო სარეალიზაციო ღირებულებამდე ჩამოწერის თანხა, აგრეთვე სასაქონლო-მაგერიალური ფასეულობის დანაკარგის თანხები, შესაბამისად, უნდა აღიარდეს იმ პერიოდის ხარჯებად, როცა მოხდა ჩამოწერა ან აღვილი აქონდა დანაკარგები.

ზოგი აქტივის გამოყენებით საწარმოში ეკონომიკური სარგებელი შემოდის რამდენიმე საანგარიშგებო პერიოდის განმავლობაში და რთულია დანახარჯების შემოსავალთან კავშირის დადგენა. ამიტომ აუცილებელია კავშირის ზოგადად ან არაპირდაპირი გზით განსაზღვრა, რისთვისაც არაქტივებში გამოიყენება ხარჯების ნორმატიული განაწილებისა და აღიარების პრინციპი. იგი, ძირითადად, შეეხება ისეთი გრძელვადიანი აქტივების ხარჯად აღიარებას, როგორიცაა, ძირითადი საშუალებები, გუდვილი, პატენტები, სავაჭრო ნიშნები და სხვ. ასეთ შემთხვევაში დანახარჯების ხარჯად აღიარება ხდება ცვეთისა და ამორტიზაციის დარიცხვის გზით.

II.3. ამონაგებისა და მასთან დაკავშირებული ხარჯების აღრიცხვა

II.3.1. დანახარჯებისა და ხარჯების აღრიცხვა

ხარჯების აღრიცხვის პროცესი, გარკვეულწილად, დაკავშირებულია დანახარჯებისა და გასაღებების აღრიცხვასთან. ამიტომ სინამდვილეში მიგვაჩნია, გასაღებებისა და დანახარჯების მოკლე მხილავა. ამის აუცილებლობა გამომდინარეობს იქიდანაც, რომ ხშირად გერმინები ხარჯი და დანახარჯი სინონიმებად გამოიყენება და გაუგებრობის იწვევს.

გერმინი დანახარჯები გამოიყენება აქტივების კონვერსიის (გადაქცევის) პროცესთან დაკავშირებით. თვითღირებულების განსაზღვრის მიზნით, იგი შეიძლება დაკავშირებული იყოს სასაქონლო-მაგერიალური ფასეულობის წარმოებასთან, საწარმოს მართვასთან, გრძელვადიანი აქტივების შექმნასა და სხვა პროცესებთან. სასაქონლო-მაგერიალური ფასეულობების კონვერსიის (გადაქცევის) დანახარჯები მოიცავს ისეთ დანახარჯებს, რომლებიც პროდუქციის ერთეულების წარმოებასთან უშუალოდ დაკავშირებულია, მაგალითად, პირდაპირი შრომითი დანახარჯები. მათ აგრეთვე მიეკუთვნება გასანაწილებელი მუდმივი და ცვალებადი ზედნაღება ხარჯები, რომლებიც გაწეულია სელექტულისა და მასალების მზა პროდუქტად გარდაქმნის, გადაშენების პროცესში.

მუდმივი საწარმოო ზედნაღები ხარჯები ისეთი არაპირდაპირი საწარმოო დანახარჯებია, რომლებიც წარმოებას მოცულობის ცვლილებასთან მიმართებაში უცვლელი რჩება. ასეთებია ამორტიზაცია, საწარმოო შენობებისა და მოწყობალობების ექსპლუატაციის ხარჯები, აგრეთვე წარმოების მმართველობითი და ადმინისტრაციის შენახვის ხარჯები. ცვალებადი საწარმოო ზედნაღები ხარჯები ასეთი არაპირდაპირი საწარმოო დანახარჯებია, რომლებიც იცვლება წარმოების მოცულობის ცვლილების პირდაპირპროპორციულად, მაგალითად, დანახარჯები დამხმარე მასალებსა და დამხმარე ცოცხალ მორეზებზე.

დანახარჯი, რომელიც პროდუქციის თვითღირებულებას აყალიბებს, ფინანსური თებლსაზრისით, ხარჯად იქცევა მარაგის გაყიდვისთანავე. დანახარჯები და ხარჯები შეიძლება გოლი იყოს, მაგრამ უფრო ხშირად ისინი განსხვავებული სიდიდეებია. გასხვავება განპირობებულია იმით, რომ:

- ა) წარმოებული პროდუქციის რაოდენობა არ ემთხვევა გაყიდული პროდუქციის რაოდენობას;
- ბ) სააღრიცხვო პრაქტიკიდან გამომდინარე, ზოგიერთი ხარჯი არ შეიკუთვნება პროდუქციის თვითღირებულებას; ან
- გ) აღვლილი აქვს დანახარჯების კაპიტალიზაციას.

დანახარჯები, რომლებიც არ ჩაირთვება სასაქონლო-მაგერი-ბილური ფასეულობის თვითღირებულებაში და აღიარდება პერიოდის ხარჯებში, შემდეგია:

- ა) ნელელულისა და მასალების, ცოცხალი შრომისა და სხვა საწარმოო დანახარჯების წენორმატიული დანაკარგების თანხები;
- ბ) სასაქონლო-მაგერიბილური ფასეულობის შენახვის დანახარჯები, ამ დანახარჯების გამოკლებით, რომელიც აუცილებელია წინა საწარმოო სტადიისათვის;
- გ) შეღწალები აღმინისგრატიული ხარჯები, რომელიც დაკავშირებული არ არის სასაქონლო-მაგერიბილური ფასეულობის მოცემულ აღვლიამდე გრანსპორტირებასა და მათ სათანადო მდგომარეობაში მოსაყვანად;
- დ) რეალიზაციის დანახარჯები.

გერმინი გასავალი გამოიყენება აქტიუებთან მამართებაში. გასავალი მოვჯერ შეიძლება დანახარჯის ან ხარჯის შინაარსს აგარუბდეს, მაგრამ ეს მათი ვაიფიეების საფუძეულს არ იძლევა. მაგალითად, აქტივის შესაძენად გადახდილი თანხა არის გასავალი და არა დანახარჯი ან ხარჯი; საწარმოო ძირითადი საშუალებების რემონტზე მომსახურების ღირებულების გადახდა არის გასავალი და ერთდროულად დანახარჯი, მაგრამ არა ხარჯი. ხარჯს შეიძლება ავი წარმოადგენდეს ნაწილობრივ ან სრულად გაყიდვის მოცულობის პროპორციულად.

რეალიზაციიდან ამონაგებისადმი შესაბირისპირებული ხარჯები აღრიცხვის მიზნებისათვის შეიძლება შემდეგნაირად დავაჯგუოთ:

- ა) რეალიზებული სასაქონლო-მაგერიბილური ფასეულობის თვითღირებულება;
- ბ) საერთო და აღმინისგრატიული ხარჯები; და
- გ) მიწოდების ხარჯები.

საერთო და აღმინისგრატიული ხარჯები და მიწოდების ხარჯები, როგორც მეყოფ აღინიშნა, თვითღირებულებაში არ არის ჩართული და პერიოდის ხარჯად განიხილება.

ბუღალტრული აღრიცხვის პრაქტიკა რეალიზებული სასაქონლო-მაგერიბილური ფასეულობის თვითღირებულების აღრიცხვის ორ

შეოლს იყენებს. ისინი უკავშირდება მოვებისა და მარალის ანგარიშების წარდგენას მეთოდებს და აღრიცხვაში შესაბამისი სახელწოდებით მოიხსენიება. ესენია ხარჯების აღრიცხვა ეკონომიკურა შინაარსის მიხედვით და ხარჯების აღრიცხვი ფუნქციური დანიშნულების მიხედვით. უფრო ზუსტი იქნება მოცემულ შემთხვევაში გამოყენებულ იქნეს დანახარჯების აღრიცხვა, რადგან ორივე მეთოდის გამოყენება თავდაპირველად აქცენს აკეთებს დანახარჯების აღრიცხვაზე და ამით უზრუნველყოფს როგორც ხარჯების დადგენას, ისე აქტივის სახით დარჩენილი მარაგის თვითღირებულების განსაზღვრას.

პროდუქციის თვითღირებულების დადგენა მმართელობითი აღრიცხვის უშუალო საგანია. ფინანსურ აღრიცხვაში ჩვეუნი მიზანი არ არის თვითღირებულების კალკულაციის დაგალების განხილვა. დანახარჯებთან დაკავშირებული ოპერაციების ბუღალტრული გაგარებების განხილვით შევეცდებით ვაჩვენოთ ვანსხეუება აღრიცხვის მეთოდებს შორის. თბვიდანვე შევნიშნავთ, რომ ეკონომიკური შინაარსის მიხედვით დანახარჯების აღრიცხვა გულისხმობს შეძენადი მარაგის დანახარჯად ჩათვლას შეძენისთანავე, რომელიც წლის ბოლოს კორექტირდება რეალიზაციის ფაქტორ დონემდე. ეს პროცესი უფრო აღვლილი გასავებია სავაჭრო სფეროში, ამიგომ თავდაპირველად ამ სფეროს განვიხილავთ.

დაეუშვათ, საწარმოს სასაქონლო მარაგი წლის დასაწყისში შეადგენს 20.000 ლარს. საწარმომ საანგარიშგებო პერიოდში სხვადასხვა დროს შეიძინა 55.000 ლარის საქონელი ნაღდ ანგარიშზე. ქრონოლოგიურა თანმიმდევრობით შეძენა ბუღალტრულად გაგარდება (მარცხენა ნაწილში მოცემულია ბუღალტრული გაგარება ფუნქციური დანიშნულებით, ხოლო მარჯვენა ნაწილში — ეკონომიკური შინაარსის მიხედვით):

დებეტი — საქონელი 55.000 კრედიტი — ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 55.000	დებეტი — გაყიდული/შეძენილი საქონელი 55.000 კრედიტი — ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 55.000
---	---

საანგარიშგებო პერიოდის განმავლობაში გაიყიდა 65.000 ლარის თვითღირებულების საქონელი. მოცემული ოპერაცია, დანახარჯების ეკონომიკური შინაარსით აღრიცხვის მიზნით, ცალკე გაგარებას არ მოითხოვს, რადგან საქონელი შეძენისთანავე რეალიზებულად არის აღქმული. ფუნქციური დანიშნულებით აღრიცხვისას საქონლის გასელა გაგარდება

შემოსავლებისა და ხარჯების აღრიცხვა

დებეტი – რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება 65.000 კრედიტი – საქონელი 65.000	X
--	---

საანგარიშგებო პერიოდში მომწოდებელს დაუბრუნდა 2.000 ლარის საქონელი

დებეტი – ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 2.000 კრედიტი – საქონელი 2.000	დებეტი – ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 2.000 კრედიტი – შეძენილი საქონლის უკან დაბრუნება 2.000
--	--

როგორც ფუნქციური დანიშნულებით აღრიცხვის მონაცემებიდან ჩანს, გაყიდული საქონლის თვითღირებულება 65.000 ლარია. იგი უნდა აღიარდეს ხარჯად, მაგრამ ეკონომიკური შინაარსის მიხედვით, მხოლოდ 53.000 ლარი გვაქვს თვითღირებულების სახით დაფიქსირებული. წლის ბოლოს საწარმო ატარებს ინვენტარიზაციას და აღგენს, რომ საქონლის მარაგი 8.000 ლარს შეადგენს, აღნიშნულიდან გამომდინარე, კორექტირება შეიქვს მარაგის აზვარიში

X	დებეტი – გაყიდული/შეძენილი საქონელი 12.000 კრედიტი – საქონელი 12.000
---	---

საქონლის თვითღირებულების მოგებისა და მარალის ანგარიშგებაზე გადაგანამდე, აუცილებელია მისი ოდენობის დაზუსტება. ეს განსაკუთრებით აუცილებელია დანახარჯების ეკონომიკური შინაარსის მიხედვით აღრიცხვის დროს. ამ მიზნით გაყიდული საქონლის ანგარიშზე გადაგანილ უნდა იქნეს მისი მარეგულირებული ანგარიშების ბრუნვა

X	დებეტი – შეძენილი საქონლის უკან დაბრუნება 2.000 კრედიტი – გაყიდული/შეძენილი საქონელი 2.000
---	---

წლის ბოლოს რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება უპირისპირდება მიღებულ ამონაგებს მოგება-მარალის ანგარიშზე.

შემოსავლებისა და ხარჯების აღრიცხვა

დებეტი – საანგარიშგებო პერიოდის მოგება/მარა- ლი 65.000 კრედიტი – რეალიზებული პროდუქციის თვით- ღირებულება 65.000	დებეტი – საანგარიშგებო პერი- ოდის მოგება/მარალი 65.000 კრედიტი – გაყიდული/ /შეძენილი საქონელი 65.000
--	---

დანახარჯების ელემენტები უფრო ჭარბობდა წარმოდგენილი პროდუქციის მწარმოებელ და მომსახურების სფეროს საწარმოებში. გაზიხილთ რამდენიმე ოპერაცია პროდუქციის წარმოების სფეროსათვის. დაეუქმებთ, საწარმოში ორი, A და B სახის პროდუქცია წარმოება. ორივე სახის პროდუქციის წარმოებისათვის ერთნაირი მასალები და ერთი და იგივე დანადგარები გამოიყენება. წლის დასაწყისისათვის ნედლეულისა და მასალების მარაგი შეადგენს 3.000 ლარს, მზა პროდუქციის ნაშთი 2.000 ლარია (A პროდუქცია 1.500 და B პროდუქცია 5.00 ლარის). წლის სხვადასხვა პერიოდში საღ ანგარიშზე შეძენილია ძირითადი მასალები 35.000 ლარის და დამხმარე მასალები – 12.000 ლარის. ოპერაციები ბუღალტრულად გატარდება

დებეტი – ნედლეული და მასალები 47.000 კრედიტი – ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 47.000	დებეტი – ძირითადი მასალების დანახარჯები/ შეძენა 35.000 დებეტი – დამხმარე მასალების დანახარჯები/შეძენა 12.000 კრედიტი – ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 47.000
--	--

A სახის პროდუქციის წარმოებაზე დაიხარჯა 20.000 ლარის ძირითადი მასალები და 8.000 ლარის დამხმარე მასალები, ხოლო B სახის პროდუქციის წარმოებაზე, შესაბამისად 12.000 და 5.000 ლარის მასალები

დებეტი – A პროდუქციის წარმოება 28.000 დებეტი – B პროდუქციის წარმოება 19.500 კრედიტი – ნედლეული და მასალები 47.500	X
--	---

შემოსავლებისა და ხარჯების აღრიცხვა

დარიცხულია პირდაპირი ხელფასი A პროდუქციის წარმოებაზე 8.000 ლარი, B პროდუქციის წარმოებაზე – 9.000 ლარი. ხელფასთან ერთად დარიცხულია სოციალური გადასახადები: სოციალური დაზღვევის 2%

დებეტი – A პროდუქციის წარმოება 9.600	დებეტი – პირდაპირი ხელფასი 17.000
დებეტი – B პროდუქციის წარმოება 10.800	დებეტი – სოციალური დანარიცხები პირდაპირ ხელფასზე 3.400
კრედიტი – გადასახდელი ხელფასზე 17.000	კრედიტი – გადასახდელი ხელფასები 17.000
კრედიტი – სოციალური გადასახადი 3.400	კრედიტი – სოციალური გადასახადი 3.400

დარიცხულია 3.000 ლარი ხელფასი მუშებზე, რომლებიც დაკავებული არიან ორივე პროდუქციის წარმოებაზე. ხელფასის პირდაპირ მიკუთვნება კონკრეტულ პროდუქციაზე შეუძლებელია შესაბამისად, დარიცხულია სოციალური გადასახადები

დებეტი – გასანაწილებელი დანახარჯები 3.600	დებეტი – არაპირდაპირი ხელფასი 3 000
კრედიტი – გადასახდელი ხელფასები 3.000	დებეტი – სოციალური დანარიცხები არაპირდაპირ ხელფასზე 600
კრედიტი – სოციალური გადასახადი 600	კრედიტი – გადასახდელი ხელფასები 3 000
	კრედიტი – სოციალური გადასახადი 600

საწარმოო შენობებს დაერიცხა ცვეთა 4.500 ლარი, მანქანა-დანადგარებს – 1.500 ლარი

დებეტი – გასანაწილებელი დანახარჯები 6.000	დებეტი – ცვეთა და ამორტიზაცია 6.000
კრედიტი – შენობის ცვეთა 4.500	კრედიტი – შენობის ცვეთა 4.500
კრედიტი – მანქანა-დანადგარების ცვეთა 1.500	კრედიტი – მანქანა-დანადგარების ცვეთა 1.500

შემოსავლებისა და ხარჯების აღრიცხვა

საწარმოო შენობის რემონტისათვის გადახდილია მომსახურე საწარმოსათვის 3.500 ლარი

დებეტი – გასანაწილებელი დანახარჯები 3.500	დებეტი – რემონტის დანახარჯები 3.500
კრედიტი – ფულადი სახსრების ანგარიშები 3.500	კრედიტი – ფულადი სახსრების ანგარიშები 3.500

გადახდილია საწარმოო მიზნით მოხმარებული ელექტროენერგიის ღირებულება 2.700 ლარი

დებეტი – გასანაწილებელი დანახარჯები 2.700	დებეტი – სხვა საოპერაციო დანახარჯები 2.700
კრედიტი – ფულადი სახსრების ანგარიშები 2.700	კრედიტი – ფულადი სახსრების ანგარიშები 2.700

A და B პროდუქციაზე განაწილდა საერთო დანახარჯები. A პროდუქციის მიეკუთვნა 7.500 ლარი, ხოლო B პროდუქციის – 8.300 ლარი

დებეტი – A პროდუქციის წარმოება 7.500	X
დებეტი – B პროდუქციის წარმოება 8.300	
კრედიტი – გასანაწილებელი დანახარჯები 15.800	

შემოსავალში აღებულია A პროდუქცია 43.100 ლარის და B პროდუქცია – 36.100 ლარის

დებეტი – მზა პროდუქცია 79.200	X
კრედიტი – A პროდუქციის წარმოება 43.100	
კრედიტი – B პროდუქციის წარმოება 36.100	

მარაგის ანგარიშიდან თვითღირებულებით ჩამოწერილია გაყიდული A პროდუქცია 35.000 ლარის და B პროდუქცია 36.300 ლარის

შემოსავლებისა და ხარჯების აღრიცხვა

დებეტი - რეალიზებული პროდუქციის თვითღირებულება 71.300	X
კრედიტი - მზა პროდუქცია 71.300	

საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს ჩატარდა ინვენტარიზაცია და დადგინდა, რომ მასალების მარაგის ნაშთი შეადგენს 2.500 ლარს, დაუმთავრებული წარმოების ნაშთი - 4.500 ლარს, მზა პროდუქციის ნაშთი - 9.900 ლარს (A პროდუქცია 9.600 და B პროდუქცია 300) და ნედლეულისა და მასალის ნაშთი - 2.500 ლარს.

	დებეტი - A პროდუქცია 8.100
	დებეტი - დაუმთავრებული წარმოება 4.500
	კრედიტი - სასაქონლო-მაგა- რილური მარაგის კორექ- ტირება 12.600
X	დებეტი - სასაქონლო-მაგერი- ლური მარაგის კორექ- ტირება 700
	კრედიტი - ნედლეული და მასალები 500
	კრედიტი - B პროდუქცია 200

რეალიზებული პროდუქციის თვითღირებულება გადაგანილია მოგებისა და ზარალის ანგარიშზე

დებეტი - საანგარიშ- გებოპერიოდის მოგე- ბა/ ზარალი 71.300	დებეტი - საანგარიშგებო პერიოდის მოგება/ზარალი 83.200
კრედიტი - რეალიზებული პროდუქციის თვით- ღირებულება 71.300	კრედიტი - ძირითადი მასა- ლების დანახარჯები/შეძენა 35.000
	კრედიტი - პირდაპირი ხელ- უხასი 17.000
	კრედიტი - სოციალური დანარიცხები პირდაპირ ხელუხასზე 3.400
	კრედიტი - დამხმარე მასალების დანახარჯები/შეძენა 12.000
	კრედიტი - არაპირდაპირი ხელუხასი 3.000
	კრედიტი - სოციალური დანარ- იყხები არაპირდაპირ

შემოსავლებისა და ხარჯების აღრიცხვა

	ხელუხასზე 600
კრედიტი - ამორტიზაცია 6.000	
კრედიტი - რემონტის დანახარჯები 3.500	
კრედიტი - სხვა საოპერაციო დანახარჯები 2.700	
დებეტი - სასაქონლო-მაგერი- ლური მარაგის კორექტირება 11.900	
კრედიტი - საანგარიშგებო პერიოდის მოგება/ზარალი 11.900	

მემოთ განხილული ოპერაციები მოწმობს, რომ რეალიზებული სასაქონლო-მაგერილური მარაგის თვითღირებულება წლის ბოლ-
ოსათვის გოლია. საწარმო თუ რომელ მეთოდს აირჩევს და გამო-
იყენებს, ეს მისი გადასაწყვეტია და, უმთავრესად, დამოკიდებულია
საწარმოს სიდიდემზე, საქმიანობის ხასიათზე, მენეჯმენტისა და
ინფორმაციის სხვა მომხმარებლების მიერ ინფორმაციული უზრუნ-
ველყოფის მოთხოვნების დონესა და სხვა ფაქტორებზე.

რეალიზებული პროდუქციისა და რეალიზებული საქონლის
თვითღირებულების ანგარიშები წლის ბოლოს იხურება, წლიური
ზრუნვის თანხის მოგებისა და ზარალის ანგარიშზე ან გაუყიდეელი
ნაწილის მარაგის ანგარიშზე გადაგანის გზით.

11.3.2. საერთო და აღმინისტრაციული ხარჯების აღრიცხვა

საერთო და აღმინისტრაციული დანახარჯი პერიოდის ხარჯია.
მისი გადაგანა პერიოდთან პერიოდზე შეუძლებელია, რადგან
მნელია ასეთი ხარჯის გამოყენა შიდა ფუნქციური დანიშნულებით.
სააღრიცხვო მონაცემთა მეტი ინფორმაციულობისათვის სასურვე-
ლია აღმინისტრაციული დანახარჯების აღრიცხვა მოეწყოს ხარჯე-
ბის ეკონომიკური ელემენტების მიხედვით. ამ მოსაზრებიდან
გამომდინარე, აუცილებელია საერთო და აღმინისტრაციული ხარჯე-
ბის აღრიცხვა ანგარიშთა გეგმაში, ცალკე ჯგუფად გამოყოფილ
ანგარიშებში.

განვიხილოთ რამდენიმე ტიპური ოპერაცია

შემოსავლებისა და ხარჯების აღრიცხვა

დარიცხულია ხელფასი აღმინისტრაციული პერსონალისათვის	
2.000 ლარი	
დებეტი – აღმინისტრაციული პერსონალი	
შრომის ანაზღაურება	2.000
კრედიტი – გადასახდელი ხელფასები	2.000
დარიცხულია სოციალური გადასახადები	400 ლარი
დებეტი – სოციალური დანარიცხები აღმინისტრაციული პერსონალის ხელფასზე	400
კრედიტი – სოციალური გადასახადის ვალდებულებები	400
გადახდილია საგელეფონო ხარჯი	215 ლარი
დებეტი – კომუნიკაციის ხარჯები	215
კრედიტი – ფულადი სახსრების ანგარიში	215
დარიცხულია აღმინისტრაციული შენობის ცვეთა	2.700 ლარი
დებეტი – აღმინისტრაციული დანიშნულების აქტივის ცვეთა და ამორტიზაცია	2.700
კრედიტი – შენობების ცვეთა	2.700
კორექტირებულია საექვეო მოთხოვნები	7.300 ლარი
დებეტი – საექვეო მოთხოვნებთან დაკავშირებული ხარჯები	7.300
(თუ ამონაგები უკვე ასახულია და შემდეგ გახდება საექვეო გადასახდელი თანხის ამოღება, ამოსაღები თანხა აღიარებული იქნება ხარჯის სახით და არა როგორც უკვე ასახული ამონაგები თანხის შესწორება)	
კრედიტი – საექვეო მოთხოვნების კორექტირება	7.300
დარიცხულია ქონების გადასახადი	350 ლარი
დებეტი – სხვა საგადასახადო ხარჯი	350
კრედიტი – სხვა საგადასახადო ვალდებულებები	350
გადახდილია სასამართლო მოსაკრებელი სარჩელთა დაკავშირებით	1.700 ლარი
დებეტი – სხვა საერთო ხარჯი	1.700
კრედიტი – ფულადი სახსრების ანგარიში	1.700
საერთო და აღმინისტრაციული ხარჯი გადაგანილია მოგებისა და ბარალის ანგარიშზე	

შემოსავლებისა და ხარჯების აღრიცხვა

დებეტი – საანგარიშგებო პერიოდის მოგება/ზარალი	14.665
კრედიტი – შრომის ანაზღაურება	2.000
კრედიტი – სოციალური დანარიცხები	400
კრედიტი – კომუნიკაციის ხარჯები	215
კრედიტი – ცვეთა და ამორტიზაცია	2.700
კრედიტი – საექვეო მოთხოვნებთან დაკავშირებული ხარჯები	7.300
კრედიტი – სხვა საგადასახადო ხარჯი	350
კრედიტი – სხვა საერთო ხარჯი	1.700

11.3.3. ეიწოდების ხარჯების აღრიცხვა

საქონლისა და მომსახურების მიწოდების დანახარჯები საანგარიშგებო პერიოდის ხარჯებად განიხილება. მიწოდების ხარჯების ილტვიცხვის სქემა საერთო და აღმინისტრაციული ხარჯების აღრიცხვის ადგენურია. მიწოდების ხარჯები თავს იყრის ამავე სახელწოდების ანგარიშზე, რომელსაც შეიძლება გაეხსნას ქვეანგარიშები, ქვემოთ მოტანილი დადგენიებული ანგარიშების მსხედვით.

გადახდილია სარეკლამო ხარჯები 3.000 ლარი

დებეტი – რეკლამის ხარჯები	3.000
კრედიტი – ფულადი სახსრების ანგარიში	3.000

დარიცხულია პროცენტი (მომსახურების საზღაური) და კომისია (კომისიონერის საზღაური) 1.000 ლარი

დებეტი – შრომის ანაზღაურება და საკომისიო გასამრჯელო	1.000
კრედიტი – საკომისიო გადასახდელები	1.000

დარიცხულია სოციალური გადასახადები 310 ლარი

დებეტი – სოციალური დანარიცხები შრომის ანაზღაურებაზე	310
კრედიტი – სოციალური გადასახადი	310

შემოსავლებისა და ხარჯების აღრიცხვა

გადახდილია მყიდველისათვის დანიშნულების ადგილამდე საქონლის გადაზიდვის სატრანსპორტო ხარჯი 300 ლარი

დებეტი – ტრანსპორტირებისა და შენახვის ხარჯები 300
კრედიტი – ფულადი სახსრების ანგარიში 300

დარიცხულია საეაჭრო ობიექტის დაცვისათვის პოლიციის სისარგებლოდ 3.000 ლარი

დებეტი – მიწოდების სხვა ხარჯები 3.000
კრედიტი – მოწოდებიდან და მომსახურებიდან წარმოქმნილი ვალდებულებები 3.000

მიწოდების ხარჯი პერიოდის ხარჯად განიხილება და, საერთო და აღმინისგრაფიული ხარჯის მსგავსად, სრული ოდენობით აისახება საანგარიშგებო პერიოდის მოგებისა და მარალის ანგარიშში.

11.3.4. რეალიზაციიდან ამონაგების აღრიცხვა

რეალიზაციიდან ამონაგების აღრიცხვა მოიცავს პროდუქციისა (საქონლის) და მომსახურების რეალიზაციიდან საწარმოს მიერ მიღებული შემოსავლების აღრიცხვას. ერთი შეხედვით, დანახარჯების ეკონომიკური შანაბარის მიხედვით აღრიცხვისას რეალიზაციიდან ამონაგებში უნდა შედიოდეს გრძელვადიანი აქტივების რეალიზაციიდან მიღებული შემოსავლებიც, მაგრამ სააღრიცხვო მიზნებით ისინი ცალკე ობიექტად განიხილება.

რეალიზაციის პროცესს ხშირად თან სდევს მესამე პირის კეთენილი თანხების მიღება. რადგან ამონაგები მოიცავს რეალური ღირებულებით შეფასებულ და საწარმოს ანგარიშში მიღებულ ამ მისაღებ ეკონომიკურ ხარჯებებს, იგი მესამე პირისათვის გადასაცემა თანხებისაგან განცალკევებით უნდა აღიარებოდეს. ეს ენება როგორც ირავი გადასახადის სახით საწარმოში შემოსულ (შემოსასვლელ) თანხებს, ისე მრწმუნებელის სახელით შეგროვილ თანხებს.

რეალიზაციიდან ამონაგების ბუღალტრული აღრიცხვის საბუღალტრო გეგმით შედგება ოპერაციები:

საწარმოში საქონლის ნაღდ ანგარიშზე გაყიდვიდან მყიდველისაგან მიიღო 2.360 ლარი, მათ შორის დღგ 360 ლარი

შემოსავლებისა და ხარჯების აღრიცხვა

დებეტი – ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 2.400
კრედიტი – შემოსავალი საქონლის რეალიზაციიდან 2.000
კრედიტი – გადასახდელი დღგ 360

მყიდველისაგან დაბრუნებულია 236 ლარის საქონელი, უხარისხობის გამო. ფული გაცემულია საღატოოდან. საქონლის დაბრუნება გამოიწვევს დღგ-ის სავადსახალო ვალდებულების კორექტირებას 36 ლარით

დებეტი – გაყიდული საქონლის დაბრუნება და ფასდათმობა 200
დებეტი – გადასახდელი დღგ 36
კრედიტი – ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 236

საწარმოს მიერ გაწეულია მომსახურება დანადგარების მონტაჟზე, რომლის ღირებულება 5.000 ლარს შეადგენს. მომსახურების მიმღები ფულს გადაიხდის 10 დღის ვადაში

დებეტი – მოთხოვნები მიწოდებიდან და მომსახურებიდან 5.000
კრედიტი – შემოსავალი მომსახურების რეალიზაციიდან 5.000

ჟურნალის გამოცემელთან გაფორმებული ხელშეკრულების საფუძველზე, საწარმო ავრცელებს ჟურნალს და წლიური ხელმოწერის ღირებულების 10 %-ს ატოვებს საკომისიო შემოსავლის სახით. ჟურნალის ხელმოწერებისაგან საწარმოში შემოსულია 300 ლარი

დებეტი – ფულადი სახსრების ანგარიში 300
კრედიტი – საკომისიო შემოსავალი 30
კრედიტი – სხვა მოკლევადიანი ვალდებულებები 270

აფასებულია წინა წელს ჩამოფასებულ საქონელი, აფასების საერთო თანხა 2.000 ლარს შეადგენს

დებეტი – საქონელი 2.000
კრედიტი – სხვა საოპერაციო შემოსავლები 2.000

იხურება დაბრუნებული საქონლისა და ფასდათმობის ანგარიში

დებეტი – შემოსავალი საქონლის რეალიზაციიდან	200
კრედიტი – გაყიდული საქონლის დაბრუნება და უასღათობა	200
წლის ბოლოს იხურება საბუღალტრო შემოსავლების ანგარიში ბრუნვის მოგებასა და ზარალის ანგარიშზე გადაგებით	
დებეტი – შემოსავალი საქონლის რეალიზაციიდან	1800
დებეტი – შემოსავალი მომსახურების რეალიზაციიდან	5000
დებეტი – საკომისიო შემოსავალი	30
კრედიტი – საბანგარიშგებო პერიოდის მოგება/ზარალი	8.830

11.3.5. ჩვეულებრივი საქმიანობის სხვა ხარჯებისა და შემოსავლების აღრიცხვა

გრანტების აღრიცხვა. საწარმომ შეიძლება გრანტი სხვადასხვა ღონისძიებებში მიიღოს. მიუხედავად ამისა, ბუღალტრული აღრიცხვის მიზნებიდან გამომდინარე, გრანტები სახელმწიფო გრანტებად იწოდება. სახელმწიფო გულისხმობს მთავრობას, სახელმწიფო სააგენტოებს და ანალოგიურ ადგილობრივ ეროვნულ ან საერთაშორისო ორგანიზაციებს.

სახელმწიფო გრანტები არის სახელმწიფოს მიერ საწარმოსათვის გაწეული დახმარება რესურსების გადაცემის სახით, საწარმოს სამეურნეო საქმიანობასთან დაკავშირებული, წარსულში შესრულებული ან მომავალში შესასრულებელი გარკვეული პირობების სანაცვლოდ. აქ არ იგულისხმება ასეთი ტიპის სახელმწიფო დახმარებები, რომელთა ღირებულების დასაბუთებული განსაზღვრა შეუძლებელია, აგრეთვე სახელმწიფოსთან დადებული ისეთი გარიგებები, რომლებიც არ განსხვავდება საწარმოს ჩვეულებრივი კომერციული გარიგებებისაგან.

გრანტები შეიძლება იყოს **ფულადი და არაფულადი**. არაფულადია, მაგალითად, სახელმწიფოს მხრიდან ვალდებულების პაგი-

ტი. გრანტები ასევე შეიძლება პირობითად დაიყოს აქციებთან და სხვა შემოსავლებთან დაკავშირებულ გრანტებად. გრანტი საწარმოს, უპირველეს ყოვლისა, იმისათვის ეძლევა, რომ შეიმოსოს, შექმნას, ააშენოს ან რაიმე სხვა გზით მოიზიდოს გრძელვადიანი აქციები. გრანტი შეიძლება ითვალისწინებდეს დამატებით პირობებსაც, რომელიც განსაზღვრავს აქციის სახეობას, მათი შეძენის ან უღობის პერიოდს.

სახელმწიფო გრანტები, მათ შორის არაფულადი გრანტები, უნდა აღიარდეს რეალური ღირებულებით, თუ არსებობს დამატებითი რისკი, რომ:

- საწარმო შეასრულებს მასთან დაკავშირებულ პირობებს; და
- გრანტი იქნება მიღებული.

სახელმწიფო გრანტების აღიარებისათვის მნიშვნელოვანი ზომებია იმის დამაფიქრებელი დასტურის არსებობა, რომ შესრულება გრანტთან დაკავშირებული პირობები. მაგალითად, სახელმწიფოს მიერ გატეხული ნაპატივები სესხი (სესხის დაბრუნებაზე ნებაყოფლობითი უარი სესხის გამცემის მხრიდან, გარკვეული, აღრე შეთანხმებული პირობების თანახმად) იგივე სახელმწიფო გრანტია, თუ არსებობს იმის დასაბუთებული გარანტია, რომ საწარმო შეასრულებს სესხის პატივების პირობებს.

სახელმწიფო გრანტთან დაკავშირებული შემოსავლების აღიარება უნდა მოხდეს გრანტით დასაფარავი დანახარჯების ან ხარჯების აღიარების პროპორციულად ისე, რომ უზრუნველყოფილ იქნეს გრანტით დასაფარავი ხარჯებისა და შემოსავლების შესაბამისობა. ამ წესის დაცვის მიზნით, თავიდანვე უნდა გაირკვეს გრანტის სიზიარე – უკავშირდება იგი გვერდითი ხარჯების ან მიღებული ზარალის კომპენსაციას თუ აქციებს, მომავალში გასაწევი ხარჯებისათვის.

აქციებთან დაკავშირებული სახელმწიფო გრანტები, მათ შორის არაფულადი გრანტები რეალური ღირებულებით, თავდაპირველად აღიარდება და ბალანსში აისახება გრანტის გადავიდებული შემოსავლის სახით.

მიზანშეწონილი არ არის სახელმწიფო გრანტების აღიარება შემოსავლების სახით მათი მიღებისთანავე (საკასო მეთოდით). გრანტის მიღებისთანავე მისი შემოსავლის სახით აღიარება დასაშვებია მხოლოდ მაშინ, როდესაც გრანტით დასაფარავი დანახარჯები უკვე გაწეულია და არ არსებობს სხვა საანგარიშგებო პერიოდებზე გრანტის გადახანაწილების საფუძველი. სახელმწიფო გრანტი, რომელიც მიღებული იქნება გაწეული ხარჯებისა და ზარალის კომპენსა-

დაის სახით, ან საწარმოს გადამღებელი ფინანსური დახმარების მიზნით, რომელსაც არ ექნება შესაბამისი სამომავლო ხარჯები, უნდა აღიარდეს იმ პერიოდის შემოსავლად ან, თუ მართებულია, განსაკუთრებულ მუხლად, როდესაც იგი იქნა მიღებული.

სახელმწიფო გრანტი უნდა აღიარდეს შემოსავლის სახით, გრანტით დასაფარი ხარჯების პროპორციულად იმ პერიოდებში, როდესაც ხდება შესაბამისი დანიხარჯების გაწევა, არ შეიძლება გრანტი დაკრედიტდეს უშუალოდ შესაკუთრეთა კაპიტალში.

გადავადებული ანუ მოპაედი პერიოდის შემოსავლის სახით ასახული სახელმწიფო გრანტების შემოსავლად აღიარება ხდება სისტემატურ და რაციონალურ საფუძველზე დაყრდნობით, აქტივის გამოყენების მთელი უადის განმავლობაში.

ამორტიზებად აქცეუბთან დაკავშირებული გრანტების აღიარება შემოსავლების სახით ხდება მოცემულ აქტივებზე ამორტიზაციის დარიცხვის პროპორციულად, ყველა საანგარიშგებო პერიოდში.

არამორტიზებად აქცეუბთან დაკავშირებული გრანტები შეიძლება აგრეთვე გულისხმობდეს გარკვეული ვადებულებების შესრულებას ასეთი გრანტების აღიარება შემოსავლებას სახით ხდება იმ საანგარიშგებო პერიოდებში, როდესაც გაწეული იქნება ამ ვადებულებების შესრულებასთან დაკავშირებული დანიხარჯები. მაგალითად, მიწის გრანტი შეიძლება შეიცავდეს მიწის ნაკვეთზე გარკვეული შენობა-ნაგებობების მშენებლობის პირობას. ამავტომ გრანტის აღიარება შემოსავლების სახით მიმინშეწონილია მოხდეს მოცემული შენობა-ნაგებობების მომსახურების მთელი უადის განმავლობაში.

შემოსავლად აღიარებული გრანტები ბისახება მოვებისა და გარალის ანგარიშგებაში, შემოსავლების შემადგენლობაში ან ცალკე მუხლის სახით, სახელწოდებით „სხვა შემოსავლები“.

განვიხილოთ გრანტთან დაკავშირებული კერძო შემთხვევები.

1. საწარმომ მიიღო სახელმწიფო გრანტი 10.000 ლარი. გრანტის პირობათ, საწარმომ შექმნას დამატებით 20 სამუშაო ადგილი და დამატებით მიღებული მომუშაუების გასამრჯელოების კომპენსირებისათვის გამოიყენოს გრანტის თანხები, საანგარიშგებო წლის ბოლომდე, თუ საწარმო დარწმუნებულია იმაში, რომ იგი შეასრულებს გრანტის პირობებს, მიღებული თანხა მიმდინარე პერიოდის შემოსავლად განიხილება და იგი ბუღალტრულად გაგარდება

დებეტი - ფულადი სახსრების ანგარიში	10.000
კრედიტი - სხვა საოპერაციო შემოსავალი	10.000

2. საწარმომ მიიღო სახელმწიფო გრანტი 22.000 ლარი 20X1 წლის ბოლოს, მომდევნო 2 წლის განმავლობაში მაღალმთიან რაიონში ალტერნატიული ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობისათვის გამოყოფილი თანხები უნდა მოხმარდეს დასახლებულ პუნქტებში მიმავალი გზისა და ხიდების რემონტს, რომელიც 25.000 ლარის დანიხარჯების საჭიროებს. აქედან 20X2 წელს სამუშაოების შესასრულებლად დანიხარჯება 19.000 ლარი. საწარმოს ინგერესი იმაში მდგომარეობს, რომ მას ერთი ტურისტული ბაზა გააჩნია მოცემულ დასახლებულ პუნქტში, რომელიც ვერ უზრუნველყოფს ტურისტთა ჩაოდენობის მიღებას, ამავტომ გადაწყვიტა კერძო პირებთან გაერთიანებული კონტრაქტების შესაბამისად, ტურისტები მიიღოს კერძო გაბქირებულთა სახლებში. გრანტის მიღებისას იგი შემოსავალში გაგარდება მომიედი პერიოდის შემოსავლის სახით

დებეტი - ფულადი სახსრების ანგარიშები	22.000
(თუ თანხები ერთბაშად მიღებულია)	
ან	

დებეტი - სხვა მოკლევადიანი მოთხოვნები	22.000
(გრანტზე დარიცხული მოთხოვნები, როდესაც თანხები მემოეა ეგაოსობრივად)	

კრედიტი - გადავადებული შემოსავალი	22.000
-----------------------------------	--------

20X2 წელს საწარმო შემოსავლად აღიარებს გრანტის ნაწილს, დანიხარჯების პროპორციულად. დავუშვათ, საწარმომ 25.000 ლარის სამუშაოებიდან 20X2 წელს შეასრულა 20.000 ლარის სამუშაო შესაბამისად, 20X2 წლის ბოლოს გრანტიდან შემოსავლად აღიარებული იქნება 17.600 (22.000/25.000*20.000) ლარი

დებეტი - გადავადებული შემოსავალი	17.600
კრედიტი - სხვა საოპერაციო შემოსავლები	17.600

ანალოგიურად, გრანტის დირჩენილი ნაწილი შემოსავლად გაგარდება მომდევნო წელს.

3. საწარმომ მიიღო გრანტი 10.000 ლარის ოდენობით, აღრიცხული დანიხარჯებისა და ზარალის კომპენსაციის მიზნით. მოცემულ შემთხვევაში გრანტის მიღების შემდგომი პერიოდის ხარჯები გრანტთან არ იქნება დაკავშირებული. ამავტომ გრანტი აღიარებული იქნება შემოსავლად მიღებისთანავე. გრანტის მიღება შემოსავალში ბუღალტრულად გაგარდება

ღებუგი - ფულადი სახსრების ანგარიშები 10.000
(თუ თანხები მიღებულია გრანტის გამოყოფისთანავე)

ან

ღებუგი - სხვა მოკლევადიანი
მოთხოვნები 10.000

(გრანტზე ღარიცხული მოთხოვნები, როდესაც თანხები შემოვა გრანტის მიღების შემდეგ)

კრედიტი - განსაკუთრებული შემოსავლები 10.000

4. ბუჯის მწარმოებელმა საწარმომ გეგმიური გადაიარაღების მიზნით მიიღო სახელმწიფო გრანტი 10.000 ლარის ოდენობით საწარმო ვარაუდობს 15.000 ლარის ღირებულების ახალი დანადგარების შეძენას. გრანტის დამატებითი პირობაა საწარმოს წლიური ბრუნვის გაზრდა 15 %-ის ოდენობით. საწარმო დარწმუნებულია გრანტის პირობის შესრულებაში და გრანტს აღიარებს გადავადებული შემოსავლის სახით, დაეუშვას, შემდეგი გატარებით

ღებუგი - ფულადი სახსრების ანგარიშები 10.000

კრედიტი - გადავადებული შემოსავალი 10.000

გრანტი შემოსავლად აღიარებული იქნება ძირითადი საშუალებების ექსპლუატაციის ვადაში ცვეთის პროპორციულად. დავეუშვათ, შეძენილი დანადგარების ექსპლუატაციის ვადა 10 წელია და ცვეთის ღარიცხვა მოხდება წრფივი მეთოდით. შესაბამისად, 10 წლის მანძილზე ყოველწლიურად შემოსავალი გრანტიდან აღიარებული იქნება 1.000 ლარი ბუღალტრული გატარებით

ღებუგი - გადავადებული შემოსავალი 1.000

კრედიტი - სხვა საოპერაციო
შემოსავლები 1.000

მოცემული ოპერაციის შედეგის უფრო ნათლად დასანახად, განვიხილოთ ანგარიშგების შესაბამისი მონაცემები გრანტის მიღებიდან სამი წლის მიხედვით

	I წელი	II წელი	III წელი
I მანქანა-დანადგარების ღირებულება	15.000	15.000	15.000
დაგროვილი ცვეთა	1.500	3.000	4.500
საბალანსო ღირებულება	13.500	12.000	10.500
II ცვეთის ხარჯი (15.000/10)	1.500	1.500	1.500
III სახელმწიფო გრანტის შემოსავალი (10.000/10)	1.000	1.000	1.000

მართალია, გრანტის აღიარების უმთავრესი კრიტერიუმია გრანტის პირობების დაკმაყოფილების დამაჯერებელი რწმუნება, მაგრამ ვარკვეულ ვარემოებათა გამო შეიძლება საწარმოს გრანტის დაბრუნება მოუწიოს. ეს, თავის მხრივ, საწარმოს ხარჯებს ზრდის, გრანტის დაბრუნების კავშირს ხარჯების ზრდასთან მოწიბოს საბალრიცხო სტანდარტების მოთხოვნა, რომ სახელმწიფო გრანტები, რომლის დაბრუნებამაც წარმოიშობა მოთხოვნა, განხილულ უნდა იქნეს როგორც საბალრიცხო შეუისინების გადასინჯვა. შემოსავლებთან დაკავშირებული გრანტის დაბრუნება, პირველ რიგში, უნდა დაუპირისპირდეს ამ გრანტიდან წარმოშობილ არაამოტრტიზებულ გადავადებულ შემოსავალს. თუ გრანტის დასაბრუნებელი თანხა აღემატება ასეთი გადავადებული შემოსავლის თანხას, ან, როდესაც არ არსებობს გადავადებული შემოსავალი, გრანტის დასაბრუნებელი თანხა დაუყოვნებლივ უნდა აღიარდეს ხარჯის სახით. თუ დასაბრუნებელია აქციეთან დაკავშირებული გრანტის თანხა, იგი აისახება გადავადებული შემოსავლების ნაშთის შემცირებით დასაბრუნებელი თანხის ოდენობით. დაგროვილი დამატებითი ცვეთის თანხა, რომელიც აღიარებული იქნებოდა დაბრუნებამდე, გრანტის არარსებობის პირობებში დაუყოვნებლივ უნდა აღიარდეს ხარჯის სახით.

აღნიშნულის საილესტრაციოდ დაუებრუნდეთ მეოთხე შემთხვევას და დაეუშვათ, რომ საწარმოს მეოთხე წელს წარმოეშვა სახელმწიფო გრანტის დაბრუნების ბუცილებლობა. გრანტი უნდა დაბრუნდეს სრული ოდენობით.

	თანხა, ლარი
I მანქანა-დანადგარების ღირებულება	15.000
დაგროვილი ცვეთა	4.500
საბალანსო ღირებულება	10.500
II გადავადებული შემოსავლების ნაშთი	7.000
III დასაბრუნებელი გრანტი	10.000
IV გადავადებულ შემოსავალზე დასაპირისპირებული გრანტი	7.000
V ხარჯად აღიარებული გრანტი	3.000

გრანტის დაბრუნების ვალდებულების წარმოშობისას აღვილი იქნება შემდეგ ბუღალტრულ გატარებას

ღებუგი - გადავადებული შემოსავალი 7.000

ღებუგი - გრანტის დაბრუნების ხარჯი 3.000

კრედიტი - სხვა მოკლევადიანი
ვალდებულებები 10.000

სესხთან დაკავშირებული დანახარჯები. სესხად აღებული ფულადი სახსრების დაბრუნებასთან ერთად, სესხის ამღები პროცენტს იხდის, საპროცენტო განაკვეთიდან გამომდინარე. ამასთან, სესხის აღებასა და დაბრუნებას შეიძლება ახლდეს სხვა დანახარჯებიც. ეს დანახარჯები, სესხის პროცენტთან ერთად, შეადგენს სესხთან დაკავშირებულ დანახარჯებს, რომლებიც პირდაპირი ან არაპირდაპირი ვით ხარჯად აღიარებას ექვემდებარება. სესხზე დანახარჯების აღრიცხვის საბაზისო მეთოდის მიხედვით, სესხის სარგებლობასთან დაკავშირებული დანახარჯები უნდა აღიარდეს ამ პერიოდის ხარჯებად, როდესაც იქნა გაწეული, მოცემული მეთოდის გამოყენებისას, სესხის მიერ სახის, უბლისა და დანიშნულების სესხზე დანახარჯები აღიარდება პერიოდის ხარჯის სახით. ხარჯის აღიარება ბუღალტრული გაგირდება.

ღებები – საპროცენტო ხარჯები

კრედიტი – გადასახდელი პროცენტები

(დარიცხულ ვალდებულებად აღიარების დროს) ან

კრედიტი – ფულადი სახსრების ანგარიშები

(დარიცხულ ვალდებულებად აღიარების გარეშე გადახდის დროს)

ვალუტის კურსის ცვლილება. ვალუტის კურსის ცვლილება საწარმოს შემოსავლებისა და ხარჯებზე გავლენას მაშინ ახდენს, როდესაც იგი ოპერაციებს უცხოური ვალუტით აწარმოებს. როგორც წესი, უცხოური ვალუტით წარმოებული ოპერაციები თავდაპირველად აისახება ოპერაციის შესრულების დღისათვის, საანგარიშგებო ვალუტისა და მოცემულ უცხოურ ვალუტის შორის დაფიქსირებულ გასაყველად სავალუტო კურსის მიხედვით. ყოველი საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს კი უცხოური ვალუტით შეფასებული ფულადი საბალანსო მუხლები წარდგენილ უნდა იქნეს საბოლოო სავალუტო კურსის გამოყენებით. ცხადია, ვალუტის კურსის ცვლილების გამო, იცვლება ფულადი საბალანსო მუხლების ღირებულება, რაც, თავის მხრივ, შესაძამის ბუღალტრულ ასახვას მოითხოვს.

საკურსო სხვაობები, რომლებიც წარმოიშობა ფულადი საბალანსო მუხლების განადგობის ან საწარმოს მიერ საანგარიშგებო თარიღისათვის ფულადი მუხლების წარდგენისას საბოლოო სავალუტო კურსის მიხედვით, რომელიც განსხვავდება თავდაპირველ აისახვისათვის გამოყენებული სავალუტო კურსისაგან, ან წინა საანგარიშგებო პერიოდის ფინანსური ანგარიშგების სავალუტო კურსისაგან, უნდა აღიარდეს შემოსავლების ან ხარჯების სახით ამ საანგარიშგებო პერიოდში, როდესაც წარმოიშობა აქედან გამომდინარე, თუ ანგარიშსწორება მოხდა იმავე საანგარიშგებო პერიოდში.

როდესაც ოპერაცია განხორციელდა, მაშინ ყველა საკურსო სხვაობა აღიარებული იქნება იმავე საანგარიშგებო პერიოდში. მაგრამ, როდესაც ანგარიშსწორება ხორციელდება შემდგომ საანგარიშგებო პერიოდში, საკურსო სხვაობა, რომელიც აღიარებულია ყოველ შუალედურ პერიოდში ანგარიშსწორების პერიოდამდე, განისაზღვრება ამ პერიოდში საკურსო სხვაობის ცვლილებით.

მაგალითი

საწარმოს საქონლის იმპორტთან დაკავშირებით 20X1 წლის მაისში წარმოეშვა უცხოელი მომწოდებლის ვალდებულება 5.000 აშშ დოლარი, რაც ვალდებულების წარმოშობის მომენტში 10.000 ლარს შეადგენდა. ამავე წლის სექტემბერში გადაიხდა 2.000 აშშ დოლარი. გადახდის მომენტში 1 აშშ დოლარის გასაყველად კურსი 1.95 ლარს შეადგენდა, ხოლო მთლიანი კურსთა შორის სხვაობა – 100 ლარს. ქონის ნაწილის გადახდა ბუღალტრულად აისახება

ღებები – მოწოდებიდან და მომსახურე

ბიდან წარმოქმნილი ვალდებულებები 4.000

კრედიტი – ფულადი სახსრების ანგარიში 3.900

კრედიტი – მოგება კურსთა შორის სხვაობიდან 100

საწარმომ საანგარიშგებო წელს ეერ შემო მომწოდებლის ქონის გასაგებება, 20X1 წლის 31 დეკემბერს დოლარის გასაყველად კურსი 2,05 ლარს შეადგენდა. ბალანსში ვალდებულება უნდა აისახოს 31 დეკემბრის გასაყველად კურსით, რაც 3.150 ლარს შეადგენდა. 150 ლარი საკურსო სხვაობაა, რაც ხარჯის სახით უნდა აისახოს.

ღებები – მარალი კურსთა შორის

სხვაობიდან 150

კრედიტი – მოწოდებიდან და მომსახურე

ბიდან წარმოქმნილი ვალდებულებები 150

გრძელვადიანი აქტივების გასვლიდან მიღებული მოგება და მარალი. ძირითადი საშუალება შეიძლება გაყიდეს მათი მწყობრიდან გამოსვლის ან გაყიდვის გამო. მწყობრიდან გამოსვლი აქტივი ჩამოიწერება საბალანსო ღირებულებით, რაც საწარმოს საფარადლო მისაღები სარგებლის ნაწილია, რომლის ამოღებაც ეერ მოესწრო. ეს საწარმოს მარალია, რომელიც აქტივის გახელისას ხარჯის სახით უნდა აღიარდეს. მაშინ, როდესაც აქტივი იყიდება, საწარმო იღებს მოგებას ან მარალს, რომელიც გავლენას ახდენს საწარმოს ფინანსურ შედეგზე და ეს თანხა აღიარებული იქნება

მოგებისა და მარალის ანგარიშგებაში, როგორც შემოსავალი ან ხარჯი. ოპერაციების ბუღალტრული გაგარების საილუსტრაციო განვიხილოთ შემდეგი მაგალითები:

1. საწარმომ გაყიდა საგვითო ავტომობილი 2.000 ლარად. ავტომობილის სააღრიცხვო ღირებულება 4.500 ლარია, აკუმულირებული ცვეთა – 3.000 ლარი. თანხა მიღებულია საბაროში

დებეტი – საგრანსპორტო საშუალებების ცვეთა 3.000

დებეტი – ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 2.000

კრედიტი – საგრანსპორტო საშუალებები 4.500

კრედიტი – მოგება ძირითადი საშუალებების გაყიდვიდან 500

2. საწარმომ შენობა გაყიდა 20.000 ლარად. შენობის საბარო ცხვო ღირებულება 70.000 ლარია. აკუმულირებული ცვეთა – 48.000 ლარი. თანხა მიღებულია საბაროში

დებეტი – შენობების ცვეთა 48.000

დებეტი – ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 20.000

დებეტი – ზარალი ძირითადი საშუალებების

გაყიდვიდან 2.000

კრედიტი – შენობები 70.000

11.4. არაორდინალური შემოსავლებისა და ხარჯების აღრიცხვა

საანგარიშგებო პერიოდის წმინდა შედეგის გაანგარიშებაში მონაწილე შემოსავლებისა და ხარჯების ყველა ელემენტი, ფაქტობრივად, თავს იჩენს საწარმოს ჩვეულებრივ სამეურნეო პროცესში. მაგრამ იშვიათად ხდება ისეთი არაორდინალური მოვლენა, რომლის შედეგი საწარმოს მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში ელემენტები განსაკუთრებული მუხლის სახით. განსაკუთრებული მუხლები არის საწარმოს ჩვეულებრივი საქმიანობისაგან ამკარად განსხვავებული სამეურნეო მოვლენებისა და ოპერაციების შედეგად მიღებული შემოსავლები და ხარჯები, რომლებიც არ შეორდება რეგულარულად ან ხშირად.

განსაკუთრებული მუხლების წარმომშობი გარემოებებია: ექსპროპრიაცია, მიწისძვრა ან სხვა სტიქიური უბედურება.

განსაკუთრებული მუხლები აუცილებელია ცალკე აღრიცხვად.

მაგალითი

20X1 წელს მიწისძვრის შედეგად (მიწისძვრა ამ რეგიონში იშვიათად ხდება) დაინგრა საწარმოს მშენებარე სამრეწველო შენობის კორპუსი. ექსპერტების შეფასებით მშენებლობის ნაგრევებიდან შესაძლებელია გამოსაყენებლად გარგისი 5.000 ლარის სამშენებლო მასალის მიღება, რისთვისაც 500 ლარის დანიხარჯები იქნება აუცილებელი. მშენებლობის დანიხარჯი 14.000 ლარს შეადგენდა

დებეტი – განსაკუთრებული ხარჯები 9500

კრედიტი –2120 დაუმთავრებელი მშენებლობა 9.500

მომდევნო წელს საწარმომ ზარალიდან თავის დასაღწევად მიიღო სახელმწიფო გრანტი, გაღებული ფინანსური მხარდაჭერის სახით 6.000 ლარის ოდენობით

დებეტი – 1490 სხვა მოკლევადიანი მოთხოვნები 6.000

(გრანტზე დარიცხული მოთხოვნები, როდესაც

თანხები შემოვა გრანტის მიღების შემდეგ) ან

დებეტი – ფულადი სახსრების ანგარიშები 6.000

(თუ თანხები მიღებულია გრანტის გამოყოფისთანავე)

კრედიტი –განსაკუთრებული შემოსავლები 6.000

გადასახადების აღრიცხვა

12.1. მოგების გადასახადის აღრიცხვა

12.1.1. საგადასახადო უპირობოებო და ხარჯები

საგადასახადო კანონმდებლობა საწარმოთა მოგების გადასახადით დაბეგვრის მიზნებისათვის იყენებს შემოსავლებასა და ხარჯების გამოთვლის თავისებურ ღებულებებს, რომელსაც საწარმოს სააღრიცხვო მოგებისაგან განსხვავებულ დასაბეგვრ მოგებებზე მიეყვება.

სააღრიცხვო მოგება არის საინგარიშგებო პერიოდის წმინდა მოგების ან მარალის თანხა საგადასახადო ხარჯის გამოქვითვამდე.

საგადასახადო (დასაბეგვრი) მოგება (საგადასახადო მარალი) არის საგადასახადო კოდექსის წესებით განსაზღვრულ საინგარიშგებო პერიოდის მოგება (მარალი), რომლის მიხედვითაც ხდება გადასახადის გადახდა (დაბრუნება).

საქართველოს საგადასახადო კოდექსის მიხედვით, საწარმოს მოგების გადასახადით დაბეგვრის ობიექტია დასაბეგვრი მოგება. აუგანისაზღვრება როგორც სხვაობა გადასახადის გადასახდელის ერთობლივ შემოსავალსა და საგადასახადო კოდექსით გათვალისწინებული გამოქვითვის თანხებს შორის.

ერთობლივი შემოსავლიდან გამოიქვითება ყველა ხარჯი, რომელიც დაკავშირებულია მის მიღებასთან, გარდა იმ ხარჯებისა, რომლებიც არ ექვემდებარება გამოქვითვას, საგადასახადო კოდექსის დებულებათა თანახმად.

გადასახადის გადასახდელმა საგადასახადო მიზნებისათვის აღრიცხვა უნდა აწარმოოს საკასო ან დარიცხვის მექანიზმით – ამ პირობით, რომ იგი ერთსა და იმავე მექანიზმით გამოიყენებს საგადასახადო წლის განმავლობაში კოდექსისეული ეს ნორმა თითქმის გადასახადის გადასახდელს უფლებას აძლევს, გააკეთოს თავისუფალი არჩევანი დარიცხვისა და საკასო მექანიზმებს შორის. მაგრამ ეს არჩევანი შეზღუდულია, რადგან საგადასახადო კოდექსის მო-

თხოვნიდან გამომდინარე, გადასახადის გადასახდელის მიერ შემოსავლებისა და ხარჯების აღსარიცხავად გამოიყენება საკასო ან დარიცხვის მექანიზმი, ამის მიხედვით, თუ რომელ მექანიზმს იყენებს ბუღალტრული აღრიცხვისათვის, კოდექსის ამ ნორმიდან გამომდინარე, თუ საწარმო არ დაირღვეს სააღრიცხვო სტანდარტებით დადგენილ წესებს, მაშინ მან, ფინანსური ინგარიშგების მიზნებისათვის, და შესაბამისად, საგადასახადო მოთხოვნის უზრუნველსაყოფად, მოლოდ დარიცხვის მექანიზმით უნდა გამოიყენოს, რაც შეეხება საკასო მექანიზმს, მისი გამოყენება ადრით, დასაბეგვრია, ინდივიდუალურა შეწარმის დასაბეგვრი შემოსავლის დასაბეგვრად.

თავისთავად ცხადია, როცა საწარმო სააღრიცხვო და საგადასახადო მიზნითაც დარიცხვის მექანიზმს იყენებს, თითქმის განსხვავებულ მოგებას არ უნდა ეძლეოდეს. მაგრამ ეს ასე არ არის, რადგან, მიუხედავად იმისა, რომ საგადასახადო მიზნითაც გამოიყენება (მოგება) უნდა განისაზღვროს იმავე მექანიზმით, რომელსაც გადასახადის გადასახდელს იყენებს ბუღალტრული აღრიცხვისათვის, არსებობს სხვა მოთხოვნა. კერძოდ, საგადასახადო კოდექსი აძლევს ხარჯებს, რომელიც არ შეიძლება გამოიქვითოს, იმისთან, ვარკვეულა ხარჯების მაშინაც იყენებს შეზღუდვას ან გამოქვითვის თავისებურ განრიგს. ამიტომ, დასაბეგვრი შემოსავლის (მოგების) კორექტირება ხდება კოდექსით გათვალისწინებული მოთხოვნების შესაბამისად. თუ კოდექსით გათვალისწინებული გამოქვითვების მიხედვით გადასახდელის ბუღალტრული აღრიცხვის მიხედვით და კოდექსით დადგენილი მდგომარეობა განსხვავდება ერთმანეთისაგან, მაშინ დასაბეგვრი ობიექტის განსაზღვრის მიზნით, პირმა უნდა უზრუნველყოს გამოქვითვების საგადასახადო აღრიცხვა.

ქვემოთ განხილულია საგადასახადო კოდექსის მოგებთან მოთხოვნა, რომელიც პრინციპულად განსხვავდება სააღრიცხვო სტანდარტებით დადგენილი წესებისაგან (თემის სიღრმისეული შესწავლისათვის აუცილებელია საგადასახადო კოდექსის ცოდნა).

საგადასახადო კოდექსის მოთხოვნებიდან გამომდინარე:

- არ გამოიქვითება ის ხარჯები, რომლებიც დაკავშირებულია არა მარტო ეკონომიკურ საქმიანობასთან.

სააღრიცხვო მოგების დასაბეგვრად, ხარჯად აღიარების ექვემდებარება ყველა ვასავალი, რომელიც საინგარიშგებო პერიოდის შემოსავლებს უკავშირდება. მაგალითად, საწარმოს მიერ გადახდილი საქველმოქმედო თანხა სააღრიცხვო ხარჯად, მაგრამ საგადასახადო მიზნით შემოსავლიდან გამოიქვითება მხოლოდ საქველმოქმედო ორგანიზაციისათვის გადახდილი შეწირულობის თანხა, არაუმეტეს დაბეგვრამდელი საგადასახადო მოგების 8 პროცენტის

ოღუნობით მისზე მეტა ოღუნობით საქველმოქმედო ორგანიზაციისათვის გადახდილი ანდა სხვა პირებზე ქველმოქმედებით გაყვნილი თანხები არ გამოიყენებოდა, რადგან ეკონომიკურ საქმიანობას არ უკავშირდება.

- არ ღიიშვება გართობაზე გაწეული ხარჯების გამოქვითვა. ეს ხარჯები შეიძლება გამოიქვითოს იმ საწარმოში, რომელიც ეწევა გართობითი ხისიბითის საშეწარმოო საქმიანობას, თუ ხარჯება გაწეულია ასეთი საქმიანობის ფარგლებში.

მაგალითად, საწარმო თუ თავისი თანამშრომლებისათვის მართავს საბაზოლო სანეიმო საღამოს (გასართობ ღონისძიებებს) დახარჯული თანხა საგადასახადო მოგვების დასადგენად არ გამოიქვითება, თუშეა იგი სააღრიცხვო მოგვების შეამცილებს.

- არ გამოიქვითება ფიზიკური პირის მიერ პირადი მოხმარებისათვის გაწეული ხარჯები, ღატარებებიდან, კაზინოებიდან, აბარტული ან სხვა მომგებიანი თამაშებიდან მიღებულ მოგვებისთან დაკავშირებული ხარჯები ან ხელუასის სახით შემოსავლის მიღებასთან დაკავშირებული ხარჯები.

მოყვნილი ღებულება, უმთავრესად, საანგერესობა ინდივიდუალურ მეწარმეებთან მიმართებაში. ინდივიდუალური მეწარმის მიერ დაქირავებული მომუშავეისათვის გადახდილი ხელუასი გამოსაქვითი ხარჯების კატეგორიას მიეკუთვნება, მაგრამ საკუთრად თავისა საჭიროებისათვის გახარჯული თანხა, ხარჯად არ აღიარდება, ეიდრე მისი შემოსავალი არ დაბეგრება.

- კრედიტისათვის გადახდილი პროცენტები გამოიქვითება არა უმეტეს კრედიტის (სესხის) წლიური 24 პროცენტის ფარგლებში.

სააღრიცხვო მოგების მიმნებასათვის სესხზე გადახდილი პროცენტი ხარჯად აღიარებას ექვემდებარება სრული ოღუნობით საგადასახადო მოთხოვნა კი ზღუდვს დადგენილი ზღვრით. მაგალითად, საწარმოში სესხა აიღო 10.000 ლარი ერთი წლით წლიური 25 პროცენტის პირობით და გადაიხადა სესხის პროცენტი 2.500 ლარი. საგადასახადო მიმნით გამოსაქვითო საპროცენტო ხარჯი 2.400 ლარს შეადგენს. საწარმოს მიერ გადახდილი 100 ლარი არ გამოიქვითება საგადასახადო მოგების გაანგარიშებისას. იგი არის სხვაობა სააღრიცხვო და საგადასახადო მოგვების შორის.

- გადასახადის გადამხდელს უფლება აქვს გამოქვითოს რეალურულ საქონელთან, სამუშაოსა და მომსახურებასთან დაკავშირებული უიშელო ვალები, რომელთა მიხედვით მისადები შემოსავლები წინა საანგარიშგებო პერიოდებში შეტანილი იყო ეკონომიკურა საქმიანობით მიღებულ ერთობლივ შემოსავალში. უიშელო ვალების გამოქვითვა დაიშვება მხოლოდ იმ შემთხვევებში,

მა, თუ დაედიიანება ჩამოწერილი და ასახულია გადასახადის გადამხდელის საბუღალტრო ბუგარიშვებში.

სგანდარტებიდან გამომდინარე, საწარმო უფლებამოსილია ხარჯად აღიაროს საუკუო მოთხოვნების კორექტირებას თანხა. იგი საგადასახადო მოგვების მიმნებისათვის არ იქნება გამოქვითული მნიშვნელობა. საწარმო მოთხოვნა უიშელო არ ვახდება და ვიღისახადის გადამხდელი მეიდველის ღებდატრულ დაედიიანებას არ ჩამოწერს. ამასთან, აუცილებელია, რომ ჩამოსაწერი უიშელო კალი წინა წლის ბუგარიშვებში იყოს ჩართული. ე.ა. მიმდინარე წელს წარმომადილი და უიშელოდ ცნობილი ვალის გამოქვითვა შეძლებულია. მაგალითად, საწარმოში თავისი გამოდიილების გათვალისწინებით ხარჯად აღიარა საუკუო ვალების კორექტირება 5.000 ლარი. ამავდროულს ჩამოწერა უიშელო მოთხოვნა 3.000 ლარი. აქედან 700 ლარი მიმდინარე წელს განსვორციელებულია მაწოდებიდან იყო. საგადასახადო მოგვების დასადგენად საწარმოში გამოქვითვის მხოლოდ 2.300 ლარს. 2.700 ლარი კი საგადასახადო და სააღრიცხვო მოგვების შორის სხვაობას წარმოადგენს.

- ეკონომიკურ საქმიანობაში გამოყენებული ძაბითადი სამუშაოების ეკვთის ხარჯები გამოიქვითება, ძაბითადი სამუშაოების ჯგუფებისათვის დადგენილი ეკვთის ნორმის შესაბამისად ან მთლიანად აღიარდება ხარჯად, თუ აქტივი შეტენილია 2005 წლის 1 იანვრის შემდეგ და საწარმო იყენებს ამ მეთოდს.

სააღრიცხვო მიმნებისათვის ძაბითად სამუშაოებს ეკვთა ვრცელება საწარმოს ხელშეღვანულების მიერ შერჩეული ეკვთის პოლიტიკის მიხედვით. შესაბამისად, საგადასახადო მიმნებისათვის გამოსაქვითი ეკვთის თანხა განსხვავდება სააღრიცხვო მიმნით ხარჯად აღიარებული ეკვთის თანხისაგან.

- გულოგიურ კვლევებსა და ბუნებრივი რესურსების მოპოვების მოსამზადებელ სამუშაოებზე გაწეული ხარჯები გამოიქვითება ერთობლივი შემოსავლიდან საამორგანიზაციო ახარციების სახით 20 პროცენტის ოღუნობით. იგივე მოთხოვნა ვრცელდება იმ არამაგერიადლური აქტივების ხარჯებზედაც, რომლებიც გაწეულა გადასახადის გადამხდელის მიერ ბუნებრივი რესურსებსა გულოგიურა კვლევას, დამუშავების ან ექსპლუატაციის უფლების შეტენასთან დაკავშირებით.

აღნიშნული გიბის კაპიტალიზებული დანახარჯები სააღრიცხვო მიმნით ამორგანიზაციას ექვემდებარება, საწარმოს თვალისმჩინებათ დადგენილი ვალიდან გამომდინარე. შესაბამისად, ხარჯებად აღიარების განსხვავებულ ვრაუიკთან გუეენება საქმე, რადი სააღრიცხვო და საგადასახადო მოგვებითა არაერთგვაროვნების წინააღ-

რობა იქნება იმავე ეხება მეძით ხსენებულ არამაგერიალურ აქტივებს.

- არამაგერიალური აქტივების ხარჯები გამოიქვეითება მისი სასარგებლო გამოყენების ვადის განმავლობაში, საბუნებრივ პერიოდის პროპორციულად. თუ შეუძლებელია სასარგებლო გამოყენების ვადის განსაზღვრა, ამორტიზაციის ნორმა განისაზღვრება ღირებულების 15 პროცენტის ოდენობით.

სააღრიცხვო მიზნებისათვის არამაგერიალური აქტივის სასარგებლო მომსახურების ვადას ადგენს საწარმოს ხელმძღვანელობა და იგი არ უნდა აღემატებოდეს 20 წელს. საგადასახადო მიზნებით 15 პროცენტის ნორმის გამოყენება აუცილებლად განსხვავდება ამორტიზაციის ხარჯთან მიგვიყვანს.

- არ გამოიქვეითება:
 - ა. მოგებას გადასახადი და სამუშაოსათვის გადასახადი, რომლებიც გადახდილია საქართველოში ან სხვა სახელმწიფოში;
 - ბ. ბიუჯეტში შესატანი ან შეტანილი სანქციების თანხები.

სააღრიცხვო მოგებას განმარტებულია გამომდინარე, იგულისხმება ღებულობადი მოგება და, ცხადია, მოგების გადასახადი ჯერ ხარჯად არ არის აღიარებული. რაც შეეხება ჯარიმებისა და საკრიკების თანხებს, იგი სააღრიცხვო მიზნებით ხარჯებას შეძლებული ნაწილია და კოლექსის მოცემული დებულებას შეიძლება სხვაობის წარმოშობის განაპირობებს.

- სასაქონლო-მაგერიალური მარაგის აღრიცხვისას გადასახადის გადამხდელს უფლება აქვს, დეფექტური ან მოძველებული და მოდიდან გამოხული საქონელი, რომლის რეალიზაციაც შეუძლებელია მის წარმოებაზე გაწეულ ხარჯებზე (შეძენის ფასზე) მეტ ფასად, შეიფასოს ამ საქონლის შესაძლო სარეალიზაციო ფასით.

მოცემული დებულება საწარმოს უფლებას აძლევს, აღნიშნულ შემთხვევაში გამოიყენოს ნეგო სარეალიზაციო ღირებულება, რომელიც ნაკლები იქნება თვითღირებულებამდე. სააღრიცხვო პრინციპებიდან გამომდინარე კი, საწარმო ვალდებულია თვითღირებულებასა და ნეგო სარეალიზაციო ღირებულებას შორის უმცირესი ღირებულებით შეიფასება გამოიყენოს ყველა მარაგის მიმართ. აქედან გამომდინარე, მოსალოდნელია წარმოადგენს სააღრიცხვო და საგადასახადო მოგებას შორის განსხვავება.

- გადასახადის გადამხდელს უფლება აქვს სასაქონლო-მაგერიალური ფასულობის აღსაზიკხად, სხვა მეთოდებთან ერთად, გამოიყენოს ლიფო მეთოდი.

სააღრიცხვო მიზნებისათვის დაუშვებელია ამ მეთოდის გამოყენება, საწარმოს, რომელსაც საგადასახადო მიზნებისათვის

გამოყენებული ექნება ლიფო მეთოდი, წარმოშობა მარაგის განსხვავებული საგადასახადო ხარჯა.

- სასაქონლო-მაგერიალური ფასულობის აღრიცხვისას გადასახადის გადამხდელი ვალდებულია, წარმოებულ ან შეძენილი საქონლის ღირებულება აღრიცხვამდე ასახოს ამ საქონლის წარმოებაზე გაწეული ხარჯების (გარდა საამორტიზაციო ანარიცხებისა) ან შეძენის ხარჯად.

კოლექსის ასეთი მიღვაშა მრდის ერთი პერიოდის ხარჯებს მომდევნო პერიოდის ხარჯების ანგარიშზე. მაგალითად, საწარმოს წამყვალ ღირებულება საკუთარი წარმოების საქონელი 5.000 ლარის თვითღირებულებით, რომელშიც ამორტიზაციის კომპონენტი შეადგენს 1.500 ლარს. საგადასახადო მიზნებისათვის 1.500 ლარი მაშინვე წლის გამოსაქვითა ხარჯად, ხოლო თვითღირებულება სავადა-სახადო მიზნებისათვის (საქონლის საგადასახადო ბაზა) - 3.500 ლარი.

- აქტივების ღირებულებაში შეიგანება მათი შეძენის, წარმოების, მოწყობის, მონტაჟისა და დამუშავის ხარჯები (დანახარჯები), აგრეთვე სხვა ხარჯები (დანახარჯები), რომლებიც მრდის მათ ღირებულებას, გარდა გადახდილი მოსაკრებლისა ან/და საბაჟო გადასახადისა.

კოლექსი მოსაკრებლებსა და საბაჟო გადასახადებს ვინახავს პერიოდის გამოთავით ხარჯად, მაშინ, როდესაც ეს დანახარჯები აქტივის შეძენისას მასი თვითღირებულების კომპონენტია.

გარდა მეძით ჩამოთვლილი შემთხვევებისა, სააღრიცხვო და საგადასახადო მოგებას შორის განსხვავების წარმოქმნის საფუძველს შეადგენს გახდეს საგადასახადო კოლექსით შემოსავლების აღიარებისა და ხარჯების გამოქვითვის სხვა პრინციპები.

განსხვავებულ ფინანსურ და საგადასახადო მოგებას განაპირობებს აქტივების გაყიდვადი მიღებული მოგების კოლექსიული განმარტება და მისი აღიარების დებულება. კერძოდ, კოლექსიდან გამომდინარე, აქტივების მიწოდებისას მიღებული მოგება წარმოადგენს დადებით სხვაობას, მათი მიწოდებით მიღებულ შემოსავლებისა და ამ აქტივების ღირებულებას შორის. აქტივების მიწოდებით მიღებული ზარალი არის უარყოფითი სხვაობა მათი მიწოდებით მიღებულ შემოსავლებსა და ამ აქტივების ღირებულებას შორის. აქტივების მიწოდებიდან მიღებული მოგებისა და ზარალის განმარტება არ გამოიყენება ამ აქტივების მიმართ, რომლებიც ექვემდებარება ამორტიზაციას, ჯგუფური მეთოდის მიხედვით. ე.ი. თუ საწარმო იყენებს ჯგუფური ამორტიზაციის მეთოდს და გაყიდის შესაბამის ჯგუფში შემავალ მანქანა-დანადგარებს, მასი გაყიდვიდან მიღებული ფინანსური შედეგი, მოგება ან ზარალი საგადასახადო

მიზნით, პირდაპირ არ აღიარდება. ეს ხდება იმიტომ, რომ ძირითად საშუალებათა ჯგუფის ღირებულებითი ბალანსის გამოანგარიშების ფორმულა საშუალებას იძლევა, მოგება და მარბლი უარულად აღიარდეს განებადებულად. გასათვალისწინებელია ასევე განსხვავების წარმოშობი კოდექსისეული ნორმა, რომლის შესაბამისად აქციუბის უსასყიდლოდ ან თვითღირებულებაზე ნაკლები ფასით მიწოდებისას მიმწოდებელი პირის მოგება განისაზღვრება როგორც დადებითი სხვაობა, მიწოდებული აქციების საბაზრო ფასსა და კოდექსის მიხედვით განსაზღვრულ აქციების ღირებულებას შორის დასაბეგრი შემოსავლის განსაზღვრისას, ასევე მხედველობაში არ მიიღება არანაირი მოგება ან მარბლი, თუ ხდება აქციების არანებაყოფლობითი განადგურება ან ჩამორთმევა და მისგან მიღებული შემოსავლების რეინვესტირება, მსგავსი ხასიათის აქციებში განადგურების ან ჩამორთმევის განხორციელების წლის მომდევნო ორი წლის დასრულებამდე.

12.1.2. საგადასახადო ბაზა

როგორც ზემოთ განხილული საკითხებიდან ჩანს, საწარმო ღირებულება ფინანსური ანგარიშგებით წარმოადგენს საბაზრის მთლიან მოგებას, რომელიც, საგადასახადო კოდექსიდან გამომდინარე, მოგების გადასახადის დეკლარაციაში წარმოადგენილი საგადასახადო მოგებისაგან განსხვავებულ თანხობრივ ოდენობაში იქნება გამოთვლილი. ამან არ უნდა შექმნას იმის ილუზია, რომ საწარმო ორნაირად მოახდენს სამეურნეო ოპერაციების ბუღალტრულ აღრიცხვას. საწარმო, როგორც სტანდარტით დადგენილი წესი, ბუღალტრულ აღრიცხვასა და ფინანსურ ანგარიშგებას აწარმოებს დარიცხვის მეთოდით. ფინანსური ანგარიშგების შედგენის შემდეგ, საწარმო მოახდენს საბაზრის მთლიან მოგების გადაანგარიშებას საგადასახადო დეკლარაციაში წარსადგენი ფორმით. გადაანგარიშების, პროცესში საწარმოს დასტურდება საბაზრის მთლიან მოგების შეფასება საგადასახადო თეაღსაზრისით.

თუ მოვიშველიებთ მოგების ისეთ განსაზღვრას, რომ მოგება კდრის საკუთარი კაპიტალის ზრდას, პარტნიორთა დაშავებითი ინვესტიციის გარეშე და გავაანალიშებთ ორი განსხვავებული მოგების არსებობის უაქტს, იმ დასკვნამდე მივალთ, რომ აქციუბისა და ღირებულებებს, საბაზრის და საგადასახადო თეაღსაზრისით, განსხვავებული ღირებულება გააჩნიათ. ეს რომ ნამდვილად ასეა, დასტურად შეიძლება გამოვიყენოთ ასეთი მაგალითი. საწარმოს აქტს საგურიათ ავტომობილი, რომელიც საანგარიშგებო წლის 1 იანვარს 5.000 ლარად შეიძინა. საწარმო მის გამოყენების 5 წლის განმავლობაში ეარბულის, რომლის შემდეგაც ექსპლუატაციისათვის უებრვისი ავტოტრანსპორტის სალიკენიაციო ღირებულება 500 ლარა იქნება. ცვეთის დაბრტყვას ახდენს წრფივი მეთოდით. საგადასახადო კოდექსის მიხედვით საგურიათ ავტომობილი პარკულ ჯგუფს მიეკუთვნება. შესაბამისად, ცვეთის ნორმა 20 პროცენტია. დავეშვათ, საწარმოს მეორე ჯგუფში სხვა ძირითადი საშუალება არ გააჩნია. ბალანსის შედგენის თარიღისათვის საგურიათ ავტომობილის საბალანსო ღირებულება იქნება 4.100 ლარი $(5.000 - (5.000 - 500) \times 20\%)$. საგადასახადო მიზნით კი მისი ღირებულება შეადგენს 4.000 ლარს $(5.000 \times 20\%)$. როგორც ჩანს, განსხვავებული საბაზრის და საგადასახადო ცვეთა განაპირობებს რა განსხვავებულ საბაზრის და საგადასახადო მოგებას, ერთდროულად იწვევს აქციუბის ღირებულების განსხვავებულ ოდენობით წარმოადგენს. ისე არ უნდა გაუიგოთ, თითქოს, საგადასახადო მიზნით, ბალანსში

რამაც ცელილების შეგანა იყოს პუცალებული, საქმე გაქვს საგადასახადო მიზნით აქციის ღირებულების გადამოწმებასთან.

აქციის ღირებულება საბანკარიშგებო პერიოდის ბოლოს, საბაღრიცხვო თუ საგადასახადო თვალსაზრისით, ის თანხებაა, როდესაც უნდა გამოაკლდეს მომავალ პერიოდში მისაღებ ეკონომიკურ სარგებელს, რომლის ძალებში მონაწილეობას მიიღებს მოცემული აქციი.

საბაღრიცხვო თვალსაზრისით, აქციისა და ვალდებულების ღირებულება საბალანსო ღირებულების სახით წარმოუვიდგება. რაც შეეხება საგადასახადო თვალსაზრისით წარმოადგენს ღირებულებას, იგი სტანდარტის ერთ საგადასახადო ბაზის სახელწოდებას ატარებს.

აქციის ან ვალდებულების საგადასახადო ბაზას უწოდებენ იმ თანხას, რომელიც გამოიყენება მოცემული აქციის ან ვალდებულების საგადასახადო მიზნებისათვის.

აქციის საგადასახადო ბაზა არის თანხა, რომელიც საგადასახადო მიზნებისათვის გამოიქვეყნება დისაბუგარი ეკონომიკურ სარგებლიდან, რომელსაც მიიღებს საწარმო, როდესაც დაიბრუნებს ამ აქციის საბალანსო ღირებულებას. თუ აღნიშნული ეკონომიკური სარგებელი დასაბუგარი არ იქნება, აქციის საგადასახადო ბაზა გაუგებდება მის საბალანსო ღირებულებას.

მაგალითი

საწარმო ალგენს პირველი წლის ფინანსურ ანგარიშგებას მანქანებისა და მოწყობილობების შეძენის ღირებულება 12.000 ლარია, საგადასახადო ცეკვის ნორმა 20 პროცენტია. მანქანებისა და მოწყობილობების საგადასახადო ბაზა გოლია წლის ბოლოსათვის ჯგუფის ღირებულებითა ბალანსი შემცირებული საბანკარიშო წლის ბოლორეზიუმის თანხა ანუ იგი შეადგენს 2.400 (12.000 - 2.400) ლარს.

მოთხოვნების საბალანსო ნაშთი 2.000 ლარია. შესაბამისი შემოსავლები შეგანილია საგადასახადო მოგების თანხაში. მოთხოვნების საგადასახადო ბაზა 2.000 ლარის გოლია.

საიდულო-საკონსერვაციო საშუალოების დანახარჯი კაპიტალიზებულია და მისი საბალანსო ღირებულება 5.000 ლარია. საგადასახადო მიზნით, ხარჯები ვაწყვისთანავე იქნა გამოქვეყნული. საიდულო-საკონსერვაციო საშუალოების საგადასახადო ბაზა ნულს გოლია.

მოთხოვნები გაყვამული სესხის მიხედვით 1.000 ლარია. სესხის დაფარვა ვალდებს არ ახდენს საგადასახადო ბეგარაზე. ამიტომ სასესხო მოთხოვნების საგადასახადო ბაზა 1.000 ლარის გოლია.

ვალდებულების საგადასახადო ბაზა არის მისი საბალანსო ღირებულება, იმ თანხის გამოკლებით, რომელიც ამ ვალდებულებასთან დეკემბრებით საგადასახადო მიზნებისთვის გამოიქვეყნება მომავალ საბანკარიშგებო პერიოდებში. აუანსის სახით მიღებული შემოსავლებიდან წარმოშობილი ვალდებულებების საგადასახადო ბაზა გოლია მისი საბალანსო ღირებულებისა, შემოსავლების იმ თანხის გამოკლებით, რომელიც არ დაიბეგრება მომავალ პერიოდში.

მაგალითად, მიმდინარე ვალდებულებები მოიცავს გადასახდელო პროცენტებს 100 ლარს, იგი საგადასახადო მიზნებისათვისაც ვალდებულება გამოიქვეყნება. ე. ი. მომავალ პერიოდზე არ გადადის. შესაბამისად, გადასახდელო პროცენტების საგადასახადო ბაზა 100 ლარია.

მიმდინარე ვალდებულებები მოიცავს მიღებულ ავანსს 500 ლარს. საგადასახადო მიზნით იგი შემოსავლიად ჩითვლება შემოსავლის გამოუმუშავების შემდეგ და თანხის მალეებისთანავე არ იბეგრება. შესაბამისად, ავანსის საგადასახადო ბაზა 500 ლარია.

მიმდინარე ვალდებულებები მოიცავს ღირიხელ საგადასახადო ჯარიმებს 300 ლარს. საგადასახადო მიზნებისათვის საგადასახადო ჯარიმება არ გამოიქვეყნება. იგი ხარჯებიდან ამოღებულ უნდა იქნეს ამიტომ, ღირიხელი ჯარიმების საგადასახადო ბაზა 300 ლარს შეადგენს.

12.1.3. ღირიხითი სხვაობები

საბაღრიცხვო და საგადასახადო მოგებას შორის სხვაობა შეიძლება იყოს ღრუბითი და მუდმივი. მუდმივი სხვაობას ადვილი აქვს მაშინ, როდესაც საბაღრიცხვო ხარჯი არასოდეს არ გამოიქვეყნება საგადასახადო შემოსავლიდან. მაგალითად, ბიუჯეტის სასარგებლოდ ღირიხული სანქციების თანხები, რომელიც საწარმოს შემოსავლს და, შესაბამისად, საბაღრიცხვო მოგებას ამცირებს, მაგრამ არ გამოიქვეყნება საგადასახადო მიზნით, როგორც მიმდინარე ასე მომდევნო საბანკარიშგებო პერიოდებში. საბაღრიცხვო მოგების საგადასახადო მოგებად გადაანგარიშების მიზნით, ასეთი მუდმივი

სხვაობების გამოწვევა მუხლები თავიდანვე უნდა იქნეს კორექტირებული.

სააღრიცხვო და საგადასახადო მოვებებს შორის დროებითი სხვაობა განპირობებულია იმით, რომ შემოსაუღლების ან ხარჯების აღიარება, სააღრიცხვო და საგადასახადო მიზნით, ხდება სხვადასხვა საანგარიშგებო პერიოდში. თუ სააღრიცხვო ხარჯი საგადასახადო შემოსაუღლებიდან საანგარიშგებო პერიოდში არ გამოიქვეითება, იგულისხმება, რომ გამოიქვეითება მომდევნო პერიოდში, თუ წინა პერიოდში არ იყო გამოქვეითული. მოცემულ პარაგრაფში დროებითი სხვაობები განხილული იქნება არა იმ ჟღერით, რომელიც სააღრიცხვო და საგადასახადო მოვებებს შორის სხვაობის სახით ელინდება, არამედ აქტივებისა და ვალდებულების რაკურსით. ვ.ი. დროებითი სხვაობები შემდეგში ისე უნდა იყოს გაგებული, როგორც ამას სტანდარტი განმარტავს.

დროებითი სხვაობას უწოდებენ ბილანსში წარმოდგენილი აქტივის ან ვალდებულების საბალანსო ღირებულებასა და მის საგადასახადო ბაზას შორის განსხვავების თანხას.

აქტივის ან ვალდებულების საბალანსო ღირებულება შესაძლებელია საგადასახადო ბაზაზე შეგი ან ნაკლები იყოს. ვ.ი. დროებითი სხვაობა შეიძლება იყოს დადებითი ან უარყოფითი. განასხვავებენ დასაბეგრი და გამოსაქვით დროებითი სხვაობებს.

დასაბეგრია დროებითი სხვაობა, რომელიც მომავალ საანგარიშგებო პერიოდებში უნდა დაემატოს საგადასახადო მოვების (საგადასახადო ზარალის) თანხას, როდესაც აქტივის საბალანსო ღირებულების ამოღება ან ვალდებულების დაფარვა მოხდება.

მაგალითი

საწარმომ 2005 წლის 25 დეკემბერს შეიძინა კომპიუტერი 800 ლარად. ცვეთის წლიური ნორმა განისაზღვრა შეძენის თვითღირებულებიდან 25 პროცენტით. კომპიუტერის ღირებულება საგადასახადო მიზნით მთლიანად გამოიქვეითა შემოსაუღლებიდან. წლის ბოლოს კომპიუტერის საბალანსო ღირებულება 800 ლარია. მისი საგადასახადო ბაზა ნულის ტოლია, რადგან ხარჯი საგადასახადო შემოსაუღლებიდან გაწევისთანავე ერთბაშად იყო გამოქვეითებული. საბალანსო ღირებულებისა და ნულოვანი საგადასახადო ბაზას შორის სხვაობა არის დასაბეგრი დროებითი სხვაობა, რადგან კომპიუტერის შეძენის ღირებულების ამოღებისთანავე ერთბაშად, მისი ღირებულება საგადასახადო მიზნით უნდა დაემატოს საგადასახადო მოვების თანხას. მაგალითი უფრო ნათელია რომ გამოჩინდეს, დაეუფლოთ 2006 წლის ბოლოს კომპიუტერის საბალანსო ღირებულება შემცირდა 600 ლარამდე. ეს ნიშნავს, რომ 200 ლარი ამორტიზაციის გზით მიეკუთვნა სააღრიცხვო

ბუჯი ხარჯებს და სააღრიცხვო მოვება შეამცირა. რამდენადაც კომპიუტერის შეძენაზე გაწეული ხარჯი (800) 2005 წელს ერთბაშად იყო გამოქვეითული საგადასახადო შემოსაუღლებიდან, სხვაობა (800 - 600) 200 ლარი მაშინვე 2006 წლის დასაბეგრი მოვებას, დასაბეგრი დროებითი სხვაობა ღირებულება 600 ლარი, რომელიც ანალოგიურად მომავალი პერიოდების დასაბეგრი მოვებას მიემატება.

დასაბეგრი დროებითი სხვაობა მაშინ არსებობს, როდესაც აქტივის საბალანსო ღირებულება შეგია მის საგადასახადო ბაზაზე ან, როდესაც ვალდებულების საბალანსო ღირებულება ნაკლებია მის საგადასახადო ბაზაზე.

გამოსაქვითია დროებითი სხვაობა, რომელიც მომავალ საანგარიშგებო პერიოდში უნდა გამოიქვეითოს საგადასახადო მოვების (საგადასახადო ზარალის) თანხიდან, როდესაც აქტივის ან ვალდებულების საბალანსო ღირებულების ამოღება ან დაფარვა მოხდება.

მაგალითი

საეჭაო საწარმოს ძირითადი საშუალებების სახით გაიჩნია 10 წლის ვადით უინანსური იჯარით აღებული შენობა. სხვა ვალდებულებიდან მიგერიალური აქტივები ჩვეულებრივი იჯარით აქვს აღებული. შენობა იჯარით აღებულია 2005 წლის 5 იანვარს 20,000 ლარად. წლიური სააღრიცხვო ცვეთის ნორმა, იჯარის ვადიდან გამოძლივარე, განისაზღვრა 10 პროცენტის თანხით. 2005 წლის ბოლოს შენობის საბალანსო ღირებულება შეადგენს 18,000 ლარს. შენობის საგადასახადო ბაზა 19,000 ლარია (20,000-ს გამოკლებული საგადასახადო კოდექსის მიხედვით გამოთვლილი ცვეთა 5%-ანი ვანაკუთით - 1,000). საბალანსო ღირებულებისა და საგადასახადო ბაზის შორის სხვაობა 1,000 ლარი არის გამოსაქვითი დროებითი სხვაობა, რადგან იგი მომავალ წლებში აუცილებლად გამოიქვეითება საგადასახადო მოვებიდან.

გამოსაქვითი დროებითი სხვაობები წარმოიშობა მაშინ, როდესაც აქტივის საბალანსო ღირებულება ნაკლებია მის საგადასახადო ბაზაზე ან, როდესაც ვალდებულების საბალანსო ღირებულება შეგია მის საგადასახადო ბაზაზე.

12.1.4. საგადასახადო ვალდებულებები და აქტივები

მიმდინარე საგადასახადო ვალდებულებებისა და აქტივების აღიარება

მოგების გადასახადის გადახდის ვალდებულება საწარმოს წარმოუშობა, საანგარიშგებო წლის საგადასახადო ფინანსური შედეგიდან გამომდინარე. გადასახადის გამოანგარიშება ხდება საგადასახადო კოდექსით დადგენილი განაკვეთის მიხედვით. მიმდინარე გადასახადი არის საანგარიშგებო პერიოდის საგადასახადო მოგებიდან (საგადასახადო ბარალიდან) გადასახდელი (დასაბრუნებელი) მოგების გადასახადის თანხა.

თუ გადახდილი არ არის მიმდინარე ან წინა საანგარიშგებო პერიოდების მიმდინარე გადასახადი, იგი უნდა აღიარდეს ვალდებულების სახით. თუ მიმდინარე და წინა საანგარიშგებო პერიოდების გადახდილი გადასახადის თანხა მეტია საანგარიშგებო პერიოდში გადასახდელი გადასახადის თანხაზე, ეს ნაშეგი (სხვაობა) უნდა აღიარდეს აქტივის სახით.

გადავადებული საგადასახადო ვალდებულებებისა და აქტივების აღიარება

დროებითი სხვაობების არსებობა განაპირობებს გადავადებული საგადასახადო ვალდებულებებისა და აქტივების წარმოშობას.

გადავადებული საგადასახადო ვალდებულება არის დასაბეგრი დროებითი სხვაობით გამოწვეული, მომავალ საანგარიშგებო პერიოდში გადასახდელი მოგებიდან გადასახადის თანხა.

დასაბეგრი დროებითი სხვაობასთან დაკავშირებით, ბევრთა განხილული მაგალითიდან გამომდინარე, საწარმოს 2005 წლის ბოლოს კომპიუტერების მიხედვით გადავადებული საგადასახადო ვალდებულება შეადგენს 160 (800-ის 20%) ლარს.

მიმდინარე საგადასახადო ვალდებულების მსგავსად, გადავადებული საგადასახადო ვალდებულებაც უნდა იქნეს აღიარებული.

გადავადებული საგადასახადო ვალდებულება უნდა აღიარდეს ყველა დასაბეგრი დროებითი სხვაობის მიხედვით.

აქტივების აღიარების პროცესისათვის არსებითია ის გარემოება, რომ მისა საბალანსო ღირებულება ამოღებულ იქნეს მომავალ საანგარიშგებო პერიოდებში, ეკონომიკური სარგებლის მიღების გზით. თუ აქტივს საბალანსო ღირებულება აღემატება მის საგადასახადო ბაზას, საგადასახადო ეკონომიკური სარგებლის თანხა გადააჭარბებს საგადასახადო დაბეგვრის მიზნებისათვის გათვალისწინებულ დასაშვებ გამოსაქვით თანხას. ეს სხვაობა არის დასაბეგრი დროებითი სხვაობა და მოგებიდან გადასახადის გადახდასთან დაკავშირებული ვალდებულება, რომელსაც გადავადებულ საგადასახადო ვალდებულებას უწოდებენ. თუ საწარმო დროთა განმავლობაში ამოიღებს საბალანსო ღირებულების თანხას, დასაბეგრი დროებითი სხვაობა თანდათანობით ანულირდება და საწარმოს გაქვნილება საგადასახადო მოგება. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ საწარმოდან ვაჭი ეკონომიკური სარგებელი გადასახადის გადახდის სახით ამიგომ, გადავადებული საგადასახადო ვალდებულება უნდა აღიარდეს.

გადავადებული საგადასახადო აქტივი არის მოგებიდან გადასახადების თანხა, რომელიც უნდა აღდგეს მომავალ საანგარიშგებო პერიოდში:

- ა) გამოსაქვით დროებით სხვაობებთან დაკავშირებით;
- ბ) გამოუყენებელი საგადასახადო ბარალის მომავალ პერიოდში გადახდასთან დაკავშირებით;
- გ) გამოუყენებელი საგადასახადო კრედიტის მომავალ პერიოდში გადაგანასთან დაკავშირებით.

გადავადებული საგადასახადო აქტივი უნდა აღიარდეს ყველა გამოსაქვითი დროებითი სხვაობის მიხედვით, რადგან მოსალოდნელია საგადასახადო მოგების წარმოშობა და ამის საფუძველზე შესაძლებელი იქნება გამოსაქვითი დროებითი სხვაობის გამოყენება.

ვალდებულებების აღიარებაში არსებითი მომენგია ის, რომ მათი საბალანსო ღირებულება უნდა დაიფაროს მომავალ საანგარიშგებო პერიოდებში, ეკონომიკურ სარგებელში განსახიერებული რესურსების საწარმოდან გასვლის ხარჯზე. როდესაც რესურსები საწარმოდან გადის, რესურსების შესაბამისი მთლიანი თანხა ან მისი ნაწილი შეიძლება დაექვემდებაროს გამოქვითვას, ვალდებულების აღიარების მომდევნო პერიოდში საგადასახადო მოგების განსაზღვრისას. ასეთ შემთხვევაში, წარმოიშობა დროებითი სხვაობა ვალდებულების საბალანსო ღირებულებასა და მის საგადასახადო ბაზას შორის, შესაბამისად, მოგების გადასახადთან დაკავშირებით, წარმოიშობა გადავადებული საგადასახადო აქტივი, რომ

ლის ამოღება უნდა მოხდეს მომავალ საანგარიშგებო პერიოდებში, როდესაც საგადასახადო მოვებებს განსამღვრისას გათვალისწინებულია ელდებულების შესაბამისი ნაწილის გამოქვითვა. ანალოგიურად, თუ აქტივის საბალანსო ღირებულება ნაკლებია მის საგადასახადო ბაზაზე, ეს სხეობა წარმოშობს გადაეადებულ საგადასახადო აქტივს შემოსაღებიდან გადასახადთან დაკავშირებით, რომელიც ამოღებულ უნდა იქნეს მომავალ საანგარიშგებო პერიოდებში.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, გადაეადებული საგადასახადო აქტივი წარმოიშობა ასევე გამოუყენებელი საგადასახადო მარაგის და გამოუყენებელი საგადასახადო კრედიტის საფუძველზე.

თუ საწარმო საანგარიშგებო წელს საგადასახადო მარაგით ამთავრებს, იგი ინარჩუნებს მომდევნო 5 წლის განმავლობაში მარაგის გამოქვითვის უფლებას და, შესაბამისად, წინა პერიოდში გადახდილი მოვების გადასახადის დაბრუნების შესაძლებლობას. დაბრუნება ისე არ უნდა იქნეს გაგებული, თითქოს საწარმოს, მარაგის მიღების შემთხვევაში, ბიუჯეტიდან მოვების გადასახადის დაბრუნების მოთხოვნის უფლება პოვნდეს. დაბრუნება გულისხმობს მომდევნო პერიოდში საწარმოს მომგებიანი მუშაობის შედეგად მარაგისა და მოვების გადასახადის განაკვეთით გამოთვლილი თანხის კომპენსირებას. მაგრამ თუ საწარმოს ექნება საგადასახადო მარაგის შეღებვად წინა წლებში გადახდილი მოვების გადასახადის მოთხოვნის განთიერი შესაძლებლობა, მაშინ საგადასახადო მარაგით გამოწვეული სარგებელი, რომელიც შეიძლება უკან დაბრუნდეს წინა საანგარიშგებო პერიოდში გადახდილი მიმდინარე გადასახადის ამოსაღებად, უნდა აღიარდეს გადაეადებული აქტივის სახით. აქტივზე აღიარება უნდა მოხდეს იმ საანგარიშგებო პერიოდში, როდესაც დაფიქსირდება საგადასახადო მარაგის მიღების ფაქტი, ვინაიდან, რომ შესაძლებელია ამ სარგებლის მიღება საწარმოში და მისი საიმედოდ შეფასება.

გადაეადებული საგადასახადო აქტივის აღიარება, გამოუყენებელი საგადასახადო მარაგისა და გამოუყენებელი საგადასახადო კრედიტის მომდევნო საგადასახადო პერიოდებში გადაწვევის მიზნით, შეიძლება მხოლოდ მაშინ, როდესაც მოსალოდნელია, რომ მომავალი საგადასახადო მოვება საკმარისი იქნება გამოუყენებელ საგადასახადო მარაგისა და გამოუყენებელი საგადასახადო კრედიტის გამოყენებისათვის.

2.15. საგადასახადო ხარჯის აღიარება

როგორც ზემოთ აღინიშნა, საწარმო აღიარებს როგორც მიმდინარე ისე გადაეადებული მოვების გადასახადს. ელდებულებას წარმოშობა მოვების გადასახადზე, თავის მხრივ, მოვების გადასახადის ხარჯს წარმოშობს. ორადი ასახვის პრინციპიდან გამომდინარე, მოვების გადასახადის ელდებულების აღიარებისთანავე, აღიარებას ექვემდებარება მოვების გადასახადის ხარჯიც.

მიმდინარე და გადაეადებული გადასახადების აღიარება უნდა მოხდეს შემოსავლის ან ხარჯის სახით და ჩაირთოს საანგარიშგებო პერიოდის წმინდა მოვებებსა და მარაგის თანხაში, ამ გამონაკლისი შემთხვევების გარდა, როდესაც გადასახადი წარმოიშობა:

- ასეთი მოვლების ან სამეურნეო ოპერაციის გამო, რომელიც იმავე ან რომელიმე სხვა საანგარიშგებო პერიოდში პარდაპირ აღიარებულა საკუთარ კაპიტალზე ან
- შემდგომად დაკავშირებულ საწარმოთა გავრთიანების გამო.

როგორც ჩანს, „ა“ და „ბ“ გამონაკლისის გარდა, მიმდინარე და გადაეადებული მოვების გადასახადი ხარჯად ან შემოსავლად უნდა იქნეს აღიარებული ბუღალტრულ ანგარიშებში ოპერაციების ასახვის მაგალითების განხილვამდე უნდა განიშარტოს, რომ მიმდინარე და გადაეადებული გადასახადების აღრიცხვა განცალკევებით უნდა მოხდეს ეს მოთხოვნა გამომდინარეობს იქიდან, რომ გადაეადებული გადასახადები შედგება გადაეადებული მოვების გადასახადისა და გადაეადებული საგადასახადო აქტივისაგან, ხოლო აქტივით ელდებულების გადაფარვა, ზოგადად, სტანდარტით დაუმეგებელია. ამასთან, მიმდინარე ელდებულება კოლექსიით დადგენილ ვადაში იუცილებელ გადახდის ექვემდებარება, გადაეადებული გადასახადი მხოლოდ მომდევნო საანგარიშგებო პერიოდებში იქნება გადასახადული ან დაექვემდებარება დაბრუნებას.

საგადასახადო აქტივები და ელდებულებები ბალანსში უნდა წარდგეს სხვა აქტივებისა და ელდებულებებისაგან განცალკევებით. გადაეადებული საგადასახადო აქტივები და ელდებულებები ისევე უნდა გაიმიჯნოს მიმდინარე საგადასახადო აქტივებისა და ელდებულებებისაგან. შესაბამისად, ბუღალტრული აღრიცხვაც ისე უნდა მოეწიოს, რომ გადასახადების ბალანსში ასახვის მოთხოვნები დაკმაყოფილოს. სტანდარტი ასევე გვყარნახობს მოვებებს გადასახადების ბუღალტრული ანგარიშების კლასიფიკაციის გარკვეულ მიმართულებას. კერძოდ, გადაეადებული გადასახადების ანგარიში

კლასიფიცირებულ უნდა იქნეს როგორც გრძელვადიანი აქტივი ვალდებულება.

მიმდინარე და გადავადებული გადასახადებისა და შესაბამისი ხარჯების შემოსავლის ბუღალტრული ოპერაციების საბალანსო იოლ, განვიხილოთ მაგალითი: დაუშვათ, საწარმოს სააღრიცხვო მოგება არ მოიცავს მუდმივ სხვაობებს, ხოლო დროებითი სხვაობები დაკავშირებულია ძირითადი საშუალებების ცვეთის აღრიცხვასთან. სახეზეა საწარმოს 4 წლის მონაცემები.

ცხრილი 12.1

მაჩვენებლები	სგრ.	საანგარიშგებო წლები			
		I	II	III	IV
სააღრიცხვო მოგება	01	8.000	7.800	8.200	8.500
ძირითადი საშუალებების საბალანსო ღირებულება	02	8.500	7.000	5.500	4.000
ძირითადი საშუალებების საგადასახადო ბაზა	03	8.000	6.400	5.120	4.096
დასაბეგრო დროებითი სხვაობა	04	500	600	380	
გამოსაქვითი დროებითი სხვაობა	05				66
ცვეთა ა) სააღრიცხვო	06	1.500	1.500	1.500	1.500
ბ) საგადასახადო	07	2.000	1.600	1.280	1.024
საგადასახადო მოგება	08	7.500	7.700	8.420	8.976
მოგების გადასახადის ნორმა %	09	20	20	20	20
მიმდინარე მოგების გადასახადი	10	1.500	1.540	1.684	1.791
გადავადებული საგადასახადო ვალდებულება	11	100	120	76	
გადავადებული საგადასახადო აქტივი	12				19
გადავადებული საგადასახადო ხარჯი (შემოსავალი)	13	100	20	(44)	(95)

გათვლების მოკლე განმარტება:

$$\text{სგრ.4} = \text{სგრ.2} - \text{სგრ.3};$$

$$\text{სგრ.5} = \text{სგრ.3} - \text{სგრ.2};$$

$$\text{სგრ.8} = \text{სგრ.1} + \text{სგრ.6} - \text{სგრ.7};$$

$$\text{სგრ.10} = \text{სგრ.8} \times \text{სგრ.9};$$

$$\text{სგრ.11} = \text{სგრ.4} \times \text{სგრ.9};$$

$$\text{სგრ.12} = \text{სგრ.5} \times \text{სგრ.9};$$

$$\text{სგრ.13} = \text{მიმდინარე წლის სგრ.11 (12)} / + \text{გასული წლის სგრ.11 (12)}$$

მიმდინარე მოგების გადასახადის ხარჯი პირველ წელს ბუღალტრულად გაგარდება:

დებეტი – მოგების გადასახადის ხარჯი 1500

კრედიტი – გადავადებული მოგების გადასახადი 1500

ანილოვიურად აისახება მომდევნო წლების მოგების გადასახადზე მიმდინარე ვალდებულების წარმოშობა.

გადავადებული მოგების გადასახადისა და შესაბამისი ხარჯების ასახვა მოხდება შემდეგი თანმიმდევრობითა და ოდენობით:

პირველი წელი

დებეტი – მოგების გადასახადის ხარჯი 100

კრედიტი – გადავადებული მოგების გადასახადი 100

იგულისხმება, რომ პირველ წელს გადავადებული გადასახადის ნაშთი არ ირიცხებოდა.

მეორე წელი

როგორც ჩანს, საწარმოს მეორე წელსაც წარმოეშვა გადავადებული მოგების გადასახადი. მისი ნაშთი მეორე წლის ბოლოსათვის 120 ლარს უნდა შეადგენდეს. წინა წლიდან ნაშთი ირიცხებოდა 100 ლარი, ამიტომ მეორე წელს უნდა დაემატოს 20 ლარი გაგარდასთან.

დებეტი – მოგების გადასახადის ხარჯი 20

კრედიტი – გადავადებული მოგების გადასახადი 20

მესამე წელი

მესამე წელს გადავადებული მოგების გადასახადი 76 ლარამდე უნდა შემცირდეს. არსებული ნაშთის შემცირება აისახება უკუგაგარებით. სხვაობა გადავადებული მოგების გადასახადის საწყისი და საბოლოო ნაშთებს შორის წარმოადგენს საგადასახადო შემოსავალს და გაგარდება მოგების გადასახადის ანგარიშის კრედიტში.

დებეტი – გადავადებული მოგების გადასახადი 44

კრედიტი – მოგების გადასახადის ხარჯი 44

მეოთხე წელი

მეოთხე წელს საწარმოს ძირითადი საშუალებების საბალანსო ღირებულებისა და მისი საგადასახადო ბაზის შეღარებით ჩანს გადავადებული საგადასახადო აქტივის წარმოშობის ფაქტი. იგი განაპირობებს გადავადებული საგადასახადო ვალდებულების ანუ ღირებულებას. შესაბამისად, აუცილებელი იქნება ბუღალტრული გაგარება

დებეტი – გადავადებული მოგების გადასახადი 76

ღებუტი – გადავადებული საგადასახადო აქტივი 19
კრედიტი – მოგების გადასახადის ხარჯი

95

როგორც გატარებულიდან ჩანს, თავიდან წარმოშობილი ვალდებულებული მოგების გადასახადის თანდათანობით ანუღირება მოხდება ანუღირების შემდეგ დაფიქსირდა გამოსაქვითი დროებითი სხვაობიდან გადავადებული საგადასახადო აქტივის წარმოშობა. მაგალითურაქტივიში შესაძლებელია საწარმოს გააჩნდეს ერთდროულად რამდენიმე ვალდებულება, ისე გამოსაქვითი დროებითი სხვაობები და შესაბამისად, აუცილებელი გახდება გადავადებული მოგების გადასახადისა და გადავადებული საგადასახადო აქტივის ასახვა შესაბამის ანგარიშებზე.

12.2. საშემოსავლო გადასახადის აღრიცხვა

გარდა იმისა, რომ საწარმო არის გადასახადის გადამხდელი ვალდებულია გადაიხადოს საქართველოს საგადასახადო კოდექსით დადგენილი გადასახადები. მას ეკისრება საგადასახადო აგენტი ფუნქციის შესრულება. საგადასახადო აგენტი არის პირი, რომელსაც საგადასახადო კოდექსით დადგენილ შემთხვევაში და დადგენილ წესით უნდა შეასრულოს გადასახადის გადამხდელის საგადასახადო ვალდებულება. საგადასახადო აგენტის ფუნქციის შესრულების გზაური შემთხვევა საწარმოს მიერ გადასახადის წყაროდ საშემოსავლო გადასახადის დაკავებისა და ბიუჯეტში შეტანის ვალდებულება. საშემოსავლო გადასახადის ნაწილში საწარმო საგადასახადო აგენტად გამოდის მაშინ, როდესაც იგი:

- საზღაურს უხდის დაქირავებულს;
- პირს უხდის პენსიას, გარდა იმ პენსიებისა, რომელიც გაიცემა სახელმწიფო სოციალური უზრუნველყოფის სისტემაში;
- ხდის პროცენტს, გასცემს დივიდენდს ან/და ანაზღაურებს საქართველოში მუდმივი დიფიკულტების არმქონე პირებს, რომლებიც მომსახურების ღირებულებას, რომელიც საგადასახადო კოდექსით განიხილება საქართველოში არსებული წყაროდ მიღებულ შემოსავლად და იხვევება გადახდის წყაროსთან;

- მომსახურებას ღირებულებას უნაზღაურებს ფიზიკურ პირს, რომელსაც არ გააჩნია გადასახადის გადამხდელის საიდენტიფიკაციო ნომერი;
 - დაკავებულია სათამაშო ბიზნესით და ფიზიკურ პირს უხდის მოგებას;
 - პირს უხდის სტიპენდიას, გარდა სახელმწიფო სტიპენდიისა.
- შემოთ ჩამოთვლილ შემთხვევებში, საწარმო, როგორც საგადასახადო აგენტი, ვალდებულია დააკავოს გადასახადი გადახდის წყაროსთან და იგი ბიუჯეტში გადარიცხოს პირებისათვის თანხის გადახდისთანავე. კოდექსის ამ მოთხოვნის გათვალისწინებით, საწარმო საგადასახადო ვალდებულებას აღიარებს საბაზისო ვალდებულების წარმოშობისთანავე. საბაზისო ვალდებულებაში ავტომატურად გადახდის წყაროსთან საშემოსავლო გადასახადით დასაბუხრი შემოსავალი. მაგალითად, საშემოსავლო გადასახადის გადახდის ვალდებულება დაქირავებულებზე გასაცემ ხელფასზე უნდა აღიარდეს ხელფასის დარიცხვის თანადროულად. დივიდენდიდან – დივიდენდის გამოცხადების დღიდან; პენსიისა და სტიპენდიამ – მათი გასაცემად დარიცხვის დღიდან; გადასახადის გადამხდელის საიდენტიფიკაციო ნომრის არმქონე პირებზე გადახდილ თანხაზე – ისეთი პირის მიერ გაწეული მომსახურების აღიარების თანადროულად და ა.შ.

გადახდის წყაროსთან დაკავებული გადასახადი საწარმოს გასაცემია. იგი შეიძლება იყოს საწარმოს ხარჯი (მაგალითად, ხელფასისა და პროცენტის შემთხვევაში), კაპიტალიზებადი დანახარჯი (მაგალითად გადასახადის გადამხდელის საიდენტიფიკაციო ნომრის არმქონე პირებზე შშენებარე ობიექტზე გაწეული მომსახურების ანაზღაურების შემთხვევაში) ან წმინდა მოგების ამოღება (მაგალითად, დივიდენდის გადახდის შემთხვევაში). მაგრამ საწარმოს მიერ საშემოსავლო გადასახადის ვალდებულების აღიარება პარდაპირ არ ეკორესპონდირება ხარჯებს, კაპიტალიზებად დანახარჯებსა და წმინდა მოგებას, რადგან ისინი პირის წინაშე ვალდებულების შემამციკრებელი ოპერაციებია.

საშემოსავლო გადასახადის დარიცხვის დროს კრედიტდება საშემოსავლო გადასახადის ანგარიში და დებიტდება ანგარიშები:

- გადასახდელი ხელფასები (დაქირავებულებზე დარიცხული გასამრჯელოდან საშემოსავლო გადასახადის დაკავებისას);
- გადასახდელი პროცენტები (დარიცხული პროცენტებიდან გადასახადის დაკავებისას);

- გადასახდელი დივიდენდები (საწარმოს პარტნიორებისათვის გასაცემი დივიდენდებიდან გადასახადის დაკავებისას);
- სავაჭრო ვალდებულებები (არარეზიდენტებზე ან გადასახადის ვალდებულების სიძღვრეობითი ნომრის არმქონე პირებზე გადასახადების დაკავებისას);
- სხვა მოკლევადიანი ვალდებულებები (პენსიიდან ან სტიპენდიიდან გადასახადის დაკავებისას).

საგადასახადო ვალდებულების შესრულება ბუღალტრულად გაგარდება

დებეტი – სამემოსავლო გადასახადი

კრედიტი – ეროვნული ვალუტა ბანკში

12.3. დამატებული დირექტივის გადასახადის (დღგ) აღრიცხვა

დღგ საწარმოსათვის არაპირდაპირი გადასახადია და, აქედან გამომდინარე, საწარმოს ევალება ფასეულობათა შეძენის დროს მომწოდებელს, ფასეულობის ღირებულებასთან ერთად, გადაუხადოს დღგ, რომლის ჩათვლის უფლება აქვს ფასეულობის გაყიდვასთან დაკავშირებით ბიუჯეტისათვის დღგ-ის გადახდის ვალდებულების წარმოშობის დროს. ბიუჯეტის კუთვნილი დღგ-ის გამოსათვლელი მარტივი ფორმულა შემდეგია:

$$ბ = გ - შ$$

სადაც ბ არის ბიუჯეტის კუთვნილი დღგ;

გ – პერიოდის განმავლობაში გაყიდვებთან დაკავშირებული დღგ;

შ – პერიოდის განმავლობაში შესყიდვებთან დაკავშირებული დღგ.

დღგ-სთან დაკავშირებით პერიოდი მოიცავს ერთ თვეს, პერიოდის განმავლობაში გაყიდვებთან დაკავშირებული დღგ აღრიცხვაში მოახსენიება როგორც გადასახდელი, ხოლო შესყიდვებთან დაკავშირებული დღგ – როგორც ჩასათვლელი დღგ. მათ შორის სხვაობა არის ბიუჯეტის კუთვნილი ან ბიუჯეტიდან დასაბრუნებელი დღგ.

მაგალითი

საწარმომ მიმდინარე თვეში გაყიდა 2.000 ლარის ღირებულების საქონელი (ეს არის დასახეური ბრუნვა). დღგ-ის საგადასახადო განაკვეთი 18 %-ია. შესაბამისად, საწარმოს მყიდველმა გადაუხადა 2.360 ლარი, ამავე პერიოდში საწარმოს შეძენილი საქონელი ღირდა 1.500 ლარის ფასეულობა, რისთვისაც მომწოდებელს გადაუხადა 1.770 ლარი. ასეთ შემთხვევაში ბიუჯეტის კუთვნილი დღგ არის 90 (360 – 270) ლარი.

ერთი შეხედვით თითქმის ბუღალტრულად დღგ-ის გამოთვლა, მაგრამ სიამაყეში იგი ბუღალტრისაგან მოითხოვს კოდექსის კარგ ცოდნას. სირთულე იმაში მდგომარეობს, რომ კოდექსის მსხვედრით არსებობს დღგ-სგან განთავისუფლებული ბრუნვები, შეღავათები, რომელიც ვრცელდება მოვლენით მიწოდებაზე.

რადგან დღგ დაკავშირებულია მიწოდებასთან, ფულადი ნაკადის მიღება მოიცავს მიწოდებული ფასეულობის ღირებულებასა და ამავე დღგ-ის თანხას. ე.ი. ხდება შემოსავლის მიღება და ერთდროულად ვალდებულების წარმოშობა ბიუჯეტთან მიმართებაში. ანალოგიურად, შეძენის დროს ფულადი საშუალების გასვლასთან ერთად წარმოიშობა აქციები ან ხარჯი და მოთხოვნა ბიუჯეტის წინაშე, ე.ი. ბაზის-ის მოთხოვნების გათვალისწინებით არ შეიძლება სისისავილი და ვალდებულება ერთად, ჯამით აქნეს აღიარებული. აქვე არ შეიძლება აქციები და ვალდებულება ყოველი ოპერაციის შემდეგ ერთმანეთს უბრუნდეს. აქედან გამომდინარე, გადასახდელი დღგ და გადახდილი დღგ ცალ-ცალკე ანგარიშზე აღრიცხვას ექვემდებარება. ე.ი. უნდა არსებობდეს დღგ-ის ვალდებულების ანგარიში (გადასახდელი დღგ) და მისი მაკონტროლებელი ანგარიში (გადახდილი დღგ).

წლის ბოლოს აუცილებელია ერთმანეთს შეუდარდეს ვალდებულებრივი გადასახდელი დღგ და გადახდილი ჩათვლილი დღგ-ის ანგარიშების ბრუნვები. უმცირესი ბრუნვა ელიმინირდება უდიდესის ხარჯზე. დარჩენილი ნაშთები გადახდის მომდევნო წლის შესაბამის ანგარიშებზე.

საბუღალტროდ განვიხილოთ რამდენიმე ოპერაცია. დავუშვათ, საწარმო იყენებს მარაგის მუდმივი აღრიცხვის მეთოდს.

1. შეძენილია 2.000 ლარის ნედლეული. მიღებულია საგადასახადო ანგარიშ-ფაქტურა 2.360 ლარზე, დღგ-ის ჩათვლით. მომწოდებლისათვის ფულის გადახდის მომენტს არსებითი მნიშვნელობა არ ექვება

დებეტი – ნედლეული და მასალები

2.000

დებეტი – გადახდილი დღგ

360

**კრედიტი - მოწოდებიდან და მომსახურებიდან
წარმოქმნილი ვალდებულებები 2360**

2. შეძენილია 3.000 ლარის საქონელი. მომწოდებელი ვისცემს რეგულირებას საქვეყნგარეშოდ გაყვნილი ფულით და გადახდილია 3.540 ლარი. მ.შ. დღე 540 ლარი

დებეტი - საქონელი 3.000

დებეტი - გადახდილი დღე 540

**კრედიტი - მოთხოვნები საწარმოს
პერსონალის მიმართ 3.540**

3. იმავე პერიოდში გასხვისებულია 8.000 ლარის მზა პროდუქცია. მყიდველს გადაეცა საგადასახადო ანგარიშ-შაქცურა 9.440 ლარზე. მყიდველმა საქონლის მიღებისთანავე გადაიხადა 5.000 ლარი (ფულის მიღების მომენტს არ ენიჭება მნიშვნელობა)

დებეტი - ნაღდი ფული ეროვნულ ვალუტაში 5.000

დებეტი - მოთხოვნები მოწოდებიდან და მომსახურებიდან 4.440

კრედიტი - შემოსავალი რეალიზაციიდან 8.000

კრედიტი - გადასახდელი დღე 1.440

4. გადახდილია ბუჯეტის კუთვნილი დღე 400 ლარი

დებეტი - გადასახდელი დღე 400

**კრედიტი - ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ
ბანკში 400**

5. 31 დეკემბერს განიშთებულია გადახდილი ჩათვლილი დღეის ანგარიში

დებეტი - გადასახდელი დღე 900

კრედიტი - გადახდილი დღე 900

აღნიშნული ოპერაციების შემდეგ გადასახდელი დღე-ის ანგარიშებზე ღირდება ვალდებულების ნაშთი 140 ლარი. იგი ამავე ოდენობით გადაეცა მომდევნო წლისათვის გასხნალ ანგარიშზე.

ზემოთ მოგვანილი ბუღალტრული გაგებრებით ილუსტრირებულია დღე-ის გიპური სამეურნეო ოპერაციები. პრაქტიკაში ხშირია კერძო შემთხვევები, რომლებიც თავისებურ ბუღალტრულ ვიგარებებს მოითხოვს. გავეცნოთ ზოგიერთ მათგანს.

საწარმო არ არის დღე-ის გადამხდელად რეგისტრირებული მიუხედავად იმისა, რომ იგი დღე-ს შეძენის დროს იხდის, მას არა აქვს გადახდილი დღე-ის უკან მოთხოვნის უფლება ქვეყნის შიგნით

ანგარიშებზე გაყიდვებზე, ამ შემთხვევაში, მომწოდებლისათვის გადახდილი დღე-ის თანხა არ განიხილება დაბრუნებად გადასახადად და იგი შეძენილი აქციების კომპონენტი ხდება. დავეუქმოთ დღე-ის გადამხდელად არარეგისტრირებულმა გადასახადის გადამხდელმა საქონელი შეიძინა 5.000 ლარად. დღე-ის ჩათვლით გადაიხადა 5.900 ლარი ნაღდი ფული. შეძენილ საქონელს თანხიდან დღე-ის ანგარიშ-შაქცურა. ოპერაცია ბუღალტრულად გაგებრდება შემდეგი შეფასებით:

დებეტი - საქონელი 5.900

კრედიტი - ეროვნული ვალუტა საღაროში 5.900

საწარმო ახორციელებს ექსპორტის ოპერაციას. იგი იბეგრება დღე-ის ნულოვანი ვანაქციით. ეს ეხება დღე-ის გადამხდელად რეგისტრირებულ და არარეგისტრირებულ პირს. ამიტომ თუ გვეუქმებო, რომ წინა აბზაცში მოგვანილი საწარმო ახდენს შეძენილი საქონლის ექსპორტს მალიიანი, იგი მოიპოვებს 900 ლარის უკან დაბრუნების უფლებას. უკან დაბრუნებადი დღე შეამცირებს რეგულირებადი საქონლის თვითღირებულებას ბუღალტრული გაგებრებით

დებეტი - გადახდილი დღე 900

კრედიტი - სასაქონლო-მაგერიალური მარაგის

კორექტირება 900

ანალოგიურ სიტუაციაში დღე-ის გადამხდელი საწარმო სასაქონლო-მაგერიალური მარაგის კორექტირებას არ მოახდენს, რადგან მისი მარაგის ღირებულება არ მოიცავს დღე-ის თანხას.

დღე-ის გადამხდელად რეგისტრაციის შემდეგ, საწარმო უფლებამოსილია ჩაითვალოს რეგისტრაციის ძალაში შესვლის თარიღით წამოთად არსებულ აქციებზე გადახდილი დღე-ის ის ნაწილი, რომელზეც საგადასახადო ანგარიშ-შაქცურა გამოწერილია საანგარიშო პერიოდის დამთავრებიდან არა უგვიანეს 45 დღისა. იგი ბუღალტრულად გაგებრდება

დებეტი - გადახდილი დღე

კრედიტი - საქონელი

საწარმო შესაძლებელია ეწეოდეს არაეკონომიკურ საქმიანობას. არაეკონომიკური საქმიანობა არ განეკუთვნება დღე-ით დაბეგრის ობიექტს, თუ ამ მიზნით გამოყენებულ საქონელზე/მომსახურებაზე დღე-ის გადასახადის გადამხდელს მადებული არა აქვს დღე-ის ჩათვლა. დავეუქმოთ საწარმომ დღე-ით შეიძინა 1.000 ლარის საქონელი. საქონელზე გადასახდელი დღე 180 ლარს შეადგენს. საქონელი თავიდანვე არაეკონომიკური მიზნით გამოსაყენებლად იყო განსაზღვრული, ამიტომ საანგარიშგებო პერიოდის დღე-ის

დეკლარაციაში 180 ლარის ჩათვლის მოთხოვნა არ გაკეთებულა
საქონლის შეძენა ბუღალტრულად გაგზავნილი

ლებეტი - საქონელი 1,180

კრედიტი – საფაქრო ვალდებულებები 1.180

თუ საწარმოს თავიდან არ უკნებოდა გამომწეული ამ საქონელს გამოყენება არაუკონომიკური საქმიანობისათვის, იგი დეკლარაციასში წარმოდგენდა 180 ლარს ჩასათვლელად, ხოლო ოპერაციებზე ვაჭრობა დებოდა.

დებუტი - საქონელი 1000

დებუტი - გადახდილი დღგ 180

კრედიტი - სავაჭრო ვალდებულებები 1.180

მაგრამ, თუ ამის შემდეგ გამოიყენებს ამ საქონელს არაეკონომიკური საქმიანობისათვის, მას წარმოებული ჩათვლილი დღ-ის ბიუჯეტში გადახდის ვალდებულება, რადგან ოპერაცია ხდება დღ-ით დიზეგვრის ობიექტი. დაუშვათ, მოცემულ სიტუაციაში საწარმოში არაეკონომიკური საქმიანობისათვის გამოიყენა 500 ლარის საქონელი, რომელზეც 90 ლარი დღ-ის ჩათვლა მიღებულია სანაგარიძგებო თვის დასაბეგრ ბოუნეის დიზამტება არა 500 ლარი, არამედ ამ საქონლის დირეკტულება სანიმრო ფისათ ვოქება, იგი შეადგენს 550 ლარს. თუ ვაიერარდებთ, რომ სანაგარიძგებო თვეს საწარმოს სხვა დასაბეგრი ბოუნეა არ პქონია, მაშინ მოცემულ დასაბეგრი ოპერაციიდან დარიცხულა დღვ გჯგარდება

დებუტი - არასათქმურადი ხარჯი 649

კრედიტი - გადასახდელი დღგ. 99

კრედიტი - საქონელი 550

დღგ-ით დასაბუჯვრ თაქრაციებთან ერთად, საწარმოს შესაძ-
ლო პქონდეს დღგ-გან განთავისუფლებულ თაქრაციები, ასეთ შემ-
თხვეუებში, დღგ-ის ჩათვლა ხდება მხოლოდ დასაბუჯვრ თაქრაციებში
გამოყენებული საქონლის/მომსახურების ღირებულების შესაბა-
რისად. თუ შეუძლებელია ასეთი გამოჯენა, დღგ-ის ჩასათვლელი
თანხა ვანისაზღვრება საერთო ბრუნვის თანხაში დასაბუჯვრი
ბრუნვის ხვედრითი წონის მიხედვით, თორვე შემთხვევაში აღვლილ
ბქეს ვადახდელი დღგ-ის ანგარიშის ღირებუმა უკვე ძსახული თანხის
შემცირებას, რაც ბულალგრულად გაგარდება.

დებუტი - სასაქონლო-მატერიალური მარაგის

კლარეჯტობა

კრედიტი - გადახდილი დღე

საიდენტიფიკაციო ნომრის მქონე რეზიდენტი გადასახადის გადამხდელი ვალდებულია აწარმოოს დღ-ის უკუდაბეგრა, თუ მას

საქართველოს გერბიგორიამზე მომსახურება გაუწია არარეზიდენტმა
საზღვაო, რეზიდენტმა გადასახდელი მომსახურების ღირებულებას არიც-
ხაეს დღგ-ს და დადგენილ ვადაში იხდის გადასახადს. დაეუქმეთ,
რეზიდენტმა გადასახდელმა დღგ-ის გადასახდელად არარეზიდენტურ-
ული არარეზიდენტისაგან მიიღო მომსახურება, რომლის ღირებუ-
ლება 1,000 ლარია. რეზიდენტი გადასახდელი ვალდებულია დაარიყ-
ოს და გადაიხადოს დღგ 180 ლარი. განიხილება ორი შემთხვევა:
პირველი, როდესაც საწარმო არ არის დღგ-ის გადასახდელი და მეო-
რე, როდესაც საწარმო დღგ-ის გადასახდელია. პირველ შემთხვევაში
გადახდილი დღგ წარმოადგენს ხარჯს და ბუღალტრულად გატარდება

დებუტი - საოპერაციო ხარჯები 1.180

კრედიტი - სავაჭრო ვალდებულება 1.000

ერედიტი - გადასახდელი დღე 180

(ხარჯისა და ებღრუბულებების აღიარება)

დებუტი - გადასახდელი დღე 180

ძრედილი - ჭული ეროვნულ ვალუტაში 180

(დღე-ის გაღობა)

მეორე შემთხვევაში გადასახადის გადამხდელისათვის ღირს
ბიუჯეტში გადარიცხვის საბუთი ითვლება საგადასახადო ანგარიშ-
ჩაქცურად და თუ მომსახურება გამოიყენება ღირს ღირსებური
აპერაციისათვის, მაიღებს სათანადო ჩათვლას. იგი ბუღალტრულად
დასახება

ფაქტობრივად — სათქმურადი ხარჯები 1000

დებეტი - გადახდილი დღგ 180

კრედიტი - სავაჭრო ვალდებულება 1.000

კრედიტი - უკუდაბეჭდვით გზავსახდული დღგ 180

(ხარჯება და ვალდებულებების აღიარება)

დებები - უკუდაბეგვრით გადასახდელი დღგ 180

კრედიტი - უკლი ეროვნულ ვალუტაში 180

(უკუღაბეჭურვით ვადასახლებული ღღუ-ის ვადახდა)

ზოგჯერ საწარმოს უბლება დღგ-ის თანხის კორექტირება
მაკორექტირებელი ანგარიშ-ჟაქურის საფუძველზე. იგი შესაძლოა
უკვემთოდებოდეს როგორც ჩასათვლელ, ისე გადასახდელ დღგ-ს.
გადისახდელი დღგ-ის თანხის კორექტირებამ შეიძლება გამოიწვიოს
დღგ-ის ვიდელებების გაზრდა ან/და შემცირება. დღგ-ის ეხლდებუ-
ლების შემცირების მიზნით, კორექტირების თანხა ბუღალტრულად
გაბარდება

დებუტი – გადასახდელი დღგ

კრედიტი – სავაჭრო მოთხოვნები ან

კრედიტი – ფულადი სახსრების ანგარიში
(*მყიდველისათვის კორექტირების ანგარიშ-ფაქტურის გამოწერის თანადროულად სხვაობის თანხის დაბრუნებისას*)

დღგ-ის ვალდებულების გაზრდა კორექტირების გზით ბუღალტრულად გატარდება

დებუტი – სავაჭრო მოთხოვნები ან

დებუტი – ფულადი სახსრების ანგარიში (*მყიდველისათვის კორექტირების ანგარიშ-ფაქტურის გამოწერის თანადროულად სხვაობის თანხის გადახდისას*)

კრედიტი – გადასახდელი დღგ

როდესაც მომწოდებლის მიერ ხდება მაკორექტირებელი ანგარიშ-ფაქტურის გამოწერა და კორექტირდება ჩასათვლელი დღგ-ის თანხა, იგი ბუღალტრულად გატარდება

ა) ჩასათვლელი თანხის შემცირების მიზნით

დებუტი – სავაჭრო ვალდებულებები ან

დებუტი – ფულადი სახსრების ანგარიში (*მომწოდებლის მიერ კორექტირების ანგარიშ-ფაქტურის გამოწერის თანადროულად სხვაობის თანხის დაბრუნებისას*)

კრედიტი – გადახდილი დღგ

ბ) ჩასათვლელი თანხის გაზრდის მიზნით

დებუტი – გადახდილი დღგ

კრედიტი – სავაჭრო ვალდებულებები ან

კრედიტი – ფულადი სახსრების ანგარიში
(*მომწოდებლის მიერ კორექტირების ანგარიშ-ფაქტურის გამოწერის თანადროულად სხვაობის თანხის გადახდისას*)

12.4. აქციზის აღრიცხვა

აქციზის გადახდა ევალება საწარმოს, რომელიც საქართველოში აწარმოებს აქციზურ საქონელს, აგრეთვე საწარმოს, რომელიც ახდენს აქციზური საქონლის იმპორტს ან შავი ან/და ფერადი ლითონის ექსპორტს. აქციზი დღგ-ის ანალოგიურად არაპირდაპირი გადასახადია, მაგრამ მათი აღრიცხვის წესებით არსებითად განსხვავებულია. ქვემოთ განხილულია ზოგიერთი საკითხი.

საქართველოში აქციზური საქონლის იმპორტიორი საწარმოსათვის, რომელიც არ არის აქციზური საქონლის მწარმოებელი, გადახდილი აქციზი იმპორტირებული საქონლის თვითღირებულების კომპონენტია. დაუშვათ, საწარმო ახორციელებს სპირტიანი სასმელების იმპორტს და შემდგომ რეალიზაციას საქართველოში. იმპორტირებისას გადახდილი აქციზი დაემატება საქონლის თვითღირებულებას ბუღალტრული გაგარებით

დებუტი – საქონელი

კრედიტი – ეროვნული ვალუტა ბანკში

საწარმოს მიერ შავი ან/და ფერადი ლითონის ექსპორტირების დროს გადახდილი აქციზი წარმოადგენს მიწოდების ხარჯს და იგი ბუღალტრულად გატარდება

დებუტი – მიწოდების სხვა ხარჯები

კრედიტი – ეროვნული ვალუტა ბანკში

სხვა შემთხვევაში, პირს, რომელიც ახორციელებს დისაბეჯეროვან მოქმედებას, უფლება აქვს მიიღოს საგადასახადო ჩათვლა მიწოდებული (გადაცემული, საწყობიდან სარეალიზაციოდ გატანილი, ექსპორტირებული) აქციზური საქონლის საწარმოებლად გამოყენებულ საქონელზე (ნედლეულზე) გადახდილი ან გადასახდელი აქციზის ოდენობით. აქციზთან დაკავშირებული ბუღალტრული გაგარებების საილუსტრაციოდ განვიხილოთ შემდეგი მაგალითი.

საწარმომ აქციზური საქონლის საწარმოებლად მოახდინა აქციზური ნედლეულის იმპორტი. იმპორტირებულ ნედლეულზე გადაიხდა აქციზი 2.000 ლარი. ასევე შეიძინა საქართველოში წარმოებული აქციზური ნედლეული და მომწოდებელს გადაუხდა აქციზი 2.500 ლარი. რაღაგანაც საწარმოს აქვს იმპორტირებულ საქონელზე საბაჟო დეკლარაცია და ადგილზე შეძენილ ნედლეულზე მომწოდებლის საგადასახადო ანგარიშ-ფაქტურა, თუ იგი ამ ნედლეულს გამოიყენებს აქციზური საქონლის საწარმოებლად, მას ექნება შესაბამისი აქციზის ჩათვლის ან დაბრუნების უფლება. ვინაიდან დღგ-საგან განსხვავებით გადახდილი აქციზის ჩათვლა ხდება ნედლეულის

გამოყენების შესაბამისად, ბუღალტრული აღრიცხვის მიზნებისათვის სასურველად განცალკევებით აღირიცხოს ჩასათვლელი და ჩათვლილი აქციების თანხები. ამ მოსაზრებით ნელეულის შეძენის დროს გადახდილ აქციებზე ოპერაცია ბუღალტრულად გატარდება

ღებუგი - ჩასათვლელი აქციები 2.000

კრედიტი - ეროვნული ვალუტა ბანკში 2.000
(იმპორტზე გადახდილ აქციებთან დაკავშირებით)

ღებუგი - ჩასათვლელი აქციები 2.500

კრედიტი - სავაჭრო ვალდებულებები 2.500
(აღვიღზე შეძენილ ნელეულზე გადახდილ აქციებთან დაკავშირებით)

საწარმოში აქციური საქონლის საწარმოებლად გამოიყენა როგორც იმპორტირებული ისე ადგილობრივი ნელეული წარმოებული აქციური საქონლის ნაწილი მყიდველს მიაწოდა ადგილობრივ ბაზარზე, ხოლო ნაწილი ექსპორტი განახორციელა. ადგილობრივ ბაზარზე მიწოდებულ აქციური საქონლის წარმოებაზე დახარჯულ ნელეულზე გადახდილი აქციები შეადგენდა 1.500 ლარს, ხოლო ექსპორტირებულზე - 2.300 ლარს. ადგილზე გაყიდულ აქციებზე საქონელზე გადასახდელი აქციები შეადგენს 2.400 ლარს, ხოლო ექსპორტირებული საქონელი აქციების ნულოვანი განაკვეთით იბეგრება. საწარმოს უფლება აქვს ექსპორტირებული აქციური საქონლის შესაბამისი აქციების დაბრუნება მოითხოვოს ან ჩაითვალოს, თუ საწარმო მეორე გზას აირჩევს, აქციების ჩათვლა ბუღალტრულად გატარდება

ღებუგი - ჩათვლილი აქციები 3.800

კრედიტი - ჩასათვლელი აქციები 3.800

ჩათვლისა და დაბრუნების მოთხოვნის შემთხვევაში ოპერაცია გატარდება

ღებუგი - ჩათვლილი აქციები 1.500

კრედიტი - ჩასათვლელი აქციები 1.500
(აქციების ჩათვლის შემთხვევაში)

ღებუგი - დასაბრუნებლად მოთხოვნილი აქციები 2.300

კრედიტი - ჩასათვლელი აქციები 2.300
(აქციების დაბრუნების მოთხოვნის შემთხვევაში)

ამდენად, ჩასათვლელი აქციების ნაშთი საწარმოს კიდევ რჩება 700 ლარი, რომელიც დარჩენილი ნელეულის გამოყენების კვალობაზე იქნება ჩათვლილი ან მოთხოვნილი უკან დასაბრუნებლად.

აქციების გადახდაზე წარმოშობილი ვალდებულება ბუღალტრულად გატარდება

ღებუგი - სავაჭრო მოთხოვნები 2.400

კრედიტი - გადასახდელი აქციები 2.400

იმის გათვალისწინებით, რომ საწარმოში ექსპორტირებულ აქციებზე საქონელზე აქციების უკან დაბრუნება მოითხოვს, მისი სავალისხადო ვალდებულების ნაშთი შეიღგენს 900 (2.400 - 1.500) ლარს, მისი გადახდა ბუღალტრულად გატარდება

ღებუგი - გადასახდელი აქციები 900

კრედიტი - ეროვნული ვალუტა ბანკში 900

12.5. სოციალური გადასახადის აღრიცხვა

სოციალური გადასახადის გადახდის ვალდებულება წარმოიქმნება ნებისმიერ საწარმოს, რომელიც დაქირავებულ შრომას იყენებს. წარმოშობილი ვალდებულება, მეორე მხრივ, შეიძლება იყოს ხარჯი ან კაპიტალიზებადი დანახარჯი. დამქირავებლისათვის სოციალური გადასახადის ვალდებულების თანხის გაანგარიშების მიზანს ხელუფასი (ხელუფასის სახით მიღებული შემოსავლები) წარმოადგენს. ხელუფასიდან სოციალური გადასახადის დარიცხვის ოპერაციები, იმის მიხედვით, თუ რა მიზნით იყო გაცემული ხელუფასის სახით მიღებული შემოსავალი, ბუღალტრულად გატარდება

ღებუგი - წარმოების (მომსახურების) მუშების ხელუფასზე

დარიცხული სოციალური გადასახადის ხარჯი

ღებუგი - მიწოდების პროცესის მუშების ხელუფასზე

დარიცხული სოციალური გადასახადის ხარჯი

ღებუგი - აღმინისგრაიული პერსონალის ხელუფასზე

დარიცხული სოციალური გადასახადის ხარჯი

ღებუგი - არასაოპერაციო ხარჯები (სოციალური

გადასახადის ხარჯის გამოყოფით - მაშინ,

როდესაც ხელუფასის სახით მიღებული შემოსავალი

არ გამოიქვითება ერთობლივი შემოსავლიდან)

ღებუგი - დაუმთავრებული მშენებლობა

ღებუგი - იჯარით აღებული ქონების კეთილმოწყობა

კრედიტი - სოციალური გადასახადი (ყველა შემთხვევაში)

საწარმოს სოციალური გადასახადის გადახდის ვალდებულება წარმოეშობა მაშინაც, როდესაც იგი საქართველოში გაწეულ მომსახურებას უნაირად უნდა განიხილოს საგადასახადო ორგანოში გადამხდელად არარეგისტრირებულ ფიზიკურ პირს. დავეშვათ, საწარმო საქონლის გასაყიდად გრანსპორტირებისათვის მომსახურება მიიღო ფიზიკური პირისაგან. საგრანსპორტო მომსახურებისათვის გადასახდელი თანხა შეადგენდა 500 ლარს. ამ შემთხვევაში საწარმო ვალდებულია მომსახურების გამწევე პირს დაუკავოს საშემოსავლო გადასახადი, გადახდის საზღაურზე დაბარიცხოს სოციალური გადასახადი და ორივე გადასახადი გადაიხადოს ბიუჯეტში. მოცემულ სიტუაციაში ოპერაციები ბუღალტრულად გატარდება

ღებუგი - გრანსპორტირების ხარჯები 500

კრედიტი - სავაჭრო ვალდებულებები 500

(მომსახურების ხარჯის აღიარება)

ღებუგი - სავაჭრო ვალდებულებები 60

კრედიტი - საშემოსავლო გადასახადი 60

(საშემოსავლო გადასახადის დაკავება)

ღებუგი - გრანსპორტირების ხარჯები 100

კრედიტი - სოციალური გადასახადი 100

(სოციალური გადასახადის დარიცხვა)

სოციალური გადასახადის გადახდის დროს ღებუგდება სოციალური გადასახადის ანგარიში და კრედიტდება ყუღადი სახსრების ანგარიში.

12.6. ქონების გადასახადის აღრიცხვა

საწარმო ქონების გადასახადს იხდის გრძელვადიან აქტივებზე, კერძოდ, ქონების გადასახადით დაბეგვრის ობიექტია მის ბალანსზე რიცხული ძირითადი საშუალებები, დაუმონტაჟებელი მოწყობილობები, დაუმთავრებელი კაპიტალური დაბანდებიანი, არამაგერიბლური აქტივები და მიწა. გადასახადის გადახდის პირობების მიმართ საგადასახადო კოდექსის განსხვავებული მოთხოვნებიდან გამომდინარე, მათი აღრიცხვა გარკვეული თავისებურებებით გამოიწვევა. კერძოდ, მიწის გარდა სხვა ქონების გადასახადს საწარმო, მიმდინარე გადასახადის სახით, წელიწადში ოთხჯერადი თანაბარი ოდენობით იხდის. მიწაზე ქონების გადასახადს კი არიგხავს საგადასახადო სამსახური და ვადაშდელს უგბავნის „საგადასახადო მოთხოვნას“. აქედან გამომდინარე, მიწის გადასახადის დარიცხვა ხდება საგადასახადო მოთხოვნის მიღებისას, ხოლო სხვა ქონებაზე დარიცხვა წარმოებს საგადასახადო წლის ბოლოს მდგომარეობით, საწარმოს მიერ შეღვენილი ქონების გადასახადის გაანგარიშების საფუძველზე. ამიგომ, მიმდინარე გადასახდელები ბუღალტრულად განიხილება წინასწარ გადახილ გადასახადად. დავეშვათ, საწარმოში მისის თვეში მიიღო მიწაზე დარიცხული ქონების გადასახადის შესახებ „საგადასახადო მოთხოვნა“. კერძოდ, სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწაზე 400 ლარი და არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწაზე 600 ლარი. საწარმო „საგადასახადო მოთხოვნის“ საფუძველზე აღიარებს საგადასახადო ვალდებულებას ბუღალტრული გატარებით

ღებუგი - სხვა საგადასახადო ხარჯი 1000

კრედიტი - მიწის გადასახადი 1000

საწარმო ვალდებულია, არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწაზე ქონების გადასახადი გადაიხადოს ორ თანაბარ ნაწილად - 15 აგვისტომდე და 15 ნოემბრამდე, ხოლო სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწაზე - 15 ნოემბრამდე. ყველა შემთხვევაში გადახდილი გადასახადი ბუღალტრულად გატარდება

ღებუგი - მიწის გადასახადი

კრედიტი - ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში

სხვა ქონების გადასახადს საწარმო წლის განმავლობაში იხდის მიმდინარე გადასახადის სახით. მისი გადახდა ბუღალტრულად გატარდება

ღებუგი - ქონების გადასახადი

კრედიტი - ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში

მიმდინარე გადასახდელების სახით ბიუჯეტში ჩარიცხული თანხები ჩაითვლება საანგარიშო წლის მიხედვით გაანგარიშებული გადასახადის თანხად. წლის ბოლოს მდგომარეობით გაანგარიშებული ქონების გადასახადი დაირიცხება ბუღალტრული გაგარებით

ღებუგი - სხვა საგადასახადო ხარჯი

კრედიტი - ქონების გადასახადი

12.7. სათამაშო ბიზნესის გადასახადის აღრიცხვა

სათამაშო ბიზნესის გადასახადის გადამხდელები არიან პირები, რომლებიც ეწევიან სამეწარმეო საქმიანობას ლგარიებით, კაზინოებით, აზარტული და სხვა სათამაშო ბიზნესით. სათამაშო ბიზნესის სახეობა მიხედვით, გადასახადის გადახდა ხდება ბიზნესის შედეგთან ან გადასახადის გადახდის ნიშნითან დაკავშირებით. ბიზნესის შედეგთან დაკავშირებით გადასახადის გადახდა ხდება ლგარიებისა და წამახალისებელი გათამაშების მიხედვით. გადასახადის გაანგარიშების ბაზას, შესაბამისად, წარმოადგენს ლგარიების ბილეთების რეალიზაციიდან მიღებული შემოსავალი და საპრიზო ფონდი გადასახადი გამოითვლება ყოველი თვის შედეგიდან გამომდინარე და გადაიხდება მომდევნო თვის 15 რიცხვამდე. თვის ბოლოს შედეგითი ლეკლარაციის საფუძველზე, სათამაშო ბიზნესის გადასახადის დაირიცხვა ხდება ბუღალტრული გაგარებით

ღებუგი - სხვა საგადასახადო ხარჯი

კრედიტი - სათამაშო ბიზნესის გადასახადი

ბიუჯეტში გადარიცხული გადასახადის თანხა გაგარდება

ღებუგი - სათამაშო ბიზნესის გადასახადი

კრედიტი - ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში

გადასახადის გადახდის ნიშნის მიხედვით, სათამაშო ბიზნესის გადასახადის გადახდა ხდება კაზინოს მფლობელების, სათამაშო აპარატებისა და გოგალიზატორის, ბიზნოს, ლგოს სალაროების მოწყობისას, ასეთი თამაშის ორგანიზატორები სათამაშო ბიზნესის გადასახადს იხდიან გადასახადის გადახდის ნიშნების შეძენისას. ამდენად, გადასახადი გადაიხდება წინასწარ, საანგარიშო თვის დაწყებამდე. შესაბამისად, ჯერ შეესივრება გადასახადის გადახდის ფაქ-

ტი, ხოლო გადასახადის დაირიცხვა ხდება საანგარიშო თვის ამოწურვის კვალობაზე. სათამაშო ბიზნესის გადასახადის წინასწარი გადახდის თარიღით ოპერაცია ბუღალტრულად გაგარდება

ღებუგი - სათამაშო ბიზნესის გადასახადი

კრედიტი - ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში

საანგარიშო თვის ბოლო დღეს ხდება გადახდილი გადასახადის ხარჯად აღიარება ბუღალტრული გაგარებით

ღებუგი - სხვა საგადასახადო ხარჯი

კრედიტი - სათამაშო ბიზნესის გადასახადი

ფინანსური ანგარიშგების მომხმარებლისა და წარდგენის ძირითადი კონცეფციები

13.1. ფინანსური ანგარიშგების არსი და მიზანი

ფინანსურ ინფორმაციას მრავალი მომხმარებელი ბეჭდის. ესენი არიან: არსებული და პოტენციური ინვესტორები, დაქირავებული მუშაკები, კრედიტის გამცემები, მომწოდებლები და სხვა საუბრო კრედიტორები, მყიდველები, მთაბრობები და მათი უწყებები, საზოგადოება, ყოველ მათგანს კონკრეტული მოთხოვნილება გააჩნია ფინანსური ინფორმაციის მიმართ და ეს მოთხოვნილებები ერთმანეთისაგან განსხვავებულია. წარმოდგენილია ყველა ფინანსური ინფორმაციის ერთიანი უწყისის ფორმატში თანამოყრდნობა და ასეთი სახით მომხმარებლისათვის მიწოდება. ამასთან, კონკრეტული პირობებში, არამომხმარებლისათვის ისეთი ინფორმაციის გახსნა, რომელიც მხოლოდ მმართველობით ხასიათს ატარებს. ამიტომ, როგორც წესი, წინასწარ განისაზღვრება — რა ფორმის, შინაარსისა და მოცულობის ინფორმაცია აისახოს ფინანსურ ანგარიშგებაში, რომელიც მეტ-ნაკლებად დააკმაყოფილებს ყველა მომხმარებლის მოთხოვნებს. ასეთი ანგარიშგება საერთო დანიშნულების ფინანსური ანგარიშგების ხასიათს ატარებს, ცხადია, საერთო დანიშნულების ანგარიშგებაში ინფორმაციის მომხმარებელთა მოთხოვნა ვერ იქნება უბრუნელოდ დატოვებული სრული ოდენობით, მაგრამ იგი მოწოდებულია ინფორმაციის ყველა მომხმარებლის მოთხოვნილება გაითვალისწინოს და დააკმაყოფილოს. ყველა მომხმარებლისათვის ხელმისაწვდომი რომ იყოს საერთო დანიშნულების ფინანსური ანგარიშგება, გამოქვეყნებას ექვემდებარება. აქედან გამომდინარე, საერთო დანიშნულების ფინანსური ანგარიშგება გამოსაქვეყნებელ ფინანსურ ანგარიშგებას წარმოადგენს. გარდა გამოსაქვეყნებელი ფინანსური ანგარიშგებისა, პრაქტიკაში გვხვდება შიდა დანიშნულების ანგარიშგება, რომელიც დგება საწარმოს სამმართველო აპარატის მიერ დადგენილი ფორმითა და შინაარსით. მისი შედგენისა და ხელმძღვანელობისათვის წარდგენის წესები და ვადები არ რე-

გულირდება აღრიცხვა-ანგარიშგების მარეგულირებელი ორგანოს მიერ დადგენილი სტანდარტებით.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, საერთო დანიშნულების ანუ გამოსაქვეყნებელი ფინანსური ანგარიშგება ცნობილია სახელწოდებით — **ფინანსური ანგარიშგება**.

ფინანსური ანგარიშგება წარმოადგენს ბუღალტრული აღრიცხვის სტანდარტების შესაბამისად შეგროვილ, დამუშავებულ და მომხმარებლისათვის განსაზღვრული ფორმით მომზადებულ საერთო დანიშნულების ფინანსურ ინფორმაციას უზრუნველყოფს.

ფინანსური ანგარიშგება არის საწარმოს ფინანსური მდგომარეობისა და მის მიერ განხორციელებული სამეურნეო ოპერაციების სტრუქტურულად ჩამოყალიბებული ფინანსური სურათი.

ფინანსური ანგარიშგების მიზანია, ინფორმაციის მომხმარებლებს დაეხმაროს ეკონომიკური გადაწყვეტილების მიღებაში, საწარმოს ფინანსური მდგომარეობის, საქმიანობის შედეგებისა და ფინანსური მდგომარეობის ცვლილების შესახებ საიმედო ინფორმაციის მიწოდებით.

როგორც წესი, ფინანსურ ანგარიშგებაში წარმოდგენილია მხოლოდ გასული საანგარიშგებო პერიოდის ფინანსური შედეგი. იგი ხშირად არ მოიცავს არაფინანსურ ინფორმაციას. ამიტომ ფინანსური ანგარიშგება არ იძლევა მომხმარებლისათვის გადაწყვეტილების მისაღებად ამომწურავ ინფორმაციას, მაგრამ მაინც პასუხობს მომხმარებელთა უმრავლესობის საერთო მოთხოვნებს. მავალითა, ფინანსური ანგარიშგების თითქმის ყველა მომხმარებელს აინტერესებს ფულადი სახსრებისა და მათი ეკვივალენტების გამოყენების უნარი. ეს უნარი განსაზღვრავს საწარმოს შესაძლებლობას — დაქირავებულ მუშაკებსა და მომწოდებლებს გადაუხადოს კუთვნილი თანხა, დაუბრუნოს პროცენტები და მიღებული სესხები, აგრეთვე, მოგება გაუნაწილოს საწარმოს პატრონორებს.

III.2. ფინანსური ანგარიშგების მომზადების კომპონენტები

ფინანსური ანგარიშგების მომზადების პროცესი ინფორმაციის საწარმოს ფინანსური მდგომარეობის შესახებ, რომელიც, როგორც წესი, მოიცავს საწარმოს აქტივებს, ვალდებულებებსა და საკუთარ კაპიტალს, ამ ინფორმაციას დაყრდნობით, მომხმარებელს შეუძლია დაადგინოს საწარმოს ფინანსური სტრუქტურა, ლიკვიდობა და ვალდებულებების განაწილება, აგრეთვე, ეკონომიკური გარემოს ცვლილებებთან შეგუების უნარი. საწარმოს განკარგულებაში არსებული ეკონომიკური რესურსებისა და წარსულში ამ რესურსების გარდაქმნის უნარის შესახებ ინფორმაცია სასარგებლოა იმისათვის, რომ განისაზღვროს საწარმოს მიერ მომავალში ფულადი და ფულადი სახსრების ეკვივალენტების წარმოქმნის უნარი. ინფორმაცია ფინანსური სტრუქტურის შესახებ სასარგებლოა იმისათვის, რომ განისაზღვროს მომავალი მოთხოვნა სესხების მიღებაზე და როგორ განაწილდება მომავალი მოგება და ფულადი სახსრები მესაკუთრეთა შორის.

ფინანსური ანგარიშგების მომზადებისათვის ასევე საინტერესოა ინფორმაცია საწარმოს საქმიანობის შედეგების, განსაკუთრებით კი მისი მომგებიანობის შესახებ. საწარმოს საქმიანობის შედეგი მოიცავს ისეთ მნიშვნელოვან მაჩვენებლებს, როგორიცაა შემოსავლები და ხარჯები. ეს ინფორმაცია სასარგებლოა საწარმოს მფლობელობაში არსებული რესურსების საფუძველზე ფულადი სახსრების გამოყენების უნარის პროგნოზირებისათვის. იგი ასევე გამოადგება საწარმოს მიერ შესაძლო დამატებითი რესურსების ეფექტურად გამოყენების შესახებ გადაწყვეტილებების მისაღებად.

მომხმარებელთა საერთო ინტერესების გათვალისწინებით, ფინანსური ანგარიშგების სრული პაკეტი მოიცავს:

- ა) ბალანსი;
- ბ) მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებას;
- გ) ანგარიშგებას საწარმოს საკუთარ კაპიტალში ცვლილების შესახებ;
- დ) ფულადი ნაკადების ანგარიშგებას; და
- ე) სააღრიცხვო პოლიტიკასა და განმარტებით შენიშვნებს.

ფინანსური ანგარიშგება შეიძლება აგრეთვე შეიცავდეს ცხრილურ დანართებსა და სხვა ინფორმაციასაც, რომლებიც ემყარება ფინანსურ ანგარიშგებას ან გამომდინარეობს მისგან და განიხილება ფინანსურ ანგარიშგებასთან ერთად მთლიანობაში. ამგვარად

ქრალეები და დამატებითი ინფორმაცია შეიძლება ეხებოდეს, მაგალითად, განმარტებით შენიშვნებს.

საწარმოები ფინანსური ანგარიშგების გარდა წარადგენენ საწარმოს ხელმძღვანელობის მიერ მომზადებულ ფინანსურ მაშობრებს, რომელშიც აღწერილი და ახსნილი უნდა იყოს საწარმოს ფინანსური საქმიანობის შედეგები და ფინანსური მდგომარეობის ძირითადი საკითხები, აგრეთვე ის ძირითადი განუსაზღვრელობები, რასაც ადვილი პქონდა საწარმოს საქმიანობის პროცესში.

III.3. ფინანსური ანგარიშგების მომზადების საფუძვლები

ფინანსური ანგარიშგების მომზადება უნდა ეყრდნობოდეს ეფექტურ და ობიექტურ თვალსაზრისს, საწარმოს ფინანსური მდგომარეობის, მისი საქმიანობის შედეგებისა და ფინანსური მდგომარეობის ცვლილებების შესახებ. უკუყვარ და ობიექტური ინფორმაციის წარდგენის შესაძლებლობას აძლევს ინფორმაციის თითოეული ხარისხობრივი მახასიათებლისა და ბუღალტრული აღრიცხვის სპეციფიკური სტანდარტის გამოყენება.

მცირე საწარმოებისათვის ასეთ სააღრიცხვო სტანდარტად აღიარებულია მცირე საწარმოო ბუღალტრული აღრიცხვის გამარტივებული სტანდარტი (მსს).

მსს-ის მოთხოვნებიდან გამომდინარე, ფინანსურმა ანგარიშგებამ უკუყვარად და სამართლიანად უნდა წარმოადგინოს საწარმოს საანგარიშგებო პერიოდის ფინანსური საქმიანობის შედეგები და ფულადი სახსრების ნაკადები და რეალური ფინანსური მდგომარეობა საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოსათვის. სამართლიანი წარდგენის უზრუნველსაყოფად, ბუღალტრული შეთხვევებში, შეიძლება გაეკეთდეს ისეთი დამატებითი განმარტებითი შენიშვნები, რომლებიც არ მოითხოვება მოცემული სტანდარტით.

საწარმოში ფინანსურ ანგარიშგებაში უნდა მიუთითოს, რომ მოსაზრება ფინანსური ანგარიშგება მომზადებულია ბუღალტრული აღრიცხვის დროებითი სტანდარტის (მსს) მიხედვით. თუ ფინანსური ანგარიშგება